

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Факультет № 6
Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїстики
Науковий парк «Наука та безпека»

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПОЛІЦЕЇСТИКИ

Тези доповідей
науково-практичної конференції
(м. Харків, 20 квітня 2022 року)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.6532312>

Харків 2022

УДК 351.74
П78

*Друкується згідно з рішенням оргкомітету
за дорученням Харківського національного університету
внутрішніх справ від 14.01.2022 № 6*

Проблеми сучасної поліцейстики : тези доп. наук.-
П78 практ. конф. (м. Харків, 20 квіт. 2022 р.) / МВС України, Хар-
ків. нац. ун-т внут. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 320 с.

Розглянуто актуальні проблеми становлення та розви-
тку сучасної поліцейстики, науково-правові засади та особ-
ливості підготовки і діяльності співробітників Національ-
ної поліції України.

Видання призначене для науковців, викладачів, здобу-
вачів вищої освіти, які займаються вивченням питань су-
часної поліцейстики.

УДК 351.74
DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.6532312>

*Матеріали викладені в авторській редакції з незначними
коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих
фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.*

*Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому
доступі на сайті Харківського національного університету внутрі-
шніх справ (<http://www.univd.edu.ua>) у розділі «Наука», сторінка
«Конференції, семінари та круглі столи», а також у репозитарії
ХНУВС (<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>).*

© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2022

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО	12
СОКУРЕНКО В. В.	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ОДНЕ ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ	13
ПАВЛІЧЕНКО К. В.	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ ЯК ОСНОВНИЙ ПРІОРИТЕТ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ	16
ЯЩУК І. П.	
СТАТУС ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК ПРАВОВА ОСНОВА ЗАЛУЧЕННЯ ДО НЕСЕННЯ СЛУЖБИ	18
ДОСКЕВИЧ Г. О.	
ЩОДО ПОВНОВАЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
СИЗОНЕНКО А. С.	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІЦЕЙСТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПОЛІЦЕЙСЬКО-ПРАВОВА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	24
БАНДУРКА О. М.	
ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПОЛІЦЕЙСТИКИ В НАУКОВІЙ І ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	29
ГУСАРОВ С. М.	
СУЧАСНИЙ СТАН ПОБУДОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	32
ШВЕЦЬ Д. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНИХ ПРОЯВІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ	37
БОРТНИК С. М.	
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ТРУДОВИХ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	40
БУРДІН М. Ю.	
РОЗШИРЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПОЛІЦІЇ ЧЕРЕЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В ДЕРЖАВІ ПРАВОВИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ	43

МОГЛЕВСЬКИЙ Л. В.

СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....46

КЛОЧКО А. М.

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ
ТА ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД49

БІРБАСОВ С. І.

ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОЄКТУ
«ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ОФІЦЕР ГРОМАДИ» НА ТЕРИТОРІЇ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....52

ЛУКАВЕНКО Ю. П.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ55

БРУСАКОВА О. В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПРЕВЕНЦІЇ
КРИМІНАЛЬНОЇ ДЕЛІКТНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ
(ДОСВІД США).....60

БЕЗПАЛЬКО С. В., КРЩАК І. В.

ПОЛІТИКА БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ
РІВНІ: ДУХОВНО-ЦІННІСНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ.....63

ІЩЕНКО І. В.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ
ЮВЕНАЛЬНІЙ ДЕЛІКТНОСТІ.....69

ПАНОВА І. В., СТРЕЛЯНИЙ В. І.

ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ОРГАНІВ ВЛАДИ УКРАЇНИ
НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ
І КОЛАБОРАНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ:
ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ73

БЕЗПАЛОВА О. І.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО
ПІКЛУВАННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ.....76

ГРЕЧЕНКО В. А.

ПРОТИДІЯ ПОРУШЕННЯМ ЗАКОННОСТІ В МІЛІЦІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ РСР У ПЕРШИЙ ПОВОЄННИЙ РІК.....79

ДЖАФАРОВА О. В.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ІНФОРМАЦІЙНА ПОСЛУГА
В ДІЯЛЬНОСТІ СЕРВІСНИХ ЦЕНТРІВ МВС УКРАЇНИ»82

ЗОЗУЛЯ І. В.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ
СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ85

КНИЖЕНКО О. О.

ВІДМЕЖУВАННЯ ШАХРАЙСТВА ВІД КРАДІЖОК,
ПОЄДНАНИХ ІЗ ВТРУЧАННЯМ У РОБОТУ ЕОМ91

КОЛОМОЄЦЬ Н. В.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ
СТАТТІ 44-3 КУпАП (ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ
ЩОДО КАРАНТИНУ ЛЮДЕЙ)93

КОМЗЮК А. Т., ЛИПІЙ Є. А.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ96

MALIAROVA V.

OPPORTUNITIES TO CONTROL CORRUPTION CRIMES
IN WARTIME CONDITIONS 100

МАРТОВИЦЬКА О. В.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ПОЛІЦЕЙСТИКИ
З УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ
НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ 103

МУЗИЧУК О. М.

ПОНЯТТЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОЗНАКИ КОНТРОЛЮ
ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 107

ПОДОРОЖНІЙ Є. Ю.

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ 111

ПОПОВА С. М.

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ
НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ 114

СИНЯВСЬКА О. Ю., ЛАЗЬКО В. А.

ПРОЄКТ «ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ОФІЦЕР ГРОМАДИ» ЯК НАПРЯМ
РОЗБУДОВИ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА ОБ'ЄДНАНИХ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: СУЧАСНИЙ СТАН
І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ 119

СТЕПАНЮК Р. Л., КІКІНЧУК В. В.

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПИТАНЬ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
ДНК-АНАЛІЗУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВOPOPУШЕНЬ 122

ФЕДОРЕНКО О. І.

НАПРЯМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ЗВО МВС УКРАЇНИ 125

ЧУМАК В. В.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ
(НА ПРИКЛАДІ ЕСТОНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ) 127

ШАТРАВА С. О.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ
ЩОДО СКАСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ТА ІНШИХ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ (САНКЦІЙ) 130

ШУЛЬГА А. М.

ДИСТАНЦІЙНА ДІЯ ЯК ВИД ЮРИДИЧНО ЗНАЧУЩИХ ДІЙ 133

ЮХНО О. О.

ВИРІШЕННЯ ОКРЕМИХ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРИКЛАДНИХ
ПРОБЛЕМ ПОЛІЦЕЙСТИКИ 135

АЛЕКСАНДРОВ Ю. В.

ПРОФЕСІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСВІДОМОСТІ
ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 139

БАНДУРКА С. С.

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ ЯК ФОРМА ЗАХИСТУ ПРАВ
І СВОБОД НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ 143

БЕРЕЖНА Є. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ПОЛІЦІЙСТИКИ (КІБЕРБЕЗПЕКА В СУЧАСНОМУ
БЕЗПЕКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ) 145

ГАРБУЗЮК К. Г.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ
ЗАОХОЧЕНЬ ДО ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ 148

ГНАТЕНКО В. С.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА НЕПОВНОЛІТНІХ 151

ГОЛОВКО Б. Г.

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕФОРМУВАННЯ ПОЛІЦІЇ
КОРОЛІВСТВА ШВЕЦІЯ 153

ГОЛУБ М. В., ГОЛУБ В. М.

ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ УКРАЇНИ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ПРАВ БІЖЕНЦІВ
ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС 156

ДОЦЕНКО В. В. РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ.....	160
ЗАГУМЕННА Ю. О. НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	164
ІВАНОВ А. О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	168
ІВАНЦОВ В. О., ЧИШКО К. О. «ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПРАВО» ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА: КОМПЛЕКСНЕ УЯВЛЕННЯ ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИХ ЗАСАД.....	172
КАЗАНЧУК І. Д. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ДСНС УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ	174
КЛУБАНЬ М. В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ Е-ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПРАВА ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	177
КНИЖЕНКО С. О. СТАНДАРТИ ПРАВОСУДДЯ, ДРУЖНЬОГО ДО ДИТИНИ, В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....	179
КРИЦАК І. В. ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ СТВОРЕННЯ МОНИТОРИНГОВИХ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ГРУП НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	182
КРУТ К. О. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	187
КУШНАРЬОВ С. В. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ	190
МАКАРЕНКО В. С., МАКАРЕНКО П. В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗШУКУ ДІТЕЙ, ЯКІ ВВАЖАЮТЬСЯ ЗНИКЛИМИ БЕЗВІСТИ, НА ПРИКЛАДІ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ.....	193

МЕДВЕДЄВА О. В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРВИННОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ.....	196
МЕЛЬНИК В. А. ЩОДО КОЛІЗІЙНОСТІ КАТЕГОРІЙ «ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І БЕЗПЕКА» ТА «ПУБЛІЧНИЙ ПОРЯДОК І БЕЗПЕКА» В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	200
МИСЛИВА О. О. РИЗИКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС COVID-19	203
МОГЛЕВСЬКА Л. Г. ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ЯК СУБ'ЄКТ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ	207
НОВІЧЕНКО А. В. ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ	210
ПАНОВ І. О. СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА СТАНДАРТИ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	213
ПІНЧУК Ю. К. ВИКОНАВЧА ВЛАДА ЯК ОСНОВА УПРАВЛІНСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	217
САВАЙДА О. І., ГЛЕЦЬКА О. І. ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	220
ТИХОНОВА Д. С. ПОНЯТТЯ «ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ» І ФУНКЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	224
ЮШКЕВИЧ О. Г. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЩОДО УЧАСТІ ДІТЕЙ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ.....	226
БУРТОВИЙ М. О. РОЛЬ ПРОКУРОРА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВА ПОТЕРПІЛОГО НА ПРИМИРЕННЯ З ОБВИНУВАЧЕНИМ.....	230
ГЛУШКОВА Д. В. ШВЕДСЬКИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ.....	233

ГОЛІКОВ В. А.

КОНТРОЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОННОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....235

ГОЛУБ В. А.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ ПІД ЧАС ПОДІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОЖЕЖАМИ 238

ГОРБУНОВА К. В.

ДО ПРОБЛЕМИ ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ
ПРИ НЕЗАКОННОМУ ПОЛЮВАННІ241

ГУРКОВСЬКА К. А., ЗУБКО А. М.

ЧАТ-БОТ ІЗ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ243

ДЕНИЩУК Д. Є.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ
ПОЛІЦІЮ», ЩО СТОСУЮТЬСЯ ВОЄННОГО СТАНУ246

КОБЕЦЬ С. В.

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ
РОЗСЛІДУВАННЯ ПОГРОЗИ АБО НАСИЛЬСТВА
ЩОДО ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ248

КОМЗЮК А. В.

ФОРМИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ252

ЛОПАЄВА О. М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ.....255

МАКАРОВА О. П.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ
СИТУАЦІЙ І СТАНІВ258

ПЕНЗЄВА К. М.

ЩОДО СТРУКТУРИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ЗАПОДІЯННЯ НЕОБЕРЕЖНОГО ТЯЖКОГО АБО СЕРЕДНЬОЇ
ТЯЖКОСТІ ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ.....261

СИРОМЯТНІКОВА М. С.

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ
ПОДАТКОВОГО КОМПРОМІСУ266

СКЛЯР О. С.

ОРГАНІЗАЦІЯ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПОЛІЦІЇ ДІАЛОГУ:
ФУНКЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ269

ФЕДОРЕНКО О. А.

МОЖЛИВОСТІ ВІДЕОАНАЛІТИКИ У ПРАКТИЧНОМУ
ВИКОРИСТАННІ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 272

ХОЛДОЄНКО А. В.

ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЯ» В НАЦІОНАЛЬНОМУ
ЗАКОНОДАВСТВІ 275

ЧЕРВІНКО М. В.

ПІДГОТОВКА ДІЗНАВАЧІВ, СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНИХ
НА ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ 277

ШЕВЦОВА А. С., ПАНОВА І. В.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ
ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 281

ЯЦЕНКО І. І.

ЩОДО ПИТАННЯ СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКІ ПРОВАДЯТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ У СВІТІ
ТА НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ 283

БОГДАН Д. О., НАТОЧІЙ А. Д.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА БЕЗПЕКИ 286

ГОЛОБОРОДЬКО Л. В., НАТОЧІЙ А. Д.

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ НА ЗАСАДАХ
ПАРТНЕРСТВА: ВІТЧИЗНЯНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТИ 289

ЄЛІСЄЄВА О. С.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 291

ІЩЕНКО В. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОЛУЧЕННЯ КУРСАНТІВ ЗВО
МВС ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ 294

КОВАЛЬ К. О.

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС
УКРАЇНИ ПІД ЧАС РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ 296

МОЗГОВИЙ П. О.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ
РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ІЗ ДІТЬМИ 297

МОРОХОВСЬКИЙ М. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПАТРУЛЮВАННЯ
В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 298

НАЙДА В. О.

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ, ТВОРЧОЇ,
ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ЗВО МВС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 300

ОСАДЧУК Д. Ю.

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗВО МВС У ПЕРІОД
ВОЄННОГО СТАНУ 303

САШУРІНА О. Ю., ЄЛІСЄЄВА О. С.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО
КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ 305

САЧКО Я. М., НАТОЧІЙ А. Д.

ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ 309

ТОПЧІЙ А. О.

ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРОВАДЖЕНЬ НА ТИМЧАСОВО НЕПІДКОНТРОЛЬНИХ
УКРАЇНІ ТЕРИТОРІЯХ 311

ЧЕСНА Є. С.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ 314

ШЕЛЕСТ Ю. Д.

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 316

ЯРЕЩЕНКО С. С.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ПОЛІЦІЄЮ ВИХОВНИХ
ЗАХОДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 318

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ!

Від імені ректорату та Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ вітаю вас із початком роботи науково-практичної конференції «Проблеми сучасної поліцейстики».

Маю зазначити, що теми, які заплановані для обговорення в межах конференції, є нагальними та дуже важливими. Питання щодо повноважень Національної поліції, статусу поліцейського як правової основи залучення до несення служби, законодавчого регулювання поліцейських заходів набувають особливої актуальності в умовах воєнного стану, введеного Президентом України 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації.

У мене особисто не викликає жодних сумнівів те, що питання, пов'язані із проблемами сучасної поліцейстики, потребують свого наукового обговорення та широкого висвітлення, адже пошук шляхів їх ефективного вирішення має здійснюватися саме за допомогою ґрунтовного наукового осмислення, що дозволить розробити якісні зміни й доповнення до чинного законодавства України.

Сподіваюся, що висловлені під час роботи конференції наукові погляди стануть основою для подальшої роботи з налагодження ефективної взаємодії органів і підрозділів Національної поліції України, а основні рекомендації будуть впроваджені у практичну діяльність.

Бажаю всім учасникам плідної роботи, успіхів та подальших наукових здобутків!

Слава Україні!

Ректор

**Харківського національного університету внутрішніх справ
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
генерал поліції третього рангу**

Валерій СОКУРЕНКО

УДК 342.95(477)

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
ректор Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8923-5639>*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ОДНЕ ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Зважаючи на істотне збільшення останнім часом кількості реальних та потенційних загроз державній безпеці України (активізація гібридної війни з боку Російської Федерації, спрямованої на реалізацію власних стратегічних цілей в Україні), надзвичайно важливого значення набуває оновлення підходів до формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення державної безпеки. Саме з урахуванням цього Указом Президента України 16.02.2022 було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» від 30.12.2021. Варто зазначити, що у даному документі передбачено низку заходів (на плановій основі на період до 2025 року), реалізація яких створить належні умови для забезпечення захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу й інших життєвоважливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз Україні (зокрема, організаційно-правових, адміністративних, інженерно-технічних, оперативно-розшукових, контррозвідувальних, розвідувальних заходів, заходів із забезпечення технічного та криптографічного захисту секретної та службової інформації, спрямованих на запобігання її витоку) [1]. Основною метою Стратегії є створення належного безпекового середовища на території нашої держави, в межах якого буде оновлено наявний механізм забезпечення державної безпеки, а також дотримано принципи та норми міжнародного права в контексті забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

Одним із об'єктів забезпечення державної безпеки виступають об'єкти критичної інфраструктури. Слід звернути увагу, що на законодавчому рівні лише наприкінці 2021 року з'явилося чітке закріплення визначення об'єктів критичної інфраструктури, сформовано підхід до категоризації (класифікації) таких об'єктів, а також

встановлено процедурні питання, пов'язані з реєстрацією та паспортизацією таких об'єктів. Так, у п. 13 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про критичну інфраструктуру» від 16.11.2021 № 1882 закріплено, що об'єкти критичної інфраструктури – об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєвоважливим національним інтересам [2].

Варто зазначити, що об'єкти критичної інфраструктури різняться в залежності від рівня своєї критичності, тобто в залежності від своєї значущості для забезпечення життєвоважливих інтересів держави та її громадян, а також в залежності від сфери, в межах якої вони функціонують (урядування та надання найважливіших публічних (адміністративних) послуг; енергозабезпечення (у тому числі постачання теплової енергії); водопостачання та водовідведення; продовольче забезпечення; охорона здоров'я; фармацевтична промисловість; виготовлення вакцин, стале функціонування біолабораторій; інформаційні послуги; електронні комунікації; фінансові послуги; транспортне забезпечення; оборона, державна безпека; правопорядок, здійснення правосуддя, тримання під вартою; цивільний захист населення та територій, служби порятунку; космічна діяльність, космічні технології та послуги; хімічна промисловість; дослідницька діяльність). Об'єкти критичної інфраструктури можуть мати як загальнодержавне, так і регіональне, місцеве або об'єктове значення, що зумовлено чітко визначеним адміністративно-територіальним устроєм нашої держави.

Обов'язок щодо забезпечення безперебійного функціонування усіх без виключення об'єктів критичної інфраструктури в умовах різних режимів (штатного, готовності та запобігання реалізації загроз, реагування на виникнення кризової ситуації, відновлення штатного функціонування) покладається на відповідних суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури (уповноважені, функціональні, секторальні тощо).

Національна поліція України належить до числа окремих органів, на які покладається формування та/або реалізація державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури. Тобто на органи та підрозділи поліції покладається обов'язок щодо планування заходів у сфері забезпечення стійкості та захисту об'єктів критичної інфраструктури, відновлення функціонування відповідних об'єктів; участі у розробці програм реагування та кризові ситуації, планів взаємодії, планів проведення відповідних командно-штабних і тактико-спеціальних навчань та тренувань; участі у проведенні спільних

оперативних нарад та обміну інформацією; припинення злочинних дій, інцидентів та кібератак проти об'єктів критичної інформаційної інфраструктури; припинення протиправних дій проти об'єктів критичної інфраструктури або важливих державних об'єктів, що загрожують безпеці громадян і порушують функціонування таких об'єктів; підтримання або відновлення правопорядку в місцях розташування об'єктів критичної інфраструктури у разі виникнення кризових ситуацій; здійснення охорони об'єктів критичної інфраструктури на договірних засадах тощо.

Таким чином, можна дійти висновку, що уповноважені органи Національної поліції наділені широким колом повноважень щодо забезпечення законності та правопорядку на території об'єктів критичної інфраструктури, а також припинення протиправних дій проти таких об'єктів в умовах різних режимів (як штатних, так і позаштатних). Зважаючи на це, важливого значення набуває закріплення на законодавчому рівні порядку діяльності окремих підрозділів Національної поліції щодо забезпечення законності та правопорядку на території об'єктів критичної інфраструктури, припинення протиправних дій проти таких об'єктів, а також покрокових алгоритмів дій в умовах різних режимів (штатного, готовності та запобігання реалізації загроз, реагування на виникнення кризової ситуації, відновлення штатного функціонування).

Крім того, зважаючи на нещодавнє прийняття Закону України «Про критичну інфраструктуру», вкрай актуальним питанням є вироблення процедури взаємодії суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури (Національної поліції України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Збройних Сил України, Державної служби України з питань надзвичайних ситуацій з місцевими органами виконавчої влади (військово-цивільними адміністраціями - у разі їх утворення), органами місцевого самоврядування та операторами критичної інфраструктури), яка має знайти своє офіційне закріплення на рівні відповідного міжвідомчого нормативно-правового акту.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Рішення Ради національної безпеки і оборони від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію державної безпеки» : Указ Президента України від 16.02.2022 № 56 // Президент України : офіц. сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>.
2. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 № 1882 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20>.

УДК 351.741:342.726-053.2/6](477)

Катерина Володимирівна ПАВЛІЧЕНКО,

заступник Міністра внутрішніх справ України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ ЯК ОСНОВНИЙ ПРІОРИТЕТ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Постійне оновлення векторів розвитку системи державних органів в Україні і в усьому світі призводить до необхідності пристосування до нових напрямів удосконалення та консолідації зусиль у різних напрямках. Незмінними ідеями та ключовими принципами завжди залишаються питання, пов'язані із забезпеченням прав і свобод людини, що потерпають від посягань у різних формах. Варто зазначити, що якщо доросла людина має життєвий досвід, сформовану нервову систему, відчуття рівноправності у стосунках з іншими людьми, то діти потребують особливого підходу до забезпечення їх захистом та можливістю в повній мірі реалізовувати власні права та свободи.

Беручи до уваги, що дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, зокрема належного правового захисту [1], Україна в особі відповідних органів влади прийняла на себе зобов'язання щодо всебічного забезпечення прав та інтересів дітей у всіх сферах суспільного життя. Відповідно до Конвенції з прав дитини [2] будь-яка діяльність державних та приватних установ повинна бути спрямована на якнайкраще забезпечення інтересів дитини. Міністерством внутрішніх справ України, враховуючи досить неприємні статистичні дані щодо вчинення стосовно дітей протиправних дій, а також кількості протиправних дій, вчинених безпосередньо самими дітьми, розпочато низку проєктів, спрямованих на зменшення негативного впливу суспільства на дітей та забезпечення їх прав. Одним з таких проєктів є «Безпека дитинства».

Доволі велику частину свого часу дитина проводить у школі, яка має досить значний вплив на формування її як свідомої особистості, формування в неї ключових демократичних устоїв; процеси як фізичного та емоційного, так і психологічного та розумового розвитку. Безпечне освітнє середовище є мультикомпонентним явищем і потребує дотримання різноманітних вимог – санітарно-гігієнічних, архітектурних, а також потребує координації зусиль великої кількості людей, насамперед, засновників закладів освіти, територіальних правоохоронних органів, керівника закладу і, звичайно, самих

учасників освітнього процесу: учнів, студентів, батьків, педагогічних працівників. Не осторонь має стояти і Національна поліція України, яка безпосередньо задіяна у співпраці різних суб'єктів у сфері підтримання безпечного середовища у закладах освіти для дітей та педагогів під час навчального процесу.

Проект «Безпечне дитинство» складається із декількох частин, однією з яких є «Вихователь безпеки» [3]. Він передбачає створення інституту вихователя безпеки з метою налагодження партнерства освітян, батьків і поліцейських заради безпеки дітей. Вихователь безпеки – це особа, яка має постійно знаходитися у закладі освіти з метою більш ефективного контакту між учнями та поліцією, а також забезпечувати своєчасне реагування на негативні (протиправні) прояви, які, нажаль, мають місце в школах. Особлива увага має приділятися превентивній, попереджувальній діяльності та налагодженню взаємодії населення в особі дітей та поліції. Вихователь з безпеки має бути проміжною контактуючою ланкою між освітянами та поліцією і має зменшити напруженість взаємовідносин між ними.

До компетенції «вихователя безпеки» належить:

- протидія булінгу (цькуванню) учасників освітнього процесу;
- виявлення та припинення в межах компетенції правопорушень у приміщенні навчального закладу та на його прилеглій території;
- комунікація з адміністрацією закладу освіти, представниками поліції та служби у справах дітей щодо проявів серед дітей суїцидальної поведінки;
- провадження діяльності, пов'язаної із забезпеченням права дитини на здобуття освіти;
- участь у проведенні індивідуальної профілактичної роботи з учнями, які перебувають на внутрішньо шкільному обліку та на профілактичних обліках в Національній поліції;
- запобігання правопорушенням в учнівському середовищі (проведення індивідуальних бесід, лекцій, інтерактивних занять тощо);
- впровадження передового досвіду та інноваційних технік в організацію безпеки учасників освітнього процесу, підвищення рівня захищеності дітей, протидію вчиненню правопорушень дітьми та стосовно них тощо;
- протидія тютюнопалінню, вживанню алкогольних напоїв серед дітей, незаконному обігу наркотичних засобів на території закладу освіти та прилеглій території;
- створення безпечної інфраструктури на прилеглій до шкіл території та інше.

Важливо відмітити, що наразі на території України в рамках проєкту вже працюють вихователі, і можна стверджувати, що результат є досить приємним та позитивним. Діти відчують себе більш безпечно і мають можливість розвиватися з відчуттям власної безпеки. Міністерство внутрішніх справ України в цьому напрямі продовжує здійснювати активну діяльність щодо створення безпечного середовища не тільки в школах, а й в усіх сферах суспільного життя.

Список бібліографічних посилань

1. Декларація прав дитини : прийн. Резолюцією 1386 (XIV) Ген. Асамблеї ООН від 20.11.1959 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384.

2. Конвенція про права дитини : від 20.11.1989 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

3. В Україні стартував пілотний проєкт «Вихователь безпеки» // Портал МВС України : офіц. сайт. 11.11.2021. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/v-ukrayini-startuvav-pilotnii-projekt-vixovatel-bezpeki>.

УДК 35.08

Інна Петрівна ЯЩУК,

доктор педагогічних наук, професор,

в.о. директора Департаменту освіти, науки та спорту МВС України;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4028-3327>

СТАТУС ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК ПРАВОВА ОСНОВА ЗАЛУЧЕННЯ ДО НЕСЕННЯ СЛУЖБИ

Повномасштабне російське військове вторгнення в Україну, що розпочалося 24 лютого 2022 р., змінило життя кожного українця. Наразі охорона життя людей, оборона країни та захист територій держави вимагає від кожного громадянина активних дій. Тим більше це стосується військових, працівників силових структур і поліцейських.

Війна застала багатьох людей аж ніяк не на робочих місцях. Крім того, з активізацією бойових дій частина працівників були змушені особисто вивозити свої сім'ї в безпечні місця. Також проблематично стало дістатися до розташування своєї роботи та несення служби (навіть у межах одного населеного пункту, особливо це стосується

великих міст України, де військова ситуація найгостріша). Таким чином, склалися передумови для кадрового голоду на окремих ділянках як у правоохоронних, так і у цивільних інституціях. Через це людям подекуди доводиться за власною ініціативою виконувати посадові обов'язки за декількох осіб, а інколи й брати на себе організаційні функції (така ситуація особливо характерна, наприклад, для цивільних медичних установ).

Проте частими є випадки, коли люди звертаються з ініціативою приєднатися до проведення робіт. Наприклад, подружжя, небажаючи розлучатися, просять залучитись до діяльності за місцем служби чоловіка або дружини. І потрібно відмітити, що за можливості такі прохання виконуються. Однак подібні рішення дозволяють скоріше підтримати громадянську позицію тих, хто звернувся, ніж поповнити штати спеціалістами з відповідними навичками та кваліфікацією.

На тлі цього, на нашу думку, слід звернути особливу увагу на випадки прибуття в районні відділення поліції поліцейських, які з різних причин не мають можливості дістатися до своїх постійних робочих місць. По-перше, такі випадки непоодинокі (це скоріше тенденція, до речі типова не лише для поліції, але й для інших правоохоронних органів). По-друге, ті, хто звертаються, мають необхідні компетенції для повноцінного несення служби, отже, можуть посилити кадровий склад відповідних підрозділів. По-третє, що безпосередньо і складає проблему, подібне залучення до несення служби повинне мати відповідне правове оформлення. Звісно, існують типові механізми вирішення цього питання, такі як переведення працівника, відрядження тощо. Однак усі вони потребують певного часу та скоординованих дій. Відповідні рішення мають прийматися в режимі реального часу, тобто відразу після звернення працівника. Отже, доцільно визначити, на яких правових нормах має ґрунтуватися відмова або погодження звернення поліцейського під час війни щодо залучення до несення служби не за місцем його постійної роботи.

У цьому контексті, перш за все, звернемо увагу на зміст ст. 17 Конституції України, де зазначено, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу... (А) забезпечення державної безпеки ... покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом» [1]. Отже, захист України є правом та обов'язком кожного громадянина, а забезпечення «державної безпеки» справою лише відповідних визначених державою органів.

Підкреслимо, що термін «державна безпека» вочевидь є комплексним та узагальнюючим. Його визначення закріплене в Законі України «Про національну безпеку України». У цьому ж Законі наведено також визначення термінів «воєнна безпека» та «громадська безпека і порядок» [2]. Співвідношення цих понять свого часу досліджував С. Пономарьов, який обґрунтовує висновок щодо необхідності «розрізнити три основні елементи сектора безпеки: 1) особиста безпека громадян, громадський порядок тощо, які забезпечують правоохоронні органи; 2) національна безпека – забезпечують спецслужби; 3) військова безпека – забезпечує воєнна організація України» [3, с. 94]. У свою чергу, чинний Закон України «Про Національну поліцію» оперує такими поняттями, як «громадська безпека і порядок» та «публічна безпека і порядок», вочевидь надаючи їм синонімічне значення. У будь-якому разі у ст. 1 означеного Закону зазначено, що «Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [4].

Спираючись на вищенаведене, можна стверджувати, що для участі в забезпеченні публічної безпеки та правопорядку недостатньо наявності самого лише права громадянина, потрібен ще й правовий статус поліцейського, який засвідчує належність до відповідного державного органу.

Наразі згідно з чинним законодавством поліцейським може вважатися «громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції» [4]. Разом із тим, стаття 59 Закону України «Про Національну поліцію» пояснює, що: «служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень» [4].

Таким чином, сукупність прав громадянина є необхідною умовою для набуття статусу поліцейського, ознаки якого визначені Законом України «Про Національну поліцію», а також для провадження службової діяльності.

Звернемо увагу, що у ч. 2 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію» чітко визначено, що «поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання

допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції» [4].

Підсумовуючи викладене, можемо зробити висновок, що чинна правова основа діяльності поліції, найважливішими елементами якої є Конституція та Закон України «Про Національну поліцію», містить необхідні підстави для негайного задоволення під час війни прохання поліцейського про залучення його до несення служби у найближчому органі поліції, якщо він із поважних причин не може дістатися основного місця роботи. При цьому відповідне звернення слід розглядати як професійний обов'язок, підкріплений правом громадянина.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
3. Пономарьов С. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2018. 483 с.
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

УДК 342.9

Геннадій Олександрович ДОСКЕВИЧ,

кандидат юридичних наук,

директор Департаменту персоналу МВС України

ЩОДО ПОВНОВАЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 введено воєнний стан із 5 години 30 хвилин 24 лютого 2022 р. Відповідно до цього діяльність публічної адміністрації в умовах воєнного стану зводиться до сприяння уповноваженим суб'єктам, на яких покладено забезпечення режиму воєнного стану, у безпосередньому виконанні завдань оборони держави.

Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Цей законодавчий акт указує на те, що органи Національної поліції під час воєнного стану сприяють діяльності військових адміністрацій адміністративно-територіальних одиниць, суду, органів прокуратури, юстиції, служби безпеки, адвокатури через надання інформації про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадської безпеки і порядку та результати діяльності на відповідній території [1]. Слід зазначити, що ефективна робота органів Національної поліції в період воєнного стану спрямована на забезпечення внутрішньої безпеки країни, тому питання повноважень цього органу виконавчої влади є сьогодні дуже актуальним.

Законодавством встановлено, що пріоритетними завданнями Національної поліції є: участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх уведення на всій території України або в окремих місцевостях; виконання завдань територіальної оборони [2].

Слід додати, що до основних завдань діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану можна віднести: 1) попередження, припинення та ліквідацію групових порушень громадського порядку; 2) розшук та затримання озброєних і особливо небезпечних злочинців; 3) затримання злочинців, які намагаються захопити повітряне судно чи інші важливі об'єкти; 4) забезпечення посиленої охорони особливо важливих та інших об'єктів; 5) забезпечення суспільного порядку та безпеки під час значних виробничих аварій, катастроф, токсичних і радіаційних заражень місцевості; 6) забезпечення громадського порядку та безпеки під час пожеж; 7) участь у рятуванні людей і надання їм допомоги; 8) забезпечення охорони майна, яке залишилося без догляду [3, с. 37].

Звернемо увагу на те, що до введення воєнного стану на тлі кадрового голоду в лавах Національної поліції в Україні зріс рівень злочинності, який в умовах воєнного стану (попри заборони зазначеного правового режиму) зростає ще більше. До того ж попри колосальний тиск на органи виконавчої влади, зокрема гілку публічної адміністрації МВС України, є необхідним надання ширших повноважень підрозділам Національної поліції для підтримання публічного порядку та публічної безпеки, попередження та припинення правопорушень, які прямо чи опосередковано направлені на збереження цілісності країни, в умовах воєнного стану.

Для успішної реалізації вищезазначеного необхідним є внесення змін до чинних законодавчих актів, зокрема до Закону України «Про Національну поліцію» щодо розширення повноважень поліції. Стосовно цього слухним є законопроект № 7147 від 13 березня 2022 р., що мав на меті оптимізацію діяльності поліції, в тому числі під час дії режиму воєнного стану. Цей документ значно розширює повноваження поліції щодо: 1) безоплатного одержання від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформації, необхідної для виконання завдань і повноважень поліції, в тому числі стосовно військовополонених; 2) здійснення конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охорони їх у залі суду; 3) утримання в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також обвинувачених і засуджених; 4) здійснення розмінування, що має оперативний характер, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень; 5) організації роботи з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт; 6) здійснення техніко-криміналістичного забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаного з пожежами, та спеціальних вибухотехнічних робіт за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху; 7) здійснення представництва та забезпечення виконання зобов'язань України в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі та виступу як Національне центральне бюро Інтерполу; 8) здійснення співробітництва з Європейським

поліцейським офісом (Європол) та дії як Національного контактного пункту між компетентними органами України та Європолом; 9) здійснення збирання біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання; 10) здійснення адміністративного нагляду.

У межах нашого дослідження не будемо наводити суб'єктивні судження стосовно запропонованих законодавчих змін, лише зазначимо, що в умовах воєнного стану вони є доцільними.

Підсумовуючи, слід додати, що основною метою розширення повноважень Національної поліції є її здатність взаємодіяти з іншими складовими секторами безпеки, виконувати широкий спектр правоохоронних завдань і результативно реагувати на події, які загрожують національній безпеці, що, у свою чергу, вимагає високої професійної підготовки поліції.

Список бібліографічних посилань

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

3. Права і обов'язки працівників і курсантів навчальних закладів МВС України при несенні служби з охорони громадського порядку : навч. посіб. Дніпропетровськ, 2005. 90 с.

УДК 351.741(477)

Антон Степанович СИЗОНЕНКО,

*кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
перший заступник директора Департаменту персоналу МВС України;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9428-2974>*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІЦЕЙСТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПОЛІЦЕЙСЬКО-ПРАВОВА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Формування поліцейсько-правової теорії та практики в умовах сьогодення є надзвичайно перспективним напрямом наукових досліджень. Історіографічний огляд багатий висвітленням проблем поліцейстики, особливо що стосується сучасних дослідників-поліцейстів. Безперечно, вітчизняна поліцейстика суттєво збагачує сучасну

юридичну науку та сприяє пошуку оптимальних шляхів вирішення тієї чи іншої наукової або соціально правової проблематики. Такі терміни, як «поліція», «поліцейське право», «поліцейська держава», «поліцейстика», «поліцейська риторика», «поліцейсько-правова теорія та практика», «поліцієзнавство», увійшли у повсякденний вжиток наукової спільноти багатьох країн. Водночас сучасна історична дійсність, коли в Україні триває російсько-українська війна, неодмінно свідчитиме про героїзм та відданість присязі наших поліцейських-захисників, які боронять Батьківщину від хаосу та безладдя, мародерства, несуть цілодобову службу на блок-постах, виконують важку роботу з фіксації вбивств і знущань, яких зазнали українці. Ми обов'язково вистоїмо, тому що за нами правда бути господарями на своїй Богом даній землі. Боротьба з бідністю, викорінення корупції на всіх рівнях також були і залишаються пріоритетними завданнями.

Дійсно, 2022 рік увійде в історію України як переломний у мужньому відстоюванні незалежності України на всіх фронтах. Війна показала кожного: хто готовий віддати своє життя за ближнього, за мир у сім'ях і родинях, державі загалом, а хто покинув країну в пошуках кращої долі за кордоном. Відрадно, що вчені як інтелектуальна еліта українського народу не залишаються осторонь усіх процесів, а за наявних складних умов намагаються мобілізувати внутрішні зусилля та спрямувати їх на продукування нових наукових праць. І все це в умовах воєнного стану, під постріли гармат, коли не завжди існує можливість повної концентрації на поставлених завданнях і проблемах. Практичні працівники та вчені-теоретики, молоді дослідники звертають увагу на різні аспекти бачення наукових і повсякденних проблем, становлення та еволюції сучасного стану українського суспільства, особливо поліції, і, зрештою, науки поліцейстики, зважаючи на специфіку здійснення поставлених завдань у надзвичайно складних умовах сьогодення.

Українська поліція ось уже три десятиліття служить нашій Батьківщині в умовах незалежності. Змінювалась назва, сутність також поступово трансформувалась, і зараз ми можемо пишатися результатами і показниками довіри українського суспільства до українських поліцейських. Тут не можна не відзначити представників всіх освітніх установ МВС України, а особливо Харківського національного університету внутрішніх справ та його основоположника – О. М. Бандурку. Олександр Маркович вже давно став народним ученим, організатором, управлінцем і професійним радником, в тому числі і нинішнього керівництва держави та університету. Його мудрість, далекоглядність, уміння увійти у сутність вирішення проблеми ближнього,

незламність у відстоюванні добра і справедливості завжди знаходили підтримку серед науковців, простого люду Дергачівщини, де він обирався чотири рази народним депутатом України. Це показовість, феноменальність того, як необхідно працювати, служити ближньому та Батьківщині, щоб здобути загальнодержавну славу і визнання. До Харківського національного університету внутрішніх справ прагнуть потрапити на навчання тисячі молодих абітурієнтів-вступників, щоб присвятити своє життя служінню народові в офіцерських погонах, які в подальшому займуть високі посади державно-управлінського рівня. Випускники університету працюють практично в усіх регіональних головних управліннях МВС нашої держави, застосовуючи знання, що отримали від учених, які працюють в університеті. Заслуга О. М. Бандурки ще й у тому, що йому свого часу вдалося залучити до викладацької роботи найкращих науковців Харкова та України. Такі знання, управлінський досвід неодмінно живуть у душах випускників, передаються новій плеяді вчених, професорів і доцентів, викладачів. Добрі традиції та спадкоємність харківської поліцейстики присутні у всіх куточках нашої прекрасної держави-неньки – України.

Науково-практична конференція, присвячена проблемам поліцейстики в сучасних умовах, є надзвичайно важливою для підняття бойового духу офіцерів та курсантів-поліцейських. Участь у ній видатних українських дослідників-поліцейстів визначить ідеологічну складову подальших наукових праць у напрямі незламності, впевненого крокування до очікуваної та далекоглядної мети і перемоги. Взяти участь в обговоренні дискусійних питань вітчизняної поліцейстики, яка пройшла шлях від карально-репресивних органів охорони правопорядку, тобто поліцейської держави, до сервісно-публічної її складової, коли права і свободи людини визначаються найвищою соціальною цінністю є неабияк важливо в умовах нинішнього дня.

Також слід відмітити, що наукові заходи такого рівня і масштабу, присвячені різним аспектам розгляду проблем сучасної поліцейстики та юриспруденції, соціально-психологічних аспектів сучасного соціуму, є тим ретроспективним лакмусовим папірцем, який відображає діяльність поліції в нинішніх та минулих умовах заради виокремлення раціонального зерна, яке б стало основою розвитку подальших соціально-політичних та правових учень. Подібні конференції вже неодноразово проводилися в різних регіонах нашої держави, однак наукова спільнота все ж чекає слова Харківської юридичної та поліцейської правової школи. І це не дивно, адже саме Харківщина є інтелектуальною столицею України. Тому ворог так жваво веде бої

за Слобожанщину. У переломні періоди сучасної історичної дійсності саме харківські управлінці зайняли достойну нішу в управлінських державотворчих процесах і пройшли тест на благонадійність, на відстоювання і прагнення жити у своїй Богом даній державі.

Обговорення важливих проблем сучасної поліцейської діяльності й ролі та призначення поліції у служінні кожній людині нашої держави є першорядними. Особливість сучасної поліцейстики полягає в тому, що у багатьох випадках поліцейська проблематика є цікавою для науковців, державно-політичних діячів, громадських активістів, що свідчить про небайдужість соціуму до місця та ролі поліції в суспільстві. Недарма в народі кажуть: «Коли виникає тривога, звертаємося до поліції або до Бога». Участь в обговоренні поліцейських проблем не лише працівників поліції, а й дослідників академічних, наукових і освітніх установ, професійно не пов'язаних з органами поліції та правозастосовною діяльністю, є показником довіри, небайдужості до всього того, що відбувається всередині поліцейської системи, свідченням чому стали відстоювання та підтримка громадськістю підняття грошового забезпечення поліцейським.

Поліція зі своєю багатою, а часом і суперечливою історією потрапила в центр уваги громадськості, яка робить активні кроки не лише у сфері контрольно-наглядової діяльності й ефективності виконання нею завдань і функцій держави, але й у галузі аналізу та оцінки історичного досвіду українських правоохоронців. Природа поліцейської діяльності в останні десятиліття почала обговорюватися глибше, а саме в її ідеологічній та духовно-сутнісній складових. Так, поліція стала представляти та відстоювати інтерес сучасного капіталізму у правоохоронній сфері. Всіляко вивчається історичний досвід мужності українського війська у боротьбі за правду та справедливість. Поліцейська проблематика стала самостійним предметом наукових досліджень завдяки створеним кафедрам поліцейстики. Нині активно формується самостійний дослідницький напрямок – поліцейознавство. На розгляд науковців та громадськості представляються цікаві роботи з історії поліції, мужності та героїзму правоохоронців. Неабияка заслуга у цьому професора Харківського національного університету внутрішніх справ В. А. Греченка, професіонала своєї справи з історії української державності та поліцейстики, якому і належить знахідка про те, що саме Харків є найдревнішим у підготовці правоохоронних кадрів для нашої держави. Поліцейська тематика тим чи іншим чином у спектрі висвітлення проблем боротьби зі злочинністю вивчається практично в кожному регіоні нашої держави. При цьому досі належно не осмисленою залишаються поліцейська

риторика, історія поліції, духовно-ціннісна складова українських правоохоронців, козацький дух та волелюбність у боротьбі до свободи та перемоги.

Підбиваючи підсумки, слід наголосити на морально-етичному боці сучасної поліцейстики. Державне управління та еволюція правової системи, поліцейсько-правова теорія та практика є концептуальною основою функціонування поліцейських структур світу та України задля визначення подальших напрямів, форм і методів здійснення поліцейської діяльності. Не варто забувати, що слово «поліція» має етимологічний зв'язок зі словами «поліс», «політика», а семантичний ряд античної грецької мови зберіг її значення щодо загального управління міським життям. За таких умов особливо популярною в умовах сьогодення є теорія «розбитих вікон», яка потребує своєї популяризації та реалізації на всіх рівнях державно-політичного та духовно-особистісного життя. Мистецтво управляти містом чи селищем охоплює всі сфери суспільної життєдіяльності та загалом пов'язане з благополуччям життя громадян. Поліцейському у цьому спектрі належить виявити неабияку креативність, обізнаність у загальних глобалізаційних світових та вітчизняних процесах, відмінне знання законодавства та високий духовно-сутнісний рівень честі, достоїнства, людяності, героїзму, вмінням прощати, увійти у становище іншого, слідуючи принципам «чужої біди не буває», «завжди поступати так, як би ми хотіли, щоб відносились до нас».

Піклування про добрий правопорядок, його забезпечення відображає стан благополуччя та спокою, що є метою і результатом правильного управління. Покращення звичаїв щодо чистоти у всіх значення цього слова, запозичення кращих практик добродійств та обмеження розкоші, піднесення народного добробуту, здійснення опіки над безпритульними та нужденними є нинішніми та майбутніми зразками поведінки поліцейського задля завоювання вищих щаблів суспільної довіри.

Спільне вирішення проблем приносить неодмінне благо для управління, є запорукою безпеки, підтримки публічного порядку, дотримання норм моралі, що загалом сприяє загальному благополуччю та добробуту. Сукупність заходів щодо виконання розпоряджень керівництва, пов'язаних з різними аспектами повсякденного забезпечення життєдіяльності суспільства, волонтерської допомоги, боротьби за виживання і збереження найціннішого – життя, і є сенсом сучасного поняття поліцейстики.

УДК 34(091)(4/9):351.74

Олександр Маркович БАНДУРКА,

*доктор юридичних наук, професор,
президент Кримінологічної асоціації України,
академік Національної академії правових наук України,
заслужений юрист України;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0240-5517>*

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПОЛІЦЕЙСТИКИ В НАУКОВІЙ І ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

З моменту проголошення Україною незалежності та розбудови сучасної правової демократичної держави, численних реформ правоохоронної сфери, трансформувався статус охорони правопорядку. Із створенням Національної поліції і українське суспільство, і державна влада поступово змінювали власне розуміння призначення та функцій даного правоохоронного органу. Зауважимо, що будь-які суспільно-політичні реформи обов'язково вимагають наукового підґрунтя, осмислення історіографії проблематики, вивчення зарубіжного досвіду тощо.

В той час як у провідних європейських державах розвивалася теорія поліцейського права, у науковому та практичному обігу широко використовувався цей термін для правового регулювання діяльності відповідних суб'єктів, уповноважених на реалізацію поліцейської функції, у радянській юриспруденції поліцейському праву приділялося недостатньо уваги, оскільки воно сприймалося у негативному сенсі, як таке, що підкреслює «особливу репресивну спрямованість правоохоронних органів буржуазної влади» [1].

В той же час, без еволюції та трансформації розуміння самого змісту терміну «поліція», поліцейського права не існувало б і сучасного адміністративного права. Сучасне адміністративне право як самостійна галузь права, яка регулює суспільні відносини, що виникають у сфері організації, а також діяльності органів публічної адміністрації, спрямованої на забезпечення та захист прав і свобод громадян [2] і у загальному розумінні асоціюється із регулюванням управлінської діяльності держави, у своєму розвитку пройшло три основні етапи: камералістика – поліцейське право – адміністративне право. При цьому названі етапи не були послідовно змінюючими один одного, а мали різні передумови виникнення і на деяких, інколи тривалих етапах державного розвитку, існували одночасно.

Проблема управління публічними справами виникала на самих ранніх етапах розвитку цивілізації. Так, наприклад, у Давньому Римі, Греції та Єгипті значну увагу приділяли підтримання порядку і

забезпечення лояльності громадян, благоустрою, організації та утримання війська, спорудження доріг і каналів і т. п. У пору абсолютизму управління громадськими справами зосереджувалася в руках правителя, воля якого була законом, а його діяльність не обмежувалася ніякими адміністративними розпорядженнями. Предмета науки адміністративного управління, як і її самої, ще не існувало, як не існувало сформованої системи розподілу влади, а також адміністративно-правового порядку, в рамках якого були б встановлені правовим шляхом суб'єктивні права особи по відношенню до державної влади. Вважається, що початок розвитку науки адміністративного управління поклала наука про фінанси, економіку, яка виникла в Австрії та Німеччині в XVII ст. і називалася «камералістика». У німецькій економічній літературі камералістика (нім. Kameralistik, від пізньолат. Camera - палацова скарбниця) означала сукупність адміністративних та господарських знань з ведення камерального, у вузькому сенсі слова палацового, а широкому – державного господарства. Завдяки камералістиці адміністрування виокремилось як спеціальний вид діяльності, адміністративне управління відокремилося від судочинства [3].

Поліцейстика виокремилася саме із камералістики. Процес формування самостійної галузі – поліцейського права розпочався наприкінці XVII ст. і тривав до початку XIX ст. Ґрунтуючись на понятті суспільного блага, наука про поліцію спочатку сприймала поліцейську діяльність широко, переважно з філософсько-історичної точки зору. Засновники німецької поліцейстики Й. фон Зонненфельс та Іоган Генріх Готтлоб Юсті одну з визначальних цілей держави вбачали у забезпеченні внутрішньої безпеки та уведення в науковий обіг дефініції «благочиння» (внутрішнього управління). На час створення поліцейського права поняття «поліція» охоплювало майже всю сферу діяльності держави, предметом поліцейського права визначалася сукупність державних і суспільних заходів з метою сприяння інтересам (матеріальним і духовним) народу. Виникнення та розвиток поліцейського права були об'єктивно обумовлені нагальною потребою підвищення ефективності централізованого державного управління шляхом упорядкування нормативних актів, що регламентували юридично значущі суспільні відносини, пов'язані із застосуванням державного примусу. Централізація державного управління значною мірою ґрунтувалася на доктрині «поліцейської держави», що сприяла посиленню ролі поліції у системі органів державної влади, оскільки передбачала необхідність детального нормативного регламентування усіх сфер суспільного життя й можливість втручання держави у приватне життя громадян. Компетенція спеціалізованих

органів значно розширювалася, охоплюючи практично всю адміністративну функцію держави [4].

У другій половині XIX ст. у юридичній науці відбувається поворот від поліцейської до правової держави. Одночасно відбувається і розвиток науки адміністративного права. Як в науці, так і на практиці здійснюється перегляд повноважень поліції, звуження її компетенції, зменшення кількості функцій. Дійсно, якщо поліції у поліцейській державі надавалося дуже широке коло повноважень, причому часто не властивих її цілям та завданням (фінанси, релігія, революціонери тощо) то у останні два століття в організації та діяльності поліції відбуваються якісні зміни – її починають сприймати як публічну службу з охорони порядку та безпеки [5, с. 36].

Більшість вчених-поліцейстів вважає, що «золота епоха» поліції припала на часи так званих поліцейських держав XVII-XVIII ст., коли у структурі державного управління слово «police» (поліція) співпадало за своїм значенням з державною діяльністю («policing»). Поліцейстика, розвинута в рамках політичної економії XVIII ст., включала в термін «поліція» всю діяльність щодо управління державою і громадським порядком за допомогою економічної, соціальної і культурної політики. Лише згодом юридичні наукові школи континентальної Європи прийшли до висновку, що поліція покликана служити не добробуту держави в цілому (на це направлена діяльність інших державних служб), а мати за мету лише охорону громадського порядку та запобігання кримінальним небезпекам. Важливим також було визнання тези, що в юридичному значенні поняття «поліція» та «примус» не співпадають, а лише перетинаються, адже не всі напрямки поліцейської діяльності пов'язані із застосуванням примусу. Більш того, наприкінці XVIII ст. у межах звичаєвого неписаного права було прийнято наступне співвідношення понять поліції та примусу: поліція має право застосовувати заходи примусу (природно, у вигляді допущених законом дій) лише в тих випадках, коли вона без цього не в змозі виконати свої завдання, тобто вперше поліцейська влада обмежується [6].

На сучасному етапі Україна слідом за передовими європейськими країнами визнає, що діяльність поліції повинна мати не каральний, а сервісний характер, а пріоритетним напрямком роботи поліції має бути служіння як потребам окремих громадян, так і суспільним групам.

Список бібліографічних посилань

1. Проневич О. С. Генеза та еволюція поліцейського права у контексті формування буржуазної парадигми діяльності поліції (друга пол. XVIII – поч. XX ст.). Право і безпека. 2010. № 1. С. 22–27.

2. Андрійко О. Ф. Адміністративне право // Велика українська енциклопедія : сайт. URL: [https://vue.gov.ua/Адміністративне право](https://vue.gov.ua/Адміністративне_право).

3. Державна управлінська думка у вигляді поліцейстики і камералістики // Реферати українською : сайт. URL: <http://bukvar.su/marketing/135520-Gosudarstvennaya-upravlencheskaya-mysl-v-vide-policeistiki-i-kameralistiki.html>.

4. Поліцейське право // Навчальні матеріали : онлайн. URL: https://pidru4niki.com/1529052758735/pravo/politseyske_pravo.

5. Синявська О. Ю. Організаційно-правові засади забезпечення життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2008. 466 с.

6. Запровадження основних принципів захисту прав людини у реформування органів внутрішніх справ // Українська Гельсінська спілка з прав людини : сайт. 04.05.2009. URL: <https://helsinki.org.ua/articles/zaprovadzheniya-osnovnyhji-pryntsypiv-zahystu-prav-lyudyny-u-reformuvannya-orhaniv-vnutrishnih-sprav/>.

УДК 342.9

Сергій Миколайович ГУСАРОВ,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
професор кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8136-0694>*

СУЧАСНИЙ СТАН ПОБУДОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

З перших днів введення в Україні воєнного стану перед працівниками кожної служби (підрозділу) Національної поліції України окрім підтримання правопорядку в регіонах країни та забезпечення безпеки громадян постало ще одне дуже важливе завдання – швидке, професійне та всебічне надання допомоги тим, хто цього особливо потребує у складний для країни і суспільства час. У цьому аспекті, як приклад, працівники служб та підрозділів поліції Харківського гарнізону щодня вживають комплекс заходів для створення безпекового простору на території регіону та допомагають населенню долати важкі наслідки воєнного часу. Зокрема поліцейські відділів поліції міста Харкова не тільки відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» надають невідкладну домедичну і медичну допомогу

особам, які постраждали внаслідок воєнних дій, а також особам, які опинилися в безпорадному стані, але й здійснюють гуманітарну допомогу у різні куточки області, а саме: закуповують і доставляють продукти харчування, ліки, речі першої необхідності потребуючим громадянам, медичним та соціальним закладам. І саме в цьому в повній мірі на практиці реалізується головне завдання поліції – надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1].

Зазначимо, що для виконання поставлених завдань весь особовий склад Національної поліції України працює в посиленому режимі. В регіонах збільшено кількість вуличних патрулів, забезпечено охорону громадського порядку на соціально важливих об'єктах, в тому числі на станціях харківського та київського метрополітенів. Також поліцейські здійснюють правоохоронні функції на блок постах. За таких умов були внесені Верховною Радою України відповідні зміни і доповнення до статей 23, 24 Закону України «Про Національну поліцію» в питанні розширення основних та додаткових повноважень поліції. Так, у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану на всій території України тощо [1].

Слід звернути увагу і на такий важливий фактор, що задля ефективної взаємодії усіх структурних підрозділів Нацполіції, Національної гвардії України щодо захисту суверенітету і територіальної цілісності України відповідних змін зазнала й організаційна структура Національної поліції. Так, у ході виконання завдань територіальної оборони органи та підрозділи, що входять до системи поліції і дислокуються в межах області, міста Києва, підпорядковуються відповідному начальнику Головного управління Національної поліції в області, місті Києві. Загалом, у питанні діяльності Національної поліції особливу увагу слід приділяти правильній побудові її організаційної структури, яка є необхідним елементом правового статусу кожного без винятку правоохоронного органу.

З практичного досвіду побудова організаційної структури Національної поліції має здійснюватися на підставі певних правил з врахуванням певної мети створення державного органу та сфери правових відносин, в якій він реалізує свої повноваження. У структурі слід передбачити як лінійне, так і функціональне розмежування ланок управління для того, щоб з одного боку забезпечити швидке

виконання прийнятих рішень і реалізацію покладених обов'язків, а з іншого – врахувати можливість творчого підходу до виконання завдань та оптимальне навантаження на працівників. Під час формування організаційної структури слід також враховувати всі напрями діяльності правоохоронного органу (функції, предмет відання), а також територіальні межі розповсюдження повноважень.

Відзначимо, що в результаті процесу реформування правоохоронної системи власно і система Національної поліції України змінюється відповідно до реалій, що притаманні суспільству на певних етапах його розвитку, та відповідно до європейських стандартів. Систему органів виконавчої влади в нашій країні побудовано з урахуванням її адміністративно-територіального устрою, а також їх особливостей і функцій, характеру та обсягу покладених на них завдань. Будь-які ланки цієї системи є одночасно керуючою і керованою системами [2, с. 86]. В галузі теорії управління правоохоронними органами науковці виділяють такі спеціальні принципи побудови системи управління: принципи ієрархічності, функціональний, територіально-галузевий. Тому найчастіше структура багатьох державних органів, і Національна поліція не є виключенням, будується: 1) в залежності від території, на якій вони діють – за територіальним принципом; 2) відповідно до напрямів діяльності органу в цілому або його структурних підрозділів – за функціональним принципом. Зазначені положення відображені і у базовому Законі України «Про Національну поліцію».

Отже, система Національної поліції України побудована за принципами організаційно-функціональної структури з поділом на: 1) центральний орган управління поліцією; 2) міжрегіональні територіальні органи; 3) Головні управління поліції в областях; 4) державні установи.

На початку 2021 року керівництвом МВС України та Головою Національної поліції України презентовано нову модель організації діяльності Національної поліції України [3], яка вже втілена у життя. Насамперед, такі зміни обумовлені проведенням в Україні адміністративно-територіальної реформи та реалізації принципу децентралізації державної влади, в результаті чого 490 районів було ліквідовано, натомість створено 119 і 17 на тимчасово окупованих територіях. Також на шляху до подальшого розвитку Національної поліції України обрано побудову її організаційної структури та засад функціонування відповідно до міжнародних стандартів з метою вдосконалення управлінських процесів, а також діяльності з надання поліцейських послуг громадянам в правоохоронній сфері.

Відштовхуючись від цих нововведень та з урахуванням новоутворених районів на території нашої держави з'явилося 132 районні

підрозділи поліції – управління та відділи. З метою максимального охоплення усього населення поліцейським захистом, у їх складі створені відділи, відділення та сектори поліцейської діяльності. Слід визнати, що така структурна побудова поліції має певні недоліки, насамперед на рівні місцевих управлінь Національної поліції. Це призводить до скорочення підрозділів прямого підпорядкування, та створює труднощі у координації здійснення забезпечення публічної безпеки та порядку на певній території [4, с. 31]. У той же час відділення поліції поділені на два типи: одні у своєму штаті мають слідчі підрозділи та карний розшук, а в інших залишилися лише дізнання та превентивні служби. Це пояснюється тим, що злочини невеликої тяжкості тепер є кримінальними проступками, які можуть розслідувати поліцейські офіцери громади, дільничні та працівники ювенальної превенції. Відповідно, не всі невеликі підрозділи потребують у своїй структурі кримінальну поліцію та слідство, включаючи ту обставину, що населення на окремих територіях обслуговування в принципі малочисельне, а криміногенна ситуація спокійна. При цьому сектори поліцейської діяльності – це невеликі підрозділи поліції, в яких функціонує лише превенція – тобто групи реагування, які оперативно виїжджають на виклики за номером 102, а також дільничні офіцери поліції, які безпосередньо працюють із населенням.

Як бачимо, вказані зміни продиктовані не лише новим адміністративно-територіальним устроєм держави, а й насамперед необхідністю створення єдиного безпекового простору, оперативного реагування на виклики та доступністю поліцейських послуг. Якщо раніше всі територіальні підрозділи були окремими структурними одиницями і виконували завдання виключно на визначених окремих територіях управлінь, відділів чи відділень, то тепер основним залишився районний підрозділ, а всі інші структурні одиниці – в його підпорядкуванні. В розпорядженні керівника районного підрозділу – усі наряди поліції та групи реагування на території району, тож він самостійно може визначати їх дислокацію залежно від оперативної необхідності. Таке укрупнення підрозділів дасть змогу керівнику краще контролювати особовий склад. Це вплине і на рівень професійної підготовки працівників поліції. Таким чином, кожен працівник поліції має зрозуміти, що від його особистих досягнень залежить результат спільної роботи всієї структури та рівень довіри громадян.

Тож кінцевою метою реорганізації практичних підрозділів поліції є забезпечення в кожній ОТГ щонайменше по одному поліцейському офіцеру громади. Через збільшення фактору «поліцейської присутності» на місцях забезпечується доступність та якість надання

поліцейськими населенню поліцейських послуг, а завдяки ефективній профілактиці зменшується кількість скоєних правопорушень в районі. У той же час, змінивши підхід до організації діяльності поліції, досягається і інша мета – посилення кримінального блоку та слідства там, де раніше фіксувалися перенавантаження. Тож нова модель роботи поліції введена, аби в будь-якому населеному пункті країни громадськість мала змогу отримати однаково якісний поліцейський сервіс і почували себе в безпеці.

Таким чином, можна виділити певні фактори, які відзначають сучасний стан побудови організаційної структури Національної поліції України: 1) здійснення професійної діяльності виключно на підставі закону та в межах закріплених повноважень; 2) поетапна реалізація принципу децентралізації, відповідно до якого територіальні органи поліції будуть мати право самостійно вирішувати питання планування поточної діяльності, кадрової політики та фінансування; 3) функціональна спеціалізація і загальнонаціональні територіальні межі виконання повноважень; 4) наявність апарату центрального органу управління та міжтериторіальних відокремлених підрозділів; 5) ієрархічна побудова місцевих апаратів управління; 6) персональна відповідальність за прийняті рішення перед територіальною громадою і керівництвом МВС України.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т. Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України : монографія. Харків : Факт, 2022. 452 с.
3. Ігор Клименко презентував нову модель організації діяльності Національної поліції України // Урядовий портал : офіц. сайт. 11.02.2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/igor-klimenko-prezentuvav-novu-model-organizaciyi-diyalnosti-nacionalnoyi-policiyi-ukrayini>.
4. Гусаров С. М. Деякі питання оптимізації структури Національної поліції України. *Наше право*. 2017. № 1. С. 27–32.

УДК 159.9:34.01

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,

*доктор юридичних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України,
перший проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>*

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНИХ ПРОЯВІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

У сучасних складних контекстах функціонування українського суспільства нестабільність умов існування призводить до вразливості психіки людини. Кожна людина реагує на зміни по-різному, в залежності від особливостей своєї особистості, рис характеру, цінностей та ін., а також в залежності від умов і специфіки змін.

Невід'ємною складовою способу життя людини, важливим засобом її формування та розвитку як особистості є трудова діяльність. Виконання професійних обов'язків, наряду з позитивним ефектом, може приводити до негативних наслідків, а саме до проявів професійної деформації.

Проблема професійної деформації правоохоронців, незважаючи на її актуальність, довгий час замовчувалася у вітчизняній психології і тільки порівняно недавно знайшла свій відбиток у дослідженнях науковців. Більшість спеціальних публікацій з'явилася за останні декілька десятків років. (В. С. Медведєв, В. О. Криволапчук, М. Г. Вербєнський, С. В. Кушнарєв, М. А. Андрєєв, О. В. Петренко, Ю. В. Александров та ін.).

Екстремальний характер, високий рівень психічного напруження, складність професійної діяльності, психоемоційні й фізичні перевантаження детермінують порівняно швидкий розвиток професійної деформації працівника поліції [3].

Професійна деформація поліцейського призводить до значущих змін його індивідуально-особистісних якостей. До причин, що обумовлені специфікою діяльності правоохоронних органів та викликають професійну деформацію, автори (О. М. Бандурка, О. О. Євдокімова, О. В. Землянська, І. В. Клименко, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько та інші) відносять наступні:

– жорстка правова регламентація діяльності поліції. Правова регламентація означає чітке регулювання процесуальної діяльності, піднесене до норми закону, а відтак, обов'язковість виконання;

– наявність значних владних повноважень стосовно громадян. Психологічний стан особи, яка наділена владою, зумовлюється насамперед високим ступенем відповідальності, пов'язаною з її повноваженнями та їх застосуванням у кожному конкретному випадку;

- професійна корпоративність;
- підвищена відповідальність за результати своєї діяльності;
- психічні та фізичні перевантаження;
- екстремальність професійної діяльності;
- організаційні причини;

– необхідність у процесі виконання службових завдань вступати в контакт із злочинцями, правопорушниками, особами, які ведуть асоціальний спосіб життя;

– відсутність належного психологічного супроводу життєдіяльності співробітників поліції [1; 2].

Професійна деформація особистості – це комплекс специфічних, взаємопов'язаних змін, які спочатку охоплюють окремі риси особистості працівника, а надалі беруть у полон всю її структуру. Вона найчастіше зустрічається у працівників, зайнятих у професіях сфери «людина – людина», зокрема – у поліцейських.

З огляду на особливості та умови професійної діяльності співробітників поліції, неможливо розглядати питання їхньої професійної діяльності безвідносно до цих особливостей. А також слід звертати увагу на специфіку їх комунікативних навичок, цінностей, мотивації як значущих складових при формуванні правоохоронця – професіонала. Зазначений комплекс умов та особливостей професійної деформації працівників поліції викликає у науковців дослідницький інтерес, адже особистість працівника поліції не перебуває у статичному стані, а постійно знаходиться в процесі свого розвитку та удосконалення.

При проведенні емпіричного дослідження були використані наступні методики: опитувальник професійної деформації «ОПД» (В. С. Медведєва), методика Ш. Шварца для вивчення цінностей особистості, методика «Діагностика мотиваційної структури особистості» (В. Е. Мільмана) та методика «Діагностика комунікативної установки» (В. В. Бойка).

В результаті проведеного дослідження серед працівників поліції різних служб, стаж роботи яких становив 5 і більше років, були виявлені певні особливості професійної деформації, цінностей, мотиваційної структури особистості та комунікативних установок. Слід зазначити, що з близько 50 досліджених співробітників поліції не було жодного, у кого була би відсутня професійна деформація взагалі.

З'ясувалося, що досить велике значення мають цінності групи «безпека», достатньо виражена значимість (проте не на дуже високому рівні) групи цінностей «гедонізм» та «досягнення», та відзначається тенденція до значної важливості цінностей групи «самостійність», що може бути пов'язане з уже певними досягненнями у професії та наявністю підлеглих.

Виявлено, що для поліцейських характерна загальножиттєвська спрямованість, при цьому слабо виражені особистісні тенденції до комфорту та творчої активності, а також відмічаються тенденція до зниження вираженості особистісної тенденції соціального статусу та загальної активності. У співробітників поліції в рамках негативної комунікативної установки слабо виражений негативний особистий досвід та відзначається зниження відкритої жорстокості та посилення завуальованої, що можна пояснити також особливостями професійної діяльності та уявленнями про неї. Це може свідчити про те, що працівники поліції заради досягнення результатів в розкритті злочинів, допускають можливість застосування деяких не зовсім законних методів та прийомів.

У ході емпіричного вивчення відмічено високий рівень загальної комунікативної толерантності поліцейських, зокрема, вони достатньо позитивно приймають індивідуальність людини; нечасто схильні використовувати себе у якості еталону при оцінці інших; уміло можуть приховувати або згладжувати неприємні почуття при зіткненні з деякими якостями партнера; рідко виявляють прагнення переробити, перевиховати партнера; зрідка прагнуть підігнати партнера під себе, зробити більш зручним; досить добре та легко можуть та вміють пробачати іншим помилки; достатньо терпимо відносяться до фізичного чи психологічного дискомфорту партнера та достатньо добре вміють пристосовуватись до партнера.

Як показує практика, усі ці характеристики можуть бути досягненням безпосереднього життєвого та професійного досвіду.

Список біографічних посилань

1. Клименко І. В. Психологічні засади професійної підготовки поліцейських : монографія. Харків : Фоліо. 2018. 424 с.
2. Психологія у професійній діяльності поліції : навч. посіб. / О. О. Євдокімова, І. В. Жданова, Д. В. Швець та ін. ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 426 с.
3. Ярещенко О. В., Нестеренко М. О. Причини професійної деформації співробітників поліції: соціально-психологічний аспект. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2018. № 31. С. 204–210.

УДК 349.2

Сергій Миколайович БОРТНИК,

доктор юридичних наук, доцент,

проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5281-6007>

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ТРУДОВИХ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вступаючи на службу в Національну поліцію України, набуваючи правовий статус поліцейського, особа реалізує свої трудові права. Зважаючи на специфіку трудової діяльності поліцейського, до його правового статусу застосовуються спеціальні вимоги, додаткові обмеження та гарантії його професійної діяльності. На сьогодні визначення такої правової категорії як гарантії реалізації трудових прав поліцейських є проблематичним. Аналізуючи наукову літературу, а також доктринальні дослідження, ми можемо констатувати, що нині у спеціальній літературі майже не існує досліджень даної проблематики. А відтак, на наше переконання, під гарантіями реалізації трудових прав поліцейських слід розуміти сукупність норм права, які закріплюють основні напрямки діяльності та повноваження органів, які здійснюють реалізацію та захист трудових прав, а також заходів заохочення та пільг, відповідно до чинного законодавства.

При розгляді гарантії реалізації трудових прав поліцейських, необхідно звернути свою увагу на Закон України «Про Національну поліцію», який закріпив гарантії трудових прав поліцейських у Розділі IX. Даний розділ створений для забезпечення реалізації та захисту гарантії трудових прав поліцейських. До прикладу відповідно до ст. 62 ч. 10 вказується, що поліцейський має наступні гарантії трудових прав, а саме: 1) забезпечується належними умовами для виконання покладених на нього службових обов'язків; 2) отримує в органах поліції в установленому порядку інформацію, у тому числі з обмеженням доступом, та матеріали, необхідні для належного виконання покладених на нього обов'язків; 3) користується повноваженнями, передбаченими цим Законом, незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу; 4) своєчасно і в повному обсязі отримує грошове забезпечення та інші компенсаційні виплати відповідно до закону та інших нормативно-правових актів України; 5) у повному обсязі користується гарантіями соціального та правового захисту, передбаченими цим Законом та іншими актами законодавства; 6) захищає свої права, свободи та законні інтереси всіма способами, що передбачені законом [1].

Також, зазначений Закон передбачає, що в органах (закладах, установах) поліції з метою захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів поліцейських відповідно до вимог законодавства можуть утворюватися професійні спілки. Обмеження прав професійних спілок поліцейських порівняно з іншими професійними спілками не допускається [1]. Даний розділ, містить норми, які визначають право поліцейських на відпустку та порядок обчислення тривалості відпусток. Так, відповідно до ч.1 Ст. 92 даного закону, поліцейським надаються щорічні чергові оплачувані відпустки в порядку та тривалості, визначених цим Законом [1]. В той же час Кодекс законів про працю закріплює лише, що громадянам, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також працюють за трудовим договором у фізичної особи, надаються щорічні (основна та додаткові) відпустки із збереженням на їх період місця роботи (посади) і заробітної плати.

Важливою гарантією реалізації трудових прав, є закріплення в ч. 1 ст. 95 Закону України «Про Національну поліцію України», гарантії, яка передбачає, що поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України [1]. Оскільки, беручи до уваги гарантії трудових прав, які передбачені в Кодексі законів про працю, дана гарантія не передбачена. Однак, в Конституції України закріплено, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Реалізації даної гарантії на сьогодні є недостатньою, оскільки на сьогодні немає належного механізму забезпечення реалізації права на безкоштовну медичну допомогу в державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Тому вбачаємо, що закріплення даної гарантії в Законі України «Про Національну поліцію» має позитивний вплив на гарантії реалізацію трудових прав поліцейських. В даному законі також передбачені інші гарантії трудових прав поліцейських, однак, не вбачаємо за необхідне розглядати кожну гарантію.

Особливої уваги заслуговує норма закону, яка визначає грошове забезпечення поліцейського, а саме поліцейські отримують грошове забезпечення, розмір якого визначається залежно від посади, спеціального звання, строку служби в поліції, інтенсивності та умов служби, кваліфікації, наявності наукового ступеня або вченого звання [2]. Однак, дана гарантія кореспондується в Кодексі законів про працю як заробітна платня, а саме, це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним робот [3]. На сьогодні існує

низка підзаконних нормативно-правових актів, які гарантують трудові права поліцейським. Так до прикладу 11 листопада 2015 року була винесена Постанова Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції» [4]. Дана постанова визначає, що грошове забезпечення поліцейських складається з посадового окладу, окладу за спеціальним званням, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, які мають постійний характер), премії та одноразових додаткових видів грошового забезпечення. Також дана постанова визначає надбавки за специфічні умови проходження служби в національній поліції України, та інші надбавки за умов передбачених у даній постанові [4].

Отже, розглянувши основні гарантії трудових прав поліцейських, а посилаючись на наукову літературу та доктринальні дослідження, можемо зробити висновок, що гарантії реалізації трудових прав поліцейських на сьогодні потребують удосконалення та подальшого дослідження. Для вирішення проблемних питань у даній сфері вбачається необхідним таке:

- по-перше, законодавчого закріплення потребує правова категорія «гарантія»;
- по-друге, доцільно розробити та прийняти низку процесуальних норм, які б були за своїм змістом покликані забезпечити механізм реалізації та захисту гарантій трудових прав поліцейських;
- по-третє, посилення потребують соціальні та фінансові гарантії здійснення службово-трудої діяльності поліцейськими.

Все вказане вище обумовлює необхідність внесення низки змін та доповнень до чинного Закону України «Про Національну поліцію», а також прийняття відповідних підзаконних нормативних документів, які дозволили б розширити та забезпечити реалізацію гарантій трудових прав поліцейських. Особливо це питання є актуальних в умовах війни на території нашої держави.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. На Хмельниччині відбулося пленарне засідання Ради Профспілки атестованих працівників ОВС України // Національна поліція : офіц. сайт. URL: https://www.npu.gov.ua/uk/publish/printable_article/4.
3. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

4. Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 988 // Урядовий портал : офіц. сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/248668490>.

УДК 351.74(477)

Михайло Юрійович БУРДІН,

доктор юридичних наук, професор,

проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6748-3321>

РОЗШИРЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПОЛІЦІЇ ЧЕРЕЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В ДЕРЖАВІ ПРАВОВИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

Закон України «Про Національну поліцію», який було прийнято Верховною Радою України 2 липня 2015 р. [1], за останні роки перетерпів суттєві зміни, пов'язані з потребою нагального удосконалення вітчизняного законодавства щодо діяльності Національної поліції України. Перш за все, означений Закон є базовим в системі поліції і визначає завдання та принципи діяльності поліції, систему поліції та статус поліцейських, повноваження поліції, поліцейські заходи, добір на посаду поліцейського тощо. Разом із тим, політико-правові та економічні зміни в державі викликали нагальну потребу залучення Національної поліції до вирішення певних невідкладних питань. У зв'язку з цим станом на сьогодні до Закону України «Про Національну поліцію» Верховною Радою України було внесено понад тридцять надзвичайно вагомих змін, а Рішеннями Конституційного Суду України – й коректив окремих нормативних положень.

У цілому, Закон продовжує досить влучно визначати правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України.

Разом із тим, потреба розширення основних повноважень поліції (ст. 24 Закону [1]) виникла через запровадження в державі правових та організаційних засад національного спротиву, основ його підготовки та ведення, завдань і повноважень сил безпеки та сил оборони та інших суб'єктів з питань підготовки і ведення національного спротиву за Законом України «Про основи національного спротиву» від 16.07.2021 № 1702-IX [2]. У зв'язку з цим визначалось, що поліція

«бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості» (п. 24 ч. 1 ст. 23); «здійснює у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями» (п. 34 ч. 1 ст. 23); «сприяє Державній прикордонній службі України у виявленні каналів незаконного перетинання державного кордону, переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та разом із відповідними правоохоронними органами ліквідує такі канали» (п. 35 ч. 1 ст. 23).

Щодо додаткових повноважень поліції, то за ними «у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості» (ч. 2 ст. 24); «у ході забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості, виконання завдань територіальної оборони органи та підрозділи, що входять до системи поліції та дислокуються в межах Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, області, міста Києва, підпорядковуються відповідному начальнику Головного управління Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, області, місті Києві» (ч. 3 ст. 24).

Слід зазначити, що Національна поліція України та Служба безпеки України проводять обов'язкову спеціальну перевірку у порядку, визначеному законодавством України, кандидатів на посаду командирів добровольчих формувань територіальних громад, погоджених органом місцевого самоврядування, на території якого функціонуватиме таке добровольче формування [3]. До того ж, Національна поліція, Збройні Сили України, Національна гвардія та цивільний сектор як складові сектору безпеки та оборони зосереджують зусилля навколо питань функціонування системи територіальної оборони.

Сьогодні актуальними є заходи з реалізації законодавства щодо основ національного спротиву. До таких, наприклад, відносяться

наради щодо активного залучення ветеранів війни та Національної поліції до Сил територіальної оборони, зокрема, в якості резервістів стати до лав штатного підрозділу територіальної оборони [4]. Результативними вбачаються спільні навчання підрозділів Національної поліції, Національної гвардії та Державної прикордонної служби України при максимально активному залученні громадських організацій патріотичної спрямованості та жителів регіону, які мають досвід участі у АТО та ООС. Не слід забувати й про можливість застосування ефективних інноваційних заходів, що вже запроваджені в діяльності Національної поліції України [5].

Наразі, під час російської агресії, практика підтвердила своєчасність і правильність застосованих Україною превентивних заходів. Так, вже з 15.02.2022 введено посилений режим роботи прикордонників і поліцейських, а з 24 лютого цього року всі правоохоронні органи держави працюють в режимі воєнного часу. Поліцейські забезпечують правопорядок, несуть службу на контрольно-пропускних пунктах, патрулюють вулиці, виявляють підозрілі предмети, автомобілі та осіб, документують наслідки обстрілів, супроводжують потерпілих внаслідок ракетних ударів та їхніх родичів, які втратили зв'язок з рідними, запобігають фотографуванню військових об'єктів та об'єктів інфраструктури, здійснюють посилену охорону об'єктів і унеможливлення несанкціонованих проникнень диверсійних груп противника тощо. Невдовзі поліцейські зможуть, крім залучення до завдань територіальної оборони, займатися військовополоненими та розмінуванням. До того ж, на нашу думку, доречним є створення військової поліції у зв'язку з певною кількістю злочинів, що вчиняються військовими та розслідуванням яких зараз займається Державне бюро розслідувань. В цілому, як повідомлялось, через високий рівень патріотизму переважна кількість ветеранів органів внутрішніх справ бажають отримати зброю та потрапити до лав територіальних батальйонів для захисту країни [6].

Відповідно до законодавства, станом на сьогодні до загальної оборони території громад крім Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, долучаються й Служба безпеки України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державна спеціальна служба транспорту та Управління державної охорони України.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.

3. Територіальна оборона // Харківський обласний ТЦК та СП : сайт. URL: <https://khovk.org/ua/tz.html>.

4. Формування територіальної оборони: Мінветеранів і представники сектору безпеки та оборони обговорили напрямки співпраці // Урядовий портал : офіц. сайт. 18.02.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/formuvannya-teritorialnoyi-oboroni-minveteraniv-i-predstavniki-sektoru-bezpeki-ta-oboroni-obgovorili-napryamki-spivpraci>.

5. Zozulia I., Zozulia O. Ukrainian Experience in Innovative National Police Activities. *Middle European Scientific Bulletin*. 2021. Vol. 16. Pp. 73–75.

6. Ветерани поліції на Волині йдуть до територіальної оборони // galinfo : сайт. 25.02.2022. URL: https://galinfo.com.ua/news/veterany_politsii_na_volyni_ydut_do_terytorialnoi_oborony_380984.html.

УДК 349.2

Леонід Володимирович МОГІЛЕВСЬКИЙ,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6994-6086>*

СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Важливою гарантією належного виконання працівниками поліції своїх службово-трудова обов'язків є інститут юридичної відповідальності, зокрема дисциплінарної. Взагалі, дисциплінарна відповідальність - це один з видів праце-правової відповідальності й одна з правових форм впливу, що виражаються в застосуванні роботодавцем, який наділений дисциплінарною владою, дисциплінарних санкцій до працівника, який вчинив дисциплінарний проступок [1, с. 79]. Дисциплінарна відповідальність за трудовим правом полягає у обов'язку працівника відповісти за вчинене ним порушення трудової дисципліни перед роботодавцем і понести дисциплінарні стягнення, передбачені нормами трудового права. Трудове правопорушення як підстава дисциплінарної відповідальності (в галузевій літературі його традиційно називають дисциплінарним проступком) – це винне, протиправне невиконання чи неналежне виконання працівником

трудовах обов'язків, передбачених законодавством про працю, колективним та трудовим договорами, що призводить до порушення внутрішнього трудового розпорядку на підприємстві [2]. У своєму науковому дослідженні В. В. Серeda слушно зазначає, що як правило, дисциплінарна відповідальність розглядається у двох аспектах [3, с. 19]: 1) як певна реакція на дисциплінарний проступок у сфері трудових відносин, можливість застосування до порушника заходів дисциплінарного стягнення, визначених у трудовому законодавстві; 2) як наслідок невиконання чи неналежного виконання трудових обов'язків конкретним працівником із застосуванням санкцій за порушення трудової дисципліни. У цьому аспекті дисциплінарна відповідальність полягає в обов'язкові порушника відповісти за вчинений дисциплінарний проступок і зазнати негативних наслідків у вигляді обмежень особистого, організаційного чи майнового порядку. Зі сторони роботодавця реакція на дисциплінарний проступок полягає в тому, щоб зажадати пояснення від порушника трудової дисципліни; застосування до працівника санкцій у порядку, визначеному трудовим законодавством [3, с. 19].

Слушною є думка О. М. Перунової, яка зазначає, що дисциплінарна відповідальність полягає в обов'язку працівника відповідати перед власником або уповноваженим ним органом за скоєний ним дисциплінарний проступок і понести дисциплінарні стягнення, передбачені нормами трудового права. Тобто у трудових правовідносинах працівник несе дисциплінарну відповідальність тільки перед власником, а не перед державою, як це має місце при адміністративній та кримінальній відповідальності, а власник має дисциплінарну відповідальність щодо працівника [4]. А. Ю. Подорожній вказує, що мета дисциплінарної відповідальності має два головні аспекти: перший полягає в забезпеченні належної дисципліни праці для подальшого забезпечення ефективного функціонування підприємства (організації, установи тощо), а тому її наявність виступає важливим превентивним заходом вчинення дисциплінарних проступків. Другий аспект полягає у застосуванні до порушника негативних заходів, що, в свою чергу, дозволяє поновлювати порушені трудові (серед іншого і службові) права та уникати негативних наслідків вчинення правопорушення, забезпечувати виховання працівника в дусі дотримання законності і дисципліни праці [5, с. 14–15].

Для визначення поняття «дисциплінарна відповідальність поліцейських» також цікавим є розуміння національним законодавцем категорії «дисциплінарний проступок» та «дисциплінарне стягнення» стосовно поліцейських. Так, відповідно до ст. 12 Закону

України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» дисциплінарним проступком визнається протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходу за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції. Стаття 13 Закону передбачає, що дисциплінарне стягнення є засобом підтримання службової дисципліни, що застосовується за вчинення дисциплінарного проступку з метою виховання поліцейського, який його вчинив, для безумовного дотримання службової дисципліни, а також з метою запобігання вчиненню нових дисциплінарних проступків [6].

Таким чином, проведене дослідження дає змогу констатувати, що дисциплінарна відповідальність поліцейських – це, перш за все, складний за своєю сутністю та змістом інститут, особливості якого обумовлені специфікою службово-трудової діяльності досліджуваної категорії працівників. Тож, під вказаним поняттям найбільш доцільно розуміти особливий вид юридичної відповідальності, який передбачає застосування до поліцейських санкцій негативного (дисциплінарного) характеру за вчинення ними дій, що суперечать нормам чинного законодавства. При цьому, дисциплінарна відповідальність настає також за бездіяльність поліцейського, тобто не вчинення ним дій, які він має здійснити відповідно до норм чинного законодавства та які передбачені спеціальним законодавством.

Тож, дисциплінарна відповідальність працівників Національної поліції характеризується наступними особливостями:

- має підвищений характер у порівнянні з іншими категоріями працівників, що обумовлено більш широким видом стягнень, які передбачені спеціальним трудовим законодавством;
- в окремих випадках притягнення до дисциплінарної відповідальності може бути здійснено за вчинення поліцейським адміністративних правопорушень, навіть у час, коли він не виконував безпосередньо свої посадові обов'язки;
- можливим є додаткове притягнення до дисциплінарної відповідальності разом із адміністративною чи кримінальною відповідальністю за скоєння відповідних правопорушень або злочинів;
- наявність спеціального кола підстав, за яких особу може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності, а також порядку застосування стягнень дисциплінарного характеру.

Список бібліографічних посилань

1. Угрюмова Г. Загальна характеристика дисциплінарної відповідальності і дисциплінарного проступку за українським трудовим правом. *Право України*. 2005. № 5. С. 78–81.
2. Основи трудового права України / за ред. П. Д. Пилипенка. Львів : Магнолія плюс, 2006. 276 с.
3. Середа В. В. Дисциплінарна відповідальність: поняття, принципи та види. *Університетські наукові записки*. 2014. № 1. С. 18–25.
4. Перунова О. М., Селезень С. В. Конспект лекцій. Харків : ХНАДУ, 2009. 150 с.
5. Подорожній А. Ю. Організаційно-правові засади притягнення працівників до дисциплінарної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2018. 20 с.
6. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.

УДК 342.951

Анатолій Миколайович КЛОЧКО,

доктор юридичних наук, професор,

проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6898-964X>

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ ТА ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Сучасні зміни у сфері взаємовідносин між державою та громадянським суспільством обумовлюють новий формат відносин між правоохоронними органами та громадою. Зазначене стосується такого правоохоронного органу, як Національна поліція України, і такого аспекту її діяльності, як взаємодія з населенням. Саме така вимога закріплена на законодавчому рівні, зокрема, у ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію», де йдеться про те, що «діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб»

Необхідність дотримання Національною поліцією принципу взаємодії з населенням закріплюється також у відомчих актах МВС України та Національної поліції.

Так, у Положенні про патрульну службу МВС закріплено, що працівники патрульної поліції повинні діяти у співпраці і взаємодії з населенням і громадськими організаціями з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки.

З метою підвищення ефективності участі громадськості в охороні громадського порядку та боротьбі з правопорушеннями у нашій країні необхідно проаналізувати й узагальнити зарубіжний досвід діяльності як окремих громадян, так і громадських формувань правоохоронної спрямованості в цілому. Участь громадян у протидії злочинності є принциповою умовою, тому що без підтримки населення ще в жодній країні не вдалося сконструювати ефективну систему впливу на злочинність.

Сьогодні українське суспільство широко використовує зарубіжний досвід у сфері охорони публічного порядку. Європейські країни накопичили вагомий досвід щодо здійснення взаємодії правоохоронних органів із населенням, як результат вони мають вищий відсоток підтримки правоохоронців із боку населення, ніж українські поліцейські. Тому українським правоохоронцям доречно було б переглянути свої погляди щодо співпраці поліцейських із громадянами за кордоном та максимально використати цей досвід. Стратегія, яка передбачає співпрацю населення з працівниками поліції у сфері боротьби з правопорушеннями в країнах ЄС, є важливою, оскільки вона доповнює практику поліції.

Співпраця публічних об'єднань із представниками поліції забезпечує досягнення більш ефективних результатів у цій сфері. У країнах Заходу вважається, що поліція і громадськість разом відіграють помітну роль у забезпеченні ефективної правоохоронної діяльності. Відповідно, ідея співпраці на практиці зводиться до конкретних взаємовідносин між поліцією і громадянами, в яких вони разом вирішують проблеми, що існують на території їх проживання.

Поліцейська діяльність, що ґрунтується на підтримці громадськості, суттєво розширює поле діяльності поліції, спонукаючи її разом із населенням реалізовувати спільно визначені завдання щодо проблем пов'язаних з боротьбою зі злочинністю. Крім того, наголос у такій діяльності ставиться не лише на співпраці з окремими громадянами, а й на залученні у процеси визначення і вирішення правоохоронних проблем якомога більшої кількості державних і недержавних відомств та організацій.

У світі були вироблені різні практики та різні підходи до організації взаємодії між органами місцевого самоврядування та органами поліції. Відмінності між ними зумовлюються особливостями державного

устрою, історичними умовами формування органів місцевого самоврядування та функціонування поліції тощо. Так, якщо для США широка участь органів самоорганізації населення у здійсненні поліцейської діяльності є давньою історичною традицією, то у країнах Центральної Європи такі процеси є відносно новими.

Варто більш детально розглянути форми правоохоронної діяльності громадськості, перевірені часом. До них можна віднести насамперед діяльність правоохоронного об'єднання «Сусідська взаємодопомога» та громадської організації «Зупини злочинця». Так, система сусідської взаємодопомоги – це найбільш відомий та ефективний приклад співпраці населення і поліції у боротьбі зі злочинністю та підвищенні рівня безпеки громадян у районі їх проживання. Наприклад, зараз у Великобританії існує понад 155 тис. осередків діяльності організацій сусідської взаємодопомоги, і понад 10 млн людей отримують безпосередню користь від її існування. Зазначене громадське об'єднання є найбільш поширеним у цій країні.

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що процеси взаємодії Національної поліції з громадськістю та органами державної влади в Україні, потребують розроблення законодавчо врегульованих механізмів реалізації, в яких слід враховувати зарубіжний досвід, практика якого ґрунтується, на тому, що поліція досить рідко може комплексно вирішувати проблеми безпеки у громаді, покладаючись лише на власні сили.

До процесу налагодження взаємодії Національної поліції з якнайширшим колом осіб та організацій, зацікавлених у безпеці, на засадах партнерства, є розробка комплексу заходів заохочення до співпраці.

Результатами зазначеної діяльності стане:

- 1) зниження рівня злочинності;
- 2) підвищення довіри населення до правоохоронних органів;
- 3) підвищення рівня громадської свідомості.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Волуйко О. М. Взаємодія Національної поліції України з населенням: теоретичний аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 206–209. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-9/49>.

3. Комзюк А. И., Комзюк М. А. Зарубіжний досвід організації співробітництва поліції з громадськістю. *Право і безпека*. 2020. № 4 (79). С. 39–43. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.4.05>.

УДК 342.9:351.74

Сергій Ігорович БІРБАСОВ,

начальник Управління превентивної діяльності

Головного управління Національної поліції в Харківській області;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0024-6070>

ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОЄКТУ «ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ОФІЦЕР ГРОМАДИ» НА ТЕРИТОРІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сучасний період розвитку України об'єктивно характеризується як період принципових змін у головних напрямках суспільного життя держави, проведення реформ, направлених на активізацію розвитку економіки, соціальної сфери, забезпечення безпеки життя українців. Ст.3 Конституції України гарантує людині, що її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю і, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Важливою складовою процесів перетворення в країні є здійснення державою дій, направлених на упровадження децентралізації – передачу важливих повноважень, бюджетів від органів державної влади до органів місцевого самоврядування, що супроводжується об'єднаннями місцевих громад в ОТГ (об'єднані територіальні громади). Ми бачимо реальне втілення у життя принципу: «сильна громада – сильна країна», який є важливою умовою успіху України на шляху реформ.

Системний підхід у діяльності центральних органів виконавчої влади, у тому числі, правоохоронних органів у вирішенні зазначених питань - важлива складова успіху процесу проведення реформ. Це, перш за все, стосується створення законодавчої бази, як інструмента правового регулювання основних напрямів упровадження децентралізації. Так, у ст. 2 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 закріплено положення про те, що принцип конституційності та законності є одним з найважливіших принципів добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст [2].

Станом на 01.12.2021 на території Харківської області утворено 7 районів: Харківський, Богодухівський, Чугуївський, Красноградський, Лозівський, Куп'янський та Ізюмський.

На території зазначених районів сформовано 56 територіальних громад (459 рад), з яких: 17 (міських); 13 (сільських); 26 (селищних).

Населення громад складає 2 654 375 чол., площа 31432,0 кв.км. Вказані громади обслуговують 38 територіальних підрозділів поліції.

Напрям діяльності керівництва держави на децентралізацію вимагає від органів Національної поліції не тільки нових підходів, а й більш ефективної роботи саме на територіях ОТГ, а саме:

- забезпечення належного рівня публічного порядку і безпеки;
- орієнтування працівників Національної поліції (НП), які закріплені за відповідними ОТГ на те, що головним результатом їх роботи – є формування у членів цих громад відчуття безпеки, існування гарантованого захисту їх прав і свобод з боку правоохоронних органів;
- побудова партнерських відносин між населенням ОТГ та співробітниками Національної поліції – поліцейськими офіцерами громади, які працюють на цій території.

Пілотний проєкт МВС та Департаменту Національної поліції України «Поліцейський офіцер громади» – це наступний крок у реформі Національної поліції, якісно нова модель комунікативної співпраці поліції з населенням та громадою, постійна поліцейська присутність у всіх куточках громад та цілодобова дієва допомога громадянам. Проєкт «Поліцейський офіцер громади» був ініційований у 2018 році і офіційно стартував 29 травня 2019 року, коли 34 поліцейських офіцерів громади розпочали службу в 22-х територіальних громадах Дніпропетровської області [3].

Проєкт є частиною міжнародної практики під назвою «Community Policing», основні положення концепції якої передбачають, що «Поліція має бути першочергово зорієнтована на профілактику правопорушень. Натомість акценти зміщуються на рівень територіальної громади, що є замовником послуг та оцінювачем ефективності діяльності поліції. Поглиблення партнерської взаємодії поліції та населення – є могутнім чинником розбудови правової держави і ствердження громадянського суспільства» [4].

Тісна співпраця поліцейських з громадянами активно практикується в США, Великобританії, Франції та інших країнах. Основна мета проєкту – забезпечити кожну територіальну громаду окремим офіцером, який не тільки служитиме на території цієї громади, але й житиме там.

Керівництво ГУ НП в Харківській області, здійснюючи організаційні заходи по впровадженню проєкту «Поліцейський офіцер громади», вважає одними з головних завдань поліцейського офіцера громади (ПОГ) – орієнтування на потреби місцевого населення, підтримання постійного контакту з мешканцями, забезпечення

публічного порядку і безпеки на закріпленій території, своєчасне реагування на проблеми громади та запобігання вчиненню правопорушень, їх профілактику, виведення на новий рівень взаємин між членами ОТГ і НП та спільну розбудову системи надання якісних поліцейських послуг.

Управління превентивної діяльності ГУ НП в Харківській області, виконуючи визначені Департаментом НП України основні положення проекту, спрямовує діяльність ПОГ виходячи з того, що офіцер громади є повноправним представником своєї громади, який зобов'язаний звітувати не тільки перед поліцією, а й перед самою громадою, 80–90 % робочого часу поліцейський знаходиться в громаді. Він доступний для населення, знає мешканців території, яку обслуговує, їхні проблеми [5].

На території Харківської області проект запроваджено у 2019 році і він реалізується у 20 громадах. Наразі 47 поліцейських офіцерів громади працює безпосередньо в громадах і, як показало опитування мешканців, рівень довіри до них сягає 65–85 %. Довіра населення – є основним критерієм, за яким оцінюється ефективність роботи поліцейського офіцера громади.

З початку функціонування на території Харківської області зазначеного пілотного проекту є певні позитивні результати його практичного втілення, а саме:

- за ініціативи ПОГ заплановано та здійснено технічні заходи, які спрямовані на підвищення безпекової ситуації на території громади: встановлено камери відеоспостереження (150 камер), знаки дорожнього руху та інші інформаційні знаки (70 знаків);

- впроваджено такі безпекові проекти, як: створений перший в Україні інформаційний чат-бот «Поліцейський офіцер громади», через який кожний мешканець громади може онлайн у будь – який час звернутись до поліцейського; запровадження алгоритм дій під умовною назвою «Чужий в громаді»; здійснюються заходи щодо контролю заборони продажу алкоголю у період з 22.00 до 09.00; у школах активізовано дії по дотриманню Правил дорожнього руху;

- Управлінням превентивної діяльності ГУ НП в Харківській області розроблені методики щодо узагальнення досвіду роботи ПОГ, вивчення світових практик застосування механізмів концепції «Community Policing» для подальшої реалізації позитивного досвіду у діяльності ПОГ, організації роботи з головами ОТГ у напрямі поширення проекту «ПОГ»;

- з метою належної організації роботи поліцейських офіцерів громади на місцях, а також реалізації проекту у регіоні в структурі ГУ

НП створено сектора взаємодії з громадами (СВГ), до повноважень яких відносяться організація роботи, контроль та методичне забезпечення поліцейських офіцерів громади. Також, визначені такі напрями роботи СВГ, як:

- а) координація співпраці із засобами масової інформації;
- б) впровадження на місцях спільно з головами ОТГ безпекових ініціатив та проектів;
- в) участь у заслуховуванні звітів ПОГ, проведення з ними нарад, зборів, семінарів, навчань, тощо;
- г) своєчасний та якісний розгляд звернень запитів та скарг громадян, органів виконавчої влади, народних депутатів, підприємств, установ, організацій, трудових колективів.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 №157-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
3. В Україні запустили проект «Поліцейський офіцер громади» // Урядовий портал : офіц. сайт. 28.052019. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukrayini-zapustili-proekt-policejskij-oficer-gromadi>.
4. Голуб М. В. COMMUNITY POLICING: сутність та складові елементи. Право і Безпека. 2012. № 1 (43). С. 62–67.
5. Проект «Поліцейський офіцер громади» планується запровадити у містах обласного значення – Ігор Клименко // Волноваський районний відділ поліції : офіц. сайт. URL: <https://volnovaha-police.dn.ua/news/view/3850>.

УДК 342.951(477)

Юрій Петрович ЛУКАВЕНКО,

начальник управління поліції охорони в Харківській області;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1920-6626>

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сьогодні питання гарантування і підтримки порядку та безпеки для України є особливо актуальним – низка загроз як зовнішнього, так і внутрішнього характеру потребують від держави надзвичайно

ретельної уваги до стану механізму протидії цим загрозам, від якості та ефективності функціонування якого залежить як національна безпека в цілому, так і забезпеченість (перш за все захищеність) окремих соціальних цінностей, головними серед яких, звичайно ж, є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і особиста безпека та інші основоположні права і свободи закріплені у Конституції і Законах України. Саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Окреме місце у зазначеному механізмі відводиться Національній поліції України, якій доручено виконання завдань із: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2].

За роки свого існування (а з моменту прийняття закону «Про Національну поліцію» минуло вже майже сім років) органи і служби поліції провели величезну роботу щодо забезпечення громадського спокою, безпеки і захищеності громадян від різного роду загроз, зміцнення режиму законності та правового порядку в державі. Сьогодні вже очевидним і незаперечним є те, що поліцейська реформа стала важливим і необхідним кроком на шляху удосконалення і розвитку національної правоохоронної системи, навіть ті, хто стверджує, що зазначена реформа провалена, не відкидають того, що вона була потрібна нашій країні, і що її запровадження було доречним та своєчасним. Разом із тим не можна ігнорувати ту критику, яка сьогодні досить часто лунає як у бік поліції, так і на адресу вищих органів влади (перш за все МВС України), які здійснювали заходи із забезпечення реалізації поліцейської реформи.

Зауваження і нарікання дослідників, політиків, громадських діячів у значній мірі є справедливими, втім твердження про провал поліцейської реформи, яке висловлюють деякі із них [3; 4; 5], вважаємо надто різким і не зовсім справедливими, адже ряд ключових завдань та цілей цієї реформи вдалося досягнути: по-перше, суттєво підвищено ефективність роботи органів і служб поліції, про що свідчать статистичні показники результатів їх роботи протягом останніх років [6; 7; 8; 9]; по-друге, вдалося змінити на краще відношення населення до поліції та поліцейських. На сьогодні рівень довіри громадян до української поліції становить 40,8 % [10] – це звичайно ж не найкращий, але й не найгірший показник серед європейських держав, в

яких він коливається від 39 % в Угорщині до 94 % в Фінляндії [11]; по-третє, процес реформування ще не завершений – триває активна робота з удосконалення та розвитку поліцейських органів і служб, запроваджуються нові інститути (наприклад, поліцейський офіцер громади), покращуються форми та методи роботи тощо.

Втім, все ж таки, не можна заперечити того, що сучасній поліцейській сфері притаманна ціла низка проблем правового, організаційно-управлінського, функціонального, кадрового, матеріально-фінансового та іншого характеру, деякі з яких сьогодні постали особливо гостро і потребують якнайшвидшого вирішення. Так окрему увагу слід звернути на кадровий голод в органах і службах поліції, який наразі є надзвичайно актуальною проблемою. На сьогодні українській поліції в цілому бракує близько 20 % кадрового складу, при цьому в окремих регіонах кадровий дефіцит в органах поліції сягає аж 30 відсотків [12]. Одразу ж слід наголосити на тому, що нестача кадрів не є наслідком небажання громадян навчатися професії поліцейського, зокрема у 2021 навчальному році у ВНЗ системи МВС вступило майже 8 тисяч курсантів і студентів, перших з яких більше 3 тисяч [13]. Ці показники є не нижчими, а той перевищують цифри курсантів, що кожного року поступають на навчання у провідних західних державах [14, с. 19, 38, 67]. Тобто професія поліцейського є привабливою для українців, перш за все для молоді, однак потрапляючи безпосередньо у сферу практики у багатьох громадян вже через декілька років виникає розчарування в обраній професії – і вони залишають лави поліції. І тут слід підкреслити, що така реакція обумовлена не стільки специфікою змісту службово-трудової діяльності поліцейського, яка в цілому стає відомою курсантам ще в роки навчання, скільки досить туманними перспективами подальшої кар'єри в системі органів поліції:

- низький рівень оплати праці, який не відповідає реальній складнощі та ризикованості професійних обов'язків поліцейського, що особливо гостро помітно на фоні досить високої заробітної плати працівників прокуратури та суддів. Крім того не можна не наголосити на тому, що службове навантаження на працівників різних підрозділів поліції може суттєво різнитися, а рівень оплати їх праці при цьому даної різниці не відображає. Є значні проблеми і з урахуванням та оплатою відпрацьованого поліцейськими часу понад встановлену норму;

- складнощі кар'єрного зростання, з ким неодмінно пов'язане і підвищення рівня оплати праці: проблеми із відкритістю, прозорістю та об'єктивністю процедур (конкурс та атестація), які забезпечують відбір (в тому числі у порядку просування по службі) кандидатів на посади поліцейських, вже неодноразово були у центрі уваги наукових і

політичних дискусій, втім конструктивного вирішення означені проблеми і досі не отримали;

– неефективний механізм заохочення поліцейських і стимулювання їх праці, який спонукає, хіба що, до виконання поліцейськими своїх службових обов'язків на мінімально прийнятному рівні.

Окремо слід звернути увагу і на зниження протягом останніх років рівня довіри населення до поліції. В цілому, як ми зазначали вище, показник довіри громадськості до Національної поліції досить високий, однак його динаміка наразі негативна [15; 16], тобто відбувається, хоча і незначне, втім зниження рівня довіри. Однією з причин цього є ряд резонансних правопорушень, зокрема злочинів (смертельне поранення дитини у Переяслав-Хмельницькому, катування у Кагарлику та ін.), вчинених поліцейськими. Зрозуміло, що такі ситуації не мають систематичного характеру, однак, тим не менш, вона досить гостро ставлять питання про рівень якості дисципліни в органах поліції, про ефективність контролю за нею та за станом професійної придатності осіб, що несуть службу на посадах поліцейських.

Ці та інші проблеми потребують ефективного та якнайшвидшого вирішення, а тому дуже важливо об'єднати зусилля науковців, представників громадськості та політичних кіл, працівників практичних підрозділів поліції для пошуку найбільш доцільних та ефективних напрямків усунення зазначених недоліків. Зокрема необхідно: забезпечити справедливу винагороду за службу в органах поліції; встановити чіткі та зрозумілі критерії стимулювання службово-трудової діяльності поліцейських, передбачити додаткові засоби заохочення за тривалу і самовіддану службу (за 5, 10, 15, 20 років і т. д.) у вигляді одноразових грошових виплат; переглянути процедури добору кадрів з метою створення справедливих (перш за все рівних) та прозорих умов для просування по службі; удосконалити роботу із забезпечення службової дисципліни тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

3. Мамка Г. Провалена реформа поліції. Факти, які варто не забувати // Юридична Газета online : сайт. 02.06.2021. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/provalena-reforma-policiyi-fakti-yaki-varto-ne-zabuvati.html>.

4. Ексочільниця Нацполіції Хатія Деканоїдзе: Реформу поліції не довели до кінця // DW : сайт. 27.05.2020. URL: <https://www.dw.com/uk/ексочільниця-нацполіції-хатія-деканойдзе-реформу-поліції-не-довели-до-кінця-відео/a-53587377> .

5. 58,5% поліцейських в Україні вважають проваленою реформу правоохоронних органів – Денис Кобзін на Громадському радіо // Харківський інститут соціальних досліджень : сайт. URL: <https://khisr.kharkov.ua/58-5-politseys-kykh-v-ukraini-vvazhaiut-provalenoiu-reformu-pravookhoronnykh-orhaniv-denys-kobzin-na-hromads-komu-radio/>.

6. Звіт про діяльність Національної поліції України за 2017 рік // Національна поліція : офіц. сайт. URL: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/Zvit_NPU_2017_text+grafic.pdf.

7. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи відомства за 2018 рік // Національна поліція : офіц. сайт. URL: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/Zvit_NPU_2018.pdf.

8. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році // Національна поліція : офіц. сайт. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-npu-2019.pdf.

9. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 році // Національна поліція : офіц. сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/npu-zvit-2020.pdf>.

10. Клименко І. Оцінка роботи Нацполіції в 2020 році: результати соціологічного дослідження // Interfax-Україна : сайт. 18.03.2021. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/731177.html>.

11. Клименко І. Оцінка роботи Нацполіції в 2020 році: результати соціологічного дослідження // Interfax-Україна : сайт. 18.03.2021. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/731177.html>.

12. Монастирський Д. Брак кадрів поліцейських: до 30 % залежно від регіону // Українформ : сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3362867-monastirskij-ociniv-brak-kadriv-u-policii-do-30-zalezno-vid-regionu.html>.

13. Цьогоріч до вишів системи МВС вступило майже 8 тисяч курсантів і студентів-першокурсників // Портал МВС : офіц. сайт. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/cyogoric-do-visiv-sistemi-mvs-vstupilo-maize-8-tisyac-kursantiv-i-studentiv-persokursnikov>.

14. Деканоїдзе Х., Хелашвілі М. Системи освіти та підготовки поліції в регіоні ОБСЄ. Київ, 2018. 164 с.

15. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020 р. соціологія) // Разумков центр : сайт. URL:

<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-liutyi-2020r>.

16. Довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян України (липень–серпень 2021 р.) // Разумков центр : сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/dovira-do-institutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy>.

УДК 343.85

Оксана Валеріївна БРУСАКОВА,

доктор юридичних наук, доцент, декан факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6522-8020>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПРЕВЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ДЕЛІКТНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ (ДОСВІД США)

Запобігання злочинності неповнолітніх є предметом уваги та досить гострим питанням практично у всіх державах світу. Сьогодні перед українським суспільством однією з важливих завдань стоїть відшукування способів зменшення рівня злочинності, протиправних діянь неповнолітніх, підвищення ефективності превентивних дій та заходів. Зрозуміло, що попередження злочинності неповнолітніх залежить від конкретної держави, оскільки кожна держава має своє економічне, соціальне, політичне становище. Наприклад, досить важливу роль може відігравати нерівномірна щільність населення на території, фінансова стабільність, розшарування населення за майновою ознакою, низький рівень життя більшості населення, слабка соціальна захищеність громадян. Умови життя конкретної держави повністю відбивають динаміку як загальної злочинності, і злочинності неповнолітніх.

Ми проаналізуємо деякі аспекти законодавства США та їхній практичний досвід у сфері запобігання злочинності та профілактики правопорушень неповнолітніх, який може бути врахований при моделюванні національної стратегії запобігання злочинності неповнолітніх та протидії їй.

Дієвим способом ресоціалізації неповнолітніх, залучених у злочинну діяльність, є профілактика з метою убезпечення їх від вступу в конфлікт із законом. Будь-яка попереджувальна чи профілактична

діяльність ґрунтується на стабільній правовій базі, механізм реалізації якої дозволяє оцінювати її ефективність.

Протягом багатьох років як фундаментальні правові засади в галузі протидії злочинності неповнолітніх у США виступають міжнародні правові акти, ефективність яких не викликає сумнівів. Так, основні документи Організації Об'єднаних Націй (Загальна декларація прав людини (1948), що визначає основні права, які мають усі люди без будь-якої дискримінації, та Конвенція про права дитини (1989) з широким спектром прав неповнолітніх) значною мірою відображають перевагу соціальних, а не судових підходів до запобігання злочинності неповнолітніх.

Значимим міжнародно-правовим актом у сфері профілактики правопорушень та попередження злочинності неповнолітніх є Керівні принципи ООН задля попередження злочинності серед неповнолітніх 1990 р., чи так звані Ер-Ріадські керівні принципи. Норми зазначеного документа визначають стандарти попередження злочинності неповнолітніх, зокрема тих, що знаходяться у групі ризику; заходи щодо посилення ролі різних верств суспільства у профілактиці правопорушень неповнолітніх. Важливим напрямом, на думку світової спільноти, є реалізація політики запобігання злочинності серед неповнолітніх, що сприяє соціалізації та інтеграції всіх неповнолітніх. При цьому рекомендується уникати криміналізації та покарання неповнолітнього при скоєнні діянь, що не завдають істотних збитків суспільству.

Розвиваючи ідею ресоціалізації неповнолітніх, документ закріплює кілька профілактичних рівнів:

- застосування спільних заходів щодо забезпечення соціальної справедливості та рівності можливостей, що може сприяти усуненню причин злочинності (наприклад, злидні);
- застосування заходів для надання допомоги неповнолітнім, які у соціально небезпечному становищі;
- застосування заходів та засобів у процесі покарання та ресоціалізації злочинців (в контексті системи виконання покарань).

До міжнародного правового механізму, який забезпечує правові основи запобіжної діяльності злочинності неповнолітніх, включені й інші не менш значущі документи. Наприклад, мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх, або Пекінські правила (1985). Згідно з документом, правила поширюються на неповнолітніх правопорушників без будь-яких відмінностей щодо, наприклад, раси, кольору шкіри, статі, мови, віросповідання, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового чи іншого становища.

Правила допускають створення судів у справах неповнолітніх, відбивають правила судового переслідування неповнолітніх та інші аспекти. Гаванські правила, або Правила ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі (1990), описують стандарти умов тримання під вартою, захисту неповнолітніх ув'язнених, програми освіти, професійної підготовки та роботи. Серед законодавчих актів, що регламентують цю сферу, можна виділити Федеральний кодекс правопорушень неповнолітніх (Federal Juvenile Delinquency Code), який визначає судовий порядок щодо неповнолітніх, які вчинили злочин; Закон про правосуддя щодо неповнолітніх та попередження злочинності 2002 р. (Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act), що обумовлює єдиний комплексний підхід у сфері запобігання злочинам неповнолітніх та забезпечує підтримку державних програм з метою покращення взаємодії державних та місцевих органів правосуддя, а також визначає стратегію на рівні штатів; Закон «Жодна відстаюча дитина» 2001 р. (No Child Left Behind Act), що регламентує застосування програм профілактики та раннього втручання щодо неповнолітніх, які перебувають у соціально небезпечному становищі, та забезпечує фінансове супроводження громадських організацій та освітніх шкільних програм; закони «Трьох помилок» 1994 р. («Three Strikes» Statute) - законодавчі акти на рівні штатів, які встановлюють, що особам, які вчинили три тяжкі злочини, повинні виноситися судові рішення з тривалими термінами ув'язнення. У США державним органом, що на федеральному рівні займається питаннями профілактики правопорушень та злочинів, є Департамент правосуддя щодо неповнолітніх Міністерства юстиції США; на рівні штатів і на місцевому рівні існує більше 56 подібних підрозділів, що, природно, призводить до того, що і політика даних органів правосуддя, і процедури варіюються залежно від місцевих юрисдикцій. На загальнодержавному рівні консультативним органом з питань, пов'язаних з правосуддям щодо неповнолітніх, є Федеральний дорадчий комітет з правосуддя щодо неповнолітніх, який роз'яснює окремі питання, що цікавлять насамперед президента та конгрес, та оцінює результати діяльності у цій сфері. Національна стратегія профілактики злочинів серед неповнолітніх, яку розробляє Департамент правосуддя щодо неповнолітніх Міністерства юстиції США, визначає три ключові ініціативи:

– національний форум з профілактики насильства щодо неповнолітніх, що є мережею з 15 громадських організацій та федеральних агентств, до завдань яких входить спільна робота, обмін інформацією, і який використовує стратегію превенції, інтервенції, правозастосування;

– територіальні програми запобігання злочинності неповнолітніх на місцевому рівні, що діють з метою запобігання вчиненню злочинів молодіжними бандами;

– ініціатива «Захищаючи дитинство», спрямовану на профілактику правопорушень неповнолітніх, які зазнали насильства.

На федеральному рівні діють програми, метою яких є підтримка місцевих громад у запобіганні насильству; припинення впровадження расової та культурно-національної ворожнечі; ідеологічне та матеріальне оздоровлення сімейного способу життя; рекомендації щодо скорочення у ЗМІ реклами з насильством; пропаганда скорочення насильства.

Превентивні програми США є досить ефективними, що підтверджується статистичними даними: у період з 2006 до 2020 р. кількість арештів неповнолітніх за скоєні злочини скоротилася на 54,8 %; чисельність заарештованих неповнолітніх у 2020 р. порівняно з 2019 р. скоротилася на 8,4 % (з 709 317 до 649 970).

Аналіз превентивної практики США показує, що нагляд за поведінкою або злочинною поведінкою неповнолітніх, який застосовується в роботі органів правосуддя в США, здійснюється, в тому числі, і за допомогою «організаційного примусу» – ізоляції від суспільства, жорсткого контролю та дисциплінарних санкцій, домашнього арешту із застосуванням електронного моніторингу.

УДК 343.9

Сергій Вікторович БЕЗПАЛЬКО,

*кандидат юридичних наук, начальник Головного управління
Національної поліції в Івано-Франківській області;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2168-060X>;*

Іван Васильович КРИЦАК,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3530-4269>*

ПОЛІТИКА БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: ДУХОВНО-ЦІННІСНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Злочинність, як і все живе у цьому світі, постійно отримує нове підживлення, вона самовідтворюється і є наслідком вчинення нових злочинів. Вироблення комплексних програм та планів боротьби зі

злочинністю, застосування різноманітних форм і заходів її попередження все ж призводить, як показує практика, до криміналізації нових діянь. У цьому аспекті важливе значення має процес управління злочинністю. Відсутність міцного духовно-ідеологічного стержня у державних управлінців, кожної окремої особистості є завадою контр-наступальній позиції щодо злочинності.

Регіоналістика як перспективний напрям наукових досліджень у кримінології (регіоналістська кримінологія). Регіональна злочинність має свої особливості, і це пояснюється багатьма чинниками. Так, закономірністю є те, що на формування права впродовж віків впливали природно-кліматичні умови, рівень духовно-культурної обізнаності та слідування прагненню до Істини тощо. Сьогодні історичні, географічні та демографічні особливості кожної країни, її етнічні й культурні зв'язки між націями і народностями, іншими країнами, сформовані звичаї і традиції, ментальність так чи інакше позначаються на зовнішніх просторових зв'язках між різними соціальними групами, що загалом свідчить про рівень злочинності держави, її процвітання і благополуччя чи, навпаки, зубожіння.

Попри те, окремі народності не втратили благородності, високих людських і моральних якостей, що формувало право в його сьогоднішньому розумінні. Однак надмірна гуманізація права також може призвести до непоправних наслідків. Значить, визначальним є критерій істинності, межа дозволеного у межах божественних цінностей, пріоритетів і можливостей. Так, для одних держав жорсткий тоталітарний режим є нормою заради того, щоб тримати людей «у тонусі», робити все для об'єднання, працездатності, а для інших – це є порушенням прав людини. Якщо взяти мусульманські країни, то для них за окремі види злочинів страта є нормою і застереженням. Безперечно, це сіє страх у суспільстві, карально-репресивний дух, боязнь перед смертю, що, здавалось би, обмежує можливості свободи як найвищої цінності людини. Однак якщо така свобода використовується у напрямку продукування гріха чи є хорошим ґрунтом для його процвітання, то право державне і божественне має втрутитись у ці процеси, щоб ті чи інші види злочинів, соціальне розтління викорінювалось чи присікалося найбільш радикальними засобами. Це дає можливість у короткі терміни не поширюватись злу на широкі верстви населення. Тому природні, географічні та історичні особливості накладали відбиток на свідомості націй і народностей впродовж багатьох тисячоліть і об'єднати усіх воєдино в умовах глобалізаційних процесів суперечить природному стану речей. З іншого боку, тотальне поєднання культур багатьох народів сприяє поглибленню

стійких економічних, екологічних, соціальних, демографічних і національно-культурних складових, що зумовлюють особливості злочинного простору в континентальному, територіально-просторовому розумінні (романо-германської, англо-саксонської, традиційно-звичаєвої сімей правових систем).

Отже, кожна держава являє собою окремий економіко-географічний простір, що має свій національний устрій та культуру, суспільно-політичні особливості. В Україні проживає понад 130 національностей. Головним є їх міне співіснування, не допустити криміногенності, забезпечити єдність, взаємозв'язок усіх регіонів, їхню цілісність; зумовити взаємозалежність економічних, соціальних і природних зв'язків на засадах морально-духовних факторів, забезпечити баланс інтересів і прав кожного.

Взаємозв'язок регіональної та загальнодержавної злочинності. Як для регіональної, так і загальнодержавної злочинності важливим є визначення причин і факторів, тенденцій її поширеності. Злочинність є станом відображення деградованості суспільства, так званим його лакмусовим папірцем, в якому проявляється увесь негатив суспільного зла, що згодом трансформується у криміногенні явища. Водночас, соціальна цілісність суспільства можлива за умови вироблення міцних духовних основ та підвалин, слідування яким забезпечить його стабільність та прогресивний розвиток. Отож, соціальні процеси та явища обумовлені історичною мінливістю державотворчих процесів, якісною неоднорідністю суспільства. Те, що є злочинним для одних народів, у інших може визнаватися як нормою чи пропагуватися, усіляко схвалюватися. І ось саме міжнародна спільнота має стояти на сторожі істинності, слідувати християнським цінностям, де відсутній принцип таліону («Око за око, зуб за зуб»). Вироблення універсальних правил для всіх у відстоюванні традиціоналізму залежить від великої кількості чинників, соціальних та політичних процесів, історичних змін, геополітичних та економічних умов. Критерієм же істинності у XXI столітті має стати священне писання, в якому нічого протиправного не записано, тому й істина незмінна у віках. Водночас філософування кожної з релігійних течій, слідування їх вимогам повинно відповідати світовим міжнародно-визнаним стандартам у напрямку боротьби з протиправністю та слідуванню Божественному Закону.

Особливості профілактики злочинності неповнолітніх на регіональному рівні. Кожен регіон має свої особливості культурного середовища, зумовлені історичним минулим та домінуючими галузями економіки, як-от туризм, що, серед іншого, несе багато

негативних тенденцій, пов'язаних з поширенням злочинності. Регіональна профілактика правопорушень у такому разі серед неповнолітніх повинна ґрунтуватися на міцних духовних підвалинах і засадах, включаючи проведення комплексної роботи, особливо зі сторони моральних лідерів держави, регіону, високодуховних особистостей, сила слова яких має суттєву вагу в суспільстві і здатна вплинути на маси. Ось, власне, у такому напрямі повинна засновуватися превентивна робота. Взаємодія всіх органів влади, слідування вищим духовним цінностям є запорукою світлого майбутнього і процвітання молодого покоління у напрямку саморозвитку, високої працездатності, підвищення рівня правової культури, загальної свідомості та освіченості. І такі регіональні та законодавчі програми повинні поширюватись абсолютно на усі прошарки суспільства.

Сучасні засоби комунікації, інтернет-середовище сприяють замкнутості сучасного суспільства чи, навпаки, розкритості молоді, що проявляється у вседозволеності. Ніколи не знаєш, що в свідомості сучасної молоді людини закладено, адже проконтролювати, яку інформацію вони читають, чим цікавляться, не завжди вдається. Держава належним чином не стоїть на сторожі особистої та інформаційної безпеки молоді так, як це відбувається у високорозвинених країнах. В умовах нинішнього дня підлітки характеризуються особливою жорстокістю вчинення злочинів, і ніколи до кінця не відомі причини такої агресії. Тому необхідно детально вивчати особливості морально-психологічного стану засуджених, адже вчинення злочинів нинішньою молоддю є «феноменальною»; виявити усі фактори та збудники ситуації, з метою попередження вчинення подібних правопорушень і злочинів у майбутньому.

Сучасна молодь пропагує зовсім інші цінності. Діти 90-х, не говорячи вже про покоління радянського періоду, виховувались в іншій субкультурі, що особливо помітно сьогодні. Нинішні педагоги шкіл відзначають провал у культурі поведінки сучасної молоді, що відображається на майбутніх поведінкових процесах у напрямку протиправності та злочинної поведінки. А виховання і навчання, як відомо, розпочинається з дитячих садочків, сім'ї, школи, церкви, і якщо в комплексі не вироблені цілісні ідеологічні важелі впливу – відбувається колапс, який сьогодні спостерігається. У зв'язку з бурхливим розвитком інформаційних технологій формуються діти-індіго з надзвичайними розумовими здібностями, характерними особливостями, що потребує особливих підходів до вивчення і формування їхньої свідомості, світоглядного та психоемоційного стану, а головне – відшукання засобів врегулювання відповідної поведінки. Знайти

авторитетні цінності і пріоритети для такої молоді, направити її поведінку у правильне русло є не легким, але важливим завданням.

Справді, конформістська поведінка, основним принципом якої є «роби так, як роблять інші», найбільше притаманна неповнолітнім, вуличній злочинності. Також велике значення має оточення та середовище, в якому людина живе, спілкується, адже зі священного писання знаємо, що з «вибраним будеш вибраний і з розбещеним будеш розбещений» (Пс. 17:26).

Отже, район проживання у містах обирається, як правило, залежно від соціального стану громадян. На жаль, бідність була і залишається ознакою криміногенності того чи іншого адміністративно-територіального поділу, що відображається на загальному стані злочинності. Це наочно ілюструє теорія розбитих вікон, яка полягає в наступному: коли усі сміять, то і мені це дозволено, що згодом виливається у загальну апатію, байдужість, призводить до хаосу, безладдя і, як наслідок, підвищення рівня злочинності. Виникає необхідність мобілізувати усі зусилля задля подолання вказаних тенденцій.

Духовно-культурні цінності українського народу є основою протидії злочинності. Комерціалізація суспільного життя, загрози зовні і духовна війна, руйнування особистісно-цілісного начала, підрив авторитету морально-духовних орієнтирів відобразились на моделі сучасного світу, поведінці та вподобаннях людей. Вони дедалі глибше усвідомлюють, що законодавство – лише окремий інструментарій боротьби зі злочинністю, а насправді розуміння багатьох сутнісних речей, корені зла приховані набагато глибше, і їх треба весь час виявляти.

Культурно-ментальне середовище міста та його роль у боротьбі зі злочинністю. В умовах світових глобалізаційних процесів більшість сільських жителів прагнуть потрапити у міста на постійне місце проживання. Це накладає відбиток на формуванні особливостей міста, його культури, ментальності, звичаїв, традицій. Водночас, привабливість того чи іншого регіону заманює туристів, студентство, заробітчани, які у скорому часі усіма силами намагаються залишитися на постійне місце проживання у тому чи іншому місті. Духовно-моральний клімат також неабияк важливий, адже формується відповідний невидимий простір попри зовнішнє благополуччя, який має свої особливості та відображається на зовнішньому, видимому прояві поведінки особистості, злочинності загалом. Сьогодні така наука, як регіоналістика, є малодослідженою, не вивчається на належному рівні, а насправді її знання і прогресивний розвиток мають

колосальне значення у межах того чи іншого регіону, особливо для приїжджих управлінців, які покликані викорінювати злочинність не в рідному місті. Зрештою, посилене вивчення регіональної злочинності, її факторів і продукування негативних явищ є необхідним для загальної обізнаності. Ментальність, культура, звичаї і традиції міст України потребують детального вивчення також з метою вироблення тактики і стратегії прийняття рішень, розуміння особливостей спілкування, виявлення підводних каменів спотикання і, як результат, – ефективності підбору інструментарію для викорінювання та боротьби з негативними явищами і тенденціями, злочинністю як духовно-культурним феноменом, адже зовнішні просторові особливості соціального середовища так чи інакше відображаються на рівні злочинності загалом, є лише видимим віддзеркаленням суспільного благополуччя. Тому настільки важливо заглибитись у внутрішні духовно-сутнісні процеси і особливості регіону, його вірування, релігійність тощо.

Конкретні кроки щодо втілення кримінологічних напрацювань на практиці. На сьогодні існує необхідність у створенні своєрідних груп «кримінологічних політтехнологів», які б займалися: детальним вивченням ситуації на місцях; проведенням відповідної інформаційно-аналітичної роботи з виявлення проблем та надання пропозицій щодо вироблення конкретних відомчих розробок у регіоні, пов'язаних з проблемами кримінологічного аналізу кримінальної ситуації; виробленням конкретних засобів методологічного впливу з метою комплексного аналізу кримінальної ситуації і її прогнозу.

Управлінські заходи щодо протидії злочинності на основі результатів проведеного аналізу та прогнозів ситуації злочинності здатні суттєво змінити ситуацію на краще. Нами неодноразово висловлювалась рекомендація щодо створення відповідних науково-дослідних центрів на регіональному рівні. Спеціалісти відповідних кримінологічних лабораторій повинні систематично виїжджати на місця з метою детального вивчення та ознайомлення з ситуацією у регіонах. Звідси можна виробити управлінські кроки прийняття стратегічних рішень і програм спільно з усіма правоохоронними структурами регіону та держави.

УДК 351.74

Іван Володимирович ІЩЕНКО,

кандидат юридичних наук,

начальник ГУНП в Вінницькій області;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0873-5207>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЮВЕНАЛЬНІЙ ДЕЛІКТНОСТІ

Сьогодні у сфері ювенальної превенції можна виділити а) персональну (самостійну) відповідальність осіб віком від 16 до 18 років (за адміністративні правопорушення з урахуванням положень ст. 13 КУпАП); б) відповідальність батьків або осіб, що їх замінюють за невиконання обов'язків щодо їх виховання (ст. 184 КУпАП); в) відповідальність інших осіб за правопорушення, що детермінують дитячу деліктність (ст. 173-2 «Вчинення домашнього насильства...», ст. 180 «Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння», 180-1 «Порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування» КУпАП); г) відповідальність посадових осіб за порушення правил у зазначеній сфері, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків (ст. 184-2 «Порушення порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків» КУпАП). Адміністративна відповідальність є різновидом адміністративного примусу, одним із самостійних засобів підтримання правопорядку і регулювання відносин, які виникають при вчиненні окремо визначених законодавством правопорушень [1, с. 7-8]. З дефініції, яку надає В. К. Колпаков впливає, що це примусове застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [1, с. 76].

Умовно кожний п'ятий з опитаних фахівців служби превентивної діяльності НПУ в Одеській області вважає притягнення до відповідальності дітей та їх батьків або осіб, що їх замінюють найефективнішим заходом превенції девіантної поведінки серед дітей. 57% респондентів (з числа поліцейських) вважає доцільним зменшити мінімальний вік адміністративної деліктоздатності до 14 років. З одного боку характер поетапного формування психіки в дитячому віці обумовлюють особливий правовий статус неповнолітніх у правовідносинах, гуманне ставлення до них правоохоронних органів, суду, з

іншого – тенденції ювенальної деліктності мають спонукати законодавців шукати більш ефективних методів і засобів боротьби з такими проявами [2, с. 4].

Вважаємо, що до порядку денного змін до законодавства вже час внести питання про зниження мінімального віку адміністративної відповідальності за ті діяння, які несуть загрозу здійснення подібних (з об'єктивної сторони) кримінальних правопорушень, найбільш поширених у даному (підлітковому) віці, або таких, які найчастіше пов'язані з такими злочинами (є прямий або опосередкований зв'язок): ст. 44 «Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах», ст. 51 «Дрібне викрадення чужого майна», ст. 89 «Жорстоке поводження з тваринами», ст. 124 «Порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць ...», ст. 126 «Керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування таким транспортним засобом ...», ст. 130 «Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного або іншого сп'яніння ...», ст. 173 «Дрібне хуліганство», ст. 173-2 «Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису ...», ст. 174 «Стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, ... в населених пунктах і в невідведених для цього місцях...», ст. 178 «Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях ...», ст. 185 «Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського ...», ст. 190 «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї» [3, с. 162]. До речі адміністративне законодавство Республіки Білорусь, виходячи зі ступеня соціальної зрілості неповнолітніх, передбачає адміністративну відповідальність за найбільш соціально значущі правопорушення з 14 років, а особи, які досягли шістнадцятирічного віку, несуть адміністративну відповідальність в повному обсязі за всі склади адміністративних правопорушень. У Латвії також діє Кодекс про адміністративні порушення, згідно з яким за вчинення певних правопорушень відповідальність настає у віці від 14 до 16 років [4, с. 102]. До того ж, примусові заходи виховного характеру також можуть застосовуватися до неповнолітніх у віці від 11 до 14 років, якщо вони вчинили правопорушення, за яке передбачена адміністративна відповідальність (ст. 12-1 Латвійського кодексу про адміністративні правопорушення) [5].

Наступним кроком в удосконаленні ефективності адміністративної відповідальності неповнолітніх має стати перегляд переліку передбачених у ст. 24-1 КУпАП заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх – це особливий різновид заходів адміністративної відповідальності, що є державним осудом неправомірної поведінки особи, має запобіжно-виховний характер і полягає в обмеженні особистих благ та інших правових інтересів неповнолітнього на основі принципу гуманності [6, с. 128]. В адміністративно-правових дослідженнях вже неодноразово піддавалася критиці дієвість існуючої системи заходів виховного впливу щодо дітей. О. В. Ткаля пропонує розглянути питання розширення кола чинних заходів впливу (наприклад, особливих вимог до поведінки неповнолітнього, використання певних форм дозвілля, заборона відвідувати певні місця тощо). А також доречним, на її думку, було б створення наглядових інстанцій для забезпечення реалізації цих заходів [6, с. 128]. О. Л. Чернецький вважає, що заходи так званої «дисциплінарної відповідальності», які передбачені зараз ст. 24-1 КУпАП варто замінити на такі заходи впливу, як: 1) оприлюднення інформації про вчинення адміністративного проступку неповнолітнім, що є формою зовнішнього осуду протиправної діяльності неповнолітнього; 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього, що полягатиме у забороні відвідування певних місць, використання певних форм дозвілля, зокрема пов'язаних з управлінням механічним транспортним засобом, обмеження перебування поза місцем проживання протягом певного часу доби, виїзду в інші місцевості без дозволу спеціалізованого державного органу, обов'язок з'являтися для реєстрації; 3) зобов'язання відвідувати навчальні програми правоохоронного спрямування зі встановленням днів, тривалості та часу початку і закінчення занять, а також установ; 4) громадські роботи, що полягають у виконанні правопорушником у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт» [7, с. 19].

З урахуванням приведених пропозицій та власного досвіду вважаємо, що чинний перелік заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх за адміністративні правопорушення дійсно підлягає перегляду. Його слід доповнити такими заходами як: 1) постановка на превентивний (профілактичний) облік в органах Національної поліції; 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього (обмеження перебування поза домом у певний час доби; заборона відвідувати певні місця, змінювати без згоди

органу, що здійснює за ним нагляд, місце проживання, навчання або роботи, виїжджати в іншу місцевість; покладання обов'язку продовжити навчання, пройти курс лікування); 3) покладання на неповнолітнього, який досяг 15-річного віку і, що має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків; 4) припису обов'язкового соціального патронажу. Разом з тим такі заходи як попередження, догана або сувора догана слід виключити зі змісту ст. 24-1 КУпАП та ввести в практику дисциплінарну відповідальність для учнів закладів освіти. Ці заходи мають застосовуватися керівництвом навчального закладу.

Список бібліографічних посилань

1. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. К. : Юринком Інтер, 2008. 256 с.
2. Стрельченко О. Г. Адміністративно-правова характеристика адміністративної відповідальності неповнолітніх. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. № 3(16). С. 1–5.
3. Ищенко И. В. Превенция детской преступности правовыми мерами не уголовного характера. *Борьба с преступностью : теория и практика* : тезисы докладов VI Междунар. наук.-практ. конф., посвященной 70-летию образования Могилев. ин-та МВД (г. Могилев, 2-3 апр. 2018 г.). Могилев, 2018. С. 160–163.
4. Фрейманис Е. Е., Иванчикова Л. Д. Административная ответственность в аспекте защиты прав детей по законодательству Республики Беларусь и Латвии : опыт сравнительного правоведения. *Выявление проблем правовой регламентации и осуществления сотрудниками органов внутренних дел отдельных мер административного принуждения* : сборн. статей / под общ. ред. А. В. Лубенкова. Могилев : Могилевский ин-т МВД, 2016. С. 100–104.
5. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: Latvijas Republikas Likums pieņemts 07.12.1984 p. Attēlotā redakcija: 19.03.2018. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=89648> (Pēdējoreiz izmantots: 21.02.2022).
6. Ткаля О. Проблеми та перспективи адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 8. С. 125–129.
7. Чернецький О. Л. Правове регулювання адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2008. 22 с.

УДК 351.74.37(477)

Ірина Вікторівна ПАНОВА,

*кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри
правоохоронної діяльності та поліцейстики факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4325-5428>;*

Володимир Іванович СТРЕЛЯНИЙ,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної
діяльності та поліцейстики факультету № 6 Харківського
національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4608-3062>*

ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ОРГАНІВ ВЛАДИ УКРАЇНИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ І КОЛАБОРАНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ

Після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, для багатьох людей час і світ поділився на «до» та «після». Вибір поведінки кожного громадянина в умовах війни залежав від багатьох факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру. Військові дії створюють реальну небезпеку життю людей, а відповідно багато внутрішніх маяків чи точок опору у виборі поведінки, які діяли в мирних час, в умовах війни не діють. В небезпечній для життя ситуації не діють: страх перед керівництвом чи звільненням з роботи; проблеми пов'язані з втратою заробітної плати; соціальні стереотипи на кшталт «що скажуть люди»; кар'єрні амбіції; політичні вподобання тощо. І кожен самостійно обирає, що йому робити в тій чи іншій життєвій ситуації: брати зброю та захищати країну; переміщуватися в безпечніші регіони чи інші країни; допомагати в міру своїх можливостей тим, хто цього потребує; залишатися на місці і продовжувати виконувати звичну роботу тощо.

Проте, варіанти обраної поведінки досить сильно залежать від військової ситуації і того місця, де людина знаходиться по відношенню до лінії фронту. Одна справа, перебувати на території підконтрольній Україні, і зовсім інша – на окупованих територіях.

На тимчасово окупованій території ще один вибір який має бути зроблений людиною – це відповідь на питання: співпрацювати чи не співпрацювати з окупаційною адміністрацією? Як не стати, або навики стати колаборантом?

В Україні набрав чинність Закон України від 03 березня 2022 року № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів

України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність». Не вдаючись до детального аналізу запровадженої цим законом ст. 111-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України), слід відзначити наступне. За своєю суттю всі злочини, передбачені вказаною статтею передбачають добровільність, тобто особа свідомо йде на співпрацю з органами країни-агресора на шкоду Україні. Примус до виконання певних функцій або співпрацю з окупаційною владою, виключає відповідальність за колабораціонізм, тому розглядати такі ситуації не вважаємо доцільним.

Однак, аналіз публікацій в ЗМІ та виступів посадових осіб вказує на те, що існують випадки оголошення колаборантами посадових осіб, особливо місцевого самоврядування, які залишилися виконувати свої функції на тимчасово окупованих територіях. Слід зазначити, що запроваджена ст. 111-1 КК України здебільшого передбачає відповідальність за роботу у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території. Відповідно, якщо особа обіймала певну посаду в органах влади створених за законодавством України до окупації і не здійснює дій перелічених в ст. 111-1 КК України, така особа не може вважатися колаборантом. Однак, постає практичне питання правозастосування – де межа здійснення функцій за своєю посадою, передбаченою законодавством України, і співпрацею з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією.

Вбачається необхідним звернутися до певних норм міжнародного гуманітарного права, зокрема до Конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року (далі – Конвенції). Вказана Конвенція передбачає певні зобов'язання країни-окупанта, щодо функціонування органів влади або законодавства території окупації на окупованих територіях. Зрозумілим є те, що за всю гуманітарну ситуацію на окупованих територіях несе відповідальність країна-окупант. Однак, можливість функціонування органів влади окупованої країни на зайнятій території не заперечується.

Так, ст. 50 Конвенції передбачає: «Окупаційна держава повинна в співробітництві з державними та місцевими органами влади сприяти належному функціонуванню закладів, відповідальних за піклування про дітей і їхню освіту». В ст. 54 Конвенції вказано: «Окупаційній державі забороняється змінювати статус посадових осіб чи суддів на окупованих територіях або вживати стосовно них будь-яких заходів примусу, якщо вони утримуватимуться від виконання своїх обов'язків з міркувань совісті». Ст. 56 Конвенції передбачає: «Окупаційна держава зобов'язана за допомогою всіх наявних засобів та в співробітництві з

державними та місцевими органами влади забезпечувати та підтримувати діяльність медичних та лікарняних установ, а також забезпечити та підтримувати на окупованій території умови задовільні з погляду охорони здоров'я та санітарії, зокрема, вдаючись до вживання та проведення профілактичних та запобіжних заходів, необхідних для запобігання поширенню інфекційних захворювань та епідемій. Медичному персоналу усіх категорій буде дозволено виконувати свої обов'язки.

Більше того, в ст. 64 Конвенції передбачається, що «Кримінальне законодавство окупованої території залишається чинним, за винятком випадків, коли дія його скасовується або призупиняється окупаційною державою, якщо це законодавство становить загрозу безпеці окупаційної держави або є перешкодою виконання цієї Конвенції. Враховуючи згадане вище, та з огляду на необхідність забезпечення ефективного судочинства, суди окупованої території продовжуватимуть виконувати свої функції стосовно розгляду правопорушень, визначених цим законодавством».

Таким чином, аналіз тільки названої Женевської Конвенції вказує на необхідність збереження органів влади окупованої держави для забезпечення життєдіяльності населення на окупованій території. Відповідно, посадові особи у так би мовити «гуманітарних» сферах повинні виконувати свої функції, зрозуміло що без вчинення дій, які прямо вказані в ст. 111-1 КК України.

Крім того, значна частина посадових осіб на місцях, особливо на виборних посадах, мають громадський та особистий авторитет, і люди на цій території неодмінно будуть звертатися до них за порадами та допомогою. А це накладає на таких осіб певну моральну відповідальність за свої громади і не можна оголосити колабораціонізмом одразу будь-яку діяльність їх на посаді передбачені та заміщеній за законодавством України.

Зрозуміло, що законодавство будь-якої країни розраховано на мирний час і не завжди передбачає особливості його застосування у воєнний час. Проте, на нашу думку необхідно передбачити в кожному нормативному акті, який передбачає функції і повноваження місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування, особливості функціонування таких органів та їх компетенцію в режимі воєнного стану. Такі норми уможливлють збереження організаційного та правового зв'язку громадян України на тимчасово окупованих територіях з державою Україна, зменшить панічні настрої та авторитет окупаційної адміністрації на окупованих територіях.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III із змін. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 30.03.2022).

2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Міжнародний документ від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 30.03.2022).

УДК 342.951/351.74:351.766.2

Ольга Ігорівна БЕЗПАЛОВА,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри поліцейської діяльності
та публічного адміністрування факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2886-695X>*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Одним із результатів реформування системи МВС України стало створення нових правоохоронних органів (або системне реформування вже існуючих із оновленням правового інструментарію їх діяльності), прийняття низки нормативно-правових актів, положення яких були спрямовані на оптимізацію функціонування правоохоронної системи в цілому, підвищення ефективності виконання покладених на правоохоронні органи завдань та уточнення адміністративно-правового статусу окремих органів державної влади. Як один із найбільш яскравих та резонансних прикладів такого реформування можна назвати створення нового правоохоронного органу – Національної поліції України, загальні засади функціонування якого закріплені у Законі України «Про Національну поліцію України». У даному нормативно-правовому акті міститься низка новаційних моментів, це стосується, зокрема, і структури поліції, і форм та методів її діяльності (і звісно ґрунтовно дослідити вказані моменти в межах одного дослідження практично неможливо). Однією із новацій Закону є запровадження у практичну діяльність органів поліції такого превентивного поліцейського заходу як поліцейське піклування до окремих категорій осіб, що раніше не застосовувалося в діяльності органів поліції.

Відповідно до ст. 41 Законі України «Про Національну поліцію України» поліцейське піклування може здійснюватися щодо такої категорії осіб: 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду; 2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення; 3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі; 4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі [1]. Вважаємо за доцільне більш детально зупинитися на з'ясуванні особливостей застосування поліцейського піклування щодо такої категорії як неповнолітні особи, оскільки, на нашу думку, такі особи є найбільш незахищеною категорією, що відповідно до загальноновизнаних міжнародних стандартів потребує вироблення ефективної системи захисту прав і свобод на державному рівні.

Відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб – превентивний поліцейський захід, що застосовується стосовно неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду, з метою забезпечення її прав і свобод та є наслідком передання її батькам, законним представникам або органам опіки та піклування [2]. Таким чином, поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб можна визначити як превентивний поліцейський захід, що не передбачає застосування примусових заходів, метою якого є недопущення як вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень неповнолітніми особами віком до 16 років, так і недопущення вчинення таких правопорушень відносно самих неповнолітніх, що залишились без догляду. Особливістю даного виду поліцейських заходів є те, що усі дії поліцейського повинні, у першу чергу, відповідати інтересам неповнолітньої особи, а його кінцевим результатом має бути передача неповнолітнього батькам, законним представникам або органам опіки та піклування. Тобто у жодному випадку здійснення поліцейського піклування його наслідком не може стати доставлення неповнолітньої особи до відділу поліції (виключенням може стати лише малий вік дитини та неможливість встановити місце їх проживання на місці).

Повноваження щодо здійснення заходів поліцейського піклування покладаються на працівників уповноважених підрозділів Національної поліції, у першу чергу, підрозділів ювенальної превенції. Варто зазначити, що до 2019 року процедурні питання, пов'язані зі

здійсненню поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб не знайшли свого належного закріплення на законодавчому рівні, окремі елементи механізму забезпечення прав неповнолітнього та передачі неповнолітнього батькам, особам, які їх замінюють, або органам опіки та піклування закріплено у різних нормативно-правових актах. Ситуація у цьому напрямі була змінена наприкінці 2019 у зв'язку з прийняттям Інструкції з оформлення матеріалів про застосування поліцейського піклування.

Варто наголосити, що перш ніж розпочати здійснення заходів поліцейського піклування щодо неповнолітньої особи, поліцейський повинен переконатися, що чи дійсно така особа знаходиться у бездоглядному та безпорадному стані, оскільки не всі неповнолітні особи за відсутності поблизу батьків або осіб, які їх замінюють, є такими, що вибули з під догляду (наприклад, дитина може йти до навчального закладу, до родичів, гуляти з друзями тощо). Тобто, у даному випадку на першу місце виходить складний психоемоційний стан, обмовлений віком дитини.

До числа заходів, що може здійснювати поліцейський в межах поліцейського піклування щодо неповнолітньої особи, можна віднести надання правової, медичної, психологічної, побутової, матеріальної допомоги, яка має носити комплексний характер.

В межах надання правової допомоги поліцейський повинен з'ясувати причини, за яких неповнолітній опинився в такій ситуації, та винних у цьому осіб; повідомити батьків, або осіб, що їх замінюють, про місце перебування неповнолітнього; проінформувати, у разі потреби, органи опіки та піклування про ситуацію, що склалася; повідомити за допомогою технічних засобів відповідального у підрозділі поліції поліцейського, на території обслуговування якого застосовується поліцейське піклування, про ситуацію, що склалася; провести профілактичну бесіду з батьками неповнолітнього або особами, що їх замінюють.

Працівник поліції за результатами оцінки стану здоров'я неповнолітнього може прийняти рішення про необхідність надання неповнолітньому медичної допомоги як самостійно, так і шляхом виклику швидкої допомоги або безпосереднього звернення до лікаря.

Зміст психологічної допомоги, яку може надати поліцейський під час здійснення поліцейського піклування, полягає створенні з використанням психологічних прийомів умов для збереження психоемоційного здоров'я неповнолітнього (заспокоїти неповнолітнього, створити для нього дружню атмосферу). Важливість даного виду допомоги важко переоцінити, оскільки психіка неповнолітніх є

нестійкою, отже необхідно своєчасно запобігти виникненню психологічних травм різної тяжкості.

І, нарешті, поліцейський зобов'язаний в межах можливостей забезпечити вирішення певних побутових або матеріальних питань: за потреби надати теплі речі, ліки, харчування.

Таким чином, підсумовуючи викладене вище, можна дійти висновку, що наявність у переліку превентивних заходів такого заходу як поліцейське піклування є безумовним свідченням соціальної спрямованості нашої держави та орієнтації Національної поліції на надання сервісних послуг, створення належних умов для забезпечення прав і свобод людини. Важливою передумовою ефективного здійснення поліцейського піклування є наявність у працівників поліції комунікативних здібностей, знань щодо специфіки спілкування з неповнолітніми. Зважаючи на це, важливого значення набуває приділення підвищеної уваги під час підвищення кваліфікації різних категорій поліцейських вивченню відповідної правової та психологічної тематики.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію України: Закону України від 02.07.2015 р. № 580. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n323/>.
2. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України від 19.12.2017 р. № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text/>.

УДК 351.74(477)«1946»

Володимир Анатолійович ГРЕЧЕНКО,

доктор історичних наук, професор,

заслужений працівник освіти України,

завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6046-0178>

ПРОТИДІЯ ПОРУШЕННЯМ ЗАКОННОСТІ В МІЛІЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РСР У ПЕРШІЙ ПОВОЄННИЙ РІК

Порушення законності в правоохоронних органах завжди було болючою та актуальною проблемою. Не були винятком і перші повоєнні роки і керівництво МВС УРСР намагалося цьому протидіяти.

Перевірка з боку Міністерства розкрила серйозні порушення законів у слідчій роботі, особливо у західних областях України. На 25 червня 1946 р. у провадженні відділів боротьби з бандитизмом західних областей України перебувало справ із тривалими термінами ведення слідства (понад 4 місяці) на 396 обвинувачених. За час із 1 березня до 1 липня 1946 р. судовими засіданнями Військових трибуналів було винесено 40 виправдувальних вироків у справах, слідство яких велось в УМВС, що означало неякісне ведення слідства. Як відзначалося в довідці МВС УРСР, особливо безвідповідально поставився до арештів начальник Станіславського обласного управління МВС полковник Неізмайлів. За його директивною вказівкою начальники підпорядкованих йому райвідділів МВС у березні-квітні 1946 р. провели масове затримання та арешт селян, яких кваліфікували як «куркулів», хоча щодо більшої частини яких не було жодних матеріалів про їхню злочинну діяльність. Під час проведення цих заходів безпідставно були заарештовані мешканець села Гордин Станіславського району Миколаїв Яків Прокопович, мешканець села Зеленів Боліпевцівського району Бідишла Василь Гаврилович. Слідчі матеріали на них та довідки про їхнє соціальне становище були сфальсифіковані оперативними працівниками лейтенантом Лермонтовим та лейтенантом Гетьман.

З боку окремих співробітників міліції відзначалися випадки незаконних методів ведення слідства, факти мародерства, незаконного застосування зброї, зрощення з кримінальними та бандитськими елементами, а також насильства над громадянами. Так, колишній помічник начальника 5-го відділення міліції м. Львова Семенів, помічник оперуповноваженого Павлов, дільничний уповноважений Зайцев та міліціонер Ліновський, зв'язавшись з кримінальними елементами, вчинили 13 пограбувань та одне вбивство. 19 січня 1946 р. колишній помічник оперуповноваженого Бурштинського РВ МВС Станіславської області Скворцов затримав безпідставно у с. Чидров Тухалевич Теклю та Благун Катерину, на допиті Скворцов роздягав їх і примушував до співжиття. 20 січня того ж року колишній дільничний уповноважений Рожищанського РВ МВС Волинської області Цикало під час виконання службових обов'язків напився, п'яним побив бійця винищувального батальйону, а потім розстріляв його. 14 травня 1946 р. колишній заступник начальника ВББ УМВС Дрогобицької області Сільченко затримав за підозрою у зв'язках із бандитами завідувача РАЙЗО Журавківського району Яцишина. На допиті Сільченко бив Яцишина, а після допиту його розстріляв.

Оперуповноважений Комарновського РВ МВС Дрогобицької області Григор'єв, допитуючи громадянина Заваршинського, застосував до нього заходи фізичного впливу і не добившись від нього показань, у кабінеті розстріляв його. Військовий суд військ МВС Дрогобицької області засудив Григор'єва до найвищої міри покарання – розстрілу, з конфіскацією всього майна. Дільничний уповноважений Отинійського ВР МВС Станіславської області ст. лейтенант Єрінов у районі с. Ворона затримав підлітка Ромашок, що пас худобу, завів його в ліс і без жодних підстав розстріляв. Тоді ж без жодного приводу Єрінов розстріляв затриманого підлітка Сапчак.

Військовий трибунал військ МВС Станіславської області засудив Єрінова до найвищої міри покарання – розстрілу, з конфіскацією всього майна. Лише за 5 місяців 1946 року за порушення законності співробітниками органів МВС України було засуджено 120 осіб та 276 осіб покарано у дисциплінарному порядку. 65% цих порушень припадало на працівників міліції.

У зв'язку з цим, за результатами перевірки органів міліції низки областей, 10 липня 1946 р. міністр внутрішніх справ УРСР Т.А. Строчак видав спеціальний наказ, згідно з яким кілька керівників органів міліції було покарано. Зокрема, начальнику Станіславського обласного Управління МВС полковнику Неізмайлову була оголошена догана. Заступника начальника відділу по боротьбі з бандитизмом Львівського обласного Управління МВС капітана Абрамова та колишнього заступника начальника відділу по боротьбі з бандитизмом Станіславського обласного Управління МВС капітана юстиції Косенка - за безвідповідальне ставлення до слідчої роботи було наказано заарештувати на 10 діб кожного без виконання службових обов'язків. На начальника Львівського обласного Управління МВС комісара міліції 2-го рангу Грушка, колишнього начальника відділу боротьби з бандитизмом полковника Космачова та начальника 1-го спецвідділу підполковника Володарського було накладено адміністративне стягнення. Начальнику 1-го спецвідділу МВС УРСР підполковнику Смирнову та начальнику слідчого відділу УББ МВС УРСР майору Співаковському теж була оголошена догана, як і заступнику начальника Управління міліції МВС УРСР з політчастини підполковнику Долгоділіну [1, с. 273–277].

Отже, в перший повоєнний рік в діяльності міліції мали місце порушення законності, які виявлялися в незаконних методах ведення слідства, незаконного застосування зброї, зрощення з криміналітетом, насильства над громадянами аж до вбивств. МВС намагалося протидіяти цьому. Порушники закону віддавалися під суд військових трибуналів, а їхні керівники каралися у дисциплінарному порядку.

Список бібліографічних посилань

1. Історія міліції України у документах і матеріалах : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946-1990. С. 273-277.

УДК 342.9

Олена В'ячеславівна ДЖАФАРОВА,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4201-0218>*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ІНФОРМАЦІЙНА ПОСЛУГА В ДІЯЛЬНОСТІ СЕРВІСНИХ ЦЕНТРІВ МВС УКРАЇНИ»

Визначення сутності і значення інформаційних послуг, необхідно розпочати з аналізу чинного законодавства. Так, у чинному національному законодавстві закріплено декілька дефініцій поняття «інформаційні послуги»: 1) «послуги національних інформаційних агентств, що надаються власним користувачам» (п. 5 ч. 1 ст.1 Угоди про обмін матеріалами національних інформаційних агентств держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав від 18.09.2003); 2) «дії суб'єктом (власників і володільців) із забезпечення користувачів інформаційними продуктами» (п. 9 ч. 1 ст. 1 Угоди про вільний доступ і порядок обміну відкритою науково-технічною інформацією держав-учасниць СНД від 11.09.1998); 3) «дії суб'єктів щодо забезпечення споживачів інформаційними продуктами» (ст. 1 Закону України «Про національну програму інформатизації»).

Наведені визначення з різних сторін розкривають зміст інформаційних послуг, з урахуванням специфіки тієї сфери, де вони надаються. Разом із тим, вони містять окремі складові, які характеризують такі послуги, зокрема визначають: суб'єктів правовідносин, що виникають внаслідок надання цих видів послуг; предмет послуги, який становлять певні актуальні відомості, конкретна цінна та достовірна інформація, інформаційні продукти, тобто сукупність оброблених і систематизованих даних, які задовольняють ти чи інші потреби заявників; процедуру надання цих послуг як сукупність певних дій.

Зрозуміло, що наведені ознаки в повній мірі не розкривають змістовну складову поняття «інформаційні послуги», окрім того на їх

підставі не можливо виокремити ті послуги, що надаються сервісними центрами МВС України, в тому числі через їх універсальність. Тому, доцільно звернути увагу на доктринальні розробки в сфері надання інформаційних послуг, зокрема з метою уточнення змісту останніх і окреслення їх специфіки.

Визначення інформаційних послуг приваляють в приватних сферах права, цивільному та господарському, де поняття «інформаційні послуги» розглядаються як: «передача заінтересованій особі відповідного контенту» [1, с. 37]; «зміна стану інформації, яка полягає у зборі відомостей, їх обробці (систематизації, аналізі і т. д.), а також передача їх замовнику» [2, с. 45]. Наведені визначення за своїм змістом корелюється з законодавчою дефініцією інформаційних послуг наведеною в Законі України «Про національну програму інформатизації» [3], що дає підстави стверджувати, що обидва тлумачення можна взяти за основу під час конкретизації таких послуг, в частині надання спеціальним суб'єктом системи МВС України – сервісними центрами. В той же час, слід зазначити, що економічна наука, котра так само займається розбудовою теорії та практики надання інформаційних послуг не надає їх визначення, пропонуючи їх детальну класифікацію на наступні види: 1) дистанційний доступ до віддалених баз даних; 2) підготовка та надання інформаційних послуг, тобто обробку відомостей, програмне забезпечення даного процесу разом із необхідними інформаційними технологіями, системою та телекомунікаційний зв'язок; 3) надання першоджерела; 4) доступ до відомостей наукового та технічного характеру (наприклад, переклад тексту з іноземної мови на українську та навпаки); 5) випуск інформаційних видань (бібліографічні, оглядові та реферативні) [4, с. 70].

Наголосимо, що в науці адміністративного права наявні наукові пошуки в цьому напрямі, зокрема О.О. Мозговий досліджуючи адміністративні послуги в діяльності сервісних центрів МВС України виокремлює серед них такі: «інформаційні послуги (надання доступу до Єдиного державного реєстру МВС; ведення електронного реєстру підприємств, установ, організацій та інших суб'єктів господарювання, які ведуть оптову та роздрібну торгівлю транспортними засобами та їх складовими частинами, що мають ідентифікаційні номери; ведення реєстру суб'єктів здійснення обов'язкового технічного контролю);» [5, с. 62]. І. В. Слободенюк взагалі асоціює інформаційні послуги в діяльності сервісних центрів МВС України виключно з обліком різних відомостей (ведення реєстру суб'єктів здійснення обов'язкового технічного контролю) [6, с. 97]. В свою чергу ми не можемо погодитись із наведеними класифікаціями, адже на нашу

думку, інформаційні послуги сервісних центрів МВС України не обмежуються внесенням даних до різних інформаційних баз, оскільки серед таких послуг мають місце послуги, що передбачають надання споживачам інформації про: реєстрацію ТЗ; організаційні аспекти процедур; переліки документів, які необхідно подавати для отримання тієї чи іншої адміністративної послуги; методичні вказівки по роботі з різними модулями; інтерактивні мапи місця знаходження певних установ і організацій тощо. Все зазначене, з урахуванням того, що перелічені види діяльності мають безумовний інформаційний характер, можна зарахувати на користь підтвердження існування різних інформаційних послуг сервісними центрами МВС України. При чому забігаючи наперед зазначимо, що переважна більшість інформаційних послуг не потребує персоніфікованого звернення громадян, а їх процедура повністю комп'ютеризована, виключення становить лише послуги, що передбачають отримання відомостей з ЄДРТЗ і довідки про відсутність судимості. Хоча останні види послуг і передбачають подання електронної, їх отримання неможливе без особистої участі особи, зокрема для отримання необхідної довідки.

Отже, під інформаційною послугою сервісного центру МВС України, слід розуміти нормативно визначену діяльність відповідних суб'єктів щодо збору, обробки та аналізу інформації, що пов'язана з безпосереднім виконанням основних завдань та функцій цього органу та оприлюднення інформаційної продукції на офіційних сторінках з метою задоволення інформаційних потреб споживачів послуг, в рамках компетенції сервісних центрів МВС України.

Список бібліографічних посилань

1. Бурило Ю. П. Види господарських інформаційних відносин. *Інформація і право*. 2013. № 1(7). С. 35-44.
2. Санникова Л. В. Услуги в гражданском праве: монография. М. : Волтерс Клувер, 2006. 160 с.
3. Про Національну програму інформатизації: закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27. Ст. 181.
4. Дудка А. І. Економічні передумови розвитку інформаційних послуг України. *Управління розвитком*. 2014. № 1. С. 69-72.
5. Мозговий О. О. Сучасні підходи щодо дослідження адміністративних послуг в діяльності сервісних центрів МВС України. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 5(33). С. 77-79.
6. Слободенюк І. В. Адміністративні послуги в діяльності сервісних центрів МВС України: поняття, види та класифікація. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 3(69). С. 93-98.

УДК 341.3.018:354.31(477)

Ігор Вікторович ЗОЗУЛЯ,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3507-0012>*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022 [1] в Україні було введено воєнний стан у зв'язку з військовою агресією росії проти нашої держави. Відповідно, ч. 2 Указу серед інших силових і правоохоронних структур до запровадження та здійснення передбачених Законом України "Про правовий режим воєнного стану" заходів і повноважень, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави, було залучено й *Міністерство внутрішніх справ України*. Наразі Міністерству внутрішніх справ підпорядковані Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна міграційна служба України та Національна гвардія України, які відповідно до законодавства під час воєнного стану виконують свої функціональні обов'язки.

При цьому, загальне нормативно-правове законодавство щодо правового режиму воєнного стану під його час, у тому числі стосовно МВС України та діяльності органів його системи, перетерпіло певних, у тому числі, й нелогічних змін.

Зокрема, М. В. Ковалів і В. О. Іваха, посиляючись у 2016 році на тоді вже не чинний Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 06.04.2000 р. № 1647-III, достатньо тривіально зазначають, що «основною функцією органів внутрішніх справ щодо забезпечення режиму воєнного стану є протидія внутрішнім загрозам, чого досягають вирішенням таких завдань, як боротьба зі злочинністю, особливо з її організованими формами; протидія різним проявам тероризму; забезпечення громадської безпеки тощо» [2]. Разом із тим, стосовно органів внутрішніх справ у ст. 18 цього Закону обмежено йшлося тільки *про взаємодію військового командування в умовах воєнного стану з органами внутрішніх справ та іншими органами, й про можливість їх приймати в підпорядкування чи в оперативне підпорядкування*. А у ст. 13 Закону – про покладення на військоове

командування керівництва із забезпечення громадського порядку і безпеки.

При цьому, у пп. 21 п. 3 колишнього Положення про Міністерство внутрішніх справ України за Постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.2006 р. № 1383 серед основних завдань МВС позначалось, що воно «забезпечує високу бойову і мобілізаційну готовність органів внутрішніх справ та внутрішніх військ; *бере відповідно до законодавства участь у забезпеченні режиму воєнного або надзвичайного стану* в разі його введення на території України або в її окремих місцевостях» [3]. До речі, у тій саме редакції означене завдання раніше було прописане ще у пп.23 п.4 Положення про Міністерство внутрішніх справ України за Указом Президента України від 17.10.2000 р. № 1138/2000, а первинно – й у пп. 19 п. 4 Положення про Міністерство внутрішніх справ України за Розпорядженням Президента України від 07.10.1992 р. № 157/92-рп.

Разом із тим, саме недавнє введення в Україні воєнного стану у зв'язку з військовою агресією росії проти нашої держави, як на нас, підтверджує *необачність вилучення означеної норми з Положення про Міністерство внутрішніх справ України*, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 р. № 401, й, більше того, навіть її *теперішню відсутність* і в чинному Положенні про Міністерство внутрішніх справ України від 28.10.2015 р. № 878 [4]. Це потребує на негайне виправлення, оскільки могло свого часу, при прийнятті чинного станом на сьогодні Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII [5], *вплинути на наступне не включення у ньому безпосередніх посилок на Міністерство внутрішніх справ України* та нормативне залучення останнього до забезпечення додержання правового режиму воєнного стану, захисту безпеки громадян та інтересів держави, громадської безпеки і порядку, гарантій прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Тим більше, що це сфера діяльності також і Міністерства внутрішніх справ України. В цілому, Закон [5], чітко визначаючи суб'єктів забезпечення режиму воєнного стану – Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Раду національної безпеки і оборони України, Генеральний штаб Збройних Сил України, військове командування, військові адміністрації, Міністерство оборони України, Службу безпеки України та Службу зовнішньої розвідки України, також посилається на інші органи державної влади, військові формування, правоохоронні органи, органи та підрозділи цивільного захисту, Державну прикордонну службу України, суди,

органи прокуратури, юстиції, органи Національної поліції, адвокатури і Державної кримінально-виконавчої служби України (п. 21, 29, 30 ч. 2 ст. 15) та ін. А ст. 16 Закону [5] унормовує порядок залучення військових формувань та правоохоронних органів до здійснення заходів правового режиму воєнного стану. Оскільки повний перелік та іменування правоохоронних органів у Законі не подається, то враховуючи правоохоронний статус органів системи МВС України, до того ж, і названих у Законі [5] та у ч. 2 Указу Президента України [1] Державної прикордонної служби України та Національної гвардії України, й саме Міністерство внутрішніх справ України в цілому, як правоохоронне відомство, залучається до здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Незважаючи на раніше вказану відсутність у Положенні про Міністерство внутрішніх справ України норми про його участь у забезпеченні режиму воєнного стану, більш унормованими з цього приводу є відповідні завдання підпорядкованих Міністерству внутрішніх справ України органів.

Так, за *Законом України «Про Національну поліцію»* від 02.07.2015 р. № 580-VIII [6], поліція «бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості» (п. 24 ч. 1 ст. 23); «у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості» (ч. 2 ст. 24); «у ході забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості, виконання завдань територіальної оборони органи та підрозділи, що входять до системи поліції та дислокуються в межах Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, області, міста Києва, підпорядковуються відповідному начальнику Головного управління Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, області, місті Києві» (ч. 3 ст. 24).

Примітно, що саме зазначені норми Закону [6] достатньо своєчасно були введені в дію з 01.01.2022 р. в редакції та згідно з *Законом України «Про основи національного спротиву»* від 16.07.2021 р. № 1702-IX. Стаття 17 останнього Закону визначає як інші сили безпеки

та сили оборони Національну поліцію України, Національну гвардію України, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та Державну прикордонну службу України, й регламентує їх повноваження щодо завдань територіальної оборони та руху опору, як й інших сил безпеки та сил оборони.

За Законом України «Про Державну прикордонну службу України» від 03.04.2003 р. № 661-IV [7], на Державну прикордонну службу України покладається «участь у виконанні заходів територіальної оборони, а також заходів, спрямованих на додержання правового режиму воєнного і надзвичайного стану» (п. 4 ст. 19); військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України мають право застосовувати озброєння та бойову техніку «для зупинки транспортного засобу, броньованої та бойової техніки під час запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, якщо водій відмовляється виконати законну вимогу зупинитися» (ст. 21³).

За Постановами Верховної Ради України «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» від 16.12.2015 р. № 1052 [8] та «Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України» від 20.08.2014 р. № 360 [9] пряма участь означених Служб у заходах із забезпечення режиму воєнного стану не передбачена.

При цьому, щодо норм Закону [5], цілком очевидно, що Державна служба України з надзвичайних ситуацій за функціональними обов'язками та відповідно до професійної підготовки має очолювати виконання робіт із «ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які виникли в період дії воєнного стану», оскільки вона є ініціатором «потреб... правоохоронних органів і сил цивільного захисту» (п. 2 ч. 1 ст. 8); без її залучення а ні військові адміністрації населених пунктів на відповідній території, а ні районні, обласні військові адміністрації на відповідній території не зможуть повноцінно здійснювати повноваження із «прийняття у межах, визначених законом, рішень з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями»; (п. 33 ч. 2 ст. 15; п. 6 ч. 3 ст. 15). Стосовно діяльності Державної міграційної служби України, то в умовах воєнного стану з 01.03.2022 р. вона тимчасово призупинила роботу надання адмінпослуг [10].

За Законом України «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 р. № 876-VII [11], «Національна гвардія України бере участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту

шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони» (ч. 2. ст. 1); до основних функцій Національної гвардії України відноситься «участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану» (п. 16 ч. 1 ст. 2); до її основних обов'язків – «вести воєнні (бойові) дії у разі збройного конфлікту чи загрози нападу на Україну» (п. 19 ч. 1 ст. 12); «виконувати заходи правового режиму воєнного стану» (п. 21 ч. 1 ст. 12); застосовувати вогнепальну зброю «...для зупинки транспортного засобу під час запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, або в районі проведення антитерористичної операції чи спеціальної операції, передбаченої пунктом 10 частини першої статті 2 цього Закону, якщо водій відмовляється виконати вимогу військово-службовця про зупинку» (п. 8 ч. 1 ст. 18); застосовувати озброєння та бойову техніку для «зупинки броньованої та бойової техніки, транспортних засобів під час запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, у районі проведення антитерористичної операції чи спеціальної операції, передбаченої пунктом 10 частини першої статті 2 цього Закону, якщо водій відмовляється виконати законні вимоги зупинитися» (п. 3 ч. 1 ст. 19).

Також «військові частини (підрозділи) Національної гвардії України, що здійснюють функції, передбачені пунктом 3¹ цього розділу, під час дії воєнного стану залишаються у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ України» (п. 3² Розділу VIII). І вже безпосередньо перед введенням в Україні воєнного стану, 27.01.2022 р. до ч. 3 ст. 6 Закону була введена норма, за якою «з введенням воєнного стану Національна гвардія України для виконання завдань з оборони держави приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням і підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України, крім військових частин (підрозділів), які здійснюють конвоювання та охорону дипломатичних представництв».

Таким чином, відповідно до викладеного, у зв'язку з фактичним залученням Міністерства внутрішніх справ України та органів його системи до заходів забезпечення правового режиму воєнного стану, підлягає приведенню до адекватного сучасного стану профільне нормативно-правове законодавство. Щодо прийнятого Верховною Радою України 15.03.2022 р. з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану, Проекту Закону про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 13.03.2022 р. № держреєстрації 7147, то станом на сьогодні він не підписаний Президентом України і є не чинним.

Список бібліографічних посилань

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
2. Ковалів М. В., Іваху В. О. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4948/vnulpurn201683712.pdf>.
3. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.10.2006 № 1383. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kp061383?an=108&ed=2007_06_27.
4. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п#Text>.
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
7. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>.
8. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: Постанова Верховної Ради України від 16.12.2015 № 1052. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-п#Text>.
9. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України: Постанова Верховної Ради України від 20.08.2014 № 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-п#Text>.
10. Державна міграційна служба України тимчасово припинила роботу надання адмінпослуг. 01.03.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhavna-migracijna-sluzhba-ukrayini-timchasovo-prizupinila-robotu-nadannya-adminposlug>.
11. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.

УДК 332.1

Оксана Олександрівна КНИЖЕНКО,

доктор юридичних наук, професор,

Національна академія Служби безпеки України;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2046-9522>

ВІДМЕЖУВАННЯ ШАХРАЙСТВА ВІД КРАДІЖОК, ПОЄДНАНИХ ІЗ ВТРУЧАННЯМ У РОБОТУ ЕОМ

Під час проведення розрахункових операцій досить часто вчиняються шахрайства (ст. 190 КК України) та крадіжки (ст. 185 КК України), які поєднані із втручанням у роботу електронно-обчислювальної техніки. При цьому в КК України не розкривається, що саме охоплюється поняттям „електронно-обчислювальна техніка”. Необхідно відзначити й те, що поряд з цим поняттям законодавець також використовує й інше – „електронно-обчислювальні машини (комп'ютери)” (Розділ XVI КК України). Не вдаючись до глибокої дискусії щодо доцільності одночасного вживання цих понять в КК України, відзначу, що ці терміни розглядатиму як синоніми й розуміти під електронно-обчислювальною технікою (машиною) комплекс електронних технічних засобів, побудованих на основі мікропроцесорів і призначених для автоматичної обробки інформації при вирішенні обчислювальних та інформаційних завдань [1].

З наведеного визначення можна зробити висновок, що банкомат також є ЕОМ, яка окрім зазначеного вище призначена ще й для видачі готівки по пластикових картках та здійснення ряду інших операцій. Робота з ним побудована в діалоговому режимі.

В юридичній літературі не має сумнівів стосовно того, що випадки таємного заволодіння готівкою шляхом механічного пошкодження банкоматів за допомогою газових різаків, кутових шліфувальних машин чи вибуху, шляхом віджимання задніх дверцят банкоматів мають розцінюватися як крадіжки. Не дискутують вчені з приводу випадків крадіжки готівки з банкоматів шляхом використання спеціального пристрою, який встановлюється всередині банкомату через «шаттер» (шторку), що відкривається для видачі коштів під час отримання клієнтом готівки [2].

Дискусії щодо кваліфікації діянь виникають стосовно заволодіння коштами на рахунках шляхом використання банківських карток, кодів, а також заволодіння електронними коштами.

Для більш простішого сприйняття інформації наведемо приклад з судової практики. Так, за ч. 3 ст. 190 КК України було

притягнуто О., який користуючись вразливістю послуги „Екстрені гроші” одного з банків, яка полягала в тому, що система одночасно обробляла всі операції, які надходили на отримання грошових коштів в одну одиницю часу із різних банкоматів по одному коду і завершує кожний запит вдало з видачею грошових коштів в кожному банкоматі. Так, О. приблизно в межах однієї хвилини, з двох розташованих за однією адресою банкоматів двічі знімав грошові кошти, які були заказані в межах послуги «Екстрені гроші». Таким чином О. вдалося протягом 14 місяців здійснити 16 таких операцій в результаті яких незаконно заволодів 13000 гривнями [3].

В наведеному прикладі особа користувалася вразливістю електронно-обчислювальної техніки й подвоювала кошти, чим самим спричиняла шкоду банку. Обману чи зловживання довірою, про які йдеться у ч. 3 ст. 190 КК України, в діях винних не було. Проте аби особу притягнути до кримінальної відповідальності за вказаною нормою, вона має заволодіти чужим майном або правом на майно саме шляхом обману чи зловживання довірою та здійснювати незаконні дії з використанням ЕОМ. Як бачимо, з боку винного мало місце використання за короткий проміжок часу одного коду в двох банкоматах в другому випадку).

Обман чи зловживання довірою мають застосовуватися винною особою з метою викликати у потерпілого *впевненість у вигідності чи обов’язковості передачі* (розрядка – О.К.) її майна або права на нього. Проте в наведеному прикладі щодо заволодіння коштами банку передача потерпілим майна не є добровільною. Так, банк надаючи послуги „Екстрені гроші”, надсилає смс-повідомлення з кодом, який дозволяє без наявності платіжної картки зняти з банкомата гроші. Однак злочинець, користуючись саме технічною вразливістю ЕОМ. Така технічна затримка дозволила скористатися довірою банку щодо добросовісності користування банківськими послугами. Проте таке зловживання довірою аж ніяк є не способом заволодіння майном, а є саме способом доступу до нього. Через вказані обставини не можу погодитися з тим, що в таких випадках має місце повідомлення неправдивої інформації працівникові банку [2]. Саме через технічні вади працівникові банку протягом певного проміжку часу й невідомо про вчинення однієї й тієї ж операції двічі, результатом чого є незаконне заволодіння коштами банку. Такі дії є нічим іншим як крадіжка. Таємність як спосіб вчинення крадіжки виражається в тому, що майно вилучається непомітно як для власника, так й для інших осіб.

Список бібліографічних посилань

1. Судова практика розгляду справ про злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/AFB1E90622E4446FC2257B7C00499C02> (дата звернення: 15.12.2021).
2. Дудоров О. О. Проблеми кримінально-правової кваліфікації злочинів проти власності, вчинюваних із використанням платіжних карток або їх реквізитів. *Кримінальне судочинство. Судова практика у кримінальних справах*. 2014. № 1. С. 97–123.
3. Вирок Кіровського районного суд м. Дніпропетровська. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54882818> (дата звернення: 15.12.2021).

УДК 342.951

Наталія Володимирівна КОЛОМОЄЦЬ,

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4623-610X>

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 44-3 КУПАП (ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЩОДО КАРАНТИНУ ЛЮДЕЙ)

17 березня 2020 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» були внесені зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), а саме: доповнено його статтею 44-3, яка передбачає адміністративну відповідальність за порушення правил щодо карантину людей, санітарно-гігієнічних, санітарно-протиепідемічних правил і норм, передбачених нормами чинного законодавства, а також рішеннями органів місцевого самоврядування з питань боротьби з інфекційними хворобами [1].

За способом викладу зазначена норма є бланкетною, тобто відсилає до нормативно-правових актів, які регулюють такі правила та є обов'язковими для виконання.

На законодавчому рівні зміст терміну «карантин» розкривається у статті 1 Закону України «Про захист населення від інфекційних

хвороб». У ній зазначено, що карантин – це адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб [2]. У тому ж нормативно-правовому акті зазначено, що такі заходи встановлюються та відміняються виключно Кабінетом Міністрів України. Так, питання про встановлення карантину порушує перед Кабінетом Міністрів України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, за поданням головного державного санітарного лікаря України. Рішення про встановлення карантину, а також про його відміну негайно доводиться до відома населення відповідної території через засоби масової інформації.

Отже, частиною першою статті 44-3 КУпАП встановлено адміністративну відповідальність за порушення правил щодо карантину людей, що передбачає накладення штрафу на громадян в розмірі від однієї до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Диспозиція частини 1 вказаної статті побудована таким чином, що встановлює відповідальність фактично за будь-яке порушення щодо карантину людей. У зв'язку з цим, по-перше, виникає питання відносно суб'єкта відповідальності, адже мова йде тільки про громадянина України, тобто іноземців та осіб без громадянства за даною нормою неможливо притягнути до адміністративної відповідальності за порушення правил щодо карантину людей. По-друге, не можемо залишити й без уваги частину 2 статті 44-3 КУпАП. Цікавими є той факт, що законодавцем одне з правил щодо карантину людей виокремлено в окрему норму, а саме: відповідно до частини 2 досліджуваної статті перебування особою в громадських будинках, спорудах, громадському транспорті під час дії карантину без вдягнутих засобів індивідуального захисту, зокрема респіраторів або захисних масок, що закривають ніс та рот, у тому числі виготовлених самостійно тягне за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Більше того, відмінними особливостями правила щодо карантину людей, встановленого частиною 2 статті 44-3 КУпАП, від усіх інших, зазначених в частині 1 статті 44-3 КУпАП, є менш суворі санкції за його вчинення, а також те, що такі справи підвідомчі не судам, а виконавчим комітетам (виконавчим органам) сільських, селищних, міських рад (стаття 219), органам Національної поліції (стаття 222), органам державної санітарно-епідеміологічної служби (стаття 236). Справи ж про вчинення особами адміністративних правопорушень, передбачених частиною 1 статті 44-3 КУпАП, відповідно до статті 221 КУпАП підвідомчі судам районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів [3].

Таким чином, встановлене частиною другою статті 44-3 КУпАП правило щодо карантину людей є спеціальним відносно усіх інших, встановлених частиною 1 цієї статті, а розгляд матеріалів стосовно осіб, відносно яких складено протоколи про його вчинення, відбувається з урахуванням особливостей, визначених КУпАП.

Далі, що стосується практичної складової реалізації даної норми, то з судової практики можемо побачити наступні проблеми:

- недостатня кількість доказів або взагалі їх відсутність (інколи справи до суду надходять лише з обгорткою та самим протоколом про адміністративне правопорушення без будь-яких інших матеріалів справи);

- майже 15 % протоколів про адміністративні правопорушення складено не на суб'єктів адміністративної відповідальності, а тому дуже часто справи закриваються за пунктом 1 частини 1 статті 247 КУпАП;

- неналежна/помилкова кваліфікація адміністративного правопорушення та відсутність посилання на конкретні правила, які були порушені суб'єктом відповідальності (адже норма є бланкетною, на чому акцентувалося вище);

- недотримання форми складання протоколу про адміністративне правопорушення, нерозбірливість почерку його заповнення, відсутність відомостей про повторність учинення протиправних дій суб'єктом, пропущення строків накладення адміністративних стягнень передбачених статтею 38 КУпАП, що призводить до закриття провадження у справі та ряд інших прогалин.

Узагальнюючи викладене, зауважимо, що норма статті 44-3 КУпАП, яка передбачає адміністративну відповідальність за порушення правил щодо карантину людей потребує, в умовах сьогодення, внесення до неї відповідних змін та доповнень з тим щоб покращити її реалізацію. Одночасно з цим, її практичне застосування потребує фаховості та уважності з боку уповноважених осіб, особливо працівників органів Національної поліції. Адже основним завданням адміністративної відповідальності, окрім іншого, є запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного дотримання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством. Тому дуже важливо сформувати якісну доказову базу та створити умови для об'єктивного та неупередженого розгляду справи по суті.

Список бібліографічних посилань

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): закон України № 530-IX від 17 березня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#Text>.
2. Про захист населення від інфекційних хвороб: закон України №1645-III від 6 квітня 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон України № 8073-X від 7 грудня 1984 року, ред. від 11.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.

УДК 342.951

Анатолій Трохимович КОМЗЮК,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7377-9241>;*

Євгенія Анатоліївна ЛИПІЙ,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри підприємництва і права
Полтавського державного аграрного університету;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9952-83X>*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

Національна поліція України як орган виконавчої влади для реалізації визначених Законом про неї завдань та обов'язків у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1] використовує різноманітні засоби, серед яких визначальними є поліцейські заходи. Саме засоби діяльності лежать в основі виділення поліції як самостійного державного інституту. Для поліцейської діяльності використання сили чи спеціальних повноважень, тобто примусу, є обов'язковою, практично системоутворюючою ознакою. Якщо такі засоби не використовуються, діяльність не можна назвати поліцейською. Найважливішими є ті з них, що використовуються всіма поліціями за всіх часів, тобто справді всезагальні засоби поліцейської діяльності, – озброєність, безпосередній примус, сила, причому в широкому розумінні – від

простого дотику до насильницького позбавлення життя. Надане поліції право застосовувати силу для виконання своїх обов'язків – її головна відмінна риса, що дозволяє поліції зайняти особливе місце в державній системі правоохорони [2, с. 97].

Повноваження поліції щодо застосування різних поліцейських заходів з метою протидії правопорушенням встановлено переважно Законом України «Про Національну поліцію». Його ст. 29 визначає ці заходи як дію або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [1]. Вже у наведеному законодавчому визначенні міститься суттєвий недолік методологічного характеру, адже дія може бути водночас і превентивною, і примусовою, оскільки ці ознаки не є одноплановими, вони належать до різних груп. Тому, якщо використано лексичну форму протиставлення «або – або», то для прикметника «превентивний» такими можуть бути «припиняючий» і «каральний», а для прикметника «примусовий» – лише «непримусовий». Те ж саме можна сказати і щодо використання авторами терміна «превентивно-примусовий характер» заходів [3, с. 165].

Незрозумілим є також фактичне заперечення у Законі примусового характеру превентивних заходів. На нашу думку, всі поліцейські заходи є примусовими, адже їх застосування тим чи іншим чином обмежує права, свободи чи законні інтереси певних осіб без їх на те згоди. Як зазначалось, застосування саме цих заходів обумовлює існування поліції як спеціального правоохоронного органу.

Не можна погодитись і з думкою, що поліцейські заходи застосовуються лише поліцейськими [4, с. 125.] (ст. 29 Закону «Про Національну поліцію» також містить незрозуміле положення, що поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції). Застосування поліцейських заходів властиве будь-якій поліцейській діяльності, суб'єктами якої є також багато інших державних органів. Тому положення Закону України «Про Національну поліцію», які визначають повноваження поліції щодо застосування поліцейських заходів, є універсальними, їх приписи поширюються і на інших суб'єктів поліцейської діяльності: Державну прикордонну службу, Національну гвардію, Службу безпеки тощо. В законах, які визначають їх правовий статус, містяться прямі посилання на дію Закону «Про Національну поліцію» з цих питань [5].

Закон України «Про Національну поліцію» передбачає різні види поліцейських заходів. Аналіз ст. 30 дозволяє стверджувати про

три групи таких заходів, які мають адміністративно-правовий характер: 1) заходи реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення КпАП України [6]; 2) превентивні поліцейські заходи, 3) поліцейські заходи примусу. Крім того, передбачено, що поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати й інші заходи, визначені окремими законами. Це, наприклад, закони «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [7], «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [8] тощо.

Щодо превентивних поліцейських заходів, розуміння яких для вітчизняної юридичної науки є відносно новим, варто насамперед звернути увагу на термін «превентивні». Цей термін має латинське походження («*praeventio*») і означає «запобігання». Отже, буквально превентивні заходи є заходами запобігання правопорушенням, тобто покликані не допускати, відвертати їх. В той же час окремі із заходів, які названо превентивними, можуть застосовуватись тільки за наявності правопорушення, коли говорити про превенцію вже неможливо. Наприклад, зупиняти транспортні засоби поліцейські мають право переважно у випадках порушення водіями правил дорожнього руху. Таким чином, превентивні поліцейські заходи насправді можуть переслідувати мету і запобігання правопорушенням, і їх припинення. Іншими словами, у цій групі поліцейських заходів об'єднано окремі адміністративно-запобіжні заходи і заходи адміністративного припинення. Правда, варто мати на увазі, що у побутовому розумінні досить часто терміном «запобігання» охоплюється також припинення тих чи інших дій і недопущення настання певних шкідливих наслідків.

Наведений у 31 Закону України «Про Національну поліцію» перелік превентивних заходів не є вичерпним, що можна назвати недоліком цього Закону, оскільки у ньому всі заходи, які повноважна застосовувати поліція, необхідно було хоча б згадати. Наприклад, якщо про заходи для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі йдеться у ст. 23 «Основні повноваження поліції», то щодо здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі сказано лише про перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, хоча цей нагляд за своїм змістом є значно ширшим.

Доцільно було б доповнити зазначений перелік також таким заходом як вимога припинити протиправну поведінку, адже це необхідно для належного виконання поліцією її завдань та функцій. Крім

того, ст. 124-1 КпАП України встановлює адміністративну відповідальність за ненадання посадовими особами підприємств, установ, організацій і громадянами транспортних засобів, що їм належать, поліцейським у встановлених законом невідкладних випадках. Цілком логічно було б передбачити також відповідні повноваження поліції як превентивний поліцейський захід, а також визначити поняття цих «невідкладних випадків».

Третю групу поліцейських заходів становлять заходи, які у Законі «Про Національну поліцію» названо поліцейськими заходами примусу. З таким їх розумінням можна посперечатись, оскільки щодо інших заходів термін «примус» не використовується, хоча сумнівів у їх примусовому характері бути не може, інакше вони взагалі втрачуть свою цінність.

З прийняттям Закону «Про Національну поліцію» значної деталізації отримало регулювання підстав застосування та видів спеціальних засобів, які раніше визначались підзаконними актами, що варто відзначити як позитив цього Закону, хоча він у цій частині більше нагадує інструкцію. Але, зважаючи на важливість даного питання для забезпечення прав і свобод людини та громадянина, це цілком виправдано.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Соловей Ю. П. Правовое регулирование деятельности милиции в Российской Федерации: Дисс. ... докт. юрид. наук. М., 1993. 346 с.
3. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / Кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т.П. Мінка. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.
4. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.
5. Комзюк А. Т. Предмет поліцейського права України: проблеми визначення. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України* : Збірник тез доповідей учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 11 квітня 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 133-135.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 32. Ст. 455.

8. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 52. Ст. 455.

UDC 343.98

Valeriia MALIAROVA,

Doctor of Law, Professor,

Department of Forensic Science and Forensic Expertuology,

Kharkiv National University of Internal Affairs;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0766-0752>

OPPORTUNITIES TO CONTROL CORRUPTION CRIMES IN WARTIME CONDITIONS

Today, Ukraine is in an extremely difficult situation due to military action on its territory. But even in such a dire situation it is necessary to think about the future of our country. This future is inextricably linked to respect for law and order in the state. The work of the police and the investigation of crimes in the current circumstances is incredibly complicated. It is even more difficult to detect and investigate crimes of corruption. Including crimes motivated by the desire for profit in a war situation.

We must understand that corruption crimes in war become even more dangerous than in peacetime. And their investigation is incredibly complicated by martial law. At the same time, the damage from corruption crimes is incredibly increased. After all, in conditions of war there is a reassessment of human values.

Unfortunately, in the conditions of a military conflict, the prevention of corruption offenses is not a priority. But the current realities indicate that corruption infects and affects every area of Ukrainian public concern. This situation directly threatens not only the stability, but the very existence of democratic institutions, hampers the successful development of the country, hinders reforming the economy and, unfortunately, discredits the public authorities. Despite government efforts to the contrary, notwithstanding the existence of well-developed anti-corruption legislation and newly created anti-corruption state agencies, the number of corrupt acts and abuses does not decrease. The most dangerous corruption forms and manifestations exhibit elements of criminally punishable acts and within a legal framework are defined as criminal, or termed corruption-related crimes.

To prevent and control corruption, the society and the State should act in concert along three main directions, aiming the joint efforts at 1) bridling corruption as a social phenomenon, 2) preventing corrupt practices, 3) providing criminal justice response to the already committed corruption-related offences [1, p. 17].

Preventive measures relating to the specific offences are part and parcel of the social prevention policies and activities carried out by the authorized agencies with a view to reducing overall crime rate [2, p. 192]. These policies and activities should be regarded as a single system of actions aimed at combating social pathologies and their principal causes, as well as at eliminating the factors that lie at the root of the criminal conduct [3, p. 10]. Crime prevention can be defined as a systematic activity intended to stop the emergence and development of crime-promoting processes in the society, to de-link these processes from identity-building and separate the identity itself from the act of crime committed by an individual [4, p. 31].

Crime prevention is treated in academia along with the notions of “responses to crime”, “addressing criminality”, “crime-fighting”, “forensic *prophylaxis*”, etc.

The integrative framework of anti-crime activities comprises various measures implemented at three different levels, viz. society-wide, special (expert criminology) and individual. At the society-wide level, crime prevention must be effected by the State, local authorities and administrations, as well as by various civil society organizations, that have no direct responsibilities related to the fight against crime. Forensic *prophylaxis* includes, among other aspects, development and implementation of various social and economic projects and programs, that indirectly contribute to the application of special measures involving expert criminological interference.

At the special (expert criminology) level, crime prevention is effected by the government agencies whose professional duty is the protection of citizens' rights and crime-fighting. In the process, these specialist actors produce a significant impact on criminogenic factors, identify the causes and circumstances conducive to acts of crime and take measures to address them.

At the individual level, crime prevention is effected as a result of ad hoc activities that target individuals or groups having criminal intent and help eliminate the causes and conditions that result in the preparation of and attempts to commit offences.

The society-wide patterns of crime prevention should be regarded as a complex of long-term economic, social, cultural and educational

measures and actions intended to assist on the one hand social improvement and development, and elimination of the causes and conditions conducive to negative social phenomena in general and to criminal offences in particular on the other.

The understanding of crime prevention concept seems quite reasonable, for indeed, primary prevention activities should be conducted at the state level. First and foremost, they should cover efficient and effective legislative regulation with respect to all areas and spheres of social life; this should not only entail legally binding rights and obligations of citizens, but set out adequate mechanisms to that end and also guarantee their implementation. At this elevated, state level efforts should therefore be undertaken precisely to prevent crime.

Among the entities legitimately authorized by the State to prevent and combat corruption, three groups can be identified: 1) agencies of general competence; 2) agencies with specific responsibility; 3) agencies with the authority to implement anti-corruption measures.

Prevention of corruption-related offences at the special level involves the widest range of activities intended to forestall or stop the commission of such crimes. These activities are carried out by the above-listed legitimately authorized entities within their respective areas of competence.

We can say that as regards forensic prevention of corruption offences, the purpose of the law enforcement agencies should be primarily to identify the potentially dangerous categories of officials or employees, presumably prone to corruption offences, and carry out preventive work (discussions, official warnings, reprimands) with these groups of persons. It would also be necessary to identify the causes and conditions conducive to committing corruption offences and thereupon implement activities focused on the elimination of these causes and conditions (by proposing to fill legislative gaps, through the identification of negative aspects in the structure and activities of the state bodies, institutions and organizations. Potentially dangerous activities that could be used in corruption schemes (as well as potentially vulnerable economic spheres, etc.) should also be duly identified.

The preventive work constitutes a responsibility of the National Police crime prevention, operative and investigation units, of the Security Service, the State Investigations Bureau, anti-corruption agencies, etc. The nature of preventive measures is different in each of these instances and depends on the legal status of the above-listed entities.

The fight against corruption crimes in wartime conditions is incredibly complicated. However, the prevention and investigation of this category of crimes remains very important.

Reference List

1. Shemiakin O. V. Protydiya i zapobigannia corruptsiynym zlochynam u sferi sluzhbovoi ta profesiynoi diyalnosti, poviazanoi z nadanniam publicznykh poslug: autoref. diss. ... cand. yuryd. nauk: 12.00.08. Kyiv: 2013. 19 p.
2. Koriagina A. Zapobigannia zlochynnosti yak riznovyd socialno-prophilactychnoi diyalnosti. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. No. 11. 2016. Pp. 191-196.
3. Meditsky I. B. Zapobigannia zlochynnosti: navchalnyi posibnyk. Ivano-Frankivsk: Diakiv V., 2008. 220 p.
4. Teoreticheskie osnovy preduprezhdeniya prestupnosti / [Yu. M. Antonian, A. Ye. Zhalinsky, V. K. Zvirbul *et al.*]; otv. red.: V. K. Zvirbul, V. V. Klochkov, G. M. Minkovsky. Moscow: Jurid. lit., 1977. 256 p.

УДК 343.122

Олена Василівна МАРТОВИЦЬКА,

доктор юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4483-861X>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ПОЛІЦЕЙСТИКИ З УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ

Дослідження проблемних питань сучасної поліцейстики не може здійснюватися без напрямів удосконалення забезпечення прав особи на професійну правничу допомогу, оскільки дотримання і забезпечення законності стоїть як одне із основних завдань органів поліції. Правова держава як країна реальних прав людини може існувати тільки в суспільстві, де існує справжня демократія, тобто повноваддя більшості з дотриманням прав меншості. З прийняттям 13 квітня 2012 року чинного КПК України у національному законодавстві та внесенням змін у 2016 році до Конституції України (відносно закріплення формулювання на професійну правничу допомогу), з'явилась значна кількість новел, що вимагає свого теоретичного переосмислення та здійснення відповідних наукових досліджень із подальшим ефективним їх практичним втіленням.

Не виключенням із цього є й питання забезпечення інституту професійної правничої допомоги. У зв'язку з цим, заходи щодо

забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження можуть дати реальні результати лише при створенні та постійному удосконаленні ефективного правового механізму й умов для їх реалізації. Це питання є актуальним на даному етапі реформування України, насамперед в умовах воєнного стану, враховуючи постійний моніторинг міжнародних інституцій з цього напрямку та щорічне збільшення кількості звернень українців до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Новели Конституції України (2016 р.) та чинного КПК в частині надання захисником професійної правничої допомоги учасникам кримінального провадження на етапі досудового розслідування, внесло концептуальні зміни в цьому напрямі. В той же час, підписання Україною ряду міжнародно-правових актів та договорів, зростаюча кількість рішень ЄСПЛ проти України, вимагає подальшого удосконалення конституційних гарантій, теоретичних і правозастосовних питань з забезпечення, реалізації та надання професійної правничої допомоги усім учасникам кримінального провадження. Рішення Європейського суду з прав людини, які є частиною національного законодавства України, повинні враховуватись при дослідженнях, а також посадовими особами і захисниками при правозастосуванні, оскільки в цих рішеннях мова йде про тенденцію виявлення цією судовою інституцією збільшення кількості порушень прав учасників кримінального провадження, що провадяться національними слідчими і судовими інстанціями. Забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи є одним із головних чинників визначення демократичної правової держави, що гарантовані Конституцією України, а згідно ст. ст. 55 та 59 така професійна правнича допомога (до 2016 року була правова допомога) повинна бути забезпечена усім особам, які потрапили у сферу кримінальних процесуальних правовідносин. Існує нагальна потреба сьогодення щодо удосконалення захисту прав осіб, що приймають участь у кримінальному провадженні, оскільки чинне кримінальне процесуальне законодавство з боку науковців і практиків має зауваження теоретичного і прикладного характеру та виявляє проблемні питання при правозастосуванні, наявну наукову дискусію з піднятих питань, у зв'язку з чим є необхідність щодо теоретичного дослідження і напрацювання відповідних пропозицій і рекомендацій з метою удосконалення чинного національного кримінального процесуального законодавства з цього напрямку. Стаття 3 Конституції України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, що знайшло своє підтвердження й сьогодні у воєнному стані.

Реалізація конституційних положень, що проголошують Україну як демократичну, соціальну та правову державу неможлива без всебічного зміцнення законності й правопорядку, ефективної реалізації прав, свобод і законних інтересів особи. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Ці положення мають важливе значення й для кримінальної процесуальної діяльності, що пов'язана із тимчасовим втручанням в особисте життя особи у випадках, передбачених законом. Основний обсяг роботи щодо забезпечення нормальної реалізації цих та інших конституційних гарантій покладається на державу, яка створює для цього відповідні державні правові механізми. Втім і громадянське суспільство не стоїть осторонь цього питання, воно також бере активну участь у цьому напрямі як всього суспільства в цілому, так і кожного з його членів окремо.¹ У зв'язку з цим, постає питання щодо забезпечення якісного національного законодавчого і нормативно-правового регулювання кримінальної процесуальної діяльності на основі конституційних принципів із врахуванням специфіки правовідносин, що виникають на стадії досудового розслідування. В умовах євроінтеграції України, а також імплементації міжнародних правових стандартів у національне законодавство, однією з головних функцій правової та демократичної держави є саме забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, насамперед в умовах воєнного стану.

Основними принципами Європейського союзу, реалізувати що намагається й Україна, є свобода, демократія, шанування прав людини та основоположних свобод, верховенство права. Україна, підписавши у 1994 році Угоду про партнерство і співробітництво з Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, ствердила повагу до міжнародних демократичних принципів. Свідченням цього стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Доступ до правосуддя і максимально доступною за ціною, як якісна юридична допомога – в Європейському Союзі вважається одним з пріоритетів розвитку. У зв'язку з цим, на сьогодні є потреба у створенні дієвих механізмів реалізації даних положень. Належне забезпечення якісною професійною правничою допомогою кожного є запорукою підписання українською державою угоди про асоціацію з ЄС.

Важливою характерною рисою цього процесу є наповнення реальним змістом проголошених у Конституції гарантій прав і свобод особи. Закріплення прав, свобод і обов'язків громадян на конституційному

рівні є найголовнішим у законодавчому та нормативно-правовому регулюванні правового статусу особи будь-якої держави. Адже у випадку, коли правам, свободам, законним інтересам і обов'язкам людини та громадянина не відведено належної уваги в Основному законі держави, вони можуть перетворитися на декларацію і не мати практичного використання і реалізації. Водночас, сучасна теорія держави та права, а також правозастосовна діяльність визнає людину найвищою соціальною цінністю, а її права і свободи повинні визначати зміст й спрямованість діяльності держави, а утвердження та забезпечення таких цінностей є головним її обов'язком. У зв'язку з цим, учені зазначають, що для забезпечення прав і свобод людини держава зобов'язана: а) шляхом позитивного впливу створювати умови для їх реалізації; б) завдяки проведенню профілактики щодо вчинення порушень здійснювати охорону; в) шляхом відновлення порушеного правового статусу і притягнення порушників до юридичної відповідальності захищати права та свободи людини.

Слід наголосити, що права, свободи і законні інтереси людини перебувають у постійній динаміці, вони розширюються і збагачуються із розвитком суспільних відносин. І це стало закономірністю об'єктивного розвитку демократичної, правової держави. Поряд із цим, норми кримінального процесу визначають правові засоби та порядок діяльності щодо реалізації та захисту норм матеріального права, тобто процесуальне право складають правові норми, що регулюють порядок, форми і методи реалізації прав і обов'язків, що встановлено у матеріальних нормах права. Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що змінюється не тільки характер і об'єм прав та свобод людини, а й правові умови їх реалізації, особливо в умовах воєнного стану.

Особливо гостро в поліцейстиці на сьогодні стоять питання з удосконалення забезпечення права на професійну правничу допомогу при порушенні прав особи зокрема й під час військових та оборонних дій в Україні. Шляхами їх вирішення можуть бути наступні заходи: 1) удосконалення кримінального, кримінального процесуального, адміністративного та іншого законодавства в частині діяльності поліції з організації дізнання і досудового розслідування; 2) удосконалення цивільного, сімейного, житлового та іншого законодавства; 3) удосконалення законодавства з питань страхування юридичних і фізичних осіб, які постраждали у воєнний час; 4) удосконалення законодавства в частині взаємодії, розширення прав національних поліцейських підрозділів з міжнародними правоохоронними і судовими інстанціями щодо документування і розслідування

воєнних злочинів проти цивільного населення та порушення прав при триманні в полоні військових та мирних громадян; 5) прийняти законодавство щодо виконання Перехідних положень КПК України 2012 року в частині створення Державного фонду з матеріальної компенсації потерпілим від злочинів; 6) удосконалення правового забезпечення діяльності працівників і поліцейських підрозділів в складі міжнародних слідчих комісій і груп при документуванні та розслідуванні воєнних злочинів, вчинених на території України; 6) законодавчо закріпити положення, що у зв'язку з великою кількістю процесуальних дій на період розслідування воєнних злочинів залучати для цього виконуючими обов'язки слідчих – дізнавачів органів Національної поліції України.

Втім підняті питання підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню. Пропоную учасникам науково-практичної конференції прийняти участь у обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 10 квітня 2022 р. Харків. Право. 2022. 430 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №. 30. Ст. 141. Із змінами станом на 01.01.2022.
3. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367.
4. Договір про Європейський союз: від 07.02.1992 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_029.

УДК 351.74

Олександр Миколайович МУЗИЧУК,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,

декан факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8367-2504>

ПОНЯТТЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОЗНАКИ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Становлення правової держави в Україні вимагає реального утвердження принципу верховенства права, зміцнення дисципліни та законності в країні, забезпечення прав, свобод та законних

інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб та інших колективних суб'єктів. Важлива роль у виконанні цього завдання належить Національній поліції. Але не менш важливим є дотримання дисципліни та законності в діяльності органів та підрозділів Національної поліції, що обумовлює необхідність створення дієвої системи контролю за їх діяльністю.

Огляд наукової літератури свідчить, що наразі дослідження проблем контролю за діяльністю Національної поліції залишається епізодичним і неповним. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, присвячених проблематиці контролю за діяльністю Національної поліції, його сутність та особливості залишаються невизначеними з наступних причин: *по-перше*, нез'ясованими у науковій літературі та невизначеними у чинному законодавстві є система суб'єктів контролю за діяльністю Національної поліції, їх завдання, функції та повноваження, форми та види взаємодії між ними; *по-друге*, у чинному законодавстві не визначено координуючий орган з питань контролю за діяльністю Національної поліції; *по-третє*, у науковій літературі більша увага приділяється характеристиці зовнішнього контролю за діяльністю Національної поліції і лише поодинокі праці присвячені дослідженню внутрішньовідомчого контролю; *по-четверте*, об'єктом та предметом такого контролю науковці частіш за все називають зовнішню правоохоронну діяльність Національної поліції, натомість, важливим є розгляд як предмету такого контролю стану соціально-правового захисту працівників Національної поліції, матеріального, фінансового та інших видів забезпечення Національної поліції; *по-п'яте*, у науковій літературі фрагментарно визначено рівні та межі контролю за діяльністю Національної поліції, вимоги, які висуваються щодо його здійснення, його форми та методи; *по-шосте*, як у чинному законодавстві, так і у науковій літературі нечітко визначено процедурні засади здійснення контролю за діяльністю Національної поліції, що досить часто стає причиною зловживань під час реалізації владними суб'єктами контрольних повноважень.

Вважаємо, що початковим етапом з'ясування сутності та особливостей контролю за діяльністю Національної поліції повинне бути уточнення його призначення, під яким пропонуємо розуміти сукупність мети та завдань певної діяльності в суспільстві, які обумовили її необхідність та важливість у системі суспільних відносин.

Беручи до уваги те, що метою будь-якого контролю є досягнення бажаного результату, вважаємо, що *метою контролю за діяльністю Національної поліції* є забезпечення: реалізації в діяльності Національної поліції основних принципів та вимог правоохоронної

політики держави; неухильного дотримання дисципліни та законності в діяльності Національної поліції; дотримання прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб та інших колективних суб'єктів правовідносин; відповідності її діяльності встановленим вимогам; виконавської дисципліни; ефективності та прозорості в діяльності Національної поліції, злагоженої та скоординованої її правоохоронної діяльності.

Похідними від мети контролю за діяльністю органів Національної поліції та спрямованими на її виконання є його *завдання*, до яких пропонуємо віднести такі:

1. Перевірку та аналіз стану дотримання Національною поліцією та їх працівниками чинного законодавства та виконавської дисципліни.

2. Встановлення фактичного стану якості та ефективності виконання покладених на органи та підрозділи Національної поліції, їх персонал завдань, функцій та обов'язків, реалізації наданих прав.

3. Сприяння виконанню покладених на органи та підрозділи Національної поліції, їх персонал завдань, функцій та обов'язків, реалізації наданих прав.

4. Спостереження за дотриманням у Національній поліції прав, свобод і законних інтересів їх персоналу, рівня їх соціального забезпечення.

5. Попередження, виявлення та припинення правопорушень серед працівників Національної поліції, встановлення передумов щодо притягнення винних до відповідальності згідно з повноваженнями суб'єкта контролю.

6. Встановлення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень працівниками Національної поліції, недотримання ними встановлених обмежень, порушення прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб та інших колективних суб'єктів, розроблення заходів щодо зменшення їх негативного впливу та викорінення.

7. Своєчасне, повне і об'єктивне інформування населення про діяльність Національної поліції, вивчення громадської думки про її роботу.

8. Визначення та оцінка ефективності стилю і методів роботи Національної поліції та її персоналу.

9. Виявлення позитивного досвіду роботи Національної поліції і його використання; надання практичної допомоги підлеглим апаратам та окремим працівникам в усуненні виявлених в їх діяльності недоліків.

10. Відновлення порушених прав учасників суспільних відносин шляхом відміни дії незаконного правового акту Національної поліції.

Варто зазначити, що як у законодавстві, так і у науковій літературі відсутнє загальне визначення поняття контролю за діяльністю Національної поліції. Натомість, пропонуються визначення окремих його видів. Наприклад, у Законі України «Про Національну поліцію» згадується лише один із класичних видів контролю – громадський, регламентації якого присвячено окремий розділ (Розділ VIII), і який, до речі, у тексті цього розділу ототожнюється із самоврядним контролем. Інші види контролю за діяльністю Національної поліції у вказаному законодавчому акті залишилися невизначеними. Винятком хіба що є фрагментарна регламентація контрольних повноважень Міністра внутрішніх справ України (ст. 16) та керівника поліції (ст. 22).

Перш ніж запропонувати власне його визначення, наведемо перелік його *спеціальних ознак*, серед яких:

1. Він є різновидом соціального контролю, механізмом участі державних та недержавних суб'єктів в управлінні правоохоронною справою, що є позитивно апробованою практикою більшості демократичних країн.

2. Його об'єктом є як органи та підрозділи Національної поліції, так і їх працівники.

3. Предметом такого контролю є як зовнішня, так і внутрішньо-організаційна діяльність Національної поліції та її працівників.

4. Виконує спеціальну мету та спеціальні завдання, які ми сформулювали вище.

5. Здійснюється міжнародними, державними та недержавними суб'єктами, чим відрізняються від таких видів контролю як: державний, цивільний та громадський, які досить часто ототожнюються у науковій літературі.

6. Суб'єкти такого контролю наділені різним об'ємом контрольних повноважень (від припинення їх діяльності, зміни штатної структури, скасування актів управління останніх до подання скарги на їх діяльність), а незначний об'єм деяких з них (наприклад, громадського контролю) обумовлює необхідність введення у законодавчий обіг такого терміну як «громадський нагляд», що уже зроблено у Законі України «Про національну безпеку України», ст. 10 якого називається «громадський нагляд».

7. Як правило, передбачає втручання суб'єкта контролю у професійну діяльність підконтрольного об'єкта, що реалізується під час припинення його протиправних дій, притягнення винного до відповідальності, відміни акта управління, відсторонення його від виконання службових обов'язків.

8. Сутність такого контролю полягає у тому, що держава та її окремі інституції перевіряють діяльність органів, які наділені правом застосування державного примусу, зброї, спеціальної техніки, фізичної сили тощо, утримуються за рахунок державного бюджету, отже, перебувають на піклуванні (утриманні) в держави та суспільства.

9. Передбачає спеціальні форми та методи його здійснення, які, насамперед, залежать від: суб'єкту контролю, об'єму наданих йому повноважень та його предмету, напрямку діяльності органу чи підрозділу Національної поліції, який перевіряється.

Вищенаведені ознаки контролю за діяльністю Національної поліції дають змогу визначити такий як один із видів соціального контролю, що має лише йому притаманні мету, завдання, об'єкт та предмет, здійснюється міжнародними, державними та недержавними суб'єктами, які наділені різним об'ємом контрольних повноважень, зокрема, і правом втручання суб'єкта контролю у професійну діяльність органів та підрозділів Національної поліції, їх працівників і зміст якого полягає у перевірці виконання (додержання) ними вимог законодавчих та підзаконних актів, що регламентують їх діяльність.

УДК 349.2

Євген Юрійович ПОДОРОЖНІЙ,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри трудового та господарського права факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1677-1937>

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Незважаючи на велику кількість відмінностей, якими характеризується служба в поліції, кваліфікація працівників національної поліції України є вкрай важливим фактором їх успішної трудової діяльності. Постійний розвиток методів та засобів роботи поліції вимагає від її кадрів високого рівня кваліфікованості, що, в свою чергу, є чинником їх конкурентоспроможності. Нарівні із підготовкою поліцейським, важливим чинником їх конкурентоспроможності є процес підвищення кваліфікації. В науці трудового права багато вчених акцентують увагу на особливостях процедури підвищення кваліфікації не тільки поліцейських, але й інших категорій працівників.

Наприклад, В. А Савченко підвищення кваліфікації працівників тлумачить як професійно-технічне навчання працівників, що дає

можливість розширювати й поглиблювати раніше здобуті професійні знання, уміння і навички на рівні вимог виробництва чи сфери послуг. Науковець вважає, що однією з форм підвищення кваліфікації персоналу з вищою освітою, що забезпечує безперервність підвищення кваліфікації працівника протягом його трудової діяльності в організації, є систематичне самостійне навчання керівників та фахівців (самоосвіта). Систематичне самостійне навчання керівників і фахівців здійснюється на основі індивідуального плану розвитку чи особистих цілей працівника, що затверджуються його безпосереднім керівником [1]. Л. С. Криворучко вказує про те, що підвищення кваліфікації – це вид навчання, який спрямований на послідовне оволодіння новими знаннями та вдосконалення професійної майстерності, підвищення морально-ділових якостей, вивчення новітніх досягнень науки і техніки, використання позитивного досвіду у роботі [2, с. 84]. Окремі науковці присвячували своїх наукові розробки аналізу питання підвищення кваліфікації безпосередньо осіб, які знаходяться на державній службі. Так, до прикладу, Д. І. Дзвінчук визначає, що підвищення кваліфікації є цілеспрямованим, гнучким, активним і керованим процесом, а розвиток компетентності є неперервною зміною стану освіченості державного службовця, що управляється, корегується і забезпечується навчанням управлінських кадрів за відповідними програмами збагачення їх компетентності [3, с. 15].

Таким чином, в загальному вигляді, підвищення кваліфікації – це додаткове навчання працівника, що має цільову орієнтацію та пов'язано із його безпосередньою професією. Іншими словами, метою підвищення кваліфікації є розвиток знань та вмінь, якими працівник вже має володіти у зв'язку із виконуваною працею. Саме в подібному сенсі підвищення кваліфікації інтерпретується у відомчих нормативно-правових актах Національної поліції, а саме в Наказі МВС «Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції» від 24.12.2015 № 1625. Згідно з положеннями останнього підвищення кваліфікації – це підвищення рівня готовності працівника поліції до виконання професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань. Наказом закріплено, що підвищення кваліфікації виступає частиною післядипломної освіти поліцейських завданням якої є: 1) навчання необхідним знанням і спеціальним навичкам для успішного виконання обов'язків із забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії

злочинності та інших службових завдань; 2) удосконалення навичок управлінської діяльності, опанування методик навчання та виховання підлеглих, упровадження в практичну діяльність досягнень науки, передових форм і методів роботи, основ наукової організації праці; 3) формування професійної самосвідомості працівників поліції, почуття відповідальності за свої дії, розуміння необхідності постійного вдосконалення своєї професійної майстерності з урахуванням специфіки діяльності в конкретних підрозділах поліції; 4) навчання прийомам та засобам забезпечення особистої безпеки при виконанні службових обов'язків, під час надзвичайних подій і в екстремальних умовах [4]. Працівники поліції направляються на підвищення кваліфікації за потребою, але не рідше одного разу на три роки, а також перед призначенням на керівну посаду, у тому числі вищу керівну посаду, ніж займана. Підвищення кваліфікації поліцейських має два різновиди: 1) підвищення кваліфікації за професійними програмами (довгострокове); 2) короткострокове підвищення кваліфікації (спеціалізовані навчальні курси, тематичні семінари, семінари-практикуми, семінари-тренінги, інші види) [4].

Так, тривалість довгострокового підвищення кваліфікації визначається програмою обсягом не менше 72 академічних годин. Після успішного закінчення навчання за програмою довгострокового підвищення кваліфікації та успішного виконання завдань підсумкового контролю працівники поліції отримують свідоцтво про підвищення кваліфікації, яке долучається до особової справи. Результати навчання за програмами довгострокового підвищення кваліфікації ураховуються працівникам поліції під час їх атестації для визначення перспектив їх подальшого просування по службі, у тому числі для призначення на керівну посаду, у тому числі вищу керівну посаду, ніж займана [4].

Щодо короткострокового підвищення кваліфікації працівників поліції, то воно може здійснюватися за місцем несення служби поліцейського з обов'язковим залученням науково-педагогічного та педагогічного (викладацького) складу навчальних закладів, що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції. За результатами короткострокового підвищення кваліфікації працівникам поліції видається сертифікат про короткострокове підвищення кваліфікації, який також долучається до особової справи [4].

Тож, підвищення кваліфікації працівника поліції – це додатковий елемент його професійної підготовки, який відбувається паралельно із основною службовою діяльністю та націлений на її вдосконалення. В межах підвищення кваліфікації здійснюється розвиток

вмінь та навичок, а також доповнення знань працівника поліції з метою забезпечення виконання ним своїх службових обов'язків ще більш якісно та ефективно. Крім того, підвищення кваліфікації впливає на службову кар'єру поліцейського, адже результати подібного навчання відповідним чином оформлюються та заносяться до особової справи. Факт проходження поліцейським підвищення кваліфікації покращує його конкурентоспроможність та надає більше шансів бути призначеним на вищі та, зокрема, керівні посади.

Список бібліографічних посилань

1. Савченко В. А. Розвиток персоналу. *Україна: аспекти праці*. 2009. № 4. С. 50.
2. Криворучко Л. С. Організація професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ до дій в екстремальних умовах: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2008. 209 с.
3. Дзвінчук Д. І. Психологометодичні засади розробки програм підвищення кваліфікації державних службовців (освітня сфера): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. держ. упр.: 25.00.05. Київ, 1999. 20 с.
4. Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції: наказ від 24.12.2015 №1625. *Офіційний вісник України*. 2016. №11. ст.485.

УДК 355.337.2(477)

Світлана Миколаївна ПОПОВА,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правоохоронної діяльності
та поліцейстики факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3958-4133>*

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Вранці 24 лютого 2022 року Росія розпочала широкомасштабне вторгнення в Україну по всій довжині спільного кордону і з території Білорусі. Збройні сили України, Національна гвардія, поліція та загони територіальної оборони чинять запеклий опір. З початком повномасштабного вторгнення в Україну російських військ є багато з тих, хто не зміг взяти зброю до рук, а почали допомагати в тилу та займатися волонтерською діяльністю.

Згідно Статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська допомога – роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами (тобто, фізичними особами, які добровільно здійснюють соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги) [1].

Волонтерство – унікальне явище, яке не знає кордонів і не залежить від рівня матеріального достатку. Як правило, періоди значного розвитку волонтерського руху припадають на часи загострення різних кризових ситуацій у суспільстві, воєнних дій у державі. Саме тоді небайдужі об'єднуються і допомагають тим, хто цього потребує. Волонтерські організації оперативно реагують на потреби громадян, надаючи матеріальну чи інформаційну допомогу [2].

На сьогоднішній день, в умовах повномасштабної війни, що розгорнула Росія проти України, ризикуючи своїм життям, волонтери допомагають усім, хто потребує допомоги й уваги. Вони перевозять громадян у більш небезпечні місця, забезпечують осіб продовольчими товарами, необхідними речами, ліками, надають їм правову та психологічну допомогу. Волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості.

Волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, котрі перебувають на законних підставах, якщо вони дієздатні. Крім цього, волонтерами можуть бути особи від 14 до 18 років за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника [2].

При виконанні будь-якої роботи на волонтерських засадах, громадяни мають знати права і обов'язки, які супроводжують цю діяльність, будь-то збір коштів чи участь у заходах, що організовує волонтерська організація.

Насамперед волонтер має право розраховувати на належні умови провадження волонтерської діяльності, а саме:

- отримання достовірної, точної та повної інформації про порядок та умови провадження волонтерської діяльності,
- забезпечення спеціальними засобами захисту, спорядженням та обладнанням.

Також волонтер має право на:

- зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до навчально-виробничої практики в разі її проходження за напрямом, що

відповідає отримуваний спеціальності, за згодою навчального закладу;

- відшкодування витрат, пов'язаних зі здійсненням волонтерської діяльності, в порядку, визначеному Законом;
- інші права, передбачені договором про провадження волонтерської діяльності та законодавством.

Договір про провадження волонтерської діяльності, він же договір про надання волонтерської допомоги, може розширювати права волонтера, передбачені законом. Такий договір укладається між волонтером та організацією, яка отримуватиме волонтерську допомогу.

У договорі повинно бути зазначено:

- опис волонтерської діяльності (завдання),
- період провадження волонтерської діяльності,
- права та обов'язки сторін,
- відповідальність за заподіяння збитків,
- умови розірвання договору тощо [3].

У той же час волонтер зобов'язаний:

- сумлінно та своєчасно виконувати обов'язки, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності;
- у випадках, визначених законодавством, проходити медичний огляд та надавати довідку про стан здоров'я;
- у разі необхідності проходити подальшу підготовку (перепідготовку);
- не допускати дій і вчинків, які можуть негативно вплинути на репутацію волонтера, організації чи установи, на базі якої провадиться волонтерська діяльність;
- дотримуватися правового режиму інформації з обмеженим доступом;
- у разі укладення договору про провадження волонтерської діяльності та одностороннього розірвання договору з ініціативи волонтера відшкодовувати прямі збитки, завдані ним, якщо це передбачено договором;
- відшкодовувати майнову шкоду, заподіяну внаслідок здійснення ним волонтерської діяльності, відповідно до закону [1].

Для провадження волонтерської діяльності волонтеру можуть бути відшкодовані витрати на відрядження на території України та за кордон. Такі витрати, зокрема, включають:

- витрати на проїзд (включаючи перевезення багажу) до місця здійснення волонтерської діяльності;
- витрати на отримання візи;

- витрати на харчування, коли волонтерська діяльність триває більш ніж 4 години на добу;

- витрати на проживання в разі відрядження волонтера до іншого населеного пункту для провадження волонтерської діяльності, що триватиме понад 8 годин;

- витрати на поштові та телефонні послуги, якщо волонтер провадить волонтерську діяльність поза межами місця розташування волонтерської організації;

- витрати на проведення медичного огляду, вакцинації та інших лікувально-профілактичних заходів, безпосередньо пов'язаних із наданням волонтерської допомоги.

У разі укладення договору про надання волонтерської допомоги з органами державної влади або органами місцевого самоврядування відшкодування витрат волонтеру може здійснюватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Залежно від сторони – отримувача допомоги, витрати волонтера можуть бути відшкодовані за рахунок:

- міжнародних програм,

- установи чи організації, з якою укладено договір про провадження волонтерської діяльності.

Договір про провадження волонтерської діяльності укладається обов'язково в разі надання волонтерської допомоги:

- для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру,

- Збройним силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам,

- органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану.

Крім того, Законом передбачено порядок виплати одноразової грошової допомоги у разі:

- загибелі (смерті) або

- інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва).

Таке можливо, якщо подія відбулася під час:

- надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичних операцій,

- здійснення заходів із забезпечення національної безпеки та оборони,

- відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, а тепер вже бойових дій та збройних конфліктів.

У разі загибелі (смерті) волонтера виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. З 1 січня по 30 червня 2022 року розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб становить 2 481 гривню, тобто розмір допомоги – 1 240 500 грн.).

Її можуть отримати спільно:

- сім'я загиблого (померлого),
- батьки,
- утриманці.

У разі встановлення інвалідності волонтера, залежно від ступеня втрати працездатності йому виплачується одноразова грошова допомога в такому розмірі:

- у разі встановлення інвалідності I групи – 250 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб;
- у разі встановлення інвалідності II групи – 200 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб;
- у разі встановлення інвалідності III групи – 150 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб.

Волонтер також може отримати посвідчення, що засвідчуватиме його особу та вид волонтерської діяльності. Воно може додатково підтвердити правовий статус волонтера в Україні [3].

Таким чином, в умовах повномасштабної війни, що розгорнула Росія проти України, складного військово-політичного та соціально-економічного становища, в якому опинилась наша держава, на сьогодні вельми актуальними є питання волонтерської допомоги у кожному куточку країни. Ризикуючи життям, волонтери допомагають усім, хто потребує допомоги й уваги – чи то перевезенням громадян у більш небезпечні місця, чи то забезпеченням осіб продовольчими товарами, необхідними речами, ліками, чи то наданням їм правової та психологічної допомоги.

Список бібліографічних посилань

1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>.
2. Волонтерська діяльність та її правовий статус / Безоплатна правова допомога. 12.02.2021. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/volonterska-diyalnist-ta-yiyi-pravovuj-status/#:~:text=>
3. Правовий статус волонтера в Україні / Pravo, Видавництво «Юридична практика», 25.03.2022. URL: <https://pravo.ua/pravovyi-status-volontera-v-ukraini-poiasnuiue-iuryst-everlegal/>

УДК 342.95

Олена Юхимівна СИНЯВСЬКА,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правоохоронної діяльності
та поліцейстики факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6386-4151>;*

Владислав Андрійович ЛАЗЬКО,

*аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2181-3305>*

ПРОЄКТ «ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ОФІЦЕР ГРОМАДИ» ЯК НАПРЯМ РОЗБУДОВИ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Історія України завжди була насичена різноманітними подіями, більшість із яких стали доленосними для держави. Серед таких подій важко не згадати набуття нашою державою незалежності в 1991 році. З цього періоду в Україні відбувалась низка масштабних реформ, спрямованих на оптимізацію соціальної сфери, що має стратегічно важливе значення, причому передумовою здійснення деяких із них стали революційні події. Наймасштабнішою національною революцією по праву можна вважати Революцію Гідності, завершення якої ознаменувало прийняття урядом остаточного рішення про європейський вектор розвитку України. Разом із тим, одного рішення не достатньо, адже процес євроінтеграції – це складний довготривалий процес, який потребує приведення діяльності державних інститутів до європейських норм і стандартів. Одночасно, під час євроінтеграції важливо знайти баланс між вимогами міжнародної спільноти та інтересами суспільства, не нехтуючи інтересами останнього. Значною мірою досягти та зберегти такий баланс вдалось за допомогою налагодження діалогу між органами, наділеними державно владними повноваженнями та громадянами, і, що важливо, – цей діалог відбувся не на загальнодержавному, а на місцевому рівні, що дало змогу «почути» кожного.

Метою реформи децентралізації було декларовано передачу значної кількості повноважень з боку органів державної влади органам місцевого самоврядування. Разом із розширенням компетенції останні отримали можливість і ресурси для самостійного вирішення питань, що виникають на відповідних територіях. Разом із тим

делегування таких повноважень можливо лише за умови створення чи існування конкретного суб'єкта в системі органів місцевого самоврядування, що не може відбуватись поза межами реорганізації цієї системи. Таким суб'єктом було визначено об'єднану територіальну громаду (ОТГ) як нову адміністративну одиницю, що дало змогу укріпити роль кожного структурного елементу та об'єднати спільні проблеми територіальних громад з метою пошуку їх вирішення з залученням максимальної кількості ресурсів і безпосереднього фінансування з державного бюджету.

Визначальним нормативно-правовим актом, із прийняттям якого було проголошено старт реформи децентралізації слід вважати Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р [1]; а також План заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.06.2014 № 591-р (втратив чинність) [2]; План заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.01.2019 № 77-р [3].

Варто наголосити, що закінчення терміну дії плану перспективної реалізації реформи децентралізації та наближення її заключних етапів можна зарахувати на користь додаткового підкреслення актуальності розробки нового нормативно-правового акту про фінальні заходи реформи місцевого самоврядування, де в обов'язковому порядку особливу увагу необхідно приділити питанням їх взаємодії з іншими державними інституціями. Особливе значення цей крок набуває в умовах реалізації Проекту «Поліцейський офіцер громади», що ґрунтується, насамперед, на одному з визначальних принципів роботи Національної поліції України – взаємодія з населенням на засадах партнерства. Разом із тим, у презентації вказаного проекту, який є одним із етапів реформи органів Національної поліції, в частині взаємодії з органами місцевого самоврядування, зокрема об'єднаними територіальними громадами, наголошено, що останні надаватимуть поліцейським офіцерам громади «облаштоване службове приміщення та робоче місце, службовий автомобіль, паливно-мастильні матеріали тощо» [4]. В той же час, маємо думку, що така взаємодія не повинна обмежуватись матеріально-технічною сферою, адже в протилежному випадку вона йде в розріз з анонсованою метою функціонування поліцейських офіцерів громади: «орієнтуватися на потреби місцевого

населення, підтримувати постійний контакт з мешканцями, щоденно забезпечувати порядок на своїй території, своєчасно реагувати на проблеми громади та запобігати вчиненню правопорушень» [4]. Підкреслимо, що виконання поставленої мети можливо лише за умови систематичної співпраці між територіальними громадами, їх об'єднаннями в різних напрямках комунікації як от обмін інформацією, створення та реалізація спільних заходів. Відповідно нагальним є вироблення спільного механізму взаємодії між територіальними громадами та їх об'єднаннями, причому важливо, щоб такий механізм мав своє офіційне юридичне відображення, з огляду на те, що він фактично є одною з основних засад діяльності поліцейських офіцерів громади. Натомість, на сьогодні не існує, ані відповідного механізму взаємодії територіальних громад і їх об'єднань із поліцейськими офіцерами громади, ані нормативно-правового акту, який регулює роботу останніх.

Підсумовуючи викладене, маємо констатувати, що відсутність профільного нормативно-правового акту, який регламентує діяльність поліцейських офіцерів громади не лише де-юре, а також і де-факто унеможливорює реальне досягнення мети, задекларованої Проектом «Поліцейський офіцер громади», принаймні до часу прийняття відповідного документу.

Список бібліографічних посилань

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 08.02.2022).

2. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.06.2014 № 591-р (втратив чинність) // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 15.02.2022).

3. Про затвердження плану заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.01.2019 № 77-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2019-%D1%80#Text> (дата звернення 15.02.2022).

4. Поліцейський офіцер громади // Реформа Поліції / Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua/ya-tut.html> (дата звернення 16.02.2022).

УДК 343.98

Руслан Леонтійович СТЕПАНЮК,

доктор юридичних наук, професор,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8201-4013>;

Василь Васильович КІКІНЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2241-6384>

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДНК- АНАЛІЗУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Широко відомо, що ДНК-аналіз є потужним інструментом, який ефективно використовується правоохоронними органами з метою пошуку та ідентифікації невідомих злочинців, невпізнаних трупів та зниклих людей. Але можливості дослідження ДНК людини тісно пов'язані з втручанням в особисте та сімейне життя, тому підлягають особливому правовому регулюванню.

В Україні до цього часу не розроблено та не впроваджено спеціальних правових норм, які б регулювали можливості застосування ДНК-аналізу в діяльності органів правопорядку. Єдиним виключенням є положення ч. 2 ст. 26 Закону України «Про Національну поліцію». Ця норма встановлює, що поліція забезпечує збір біометричних даних (у тому числі зразків ДНК) для наповнення баз даних Єдиної інформаційної системи МВС України. Але ця норма фактично носить декларативний характер. Зараз в рутинній поліцейській діяльності зразки ДНК у затриманих осіб в Україні не відбирають. Виключенням є відібрання зразків для судової експертизи у кримінальному провадженні за правилами, встановленими КПК України. Проте у кримінальному процесуальному законодавстві не враховано специфіку одержання біологічних зразків для ДНК-аналізу.

Результатом неналежного правового регулювання питань використання ДНК-аналізу в правоохоронній діяльності є низька ефективність відповідних методів у правозастосуванні. Національна база даних ДНК не наповнюється і не використовується належним чином. В судово-експертних установах системи МВС України створено потужну мережу лабораторій молекулярно-генетичних досліджень, забезпечено належне технічне забезпечення щодо ведення бази даних

ДНК, але їхні практичні можливості стримуються з причини відсутності профільного законодавства.

Ще у 2020 році було розроблено проект закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини». Його розгляд триває досі і перспективи запровадження поки що не зрозумілі. На наш погляд, цей проект має низку позитивних положень, які дозволять значно покращити стан правового регулювання проблем криміналістичного ДНК-аналізу. Але його прийняття не вирішить усіх проблем в цій сфері. Наразі необхідно застосувати комплексний підхід до реформування законодавства, зокрема, одночасно передбачити зміни та доповнення до КПК України.

На відміну від України, у більшості європейських країн було застосовано саме комплексний підхід до реформування законодавства з питань одержання та використання геномної інформації правоохоронними органами. Відповідні законодавчі кроки дозволили кардинально покращити стан речей із розкриттям злочинів за допомогою доказів ДНК. Зараз вже розроблено певні стандарти допустимості втручання в особисте та сімейне життя в цьому контексті. У багатьох країнах не просто запроваджено потужні національні бази даних ДНК, а і створені загальноєвропейські рекомендації щодо їх наповнення та використання.

Вважаємо, що в Україні на шляху до Європейського Союзу також необхідно розробити та впровадити комплексні зміни до кримінального процесуального законодавства з метою визначення основних правил поведінки з генетичними даними в кримінальному провадженні на основі європейських стандартів. Це дозволило б значно підвищити ефективність застосування технологій криміналістичного дослідження ДНК у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень.

При розробленні відповідних законопроектів необхідно врахувати кілька вагомих аспектів.

У кримінальному провадженні як носії ДНК вилучають і досліджують не тільки біологічні зразки осіб (про які в діючому законодавстві йдеться), а і речові докази зі слідами біологічного походження. Такі сліди не обов'язково належать підозрюваному. Це може бути біологічний матеріал жертви, свідків і нерідко сторонніх осіб, чия ДНК випадково опинилась в полі зору правоохоронців. Тому просто передбачити в КПК України правила відібрання біологічних зразків не достатньо. Треба врахувати, що біологічний матеріал може бути джерелом ДНК. У свою чергу ДНК є носієм генетичних даних. Поводження з цими об'єктами теж підлягає правовому регулюванню. Це

відповідає принципам Міжнародної декларації про генетичні дані людини, прийнятій Генеральною конференцією ЮНЕСКО 16 жовтня 2003 року, де чітко розділені поняття генетичних даних людини, протеомних даних людини та біологічних зразків. Крім того, градація біологічних зразків людини за ступенем втручання в особисте життя на клітинний матеріал і генетичний профіль застосовується у практиці Європейського суду з прав людини.

Зважаючи на це, у КПК України варто передбачити поняття біологічного матеріалу та вимоги щодо поводження не тільки з біологічними зразками, а і з генетичними даними, одержаними шляхом ДНК-аналізу. При цьому норми про захист генетичної інформації мають бути обов'язково.

Для України зараз актуальними є питання у кого та яким саме чином можна відбирати зразки для тесту ДНК, яку саме інформацію допустимо одержувати методом ДНК-аналізу, як захистити цю інформацію від неправомірного доступу, який період часу її зберігати.

Аналізуючи запропонований в Україні проект закону «Про державну реєстрацію геномної інформації людини», можна констатувати, що він містить позитивні варіанти вирішення питань про те, чиї ДНК-профілі підлягатимуть обов'язковій реєстрації та терміни зберігання геномної інформації. Але також потребує внесення змін і доповнень КПК України.

Зараз у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві не враховано відмінностей у способах втручання в організм людини з метою одержання біологічних зразків. У практиці одержання зразку для тесту ДНК найчастіше можливе і доцільне способом мазку з внутрішньої поверхні щоки (букальний зіскоб). Він є неінвазивним, не потребує обов'язкової участі медика. Тому його треба прямо вказати в КПК України як пріоритетний спосіб отримання зразків для молекулярно-генетичного дослідження. Водночас інвазивні способи мають бути додатково обґрунтовані та застосовуватись виключно в медичній установі та медичним працівником.

Враховуючи ту обставину, що в Україні досі не наповнено належним чином базу даних ДНК-профілів, ефективність розкриття особливо тяжких злочинів може бути підвищена за рахунок організації масового ДНК-тестування. Зараз слідчі і прокурори в особливо резонансних справах вдаються до спроб здійснити такі масові ДНК-тести шляхом призначення величезної кількості судових молекулярно-генетичних експертиз в одному кримінальному провадженні. Це не є ефективним способом вирішення цієї проблеми. Враховуючи досвід європейських країн, КПК України доцільно доповнити окремою

нормою «Масове ДНК-тестування», в якій чітко передбачити мінімальні вимоги до цієї діяльності, а саме проведення тестування тільки для розкриття тяжких і особливо тяжких злочинів, одержання зразків для тестування тільки за письмовою згодою особи, використання одержаного ДНК-профілю тільки для порівняння зі слідом підозрюваного, його негайне знищення після того, як відпаде необхідність для розслідування та заборона на поміщення таких ДНК-профілів до бази даних ДНК. Як процесуальна форма проведення масового ДНК-тестування має бути передбачена не судова молекулярно-генетична експертиза, а перевірочне дослідження.

Також у чинному КПК України необхідно чітко визначити обсяг допустимого молекулярно-генетичного дослідження у кримінальному провадженні, вимоги щодо строків зберігання біологічного матеріалу та одержаної генетичної інформації та передбачити особливі правила захисту особистих даних для недопущення розголошення генетичної інформації.

Ці заходи, на наш погляд, сприятимуть упорядкуванню практичної діяльності правоохоронних органів, пов'язаної з використанням можливостей криміналістичного ДНК-аналізу при розслідуванні кримінальних правопорушень.

УДК 371.132:371.125

Олена Іванівна ФЕДОРЕНКО,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології*

*Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4948-9524>*

НАПРЯМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ЗВО МВС УКРАЇНИ

Актуальність національно-патріотичного виховання молоді, особливо нового покоління правоохоронців, зумовлюється процесами консолідації та розвитку українського суспільства, сучасними викликами, що виникли у зв'язку із воєнним вторгненням Росії в Україну. Забезпечення захисту держави вимагає вдосконалення системи національно-патріотичного виховання у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Національно-патріотичне виховання має набути характеру системної і цілеспрямованої діяльності з формування у людини і громадянина високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй державі.

Національно-патріотичне виховання має бути спрямоване на формування і розвиток особистості громадянина-патріота держави, що характеризується самостійністю мислення, моральними якостями, почуттям громадянського обов'язку, проявом почуття любові до Батьківщини, рідного краю, мови, звичаїв і традицій свого народу, толерантним ставленням до інших народів та культур, шанування національних святинь і символів, повагою до Конституції, правовим основам держави.

Метою національно-патріотичного виховання є формування і розвиток патріотизму як важливої духовно-моральної і соціальної цінності, виховання людини з почуттями національної гордості, громадянської гідності, соціальної активності, любові до Батьківщини, здатної проявити їх як у захисті держави та її інтересів, так і в розбудові громадянського суспільства.

При вихованні у курсантів, студентів та слухачів національного патріотизму в освітньому процесі ЗВО із специфічними умовами навчання необхідно звернути увагу на такі напрямки діяльності, як:

- духовно-моральний напрям, який пов'язаний з формуванням морально стійкої особистості, яка має такі моральні якості, як чесність, сумлінність, відповідальність, повага до старших, мужність, любов до Батьківщини і свого народу; формування морально стійкої особистості, яка має такі моральні якості, як чесність, сумлінність, відповідальність, повага до старших, мужність, любов до Батьківщини і свого народу; повага до родини, батьків, сімейних традицій; формування соціальної активності, спрямованої на служіння інтересам держави;

- культурно-історичний напрям, який передбачає виховання потреби в оволодінні і збереженні національної культури, створення умов для популяризації кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, героїчного минулого і сучасного українського народу, формування почуття національної гідності, національної самосвідомості, формування розуміння місця та ролі свого народу і країни у розвитку світової культури;

- громадсько-правовий напрям, який пов'язаний із вивченням основ державності України, знання її Конституції, Гімну, державної символіки, прав і обов'язків громадянина України; із формуванням глибокого розуміння громадянського обов'язку, ціннісного ставлення до національних інтересів України, її суверенітету і цілісності; виховання готовності у професійній діяльності враховувати не тільки особисті, а й суспільні та державні інтереси; формування прагнення до сумлінного виконання громадського та професійного

обов'язку, формування поваги до прав і свобод людини, людської гідності, визнання життя людини найвищою цінністю держави;

– військово-патріотичний напрям, відображає збереження військових традицій та традицій, які існують в правоохоронних органах; забезпечення зв'язку між поколіннями, формування позитивного іміджу працівника поліції, налагодження співпраці з військовими формуваннями України, об'єднаннями учасників бойових дій на Сході України, ООЗ, як мотивація готовності оберігати честь і славу України, обороняти її свободу і незалежність; формування позитивного іміджу працівника поліції, готовності до сумлінного виконання професійного обов'язку.

Досягнення цілей національно-патріотичного виховання можливе за умов цілеспрямованої, систематичної і організованої виховної роботи, яка охоплює вказані напрямки і спрямована на формування у молодого покоління патріотичних ідей та переконань.

УДК 351.741

Володимир Валентинович ЧУМАК,

доктор юридичних наук, професор,

*професор кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6171-2250>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЕСТОНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)

Щодо протікання реформи правоохоронної системи в Естонській Республіці, то варто вказати, що вона проходила у три етапи. Перший етап передбачав докорінні зміни не лише у правоохоронній системі, але у всій державі, зокрема: відбули значні зрушення в діяльності державного апарату Республіки, в правоохоронній системі активізувалися процеси деполітизації, створено нормативно-правового регулювання діяльності нового органу – поліції, відбулася ротація кадрового потенціалу, почалися зміни «філософії поліцейської служби» тощо. Під час другого етапу було проведено роботу з уточнення завдань і функцій поліції, удосконалення організаційної структури поліцейських органів; активізовано боротьбу з корупцією в поліцейському середовищі; здійснено перехід до системи надання правоохоронних «послуг» населенню [1, с. 208]. Третій етап характеризувався активним впровадженням європейських стандартів і

пов'язувався із набуттям Естонською Республікою членства у ЄС. Кадрова політика поліції базувалась на першочерговому векторі розвитку безпеки держави Естонії. Визнано, що політика захищеності є частиною політики безпеки держави Естонії, і вона ґрунтується на схвалених Рійгікогу (однопалатні державні збори Естонської Республіки) основах політики безпеки Естонської Республіки. Документ, який регулює основні напрями естонської політики захисту, встановлює єдині рамки для політики захищеності та безпеки держави Естонії. І, перш за все, для тих органів, якими керує, а також діяльність яких координує Міністерство внутрішніх справ, але не тільки: чимала частина впливових завдань покладена і на інші міністерства [2, с. 6].

У цьому контексті особливу увагу з боку керівництва Міністерства внутрішніх справ Естонії та Департаменту поліції та прикордонної охорони було приділено визначенню адміністративно-правових засад службової кар'єри чиновників поліції, оскільки визначення сутності адміністративно-правових засад службової кар'єри вважалося своєрідним закладенням базису для успішної та ефективної роботи чиновника поліції в Естонії.

Зокрема, службову кар'єру чиновника поліції визначають як поступове просування чиновника поліції в його професійній сфері діяльності, зміну навичок, здібностей, кваліфікаційних можливостей і розмірів винагороди, пов'язаних із його службовою діяльністю, просування вперед один раз обраним шляхом [3, с. 315].

Законодавче закріплення вищезазначених положень та взагалі кадрової політики відображено у: Законі Естонської Республіки «Про поліцію та прикордонну службу» [4], «Про публічну службу» [5], Статуті поліцейських органів та інших відомчих нормативно-правових актах Естонської Республіки. Враховуючи імплементацію європейської практики взаємодії поліції та населення «Community policing» під час реформування поліцейських органів та визначення пріоритетів кадрової роботи, законодавець Естонської Республіки виходив з того, що тісна співпраця поліції з населенням виходить з принципу балансу між інтересами суспільства, кожної конкретної особи та можливістю ефективно реалізовувати завдання, що стоять перед поліцією. Для того щоб виключити конфлікт інтересів суспільства і поліції, права та обов'язки виписані детально в зазначених вище законах [6, с. 84].

Зауважимо, що поліцейських в Естонській Республіці законодавцем віднесено до категорії «чиновників», що ототожнюється із категорією «посадові особи». Так, офіцер поліції Естонської Республіки – це громадянин Естонії, який перебуває на службі в поліції. Офіцер поліції є посадовою особою держави [7].

Новелою для чинного законодавства Естонської Республіки є визначення поняття «поліцейської служби», де остання – це служба в Департаменті поліції і прикордонної охорони, Департаменті поліції безпеки або в установі професійної вищої освіти в галузі оборони. Поліцейська служба – це особливий вид державної служби [4].

Співробітник поліції – це особа, найнята співробітником поліції в Департамент поліції і прикордонної охорони, Департамент поліції безпеки або в установу професійної вищої освіти для внутрішнього захисту. Посада співробітника поліції – це посада, запропонована або включена до складу посадових осіб установи, де працює поліцейський [4]. На посаду зовнішнього офіцера поліції може бути призначений тільки штатний студент поліції або прикордонник за фахом, які закінчили професійний вищий навчальний заклад та отримали відповідну професійну освіту, або студент, який отримує фахову вищу освіту [4, 8 с. 26, 9, с. 453].

Ступінь служби співробітника поліції – це ім'я, присвоєне співробітникові поліції Естонською Республікою. Кадет – це студент очної форми навчання у сфері професійної освіти закладу вищої освіти, а також студент закладу вищої освіти, який не перебуває на службі в поліції.

Таким чином, визначення сутності адміністративно-правових засад службової кар'єри в поліції Естонії має особливе значення, оскільки самі процеси проходження служби мають специфічний характер, що обумовлено загальним порядком проходження служби в поліції Естонської Республіки. Загалом адміністративно-правові засади службової кар'єри в поліції Естонської Республіки можна визначити як кореспонденцію публічних і приватних інтересів, де співробітник поліції виступає представником держави, але водночас здійснює свою діяльність задля досягнення поставленої мети.

Список бібліографічних посилань

1. Фільштейн М. В. Поліцейські органи Прибалтійських держав – членів Європейського Союзу (Латвія, Литва, Естонія): організація та правове забезпечення діяльності в сфері внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 228 с.
2. Матеріали виводов реализации программы «Основные направления политики безопасности Эстонии до 2015 года» Министерства внутренних дел Эстонской Республики // Академия МВД Эстонии. Касе, 61, 12012, Таллинн. 2011. 96 с.
3. Кибанов А. Я., Дуракова И. Б. Управление персоналом организации : учеб. пособие. М. : Экзамен, 2005. 414 с.
4. Закон «О полиции и пограничной службе» от 06.05.2009 № RT I 2009, 26, 159 // Действующее законодательство Эстонии. Законы

Рийгикору. URL: <https://www.estlex.ee/tasuta/?id=7&aktid=115458&fd=1&leht=1> (дата звернення: 14.03.2022).

5. Закон Эстонской Республики «О публичной службе» от 15.01.1995 № 486 // Республика Эстония. URL: http://estonia.news-city.info/docs/sistemsr/dok_iernui/index.htm (дата звернення: 14.03.2022).

6. Солнцева Х. В. Деякі питання адміністративно-правового статусу органів поліції Естонської Республіки. *Право та інновації*. 2017. № 4 (20). С. 82–88.

7. Полиция Эстонской Республики // Полиция государств мира. Авторская рубрика проф. Бирюкова П. Н. URL: <https://eurasialaw.ru/nashi-rubriki/politsiya-gosudarstv-mira/politsiya-estonskoj-respubliki> (дата звернення: 14.03.2022).

8. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності Департаменту поліції та прикордонної охорони Естонської Республіки. *Науковий вісник Дніпропетровського національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3 (77). С. 25–30.

9. Чумак В.В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз: монографія. Харків: Константа, 2019. 490 с.

УДК 342.9

Сергій Олександрович ШАТРАВА,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7072-961X>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЩОДО СКАСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ІНШИХ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ (САНКЦІЙ)

Застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) є визнаною міжнародною практикою. Адже санкції вважаються однією із найбільш поширених форм відповідальності держав, що настає внаслідок порушення ними загальновизнаних норм, які мають важливе значення як для світової спільноти, так і для окремої країни [1].

В той же час не має усталеної судової практики щодо скасування санкційних обмежень, оскільки є досить обмежена (практично

відсутня), але є необхідність спрогнозувати дії, які могли б передбачити можливість скасування санкційних обмежень судовими органами, оскільки всі обмеження стосуються прав власності людини і основоположних свобод.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, прийнята відповідно до Загальної декларації прав людини з метою додержання країнами-підписантами (учасниками Ради Європи) та забезпечення на своїй території прав та основоположних свобод людини, відкрита для підписання 4 листопада 1950 року, що набула чинності 03 вересня 1953 року, в тому числі для України – 11 вересня 1997 року, якою закріплено права та основоположні свободи людини, яких європейських держав зобов'язалися дотримуватися [2].

Ці права гарантуються як самою Конвенцією, так і протоколами до неї (Протоколи № 1, 4, 6, 7, 12 і 13), згода на обов'язковість яких надана державами - сторонами Конвенції.

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції визначає, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Протоколом 4 до Конвенції гарантовано право на свободу пересування і свободу вибору місця проживання [3].

Втім, визначені права не є абсолютними та можуть підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету й безсторонності суду.

Відповідно до вимог статті 29 Загальної декларації прав людини, прийнятої на третій сесії Генеральної Асамблеї ООН, кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві. Здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити цілям і принципам ООН. Аналогічні положення закріплено статтями 12, 18, 19, 21 та 22 Міжнародного пакту

про громадянські та політичні права (набув чинності, у тому числі для України, 23 березня 1976 року) [4].

Крім цього, відповідно до усталеної практики Європейського суду з прав людини, останній наголошує, що стаття 1 Першого протоколу до Конвенції містить три окремі норми: перша, що виражається в першому реченні першого абзацу та має загальний характер, закладає *принцип мирного володіння майном*. Друга норма, що міститься в другому реченні того ж абзацу, охоплює *питання позбавлення права власності та обумовлює його певними критеріями*. Третя норма, що міститься в другому абзаці, визнає *право договірних держав, серед іншого, контролювати використання майна в загальних інтересах*. Друга та третя норми, які стосуються конкретних випадків втручання у право мирного володіння майном, повинні тлумачитися у світлі загального принципу, закладеного першою нормою (див. *mutatis mutandis* рішення ЄСПЛ у справі «East/West Alliance Limited» проти України» від 23 січня 2014 року (*East/West Alliance Limited v. Ukraine*, заява № 19336/04), § 166-168).

Критеріями сумісності заходу втручання у право на мирне володіння майном із гарантіями статті 1 Першого протоколу до Конвенції, за правовою позицією Суду, є те, *чи ґрунтувалося таке втручання на національному законі, чи переслідувало легітимну мету, що випливає зі змісту вказаної статті, а також, чи є відповідний захід пропорційним легітимній меті втручання у право:*

- втручання держави у право особи повинне мати нормативну основу у національному законодавстві, яке є доступним для заінтересованих осіб, чітким, а наслідки його застосування - передбачуваними;

- якщо можливість втручання у право особи передбачена законом, Конвенція надає державам свободу розсуду щодо визначення легітимної мети такого втручання;

- втручання у право особи, навіть якщо воно здійснюється згідно із законом і з легітимною метою, буде розглядатися як порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції лише в тому випадку, якщо не буде встановлений справедливий баланс між інтересами суспільства, пов'язаними з цим втручанням, й інтересами особи, яка зазнає втручання в її права.

Список бібліографічних посилань

1. Про обмежувальні заходи (санкції) держави з метою захисту національних інтересів України: пояснювальна записка до проекту Закону України URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=71418&pf35401=544733>.

2. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948 URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_015.

3. Інформація до офіційного опублікування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї від 23.08.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001697-06>.

4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966 .URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_043.

УДК 340.132.1

Анатолій Матвійович ШУЛЬГА,

доктор юридичних наук, професор,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7634-3665>

ДИСТАНЦІЙНА ДІЯ ЯК ВИД ЮРИДИЧНО ЗНАЧУЩИХ ДІЙ

Сучасний стан розвитку життєдіяльності суспільства закономірно припускає необхідність появи в понятійному апараті юридичної науки і такого загальногалузевого поняття як «дистанційна дія». Розуміння природи дистанційних дій у контексті класифікації видів правозначущих дій «за логікою речей» припускає необхідність (на основі однозначно сформульованого «критерія розрізнення») виокремлення відповідних контрарних видових понять. У зв'язку із чим, на нашу думку, *за способом здійснення у просторі* необхідно розрізнявати *контактні дії і дистанційні (безконтактні) дії*, котрі стають юридично значущими діями у випадку, коли гіпотеза норми права передбачає відповідну дію як *юридичний факт* (такого роду конкретна дія може бути предметом «правової кваліфікації» для вирішення питання про її «правові наслідки» – позитивні, негативні).

Контактна дія (далі – КД) – це дія, що здійснюється у спосіб, який потребує фізичного дотику суб'єкта дії та її об'єкта (суб'єкта) впливу (взаємовпливу). Натомість *дистанційна дія* (далі – ДД) – це дія, що здійснюється у спосіб, який уможливорює певну (істотну, неістотну) віддаленість у просторі суб'єкта дії та її об'єкта (суб'єкта) впливу (взаємовпливу). У першому наближенні, прикладом, який демонструє особливість природи КД і ДД, може стати порівняння *аналогічних* за спрямованістю дій, котрі за способом здійснення у просторі вже мають позиціонуватись як КД і ДД. Так, приміром, *управління телевізором* може бути: а) *ручним*; б) *дистанційним* (використовується «пульт дистанційного керування для телевізора»).

Основні, на нашу думку, ознаки ДД: а) «інструментальна» ознака – особливий спосіб реалізації дії; б) «просторова» ознака – віддаленість у просторі («фізичному просторі») суб'єкта дії щодо певного об'єкта (суб'єкта). Основні поняття, котрі відображають особливість ДД і мають використовуватись при формулюванні її дефініції: «спосіб дії», «віддаленість (істотна, неістотна) у просторі», «суб'єкт дії», «об'єкт (суб'єкт) впливу (взаємовпливу)».

У контексті характеристики ДД також доцільно додати, що термін ДД є багатозначним, він може мати відношення як до суб'єктів права, так і до об'єктів права, оскільки одним із низки можливих значень слова «дія» є «Робота, функціонування якої-небудь машини, агрегату, підприємства і т. ін.» [1, с. 311]. Приміром, ДД мають будь-які «антено-щоглові пристрої» для передавання «радіосигналів», «теле-сигналів» тощо.

З огляду на основні види ДД насамперед необхідно звернути увагу на те, що за структурою ДД може бути простою і складною. Проста ДД являє собою певний рух тіла, спрямований на досягнення якої-небудь мети (приклад: натискання на кнопку пульта дистанційного управління телевізором). Складна ДД являє собою систему окремих рухів тіла, об'єднаних відповідною метою (приклад: «дистанційне керування дроном»). За моментом виникнення у часі наслідків доцільно розрізнявати ДД з практично миттєвим або близьким результатом (приклад: активація радіосигналом вибухового пристрою; надсилання смартфоном СМС-повідомлення) і ДД з відтермінованим результатом (приклад: активація радіосигналом «вибухового пристрою з часовим механізмом»; кіберзлочин з використанням т. зв. «сплячого вірусу»). За способом здійснення є ДД: 1) мовні, фізичні (тілорухові): незнакові, знакові (приклад: використання «знакової сигналізації» в процесі «вантажопідіймальних робіт», коли має місце взаємодія «кранівника» і «сигнальника»); 2) з використанням: а) природних (модифікованих, немодифікованих) засобів; б) штучних засобів («технічних», «робототехнічних» – неавтономних, автономних). Приклади природних засобів: полювання з «ловецькими птахами», використання «протитанкових собак»; використання як інструмента «безконтактної війни» і біологічної зброї «комахо-союзників» (Insect Allies), застосовуючи безпілотний апарат, який здатний поширювати заражених комах [2]. Прикладом ДД з використанням технічних засобів («технічно опосередкованої ДД») може бути читання лекції в лекційній залі з використанням мікрофона. У свою чергу, за видами відповідних технічних засобів, є ДД з використанням технічних засобів: а) неелектронних (приклад: сигнал ракетницею);

б) *електронних* (приклад: відправлення смс-повідомлення стільниковим телефоном); в) *новітніх* (приміром, використовується техніка з технологією *штучного інтелекту*: «робот-андроїд», «дрон-розвідник», бойовий «робот-собака» тощо), *історично-традиційних* (приклад: дистанційне спілкування африканських племен за допомогою *барабанів*). За характером роботизації способу здійснення, існують ДД з використанням: а) *матеріальних, віртуальних* роботів; б) *автономних, неавтономних* роботів. За формою і мірою об'єктивації у просторі (фізичному, віртуальному) доцільно розрізнявати: *фізичні* ДД («ДД у фізичному просторі»), ДД з використанням *Інтернету* («змішані» ДД), *електронні* ДД («ДД в Інтернеті», «ДД у віртуальному просторі» тощо).

Електронні ДД необхідно відрізняти від *фізичних дій* (контактних, дистанційних) з використанням *електронної техніки* (як і *електронні* ДД можуть бути *самодостатнім предметом* правової кваліфікації). Прикладами останніх можуть бути наступні дії: використання «електронного мікроскопу», «пристрою для читання електронних книг» («*E-Rider*»); сканування «сканером» текстів, QR і штрих-кодів; фотографування мобільним телефоном.

Список бібліографічних посилань

1. Словник української мови: в 11 томах. / ред. тому: П. П. Доценко, Л. А. Юрчук. Том 2: Г-Ж. Київ: Наук. думка, 1971. 550 с.
2. Kupferschmidt K. Crop-protecting insects could be turned into bioweapons, critics warn. URL: <https://www.science.org/content/article/crop-protecting-insects-could-be-turned-bioweapons-critics-warn>.

УДК 351.74

Олександр Олександрович ЮХНО,

доктор юридичних наук, професор,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4771-0531>

ВИРІШЕННЯ ОКРЕМИХ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРИКЛАДНИХ ПРОБЛЕМ ПОЛІЦЕЙСТИКИ

Дослідження і наявна дискусія щодо вирішення проблем сучасної національної поліцейстики триває та є однією з актуальних у сучасному стані. Вказаному спонукає досить тривале і дещо запізнене реформування правового і структурного забезпечення МВС України та Національної поліції України. Це підтверджується й тим, що тільки

у 2020 і 2021 роках щорічно видано понад 20 наказів МВС України і Національної поліції України про переформатування відповідних Положень, назв, термінології й удосконалення функцій більшості їх структурних підрозділів. Однак, вказане не сприяло в повному обсязі більш ефективній організації поліцейської діяльності, про що свідчить періодичне вивчення рівня рейтингу серед населення та результати звітів окремих керівників регіональних поліцейських підрозділів перед відповідними громадами, на підставі чого приймаються організаційні висновки і рішення щодо укріплення керівництва певних регіонів та структурних підрозділів поліції. Вказана проблема вимагає свого подальшого вирішення.

На тлі вирішення наявних проблем також не вичуває дискусія з питань вертикального підпорядкування окремих структурних поліцейських та інших підрозділів МВС України та Національній поліції України, які здійснюють свої функції на території оперативного обслуговування регіональних поліцейських підрозділів та інших підпорядкованих МВС України правоохоронних органів та відомств. У прикладному аспекті найбільш болючим є спірні питання щодо підпорядкування керівникам ГУНП областей, (які відповідають за стан криміногенної обстановки у своїх регіонах) з боку окремих поліцейських підрозділів. Так, зокрема вирішення однієї з вказаних проблем можна було б за рахунок перепідпорядкування підрозділів патрульної і дорожньої служб, (що на сьогодні підпорядковуються Національній поліції України) - керівникам ГУНП областей. Це стосується й питань перепідпорядкування й інших структурних підрозділів поліції, наприклад – кіберполіції, протидії наркотиків та інших, при залишенні певних укрупнених структурних підрозділів у відповідних Департаментах центрального апарату.

Іншою з невирішених поліцейських проблем є перекладення завдань конвоювання осіб, що знаходяться під досудовим розслідуванням та судовим розглядом з окремих підрозділів Національної гвардії України на регіональні поліцейські підрозділи та їх районні відділи. На практиці реалізація таких питань покладається відповідно не на «капральський (сержантський) склад», а на дільничних та інших офіцерів (оперативних працівників, працівників ювенальної превенції, дізнавачів та ін.), що з точки зору економічних і правових питань та дотримання обов'язкового виконання посадових обов'язків офіцерським складом є досить неправильним, некоректним і спірним. Вирішенням такого важливого питання на державному рівні було б за рахунок створення окремого правоохоронного відомства з конвоювання вказаної категорії осіб. Наступним доцільним напрямом

дослідження було б вирішення питання поновлення в системі МВС України органів внутрішніх справ на транспорті України, з підпорядкуванням поліцейського обслуговування регіональних і територіальних морських, річкових, авіаційних засобів транспорту та метрополітенів (де вони є).

Цьому б сприяло вивчення і розповсюдження позитивного досвіду в цьому напрямі який є в ГУНП Харківської та інших областях, де за останній рік створено декілька підрозділів водної поліції. Такі органи транспортної поліції є, окрім Молдови, у всіх органах поліції країн СНД та Європейського Союзу. За визначенням В.В. Сокурєнка особливо актуальними на сучасному етапі розвитку України є напрями дослідження з питань поліцейської діяльності у сфері оборони [1, с. 2-7]. Актуальність вказаного підтверджується станом досліджень щодо сучасних оборонних заходів, зокрема й за участю поліції від «спеціальної військової операції Росії». Згідно інформації штабу національних Збройних сил України у звільнених містах і селах цілодобово шукають і ідентифікують тіла загиблих мирних людей (гаряча лінія 0894201867). З 24.02 по теперішній час встановлено 3455 жертв цивільного населення постраждалих від обстрілів і авіаударів, серед яких 1477 вбитих, зокрема 176 дітей, а також 2038 поранених, зокрема 324 дитини. Але вказані цифри ще уточнюються, враховуючи такі заходи пошуку на звільняємих територіях. При цьому економіка країни втрачає за добу понад 2 млрд. гривень, не враховуючи матеріальну шкоду завдану державним органам, юридичним і фізичним особам. В цих умовах працівники поліції при взаємодії з військовими, Національною гвардією, підрозділами тероборони забезпечують охоронні функції в зоні бойових, оборонних та інших дій в населених пунктах і приймають участь у роботі спеціальних слідчих комісій та підрозділів по документуванню воєнних злочинів для направлення до міжнародних судових інстанцій, а також розслідування фактів мародерства й інших загально-кримінальних і адміністративних правопорушень. Окремим питанням у сучасному стані є удосконалення стану забезпечення працівниками поліції законності, недопущення фактів самосуду з боку цивільних громадян та удосконалення кримінальної відповідальності за факти мародерства під час воєнних і оборонних дій. Аналогічні дискусійні питання відносяться й до дотримання законності щодо фактів самосуду цивільними громадянами відносно «педофілів». На ці останні питання в своїх рішеннях звертав увагу Європейський суд по правах людини.

Доцільним було б продовжити наукові дослідження сучасної поліцейстики у наступних напрямках: 1) теоретичні і прикладні напрями

правового, управлінського і організаційного забезпечення поліцейстики; 2) удосконалення правового забезпечення і структури поліцейських підрозділів із синхронізацією вирішення наявних правоохоронних та інших соціальних проблем; 3) організація захисту інфраструктури об'єктів поліції, їх особового складу і синхронізація із оборонними заходами; 4) удосконалення захисту засобів зв'язку і інформаційної безпеки при проведенні правоохоронних, слідчих, оперативно-розшукових та оборонних заходів; 5) криміналістичні і процесуальні проблеми органів досудового розслідування та дізнання в структурі поліцейських підрозділів; 6) виведення із адміністративного підпорядкування керівництва ГУНП областей - органів досудового розслідування; 7) удосконалення тактичних питань дій правоохоронних органів при вирішенні поліцейських і оборонних завдань; 8) удосконалення взаємодії з органами державного, місцевого самоврядування і громадами; 9) удосконалення напрямів при взаємодії між поліцейськими структурними підрозділами та іншими державними органами і відомствами, цивільно військовими обласними та іншими адміністраціями при вирішенні правоохоронних і оборонних питань; 10) правове закріплення з удосконалення структури спеціальних слідчих груп та їх взаємодії з зацікавленими сторонами, зокрема міжнародними судовими і правоохоронними інституціями при розслідуванні воєнних злочинів; 11) поновлення в Національній поліції України органів транспортної поліції та проведення наукових досліджень з сучасної поліцейстики; 12) виділення із підпорядкування органів поліції в окремий державний орган «Ювенальної юстиції України» питань щодо запобігання і розслідування кримінальних проваджень і судових розглядів правопорушень вчинених дітьми (з 11 до 14 років) і неповнолітніми, а також здійснити дослідження й в інших напрямках. Втім, підняті питання підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню. Пропоную учасникам науково-практичної конференції прийняти участь у обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Список бібліографічних посилань

1. Сокуренько В.В. Сфера оборони України: адміністративно-правове регулювання: монографія. Київ. Національна академія внутрішніх справ. 2015. 544 с.

УДК 159.9:34.01

Юрій Васильович АЛЕКСАНДРОВ,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5871-8344>,

ПРОФЕСІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Професійна діяльність займає велику частину життя особистості. Тому за останні роки проблема професіоналізації особистості стала однією з найпопулярніших в психології. Особливого інтересу і актуальності набуває дана проблема в рамках юридичної психології, а саме психології організації діяльності правоохоронних органів.

Екстремальні умови несення служби по охороні громадського порядку і боротьбі із злочинністю накладають серйозний відбиток на функціональний стан співробітників поліції. При виконанні професійних обов'язків, працівник відчуває не тільки фізичні, але і нервово-психологічні навантаження. Саме тому психологічне забезпечення діяльності особового складу в умовах криміналізації суспільства набуває велику актуальність.

Оскільки проблема професіоналізації особистості займає центральне місце в психології, то слід всесторонньо досліджувати сферу професійного становлення людини, зокрема сферу професійної самосвідомості.

Феномен самосвідомості досить активно вивчається як в зарубіжній, так і у вітчизняній психології. Вивченню структури і функцій самосвідомості особистості присвячені дослідження таких авторів як, Р. Берне, В. Джемс, Ч. Кулі, М. Кун, К. Роджерс, М. Розенберг, Т. Шибутані, І. С. Кон, А. А. Налчаджян, Г. Я. Розен, Е. Т. Соколова, А. Г. Спіркін, В. В. Столін, І. І. Чеснокова і ін.

У роботах В. С. Агапова, Е. П. Белінської, А. А. Бодальова, Л. І. Божовіч, В. Н. Козева, Т. Л. Міронової, Л. М. Мітіной, В. В. Століна, С. Д. Смирнова, Е. В. Шорохової різнопланово аналізуються проблеми, пов'язані з розвитком самосвідомості, виявленням вікових особливостей самосвідомості особистості, дослідженням психологічних умов її ефективного формування.

Самосвідомість – це рефлексорна (відображувана) свідомість, за допомогою якої особа конкретно усвідомлює себе у своїх власних розумових діях і станах; самоусвідомлення. Самосвідомість є

усвідомленням особою самої себе на відміну від інших – інших суб'єктів і світу взагалі [1].

Професійна самосвідомість прямо пов'язана з усвідомленням людиною себе в професійній діяльності, тобто зміст професійної самосвідомості відноситься до професійної діяльності і до себе, як до суб'єкта цієї діяльності. Якщо самосвідомість формується в життєдіяльності і спілкуванні з навколишніми людьми і є результатом пізнання себе, своїх дій, психічних якостей і так далі, то професійна самосвідомість - це проекція всіх структурних компонентів самосвідомості на професійну діяльність.

Професійна самосвідомість прямо пов'язана з усвідомленням людиною себе у професійній діяльності, тобто зміст професійної самосвідомості передбачає ставлення до себе як до суб'єкта діяльності. Якщо самосвідомість формується в життєдіяльності і спілкуванні з оточуючими людьми та є результатом пізнання власних дій, психічних якостей, то професійна самосвідомість – це проекція всіх структурних компонентів самосвідомості (когнітивного, афективно-оцінного, поведінкового) на професійну діяльність [2].

Проблема професійної самосвідомості особистості належить до тих, що активно розробляються в теоретичному і практичному напрямках. Глибоке дослідження професійної самосвідомості особистості відповідає насущним потребам народного господарства. Це пов'язано з тим, що незавершеність професійної самосвідомості, розтягнутість цього процесу в часі – у багатьох випадках причина недостатньої задоволеності частини людей своєю професією. Це ключова проблема психології професійного становлення особистості, в якій професійна самосвідомість розглядається, з одного боку, як «ядро», найбільш значущий компонент професійного розвитку людини, з іншої – як критерій одного з етапів цього процесу. Необхідно вивчати проблему розвитку професійної самосвідомості особистості, бо вона зачіпає загальну проблему життєвого становлення особистості.

В ході дослідження було встановлено, що приналежність до різних типів професійної культури припускає розвиток різних механізмів захисту самоставлення. Так, у оперуповноважених спостерігається такий захисний механізм, як диференціація сприйняття навколишніх людей. В той же час, оперуповноважені оцінюють оточуючих достатньо низько, сприймаючи їх як потенційне джерело інформації, людей, виконуючих функції учасників кримінального процесу. У дільничних інспекторів перевага віддається захисному механізму – знеціненню. Так, вони, знижуючи власну активність, стаючи пасивними, виправдовують себе тим, що вони розумні, сильні.

Зниження ж активності в цьому випадку, швидше є специфічною перебудовою спонукаючої (мотиваційної) сфери, яка відповідає даному захисному механізму. У оперуповноважених на усвідомленому рівні боротьба мотивів і, наступний за нею особовий вибір, підміняється «вимогами закону». У дільничних спостерігається не тільки зменшення «Професійної активності», але і посилення прагматичного елементу - досягнення необхідного рівня життєвого комфорту. Можливо, що різні типи захисту, приведуть до різних видів професійної деформації.

Дослідження самосвідомості на неусвідомлюваному рівні показало, що для всіх виділених професій найбільш типовими є використання для опису себе в ролі працівника поліції саме зеленого і синього кольору і відповідно характерні дві тенденції до самоствердження і спокою, мабуть це типово для працівників поліції взагалі. Підвищення частоти того кольору, що зустрічається частіше інших може указувати на специфічність діяльності. Так, для оперуповноважених – характерна відповідальність і залежність від колег, а також залежність від них колег і оточуючих, і, як наслідок, при фрустрації потреби у відпочинку вони виконують свої обов'язки формально, але не нівелюють ними. У дільничних інспекторів при великому обсязі роботи і покладених на них функцій найбільш фрустрована потреба у спокої, але вони більш орієнтовані на власні інтереси і при фрустрації потреби у відпочинку можуть зневажати своїми обов'язками. Пасивність нерідко охоплює особу дільничного інспектора в цілому, що виявляється в частому використанні зеленого кольору до поняття «Я».

Оперативні працівники усвідомлюють зниження власної ефективності при строгому підкоренні своїх дій процесуальному законодавству, при цьому вони самі негативно відносяться до себе і чекають від інших такого ж негативного відношення.

Фахівці по зв'язках з населенням із-за особливостей своєї професії є носіями позитивного образу працівника поліції і у них виявлені показники взаємозв'язку значущості ролі працівника поліції і інтернальності. Змістом їх діяльності в основному є безпосереднє спілкування і використання засобів масової інформації для створення позитивного образу працівника поліції. У них з'являється усвідомлення тісного зв'язку між власною поведінкою і позитивним відображенням працівника поліції, носієм якого вони є і наступної загрози позитивності образу працівника поліції, при цьому у них виникає страх прояву власної активності. І як наслідок виникає розузгодження між насиченістю свого образу і власною діяльністю, вчинками.

Для дільничних інспекторів характерний підвищений контроль над своєю активністю, кожен прояв активності, ініціативи обдумується і зважується, при цьому дана активність може носити корисливий, а не загальнокорисний характер. Так, у дільничних інспекторів виявлена найменша напруга при виконанні ролі працівника поліції (слабкий зв'язок між інтернальністю і значущістю ролі працівника поліції) і вищі показники взаємозв'язку інтернальності і «самоінтересу».

Аналізуючи професійні особливості усвідомленості життя і самоактуалізації працівників поліції, можемо відзначити, що сенсожиттєвий рівень і мотивація самоактуалізації є тим ресурсом, який допомагає підтримувати сформовані захисти самосвідомості. Аналіз результатів показав, що сенсожиттєвий рівень є, мабуть, рухомішим і неспецифічним, здатним швидко підстроюватися під умови, що змінюються. Мотивація самоактуалізації, навпаки, є специфічним механізмом, тонко відповідним конкретній особистості. Ймовірно, що даний механізм, хоча і не може забезпечити підстроювання до умов, які надто швидко змінюються, оскільки відноситься до стержневих утворень особистості, але забезпечує більш тонку регуляцію. Так, фахівці по зв'язках з населенням, як компенсаторний механізм мають відтік енергії і отже зниження концентрації їх образу. У дільничних інспекторів як компенсаторний механізм виступає додання енергії механізму самокритичності. Енергетична регуляція (енергія для підтримки захисних механізмів) у всіх трьох групах точно відповідає сформованим в них захисним механізмам. Так, якщо для фахівців по зв'язках з населенням для розвитку самосвідомості характерне оволодіння знаннями про власні уміння і навички, то і енергія додається саме цим структурам самосвідомості. У оперуповноважених звична самооцінка підтримується за рахунок аутосимпатії, а моральний конфлікт вирішується за рахунок дій відповідно до закону, а не внутрішньої спонуки. У дільничних інспекторів специфічним захисним механізмом є відмова від активної взаємодії з багатообразним оточенням, ідентифікація з яким привела б до сильного розмиття його Я-образу, і їх сенсожиттєвий рівень і мотивація самоактуалізації додає енергію даному захисному механізму.

Список бібліографічних посилань

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1038 с.
2. Галян І.М. Формування професійної самосвідомості молодого педагога як умова його професіоналізації. *Науковий вісник*. 2009. № 1. С. 101-112.

УДК 351.74

Сергій Сергійович БАНДУРКА,

доктор філософії,

адвокат АТ «Креденс» (м. Київ);

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8890-1126>

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ ЯК ФОРМА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Проблема реалізації прав і свобод неповнолітніх осіб в Україні з плином часу стає все більш актуальною, що привертає гостру увагу громадськості та владних кіл і стоїть у ряді найважливіших функцій держави. Реалізована через розгорнуту систему державних інститутів, в діяльності кожного конкретного органу, ця функція має особливості, розуміння яких, безсумнівно, має сприяти її виконанню.

Реформування системи правоохоронних органів України є одним із важливих кроків держави в правоохоронній політиці. З прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» у ст. 2, окреслене коло завдань поліції, якими є: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1]. Виходячи із завдань поліції, у діяльність правоохоронних органів «ввели» новий превентивний поліцейський захід – поліцейське піклування. Поліцейське піклування представляє собою специфічний превентивний захід, який застосовується працівниками поліції по відношенню до конкретного кола осіб, які в результаті настання певних особистих, економічних, соціальних обставин, тощо, потребують відповідної допомоги [2].

Одним із суб'єктів щодо яких може здійснюватися поліцейське піклування, згідно п.1 ч. 1 ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію», є: неповнолітні особи віком до 16 років, які залишилися без догляду [1]. Залишається відкритим питання, чому законодавець встановлює можливість застосування поліцейського піклування з обмеженням у віці (до 16 років), адже за чинними нормами Сімейного кодексу України та Цивільного кодексу України, дитиною вважається особа, яка не досягла повноліття (тобто до 18 років, якщо інше не встановлено Законом чи судом). Крім того, вищезазначеними нормативно-правовими актами виділено, за віковою категорією, «статус» дитини, а саме: до 14-ти років – малолітня дитина, від 14 до 18 років – неповнолітня.

Дитина є найбільш незахищеним «прошарком» населення, тому захист та охорона її прав, свобод та інтересів потребують щільної уваги з боку правоохоронної системи України в цілому, та органів виконавчої влади зокрема.

Є. С. Зеленський зазначає, що превентивний захід «поліцейське піклування» щодо неповнолітніх є заходом попередження вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень, спрямованих на недопущення їх вчинення стосовно неповнолітніх осіб віком до 16 років, а також самими неповнолітніми [3, с. 117].

Обов'язки поліцейського при застосуванні поліцейського заходу полягають в наступному:

1) поліцейський зобов'язаний негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування;

2) повідомлення про права і їх роз'яснення поліцейським може не проводитися у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними;

3) поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування;

4) про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції;

5) поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи [1].

Крім того, поліцейський повинен визначити стан здоров'я неповнолітньої особи (запитати чи потребує дитина медичної допомоги), вирішити питання побутово – матеріального характеру (наприклад, надати їжу дитині, теплі речі, воду тощо), при спілкуванні необхідним є застосування психологічних прийомів (наприклад, заспокоїти таку особу, створити доброзичливу та «теплу» обстановку для спілкування для того, щоб розположити до себе дитину, та невимушеній обстановці розпитати щодо ситуації яка склалась тощо).

Про застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначаються: місце; дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень та інші.

Протокол підписується поліцейським і особою, стосовно якої здійснюються заходи поліцейського піклування чи особою, яка представляє інтереси неповнолітнього. Копія протоколу негайно під розпис вручається особі. Протокол може не надаватися особі для підписання, а його копія – вручатися особі у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про Національну поліцію». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 40-41, ст.379.
2. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН "Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку". URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
3. Зеленський Є. С. Поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб: зміст та порядок застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Випуск 35. Частина I. Том 2. 2015.

УДК 342.951

Євгенія Вікторівна БЕРЕЖНА,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри правоохоронної діяльності

та поліцейстики факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1051-3534>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ПОЛІЦІЙСТИКИ (КІБЕРБЕЗПЕКА В СУЧАСНОМУ БЕЗПЕКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ)

Кібербезпека є одним із пріоритетів у системі національної безпеки України. Реалізація зазначеного пріоритету буде здійснюватися шляхом посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі.

Національна система кібербезпеки є сукупністю суб'єктів забезпечення кібербезпеки та взаємопов'язаних заходів політичного, науково-технічного, інформаційного, освітнього характеру, організаційних, правових, оперативно-розшукових, розвідувальних, контррозвідувальних, оборонних, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного і технічного захисту національних інформаційних ресурсів, кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.

Національна поліція України, як один із суб'єктів національної системи кібербезпеки України, забезпечує захист прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства і держави від кримінально протиправних посягань у кіберпросторі; здійснює заходи із запобігання, виявлення, припинення та розкриття кіберзлочинів, підвищення поінформованості громадян про безпеку в кіберпросторі.

Департамент кіберполіції Національної поліції України – як міждержавний територіальний орган Національної поліції України, входить до структури кримінальної поліції Національної поліції та відповідно до законодавства України забезпечує реалізацію державної політики у сфері боротьби з кіберзлочинністю, організовує та здійснює відповідно до законодавства оперативно-розшукову діяльність. Спеціалізується на попередженні, виявленні, припиненні та розкритті кримінальних правопорушень, механізмів підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), телекомунікаційних та комп'ютерних інтернет-мереж і систем.

Прийняття у 2016 році Стратегії кібербезпеки України стало важливим кроком у запровадженні підходів довгострокового планування в цій сфері, а отже, сам факт її прийняття є позитивним результатом.

З метою покращення координації діяльності суб'єктів забезпечення кібербезпеки було утворено робочий орган Ради національної безпеки і оборони України – Національний координаційний центр кібербезпеки, рішення якого сприяють вирішенню найбільш складних проблем у цій сфері.

Україна відповідно до укладених нею міжнародних договорів здійснює співробітництво у сфері кібербезпеки з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з міжнародною кіберзлочинністю.

Активно розвивається співпраця з іноземними партнерами, поглиблюється співробітництво України з ЄС та НАТО, проводяться кібернавчання за участю інших держав та міжнародних організацій. Започатковано проведення щорічного заходу – місяця кібербезпеки.

Наступним кроком в становленні національної кібербезпеки було підписання Президентом України Указу від 26.08.2021 № 447/2021, яким в дію введено рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України».

Дана Стратегія кібербезпеки України визначає пріоритети національних інтересів у сфері кібербезпеки, цілі та завдання в розбудові національної системи кібербезпеки на довгострокову перспективу. В стратегії враховано сучасні загрози та виклики. Пандемія COVID-19 змінила економічні процеси та соціальну поведінку, змусила громадян працювати у дистанційному режимі з використанням електронних сервісів та хмарних технологій. У такій ситуації Україна має розбудовувати національну систему кібербезпеки на засадах стримування, кіберстійкості та взаємодії.

Необхідно посилити спроможності національної системи кібербезпеки, аби унеможливити агресію проти України у кіберпросторі, спрямувати увагу на нейтралізацію розвідувально-підривної діяльності, мінімізацію загроз кіберзлочинності та кібертероризму.

Розвивати здатність швидко адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх загроз у кіберпросторі, підтримувати та відновлювати стале функціонування національної інформаційної інфраструктури, насамперед об'єктів критичної інфраструктури.

Підтримувати розвиток комунікації, координації та партнерства між суб'єктами забезпечення кібербезпеки на національному рівні. Співробітництво у сфері кібербезпеки із ключовими іноземними партнерами, передусім з Європейським Союзом, Сполученими Штатами Америки та іншими державами.

З метою посилення та розбудови національної системи кібербезпеки необхідно посилювати вимоги до рівня підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з питань кібербезпеки та кіберзахисту, зокрема покращити механізми їх стимулювання до роботи в державному секторі.

Розроблення та постійне оновлення, за участі відповідних фахівців а також залучення провідних фахівців світу, заходів з впровадження організаційно-технічної моделі кіберзахисту, яка відповідає сучасним загрозам, викликам у кіберпросторі та глобальним тенденціям розвитку індустрії кібербезпеки.

Впровадження системи підвищення цифрової грамотності громадян та культури безпекового поведіння в кіберпросторі, підвищення рівня обізнаності суспільства щодо кіберзагроз та кіберзахисту умовах діджиталізації в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 р. № 2163-VIII *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 45, ст.403) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2163-19>.

2. Конвенція про кіберзлочинність Ратифікація від 07.09.2005, підстава - 2824-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text.

3. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#n12>.

УДК 349.2

Костянтин Геннадійович ГАРБУЗЮК,

кандидат юридичних наук, декан факультету №2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6714-5074>

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАОХОЧЕНЬ ДО ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Інститут трудової дисципліни має комплексний характер, який включає норми, що: а) визначають поведінку працівника та роботодавця з питань праці; б) визначають повноваження колективу працівників, професійної спілки тощо по забезпеченню трудової дисципліни; в) встановлюють заохочення працівників; г) визначають застосування до працівників дисциплінарної відповідальності [1, с.323]. Розглядати сутність і проблемні аспекти кожного із цих елементів ми не будемо, оскільки це досить об'ємне питання, що може стати предметом окремого дослідження. Саме тому, звернемо увагу на деякі проблемні моменти законодавчого регулювання такого важливого елементу трудової дисципліни поліцейських, як заохочення.

Так, згідно з чинним КЗпП України до працівників підприємств, установ, організацій можуть застосовуватись будь-які заохочення, що містяться в затверджених трудовими колективами правилах внутрішнього трудового розпорядку. Заохочення застосовуються власником або уповноваженим ним органом разом або за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації [2]. Як видно із норм КЗпП застосування заохочення – це виключно право роботодавця, яке здійснюється ним на власний розсуд, що робить заохочення, як інструмент стимулювання працівників, максимально суб'єктивним, адже законодавством не визначає якихось об'єктивних критеріїв застосування заохочення до працівників. На перший погляд, такий підхід видається цілком справедливим – якщо

працівник хоче бути відзначеними, він зобов'язаний особливим позитивним чином виявити себе у своїй роботі. Втім, навіть виявлення працівником значних трудових успіхів, не є гарантією того, що роботодавець реалізує своє право на заохочення, як не гарантує й того, що такий працівник буде заохочений у першу чергу, порівняно з іншими працівниками, які досягнули менших успіхів в роботі. Звісно в умовах ринкових відносин стимулом, який спонукатиме роботодавця застосовувати заохочення до працівників, у значній мірі виступає його прагнення досягати вищих показників, результатів, отримати більші прибутки від виробництва чи надання послуг, що прямими і значним чином залежить від самовідданості, якості, ефективності та результативності роботи найманих працівників. І якщо роботодавець не виявлятиме належної уваги до таких працівників, не відзначатиме їх відповідним чином, вони можуть звільнитися і влаштуватися на роботу до конкурентів. Проте деякі види праці, зокрема пов'язані із публічною службою, не передбачають товарного виробництва, відповідно у роботодавця немає зацікавленості у збільшенні прибутків, як наслідок його не завжди цікавлять особливі здобутки працівника, а цілком влаштовує звичайна (або належна) праця, тобто коли працівник сумлінно виконує доручену йому роботу, але й ніякої особливої ініціативи та самовідданості не виявляє і визначних результатів у роботі не досягає. Зрозуміло, що такого працівника також ніхто примусово не тримає, і він може шукати іншу, більш «пристойну» роботу, зокрема у приватному секторі. Однак не можна не враховувати тієї обставини, що багато громадян ідуть на публічну службу, зокрема в правоохоронні органи, за «покликом душі», вони прагнуть працювати в інтересах та на благо українського народу і держави. Високопрофесійна, самовіддана, сумлінна робота таких працівників є запорукою якісного та ефективного виконання завдань і функцій як певного органу публічної влади, так і держави в цілому. Зрозуміло, що держава та український народ зацікавлені у таких працівниках-публічних службовцях, які виявлятимуть максимальний рівень професіоналізму та ініціативності в роботі, достоятимуть особливо визначних результатів у виконанні доручених їм завдань та функцій, здійснюватимуть значний внесок в удосконалення та розвиток відповідних інструментів та механізмів публічного управління, надання публічних послуг тощо. Очевидно, що працівники, які виявляють особливі, чи навіть екстраординарні досягнення у сфері виконання завдань та функцій публічної влади, повинні обов'язково заохочуватися, оскільки у даному випадку воно (заохочення) є не просто засобом стимулювання та мотивації

службовця до подальшої праці у такому ж ключі, а виступає формою його (службовця) публічного відзначенням за особливі заслуги перед державою та суспільством. Тобто держава таким чином виявляє своє схвалення відповідної трудової активності працівника.

З огляду на викладене, переконані, що на деяких різновидах праці застосування заохочення має бути не правом, а обов'язком роботодавця, протистояти якому має відповідно право працівника на отримання заохочення. Однак для цього слід визначити хоча б приблизний перелік критеріїв, яким має відповідати трудова активність працівника для того, щоб він міг скористатися своїм правом на заохочення. І у випадку із заохоченням працівників поліції це є особливо актуальним. Тож, вважаємо, що у статті 144 КЗпП доцільно закріпити, що спеціальним чи локальним законодавством може бути встановлений обов'язок роботодавця застосувати до працівника (працівників) заходи заохочення, у випадку його особливих трудових досягнень. Критерії застосування таких заохочень мають також визначатися у відповідному спеціальному чи локальному трудовому законодавстві. Питання вибору виду заохочення вирішується роботодавцем на власний розсуд згідно вимог того ж спеціального та (або) локального трудового законодавства.

Відповідно, з огляду на зазначене, у законодавстві, яким регулюється діяльність поліції, необхідно передбачити право поліцейського на заохочення, та обов'язок керівника застосувати до поліцейського заохочення, якщо він виявив себе як особливо цінний працівник, досяг у своїй роботі визначних результатів. При цьому слід визначити загальні критерії оцінювання службово-трудового внеску поліцейського з метою застосування до нього заохочення. Вид же заохочення має обиратися особою, уповноваженою його застосовувати, з урахуванням наявних ресурсів, а також раніше застосованих до працівника заохочень та (або) дисциплінарних стягнень.

Список бібліографічних посилань

1. Трудове право України [текст] підручник / за заг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка, В. П. Мельника. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
2. Кодекс законів про працю України / затв. Законом № 322-VIII від 10.12.71 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

УДК 343.1

Валерія Сергіївна ГНАТЕНКО,

*кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;
orcid: <https://orcid.org/0000-0003-1714-6164>*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА НЕПОВНОЛІТНІХ

Проведення правової реформи та удосконалення українського законодавства мають здійснюватися відповідно до конституційного принципу, що затверджує пріоритет людини, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність всієї державно-правової та суспільної системи України. В Україні визнаються та гарантуються права і свободи людини і громадянина згідно із загальновизнаними принципами та нормами міжнародного права. З урахуванням цього право на життя кожної людини, його захист становлять основу гуманістичної діяльності суспільства та держави.

Саме тому держава повинна захищати життя людини, гарантуючи їй реалізацію права на життя, за допомогою створення правового механізму забезпечення зазначеного права.

В Україні підліткові суїциди набрали значного обороту, спонукаючи робити це в так званих «групах смерті» у соціальних мережах. «Групи смерті» - це спільноти, в основному орієнтовані на соціальні мережі, що розраховані на підлітків. Все починається з того, що їхні адміністратори доручають членам групи травмонебезпечні завдання, наприклад, навмисне порізати собі руки лезом, зняти все це на відео. Кінцева мета «гри» – довести дитину до самогубства, все це має зніматися на камеру [1].

Аналіз матеріалів слідчої практики показав, що основними недоліками в роботі слідчих під час перевірки повідомлень про доведення до самогубства та під час досудового розслідування доведення до самогубства неповнолітніх є:

1. слідчі не володіють достатньою мірою знаннями особливостей підліткової психології, а тому прийомами встановлення емоційного стану дитини через вищезгадані зовнішні форми прояву, не з'ясовують ці обставини в ході допитів, зокрема, не акцентують уваги на ознаках емоційних порушень, що передують суїциду та лежать у його основі;

2. поверхово проводяться слідчі розшукові дії, формально констатується, що фактів доведення до самогубства (насильства, загроз, образ, систематичного приниження гідності) не встановлено, водночас з матеріалів вбачається, що багато батьків систематично зловживають спиртним, вихованням дитини не займаються, у спілкуванні з дітьми допускають нецензурну лайку, фізичне насильство, багато батьків не мають постійного місця роботи, сім'я матеріально забезпечена погано, їхні діти часто вже у підлітковому віці починають курити, вживати спиртне. Належало б за цією категорією матеріалів обов'язково крім батьків, баби та діда, опікунів опитувати: педагогічних працівників із навчальних закладів, де навчаються неповнолітні, отримувати виписки з журналів про успішність дітей з різних предметів за весь період навчання; лікарів загальної практики, лікарів-психіатрів та психологів у разі, якщо діти спостерігаються у цих лікарів у зв'язку з наявністю захворювань цього виду та ін;

3. не завжди проводяться необхідні судові дослідження комп'ютерної техніки та засобів мобільного зв'язку, які використовуються потерпілими; не проводяться експертизи або дослідження, у тому числі, спрямовані на встановлення тяжкості шкоди, заподіяної внаслідок суїцидальної спроби, психічного та психологічного стану потерпілого (вважаємо, що участь підлітка як підекспертного та його спілкування зі спеціалістом-експертом у галузі судової медицини та судової психіатрії буде для нього ще й свого роду профілактичним заходом);

4. не встановлюються в ході перевірок реальні причини, через які неповнолітні здійснюють суїциди, часто слідчі обмежуються або малозрозумілою заявою самого постраждалого, або припущенням про це їх родичів та вихователів-вчителів, найчастіше зацікавлених у тому, щоб приховати свої негативні вчинки або недоробки в дитини, за значним обсягом поданих матеріалів, причина суїциду залишилася невстановленою;

5. не вживаються заходи профілактичного характеру, створені задля недопущення повторних суїцидальних спроб. У багатьох випадках суїцидальні спроби здійснюються підлітком систематично, при цьому ніхто з осіб, яким про це стає відомо: батьки, опікуни, вихователі, педагоги, медичні працівники, співробітники МВС не вживають жодних заходів, спрямованих на їх запобігання.

Необхідно, щоб слідчий за кожною нагодою при розслідуванні суїциду або суїцидальної спроби неповнолітнього, спрямовував інформацію або вносив уявлення про усунення причин, що сприяли суїциду, на адресу уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації [2].

Таким чином, у ході проведення огляду місця події та процесуальної перевірки загалом за повідомленням про скоєння самогубства, слідчий має встановити наявність фактів, що свідчать про скоєння злочинів, передбачених ч. 1 ст. 115, ч. 2 ст. 121, ст. 120 КК України, або їхню відсутність. Крім того, під час перевірки слідчий отримує достатні дані про те, що загиблим був скоєний суїцид, до якого його ніхто не доводив, що має підтверджуватись також поясненнями родичів загиблого та інших осіб (протоколи допитів), а також результатами проведених судових експертиз.

Список бібліографічних посилань

1. Офіційний сайт «Безоплатна Правова Допомога». URL: <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/dovedennya-do-samogubstva-pravovuj-aspekt/> (дата звернення: 04.04.2022).

2. За доведення до самогубства встановлено кримінальну відповідальність. URL: <https://ukrainepravo.com/news/ukraine/zadovedennya-do-samogubstva-vstanovleno-kriminalnu-vidpovidalnist/?month=01&year=201>.

УДК 351.741(485)-048.78

Борис Георгійович ГОЛОВКО,

кандидат історичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8815-5722>

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕФОРМУВАННЯ ПОЛІЦІЇ КОРОЛІВСТВА ШВЕЦІЯ

Звернутися до досвіду Королівства Швеція щодо реформування системи органів внутрішніх справ є дуже корисним для подальшої діяльності поліції України. Як відомо, одним з провідних напрямів розвитку сучасних демократичних держав, стало удосконалення органів внутрішніх справ, поліції зокрема, для забезпечення інтересів особи, суспільства і держави. Створення нової поліції України було оформлено Законом «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р., що набрав чинності 7 листопада 2015 року [1]. Цікаво, що вітчизняна реформа поліції має певні аналоги у зарубіжному державотворчому процесі, в тому числі, у реформуванні поліції Швеції. Не випадково, що 23 серпня 2018 р. Наказом Міністра внутрішніх справ України № 706 було закріплено Концепцію запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської

моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів [2].

Отже, мета нашого виступу – дослідити найбільш помітні документи, з якими пов'язані основні принципи реформування шведської поліції.

Згідно з Директивою уряду Швеції від 8 липня 2010 р., головна мета поліцейської реформи полягала у створенні централізованої, доступної і видимої поліції, яка б володіла повноваженнями і компетенцією боротися зі злочинністю по всій країні. Другим важливим напрямком ставало партнерство поліції з іншими правоохоронними органами (прокуратурою, митницею, податковими органами і пенітенціарною системою), які були об'єднані у 2009 – 2010 рр. в єдину державну структуру з метою управлінської і фінансової оптимізації. Парламентський Поліцейський комітет у березні 2013 р. надав звітну доповідь «Послідовна шведська поліція», в якому обґрунтував правові, економічні і організаційні засади реформи поліції. Центральним пунктом ставала реорганізація Національної поліцейської ради, поліцейських органів 21 округу в єдине поліцейське агентство з виділенням поліції безпеки в окремий орган державної влади. Територіальне управління слід було зосередити у поліцейських районах, у кожному районі створювалась поліцейська рада, яка контролювала поліцейську діяльність. Робота з населенням зосереджувалась у контактних пунктах [3]. Цікаво, що запропоновані пропозиції не змінювали конституційний статус поліції, яка зберігала статус державної служби, залишалася складовою судової системи і керувалася положеннями Закону про поліцію 1984 р. [4]. Дещо пізніше Поліцейський комітет запропонував законопроекти, які передбачали об'єднання поліції і служби безпеки, тобто створення єдиного поліцейського органу. Друга пропозиція стосувалася встановлення відповідальності поліції безпеки за дії поліції, спрямовані на попередження і виявлення злочинів проти національної безпеки. Йшлося про те, що уряд може посилити відповідальність поліції безпеки за діяльність поліції. У 2013 р. парламентський комітет провів додаткову експертизу щодо створення нових органів нагляду за поліцейською системою і прокуратурою. Наслідком стала підготовка законопроектів з нагляду за поліцією і іншими правоохоронними органами і внесення змін до Закону про конфіденційність. Передбачалось, що новим незалежним органом нагляду за правоохоронною системою стане Рада з безпеки.

У підсумку матеріали парламентської експертизи заклали основи правового реформування поліцейської системи і призвели до

перетворення поліції в єдину систему. У 2013 р. Парламент Швеції (Риксдаг) прийняв меморандум «Нова поліцейська організація», який містив поправки до законодавчих актів, які складають правову основу діяльності поліції. Зміни торкнулися Закону про зброю, Закону про публічність тощо [5]. З часом необхідні зміни були внесені в Закон про поліцію у 2014 р. та Закон про попереднє розслідування. Водночас було оновлено «Положення про поліцію», і втратили юридичну силу Постанова «Про розкриття інформації про поліцію» і Постанова «Про процедуру розгляду справ про злочини, що вчинили співробітники поліції» [6]. Тобто оновлене законодавство заклало основу єдиної поліцейської системи, що існує з 1 січня 2015 р.

Сьогодні поліція Швеції складається з поліцейської служби і поліції безпеки. Поліцію очолює Національний комісар поліції, який призначається урядом. У його підпорядкування перебувають також Національний департамент операцій і Національний центр судової експертизи. В адміністративному відношенні територія країни поділена на сім поліцейських регіонів, на чолі з комісарами, які призначаються Національним комісаром. Забезпечення безпеки і захист конституційних прав і свобод громадян покладено на поліцію безпеки [7].

Таким чином, удосконалення правових засад діяльності поліції Швеції, на думку її авторів, дозволило реалізувати задачу «Бути ближче до громадян, стати більш доступною і разом забезпечувати безпеку, правову визначеність і демократію». Також є дуже повчальним, що поліцейська реформа проводилась на основі принципів єдності, відповідальності, пріоритету прав людини.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів: Наказ МВС України від 23 серпня 2018 р. № 706. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MVS873>.
3. En ny organisation för polisen? - Regeringen.se / Офіційний сайт Міністерства юстиції Швеції/. URL: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommitteredirektiv/2010/07/dir-201075/>.
4. Polislag (1984:387). (notisum.se) /Закон про поліцію/. URL: <http://www.notisum.se/rnp/document/?id=19840387>.
5. En sammanhållen svensk polis - Regeringen.se. /Шведський поліцейський/. URL: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2012/03/sou-201213/>.

6. Polisförordning (2014:1104) Svensk. /Поліцейське регулювання/. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/polisforordning-20141104_sfs-2014-1104.

7. Усанов Д. О. Конституционно-правовой аспект реформы шведской полиции. *Полицейская и следственная деятельность*. 2018. № 1. С. 10 – 16.

УДК 351.743

Микола Володимирович ГОЛУБ,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5257-081X>;

Валерія Миколаївна ГОЛУБ,

аспірантка кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4620-8942>

ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС

У зв'язку з тим, що політичний курс нашої держави направлений на активізацію процесів євроінтеграції в економіці, соціальній сфері, забезпеченні безпеки, захисті життя та здоров'я людей, їх честі, гідності, прав та свобод, перед вітчизняним законодавством стоїть завдання його подальшого адаптування до сучасної Європейської системи права. Цей процес передбачає прискорення реформування правоохоронної системи України.

Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням від 22.10.2014 року №1118-р у частині, яка розкриває питання реформування органів внутрішніх справ, закріплює положення про те, що: «Європейська інтеграція України передбачає забезпечення ефективного функціонування інститутів, які гарантуватимуть верховенство права, додержання прав і свобод людини і громадянина, їх ефективний захист.

У зв'язку з цим, одним з ключових завдань є перетворення МВС на цивільний орган європейського зразка [1].

Також реформи правоохоронної системи України мають бути направлені на: «...надання змоги сформувати функціональну та ефективну систему органів внутрішніх справ європейського зразка,

якісно вдосконалити правоохоронну діяльність, підвищити ефективність та забезпечити своєчасність реагування на сучасні виклики та загрози» [1].

В процесі активного реформування правоохоронної системи, і, в тому числі, таких її складових, як Національна поліція та Державна міграційна служба України, керівництво держави використовує міжнародний досвід, який передбачає, що одним з основних напрямів функціонування правоохоронних органів країн Європи – є захист прав і свобод людини. У зв'язку з цим, можна з упевненістю стверджувати, що використання міжнародного досвіду у діяльності правоохоронних органів України по захисту прав і свобод фізичних осіб сприяє підвищенню рівня ефективності цієї роботи.

На теперішній час реальністю стали процеси глобальної міграції, сьогодні сформовані нові суспільні відносини, одним з учасників яких є біженці. Ця категорія мігрантів прибула з інших країн і проживає в Україні. У зв'язку з чим перед державою стає проблема забезпечення прав і свобод цієї категорії осіб, захисту їх від політичних переслідувань.

За часи незалежності в Україні відбулися значні зрушення у бік зростання кількості мігрантів, у тому числі біженців з інших країн. Згідно інформації Державної міграційної служби, станом на грудень 2019 р. в країні проживали 2 096 іноземців з відповідним статусом біженців та осіб, яким надано додатковий захист, переважно це вихідці з Афганістану (985 осіб) та Сирії (446 осіб), а також з деяких країн СНД, зокрема Вірменії (188 осіб) та Російської Федерації (135 осіб), протягом 2019 року було подано 1 443 клопотання про міжнародний захист, прийнято 93 рішення про надання статусу біженця або додаткового захисту, за станом на кінець 2020 року таких осіб в Україні було 1 276 [2].

Сьогодні керівництво держави ставить перед Державною міграційною службою та Національною поліцією України пріоритетне завдання – забезпечити права і свободи людини і громадянина, у тому числі – біженців. Вирішення кола питань, пов'язаних з виконанням цього завдання потребує застосування відповідних методів, які б були направлені на підвищення ефективності роботи зазначених державних інституцій.

Керівництво Міністерства внутрішніх справ та Уповноважений Верховної Ради з прав людини 25 вересня 2020 року підписали Меморандум про співпрацю у сфері недопущення порушення прав людини в діяльності органів МВС. Під час підписання було зазначено, що для МВС цей документ є «важливим індикатором забезпечення гарантій державного захисту конституційних прав, свобод та

законних інтересів громадян» і, «що метою Меморандуму є консолідація зусиль, спрямованих на співпрацю в частині попередження, виявлення та недопущення порушення прав та свобод людини в діяльності органів МВС України» [3]. Це важливо у зв'язку з тим, що з активізацією Європейського вектору політики України активізувалися й міграційні процеси. Як наслідок, в Україні відбулося зростання кількості правопорушень скоєних як біженцями, так і у відношенні біженців.

Вищезазначена проблема стосується не тільки України. Офіс верховного комісара ООН у справах біженців наголошує на тому, що на початку 2020 року у світі нараховувалось приблизно 79,5 мільйонів біженців [4], і чисельність цієї категорії мігрантів має стійку тенденцію до зростання. Наприкінці 2020 року в Україні перебуває 1276 іноземців, яких офіційно визнано біженцями. Однак, реальний стан справ набагато серйозніший і, як стверджує представник Управління верховного комісара ООН з питань біженців в Україні Пабло Матеу: «точна кількість біженців в Україні нікому не відома, і ця кількість у разі перевищує офіційні дані» [4].

Недостатнє врегулювання міграційних процесів в Україні є однією зі значних проблем, які впливають на стан публічного порядку та безпеки на території нашої держави. Як повідомляє Державна прикордонна служба, у 2018 році її співробітниками було затримано при спробі нелегального перетину кордону 1,1 тис. осіб, а на території України було виявлено 11,1 тис. мігрантів з нерегульованим статусом, з яких понад 10,2 тис. – з порушенням строків перебування [2]. І ця тенденція зберігається на сьогодні. Так, згідно звіту про результати оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби України за 2021 рік, її співробітниками всього було затримано у 2021 році 15288 нелегальних мігрантів (9485 – 2020 р.), з них:

- за незаконне перетинання кордону 1530 (1074 – 2020 р.);

- за порушення правил перебування в Україні 13615 (8302 – 2020 р.);

- за інші правопорушення 143 (109 – 2020 р.).

Відмовлено в пропуску іноземцям – потенційним нелегальним мігрантам – 10049 (5222 – 2020 р.) [5].

Країни Європейського Союзу занепокоєні ситуацією не тільки з надходженням біженців, а й з наслідками їх подальшого перебування на території європейських країн і, в тому числі, на території України. Одна з проблем, яка пов'язана з перебуванням біженців в Україні – значна кількість порушень діючого законодавства як з боку вищезазначених осіб, так і у відношенні них, що викликає у правоохоронних органів держави необхідність відповідного правового реагування.

Виходячи з вищевикладеного, вважаємо за доцільне:

- дослідити та узагальнити міжнародний досвід роботи міграційних служб країн Європи та США, вирішити питання щодо запровадження в Україні заходів, направлених на організацію взаємодії правоохоронних органів України з правоохоронними органами інших країн;

- провести реформування норм діючого законодавства, які регламентують діяльність Державної міграційної служби та Національної поліції України щодо забезпечення прав і свобод біженців;

- враховуючи, що на теперішній час ще не прийнятий Закон України «Про Органи внутрішніх справ», положення якого мають визначати основні засади взаємодії правоохоронних органів системи МВС, необхідно вжити відповідних заходів, направлених на створення єдиного організаційно-правового механізму взаємодії Державної міграційної служби та Національної поліції України;

- вжити заходів щодо створення відповідної структури у складі регіональних органів державної влади, яка б здійснювала функції по організації взаємодії не тільки Державної міграційної служби та Національної поліції України, а й усіх правоохоронних структур, що функціонують на регіональному рівні;

- проаналізувати досвід роботи колишньої паспортної служби та підрозділів ВІР в якості структур, які на той час входили до складу районних, місцевих, обласних, республіканських ОВС та на підставі цього аналізу розробити пропозиції щодо удосконалення організації взаємодії Державної міграційної служби та Національної поліції України.

Список бібліографічних посилань

1. Питання реформування органів внутрішніх справ України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1118-2014-p>.

2. Міграція в Україні. Цифри і факти. 2019 р. URL: <https://iom.org.ua/sites/default/files/iom-ukraine-facts-ukr-2019.pdf>.

3. Меморандум про співпрацю у сфері недопущення порушення прав людини в діяльності органів МВС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/arsen-avakov-ta-lyudmila-denisova-pidpisali-memorandum-pro-spiivpracyu-u-sferi-nedopushchennya-porushennya-prav-lyudini-v-diynalnosti-organiv-mvs>.

4. Укрінформ: Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3066785-kilkist-bizenciv-v-ukraini-zrosta-ostanni-pat-rokiv.html>.

5. Результати оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби України за 2021 рік. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/potochniy-rik/>.

УДК 159.9.072.4

Вікторія В'ячеславівна ДОЦЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та психології

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7757-2793>

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

На нашій землі війна. Перед працівниками поліції нові виклики і додаткові повноваження: евакуація населення; служба на блокпостах; розшук диверсантів і протидія мародерству та багато інших. Посилюється відповідальність поліції за захист здоров'я, честі, гідності та власності громадян, що вимагає від них посиленої витрати ресурсів (ціннісних, емоційних, когнітивних, поведінкових) і наявності вміння опановувати себе в умовах військової агресії. Тому, одним з головних завдань психологів Національної поліції України є розвиток психологічної стійкості поліцейських, що полягає в посиленні або нарощуванні наявних ресурсів, які сприятимуть адаптації.

Аналіз численних психологічних досліджень дозволяє виокремити наступні визначення поняття психологічна стійкість (витривалість, резилієнтність): здатність проходити крізь життєві випробування, зберігаючи при цьому психічне здоров'я, особистісну цілісність [2]; здатність долати труднощі; збереження стабільного рівня психологічної та фізичної діяльності в несприятливих ситуаціях та адаптація до несприятливих змін; особистісна ресурсність і переваги індивіда й групової культури (згуртована та підтримуюча команда); процес адаптації в умовах стресових ситуацій, екстремальних подій, травми, трагедії, загроз тощо [1]. Більшість дослідників вважають, що психологічна стійкість не є сталою характеристикою особистості, скоріш це динамічний процес і результат, який залежить від зовнішніх обставин та індивідуальних особливостей людини. Коли обставини або індивід змінюються, то може змінитися й психологічна стійкість [1].

Як зауважують автори, психологічна стійкість: зменшує ризик розвитку професійного вигорання (Mróz); сприяє процесам позитивної адаптації до важких захворювань і впливає на процес одужання (Ogińska-Bulik); впливає на те як людина пояснює події власного життя і наскільки несе за них відповідальність (Cieślak); зменшує ризик потрапити в залежність від їжі чи алкоголю (Chanduszko-Salska).

В умовах військової агресії, цитуючи О. Романчука, психологічна стійкість «... так потрібна нам не лише для того, щоби дати собі раду з усіма стресами та випробуваннями, пов'язаними з жахіттям війни – але, щоби усім разом перемогти у цій війні» [2].

В різних дослідженнях автори виокремлюють певні вміння, навички, ресурси особистості, які є складовими психологічної стійкості. Розглянемо деякі з них: методика «Шкала реакцій на стресовий досвід» визначає рівень психологічної стійкості та охоплює механізми стійкості, зокрема [1, с. 112]:

- поведінкові: дії (активні або пасивні), які особа демонструє у відповідь на інтенсивний життєвий стресор і які сприяють поверненню до базового психологічного функціонування та психологічного росту (наприклад, дії, спрямовані на пошук і отримання соціальної підтримки);

- емоційні: вміння керувати емоційними реакціями у гнучкий і відповідний до ситуації спосіб;

- когнітивні: усвідомлене мислення, сприйняття та очікування, що мають на меті адаптуватися або подолати стресову ситуацію через зміну особистих думок, коли це доцільно, задля знаходження реалістичних і прийнятних поглядів на власну уразливість, імовірність майбутніх ризиків, а також можливість досягнення особистого зростання.

Вивчаючи різні випадки людей, які вижили у загрозових для життя ситуаціях Гонсалес (Gonzales) створив перелік чинників (об'єднавши їх в шість груп), які допомогли вижити у небезпечних ситуаціях і стали складовими їх стійкості [1]:

- 1) обізнаність, наскільки це можливо, щодо ситуації заздалегідь;
- 2) адаптивність і гнучкість, яка спирається на правильне розуміння ситуації та відповідну зміну поведінки;

- 3) швидка організованість, дисципліна; дроблення великих завдань на маленькі частини; визначення досяжних цілей і розробка короткострокових планів із їх досягнення; час від часу виконання того, що перебуває у межах можливого, і відмова від усього іншого;

- 4) усвідомлення власних можливостей і відмова від їхнього недооцінювання чи переоцінювання;

- 5) спроможність оцінювати ситуацію та зупинятися, якщо умови не дають змоги просуватись уперед, незалежно від того, як багато було заплановано; реалістичність щодо цілей і часових меж їх досягнення;

- 6) позитивне психологічне налаштування щодо: розуміння того, що життя не завжди справедливе; наявності стійкості, терпіння,

ввічливості, скромності, зовнішньої пристойності та волі (у найгірших ситуаціях), які дадуть змогу вчинити якнайкраще; відзначення успіхів, відчуття радості від завершеного завдання, навіть найменшого; підтримання постійної мотивації, налаштування на обачність і виконання задуманого, переконання у власному успіхові; визнання, що середовище, ситуація постійно змінюються; підготовки себе для початку всієї справи заново, якщо потрібно, маленькими кроками; використання того світу, в якому опинилася людина, і бачення можливостей у труднощах.

О. Романчук виокремлює ключові інгредієнти психологічної стійкості в умовах воєнного часу [2]:

1) відчуття цінностей та змісту: «...з нами Правда, з нами – Бог, з нами – Перемога»);

2) енергія світла і Любові: «...ми прагнемо бути Воїнами Світла, не хочемо уподобитися ворогу нелюдяними вчинками»;

3) сила єдності і взаємної підтримки: глибина стосунків (на рівні сім'ї, спільноти, народу, людства); взаємної відданості і турботи, здатності плекати довіру;

4) відчуття більшої приналежності: ми сильні, коли відчуваємо себе частинкою чогось більшого і тривалішого ніж наше індивідуальне життя. «...зараз ми відчуваємо, як за нами стоять і козаки, і січові стрільці.... і незліченні герої усіх поколінь, яким ми кажемо «Героям Слава!»... Їхня стійкість, їх життєвий доробок – може стати нашим великим ресурсом»;

5) вміння робити вибір: вибір реагувати виважено і мудро, діяти відважно попри страх, бо ж страх природний. «Наше завдання і наш вибір: вистояти, витримати, перемогти!»

6) надія – це те, що кличе на «на-дію», ефективну, мудру, виважену дію. Кожна людина повинна робити те, на що спроможна: виховувати дітей, готувати їжу, охороняти правопорядок, воювати. І при цьому, наголошує О. Романчук, важливо усвідомлювати, що дорога до перемоги може бути довгою і можливо доведеться програти не одну битву і зазнати болісних втрат. Проте «... Надія – це про те, що в кінці Правда обов'язково переможе!»;

7) здатність ясно мислити і мати мудрі та світлі думки;

8) вміння падати і вставати, визнавати помилки і виправляти, вчитися на помилках смиренно знову і знову;

9) вміння регулювати емоції: здатність розуміти і реагувати на емоційні сигнали та врегульовувати їх, коли вони хибні чи надмірні;

10) вміння знімати напругу, релаксувати і заспокоюватися: в умовах війни, коли на твою країну падають ракети і гинуть люди, це

вміння прийняття страждання, уміння бути з ним – і діяти у відповідь згідно цінностей. Це вміння продукувати позитивні емоційні стани і ділитися ними;

11) дисциплінований ритм турботи про себе та відновлення: сон, їжа, фізична активність, час на тишу і відпочинок, дозування новин.

Важливо пам'ятати, що єдиного «рецепту» психологічної стійкості не існує. Те, що працює для одних людей, може не спрацювати з іншими групами людей. Тому, кожна людина повинна сама напрацювати свої складові стійкості.

На нашу думку, розвиваючи психологічну стійкість поліцейські повинні спрямувати свої зусилля на: розуміння власних цінностей і сенсу, як говорив австрійський психотерапевт, який вижив у нацистському таборі В. Франкл «Якщо знаєш заради чого, то можна пережити будь-яке зло» [3]. В умовах війни дуже важливо жити не за обставинами, а за цінностями, наголошують автори [2, 3]; розвиток толерантності до невизначеності, щоб будь-які неочікувані ситуації стали для них звичними; розвиток здібності приймати ситуацію, тобто розуміти, що людина не все може контролювати; розвиток вміння планувати, розставляти пріоритети і швидко змінювати плани в умовах швидкоплинності і непередбачуваності подій; здібність працювати у колективі; вміння регулювати емоції; здібність бути «тут і тепер», який дозволяє переносити значні і тривалі навантаження. І, як приклад даної здібності, хочеться навести ще одну цитату В. Франкла «Першими зламалися ті, хто вірив, що скоро все скінчиться. Потім, ті, хто не вірив, що це колись закінчиться. Вижили ті, хто сфокусувався на своїх справах, без очікування того, що ще може статися»; збагачення досвіду піклування про себе.

Список бібліографічних посилань

1. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Т. Семигіна, І. Павленко, Є. Овсяннікова [та ін.]. Київ: Наш формат, 2017. 1068 с.
2. Романчук О. Психологічна стійкість в умовах війни: індивідуальний та національний вимір https://i-cbt.org.ua/resilience_ukraine/ (дата звернення: 07.04.2022).
3. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 160 с.

УДК 342:351.86

Юлія Олександрівна ЗАГУМЕННА,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри теорії та історії держави і права

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0617-8363>

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Науковому дискурсу у царині питань національної безпеки присвячено чимало праць – починаючи від античної філософії до сучасних наукових розробок. У сучасній науці накопичений значний масив матеріалу, вже сформульовані певні теорії й концепції національної безпеки, проведені дослідження щодо визначення її поняття та суті, визначені особливості функціонування системи забезпечення національної безпеки. Досліджувана проблематика привертає значну увагу українських та зарубіжних дослідників не тільки у різних галузях юридичної науки, зокрема, філософії, політології, соціальної психології. Незважаючи на певні успіхи окремих наук у дослідженні низки фундаментальних проблем безпеки, поки що не створена всеосяжна теорія національної, регіональної та міжнародної безпеки, яка б забезпечувала науково обґрунтований підхід до комплексного їх вирішення.

Сьогодні Україна є демократичною державою, яка протистоїть збройній агресії з боку Російської Федерації, яка створює системні загрози національній безпеці України, глобальній стабільності та міжнародним демократичним цінностям. Це призводить до необхідності реалізації дієвої стратегії забезпечення припинення агресії та відновлення територіальної цілісності України в її міжнародно визнаних державних кордонах на основі демократично-ліберальних принципів.

Характеризуючи ланку «національної безпеки», необхідно визначити її теоретико-правову основу, узятую в єдності системи правових засобів, способів, форм. У цьому й полягає власне “механізм” забезпечення національної безпеки, за допомогою якого можна здійснити результативне врегулювання суспільних відносин, задовольнити інтереси суб'єктів національної безпеки, а також забезпечити правопорядок. Насамперед варто здійснити трансформацію поняття «національної безпеки» у логічне визначення її структури, основних властивостей, розвитку та взаємодії з її суб'єктами та чітко визначеними процесами. Даний аналіз потрібен, аби навчитися управляти

даним механізмом та встановити перспективні засоби його управління при визначених критеріях, а також виявити недоліки формування механізму національної безпеки.

Ключовими елементами структури механізму забезпечення національної безпеки доцільно вважати: «цілі функціонування системи; систему суб'єктно-об'єктних відносин; методи діяльності стосовно забезпечення безпеки; показники ефективності функціонування механізму забезпечення національної безпеки» [1, с. 41–52].

Система суб'єктно-об'єктних відносин, яка, на нашу думку, є головною. Механізм забезпечення національної безпеки в першу чергу передбачає наявність відповідних структур і процесу прийняття та реалізації управлінських рішень у сфері національної безпеки, які регламентуються з боку держави. Досліджуючи дану тематику, зазначимо, що однією з характеристик даної системи є її ефективність, тобто здатність за найменших витрат якісно забезпечувати якнайширше коло національних інтересів. Саме на державні інституції повинні бути покладені завдання щодо забезпечення функціонування ядра національної безпеки, яке складається з його системоутворюючих компонентів, ключове місце серед яких посідають життєво важливі інтереси Української Нації.

Щодо висвітлення поняття «механізму національної безпеки», ми повинні зробити акцент на її «діяльності». Так як «діяльність» - це завжди «чиясь діяльність», необхідно приділити увагу на її суб'єктам. Роль «суб'єктам» в процесі дослідження «механізму національної безпеки» відводиться значна, так як суб'єкти покликані створювати сприятливі умови, контролювати їх реалізацію, робити рефлексію своєї діяльності. Суб'єктами сектору безпеки і оборони можуть бути як індивідуальні (фізичні особи), так і юридичні особи (держави, міністерства, відомства, об'єднання громадян).

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про національну безпеку України»: «сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки». До складу сектору безпеки і оборони згідно з Законом України «Про національну безпеку України» входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі

безпеки України Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [2, с. 35; 3].

Суб'єктами забезпечення національної безпеки є особа, суспільство і держава, але в зворотній послідовності: основним суб'єктом є держава, яка в особі своїх органів, сил і засобів забезпечує відповідно до Конституції та національного законодавства безпеку кожного громадянина на території України, а за її межами гарантує захист і заступництво; громадяни і суспільство як суб'єкти безпеки надають можливе необхідне сприяння відповідним державним органам при подоланні загроз національній безпеці, держава, забезпечує правовий і соціальний захист відповідно до законодавства України.

Визначаючи Національну поліцію як суб'єкт забезпечення національної безпеки та складовий елемент сектору безпеки та оборони, в Законі України «Про національну безпеку» [3] фактично продубльовано визначення правового статусу поліції, який наведено в законі України про національну поліцію, а саме: «Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Разом з тим, визначаючи Національну поліцію як суб'єкт забезпечення національної безпеки, в Законі про національну безпеку не прописані завдання поліції як суб'єкта вказаного сектору.

Враховуючи вище наведене, нормативно- правові акти не конкретизують завдання поліції як суб'єкта забезпечення національної безпеки. Але, Закон України про Національну поліцію не визначає її суб'єктом сектору безпеки і оборони, тому і не закріплює конкретних завдань в зазначеній сфері. Серед завдань поліції надання поліцейських послуг щодо: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Втім, відповідно статті 97 зазначеного Закону передбачена одноразова грошова допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського у разі: 1) загибелі в ході участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони; 2) визначення поліцейському інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони; 3) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони [4].

Таким чином не визначаючи національну поліцію ні суб'єктом боротьби з тероризмом, ні суб'єктом сектору безпеки і оборони, законодавець передбачає одноразову допомогу за загибель чи поранення в антитерористичній операції та здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони. Аналіз окремих положень нормативно-правових актів та результатів діяльності Національної поліції дає змогу констатувати її участь у забезпеченні практично усіх видів національної безпеки на таких рівнях: стратегічному, тактичному та оперативному. Функції національної поліції щодо забезпечення національної безпеки здійснюються в межах адміністративної, оперативно-розшукової, кримінально-процесуальної діяльності. Офіційно визнано, що організація єдиного безпекового простору, де кожна людина почуватиме себе захищеною, – основна мета Національної поліції [5].

Серед них одним із пріоритетних та ключових завдань для системного захисту України від загроз національній безпеці є розвиток сектору безпеки і оборони. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека України», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 вже визначає на прями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони [6]. Питання статусу Національної поліції України як суб'єкта забезпечення національної безпеки потребує детального нормативно-правового закріплення. Для цього Україна перегляне й забезпечить виконання законодавства у сфері національної безпеки і оборони, зокрема уточнить та імплементує норми Закону України «Про національну безпеку України»; забезпечить системність реформування Національної поліції України, посилить кримінальну поліцію та органи досудового розслідування, зокрема у сфері боротьби з організованою і транснаціональною злочинністю. Визначення концепції

механізму забезпечення національної безпеки є ключовою основою країни для задоволення основних потреб і проблем безпеки громадян, а також протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам для країни.

Список бібліографічних посилань

1. Національна безпека : світоглядні та теоретико-методологічні засади: монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. Харків: Право, 2021. 776 с.

2. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку) : навчальний посібник / Нижник Н. Р., Ситник Г. П., Білоус В. Т. Ірпінь: Академія ДПС України, 2000. 70 с.

3. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>. (дата звернення: 05.03.2022).

4. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 05.03.2022).

5. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 році. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/npu-zvit-2020.pdf> (дата звернення: 05.03.2022).

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12> (дата звернення: 05.03.2022).

УДК 342.951(351.74)

Антон Олександрович ІВАНОВ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правоохоронної діяльності

та поліцейстики факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2269-9062>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

На Національну поліцію, як один із ключових суб'єктів правоохоронної системи України, покладається ряд важливих завдань щодо забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і

свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1]. Для забезпечення належної реалізації цих завдань поліція наділена відповідними повноваженнями, у переліку яких, закріпленому у Законі України «Про Національну поліцію», одними із перших вказані здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень [1]. Важливість превенції та профілактики важко перебільшити, адже саме від якості та ефективності їх реалізації у значній мірі залежить дієвість органів і служб поліції як окремої ланки правоохоронної системи України, першочерговою місією якої є не відновлення вже порушеного права і забезпечення притягнення винних у цьому осіб до відповідальності (хоча і це надзвичайно важливий напрямок роботи національної поліції), а завчасне виявлення можливостей скоєння протиправних дій та недопущення цього, своєчасне з'ясування та усунення умов і факторів, що сприяють вчиненню протиправної поведінки.

Розмірковуючи про проблемні питання превентивної діяльності органів і служб національної поліції необхідно звернути увагу на такі аспекти:

1. Закріплення визначення превентивної (профілактичної) діяльності у Законі «Про національну поліцію». На сьогодні цей нормативно-правовий акт, який є основним з питань правового статусу і діяльності поліції, не містить визначення поняття превентивної чи профілактичної роботи (або превенції чи профілактики), хоча дані терміни неодноразово використовуються у тексті цього Закону. Проте вказане визначення викладене в Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затвердженій наказом МВС України від 28.07.2017 № 650. Відповідно до даного наказу превентивна (профілактична) робота – це діяльність, передбачена законодавством, що спрямована на запобігання кримінальним та іншим правопорушенням, перевірку дотримання обмежень, установлених законом щодо осіб, які перебувають на профілактичному обліку, здійснення поліцейського піклування [2]. Як видно із наведеного, нормотворець ототожнює поняття «превенції» та «профілактики», однак у наукових колах це питання не є остаточно вирішеним, зокрема з цього приводу досить змістовну і, на нашу думку, слушну позицію виклав Ю. Д. Батан [3, с. 13-15], який виокремив ключові наукові підходи до розмежування та співвідношення понять «превенція», «запобігання», «попередження» та «профілактика, а також зазначив, що

превенція (запобігання) є родовим поняттям, яке включає профілактику та припинення. Сутність профілактики полягає в подоланні умов та причин об'єкта профілактики. Припинення передбачає недопущення продовження конфлікту (правопорушення) й/або принаймні мінімізацію шкідливих або небезпечних наслідків. При цьому профілактику, правник поділяє, на нормотворчу (виявлення й усунення детермінант (причин й умов) при конструюванні правових норм) й оперативно-розшукову (діяльність з виявлення й усунення детермінант, здійснювану правоохоронними органами) [3, с. 16].

Чому законодавче закріплення превентивної (профілактичної) діяльності важливе? Тому, що таким чином у концентрованому вигляді виражається її зміст, її найбільш важливі ознаки, ті її ключові сутнісні аспекти, які мають бути реалізовані у відповідній роботі органів і служб поліції. Досить складно чітко окреслити місію поліції як суб'єкта превентивної діяльності, не сформулювавши конкретного визначення поняття такої діяльності;

2. Превенція – це діяльність значно ширша, аніж попередження можливих правопорушень (в тому числі злочинів) та (або) зменшення їх небезпечних наслідків, вона спрямована на забезпечення і підтримку атмосфери суспільного спокою, порядку і безпеки. Тобто превенція має бути орієнтована не лише на реагування і протидію існуючим загрозам або тим, ризик появи яких дуже високий, але й на роботу з умовами та факторами, які можуть спонукати до вчинення протиправної поведінки чи іншим чином сприяти її скоєнню. З огляду на зазначене, поліція, яка сьогодні є перш за все сервісною службою, орієнтованою на надання поліцейських послуг, повинна більше уваги приділяти тим аспектам превентивної діяльності, які пов'язані із формуванням та підтримкою відповідної суспільно-правової атмосфери, зокрема йдеться про підвищення правової культури та вихованості населення, забезпечення формування у громадян свідомої та відповідальної поведінки. Тобто поліція має працювати як із реальними загрозами, так і з тим середовищем, в якому вони виникають, забезпечуючи такі умови у цьому середовищі, які унеможливлюватимуть чи значно зменшуватимуть вірогідність проявів протиправної поведінки. Зрозуміло, що це надзвичайно великий обсяг роботи і впоратися із ними належним чином самотужки поліції буде досить складно, особливо сьогодні, в умовах суттєвого кадрового дефіциту у системі органів Національної поліції. Позитивне вирішення даного питання є можливим за рахунок налагодження тісної та змістовної взаємодії поліції з відповідними інститутами громадянського суспільства, які займаються правовиховної, просвітницькою та іншою подібною діяльністю;

3. Підготовка поліцейських, перш за все тих, які працюють у підрозділах, для яких превентивна діяльність є основним і першочерговим напрямком роботи, має у більшій мірі орієнтуватися на формування у них (тобто поліцейських) умінь та навичок до непрямого впливу на громадськість, адже превентивна діяльність поліцейського, як слідє із вище зазначеного, не повинна обмежуватися суто застосуванням норм законодавства.

Означені кроки звичайно ж не вирішують усіх проблем і недоліків превентивної діяльності поліції, втім мають позитивно позначитися на підвищенні її ефективності, питання про що сьогодні є дуже актуальним з огляду на кількість правопорушень (як адміністративного, так і кримінального характеру), які вчиняються в нашій державі [4; 5]. Переконані, що суттєво зменшити рівень злочинності, зміцнити режим законності та стан правопорядку в державі не можливо самими лише заходами примусу та негативної (ретроспективної) відповідальності.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07. 2015 р. № 580-VIII // ВВР, 2015, № 40-41, ст.379 / База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#top> (дата звернення: 21.02.2022).

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 / База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text> (дата звернення: 21.02.2022).

3. Батан Ю. Д. Поняттєво-категорійний апарат превенції як призначення права / Ю. Д. Батан // Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. – 2017. – № 4 (80). – С. 11–19.

4. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році / Офіційний сайт Національної поліції / URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-npu-2019.pdf (дата звернення: 21.02.2022).

5. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 році / Офіційний сайт Національної поліції / URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/npu-zvit-2020.pdf> (дата звернення: 21.02.2022).

УДК 342.9

Володимир Олександрович ІВАНЦОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2904-0466>;

Катерина Олександрівна ЧИШКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8810-7950>

«ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПРАВО» ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА: КОМПЛЕКСНЕ УЯВЛЕННЯ ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИХ ЗАСАД

Події, які відбулись в Україні наприкінці лютого 2022 року, ще раз наглядно продемонстрували необхідність існування потужної національної системи правоохоронних органів з їх чітким функціональним розмежуванням. Одночасно, оптимізація цілісної системи цих органів, як і реформування кожного з них, потребує вирішення низки питань, пов'язаних з підготовкою кадрового потенціалу, виробленням оптимального та ефективного навчального процесу, який дозволить сформувати висококваліфікованих фахівців. Вкрай важливе значення в цьому процесі відіграє правильний підбір дисциплін, у процесі вивчення яких майбутні правоохоронці зможуть здобути необхідні теоретичні знання та практичні навички. Окремої уваги потребує процес навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання з огляду на їх особливий статус, який обумовлюється вказаними умовами.

Навчальні програми та плани, за якими навчаються курсанти, як правило дуже розгалужені, оскільки передбачають вивчення не тільки специфічних дисциплін на кшталт «Адміністративна діяльність поліції» чи «Організація служби дільничних офіцерів поліції», а і окремих дисциплін юридичної науки (наприклад, «Теорія держави і права», «Філософія права» тощо). Зі свого боку, вивчення останніх дає можливість курсантам зрозуміти тонкощі юриспруденції та освоїти ґрунтовну юридичну базу, за умови відсутності якої стає неможливим вивчення спеціальних дисциплін практичного спрямування. Отже, процес навчання, умовно кажучи, здійснюється за двома основними напрямками (блоками): загальним (юридичні дисципліни) і спеціальним (дисципліни та курси, що мають практичне спрямування в рамках діяльності поліції).

В той же час, більшості з курсантів достатньо складно застосовувати теоретичні знання під час опанування спеціальних юридичних дисциплін. Зазначене обумовлюється не рівнями якості викладання та кваліфікації науково-педагогічного складу, а безпосередньо відсутністю у курсантів розуміння «механізму перенесення» теоретичної бази у практичну площину. Тож можна говорити про відсутність певного сполучного елемента між теоретичними положеннями юриспруденції та конкретними курсами прикладного спрямування. Таким сполучним елементом, на нашу думку, повинна стати дисципліна, котра має наукове підґрунтя, власну теоретичну базу та включає прикладний аспект виконання органами поліції поставлених перед ними завдань. Мова йде про дисципліну та науку «Поліцейське право», яка сформувалась протягом XVII-XIX століть, і була пов'язана з «з осмисленням основних функцій поліції та визначення завдань, які перед нею стоять» [1, с. 177]. Стосовно необхідності відродження поліцейського права нині висловлюються провідні вчені, наприклад М. Н. Курко, П. Д. Біленчук, А. А. Ярмолук, наголошуючи на необхідності «визнати поліцейське право самостійною галуззю українського права» [2, с. 20]. В. В. Сокурєнко підкреслює, що «подальший розвиток поліцейського права незалежно від того, чи буде воно виокремлено як самостійна галузь права, чи залишиться як складова адміністративного права, сприятиме забезпеченню верховенства права, активізації процесів внутрішнього розвитку держави, забезпеченню публічної безпеки та добробуту громадян, подальшій орієнтації поліції на інтереси та потреби громади, дотриманню балансу безпеки та свободи в усіх сферах життєдіяльності суспільства» [3, с. 11].

Слід відмітити, що поліцейське право як «сучасна» навчальна дисципліна потребує переосмислення та відмежування від адміністративного права, оскільки не може вивчатись у своєму «класичному варіанті» як «теорією політики законодавства та управління» [4, с. 127]. Тим більше з огляду на те, що в період становлення поліцейського права, державне управління забезпечувалось поліцейськими. Натомість сьогодні такий підхід є не тільки не актуальним, а і взагалі можливим.

Підсумовуючи, зазначимо, що впровадження в навчальний процес дисципліни «Поліцейське право» може стати раціональним кроком, що призведе до підвищення якості підготовки курсантів вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання.

Список бібліографічних посилань

1. Берендєєва А. І. Історичні аспекти генези поліцейського права. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 4. С. 176-180.

2. Курко М. Н., Біленчук П. Д., Ярмолук А. А. Наука поліцейського права в Українському державотворенні: витоки, віхи, історіографія, сучасний стан і шляхи пріоритетного розвитку. *Наше право*. 2015. № 4. С. 17-22.

3. Сокурено В. В. Розвиток сучасної поліцейстики як крок у напрямі до підвищення ефективності діяльності органів Національної поліції. *Проблеми сучасної поліцейстики: тези доп. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 28 квітня 2021 року). Харків: ХНУВС, 2021. С. 9-11.

4. Крижановська В. А. Про «Поліцейське право» як різновид адміністративного права. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 3(9). С. 125-131.

УДК 328:185

Ірина Дмитрівна КАЗАНЧУК,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4269-2749>*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ДСНС УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

З введенням в Україні воєнного стану основні зусилля правоохоронців, які в посиленому режимі несуть службу за таких складних умов, спрямовані на підтримку правопорядку в регіонах, стабілізацію криміногенної ситуації, надання всебічної допомоги населенню та оперативне вирішення безпекових питань. Між тим в сучасному українському суспільстві набувають все більшої актуальності у теоретичному і практичному значенні відносини взаємодії та функціонування підрозділів Національної поліції України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які стоять на сторожі екологічної безпеки в Україні.

Виходячи зі змісту профільного Закону України «Про Національну поліцію», здійснення органами поліції правової діяльності з охорони навколишнього природного середовища полягає у: виявленні та припиненні адміністративних правопорушень; прийнятті рішення про застосування адміністративних стягнень; притягненні порушників природоохоронного законодавства до відповідальності,

в забезпеченні реалізації користувачами природи своїх прав, виконанні обов'язків, усуненні різних перешкод, які можуть заважати цьому; доставлянні у випадках і порядку, визначених законом, та затриманні осіб, які вчинили адміністративне правопорушення у сфері охорони природи та використання природних ресурсів, тощо [1]. Крім того, підрозділам Національної поліції надано право складати протоколи і розглядати справи про адміністративні правопорушення (ст. 222 та 255 КУпАП), які зачіпають екологічні інтереси суспільства (порушення вимог режиму радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіоактивного забруднення (ст. 46-1), порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів (ст. 152) тощо. Природоохоронні функції в основному здійснюють підрозділи превентивної діяльності, зокрема, патрульна поліція [2, с. 157]. Проте певні обов'язки в природоохоронній сфері покладені й на дільничних офіцерів поліції, які повинні захищати інтереси людини, суспільства й держави від суспільно небезпечних діянь і негативного впливу надзвичайних обставин, викликаних стихійним лихом, катастрофами, аваріями, пожежами й іншими надзвичайними подіями; надавати відповідну допомогу природоохоронним органам у вирішенні питань у забезпеченні екологічної безпеки та природокористування на дільниці [3, с. 139].

Детально природоохоронна діяльність поліції регламентована Інструкцією про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання й реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події, затвердженою наказом МВС України від 22.08.2016 р. № 859 [4].

Слід зазначити, що 15 березня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України (проект № 7147) «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності Національної поліції, у тому числі визначивши для неї додаткові повноваження в умовах воєнного стану в Україні. Доповнення, зокрема, стосуються і взаємодії органів та підрозділів Нацполіції з державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними особами державної форми власності, зокрема щодо забезпечення розмінування і допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт тощо.

Як приклад, працівники служб та підрозділів поліції Харківського гарнізону щодня вживають комплекс заходів для створення безпечного простору на території регіону та допомагають мобільним

підрозділам швидкого реагування ДСНС України при подоланні наслідків пожеж під час бойових дій, пошуку людей під завалами зруйнованих будівель, забезпеченні громадської безпеки у ході знешкодження вибухонебезпечних предметів та розмінуванні територій, а також в інших спільних заходах подолання важких наслідків воєнного часу. На нашу думку, у посиленні правового всеобучу та превентивної роботи актуальною була би спільна діяльність піротехніків ДСНС та вибухотехніків Національної поліції України щодо проведення занять із навчання дорослого населення та підлітків правилам безпеки при виявленні підозрілих предметів та застарілих боєприпасів, та наочна демонстрація техніки і обладнання, що використовуються під час робіт з виявлення та знищення вибухонебезпечних пристроїв.

Таким чином, правове регулювання взаємодії Національної поліції та ДСНС України в сфері забезпечення екологічної безпеки, особливо в умовах воєнного стану має бути спрямоване на: 1) визначення кола суспільних відносин у зазначеній сфері, які потребують захисту підрозділами Національної поліції та іншими суб'єктами публічного управління в спримоохоронній сфері; 2) чітке виокремлення (розподіл) їхніх повноважень між суб'єктами правоохоронної діяльності щодо забезпечення реалізації прав громадян у сфері забезпечення екологічної безпеки; 3) закріплення видів і заходів відповідальності працівників за невиконання або неналежне виконання зазначених повноважень. Доцільно також узгодити термінологію Закону України «Про Національну поліцію» з тією, що застосовується в Конституції України та в інших законодавчих актах, зокрема, в Законах України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», «Про правовий режим надзвичайного стану». Також конкретизувати положення ч. 3 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію», яка містить перелік складу поліції. Адже в чинній редакції це положення надто загальне, не дозволяє судити про конкретне призначення відповідних підрозділів, про їхні відмінності один від одного, не несе належного інформаційно-регламентуючого навантаження.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 24.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19?lang=en>.
2. Комарницький В.М., Єрофєєв М.І. Поліцейське забезпечення екологічної безпеки: правові питання. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2017. № 1 (77). С. 150–157.

3. Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України : монографія / Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Міністерство внутрішніх справ України ; Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків : Факт, 2022. – 452 с.

4. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання й реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події : наказ МВС України від 22.08.2016 № 859. *Офіційний вісник України*. 2016. № 77. Ст. 2583.

УДК 342.951:37.014.5

Марія Володимирівна КЛУБАНЬ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правоохоронної діяльності

та поліцейстики факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3622-5263>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ Е-ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПРАВА ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, функції та призначення освіти зазнають істотних змін та повинні задовільняти нові потреби та запити, які сформовані та викликані процесами модернізації та інформатизації сучасного українського суспільства. Більш того, кардинальних змін вимагає і світові перетворення, які були спричинені пандемією коронавірусної інфекції, починаючи з 2020 року. Заклади вищої освіти постали перед новими викликами, які змусили кардинально змінити методи та способи здобуття освіти. Заклади освіти змушені були в найкоротші терміни консолідувати свої зусилля задля пошуку найбільш ефективних шляхів функціонування та розвитку в нових умовах - в умовах мінливих змін та обмежень. Зміни стосувались не тільки закладів освіти, але й всього суспільства в цілому, тому що змінилися пріоритети і вимоги до студента і працівника правознавця в майбутньому. В пріоритеті стали нові базові навички, такі, як вміння орієнтуватися у великій

кількості інформації, що надходить, знаходити достовірну та потрібну інформацію, критичного осмислення отриманої інформації, навички діяти в умовах нестачі необхідних даних, а також здатність створювати нові інформаційні потоки. Самоосвіта та організованість стали найважливішими у розвитку людини.

Зміни, що відбуваються обумовлюють негайну необхідність модернізації закладів вищої освіти, зміни підходів до методів здобуття освіти, розвитку інноваційних напрямів навчання, що поєднують в собі гнучкість, масштабованість, зручність отримання знань, доступність для того, хто навчається, здатність задовольнити потреби студентів в отриманні актуальної інформації для професійного та особистісного зростання.

Е-освіта передбачає гнучкі та зручні методи навчання, інноваційні та інтерактивні форми здобуття нових знань, які відповідають викликам сучасного світу, проте впровадження інформаційно-комунікативних технологій в освітній процес породжує низку проблемних питань, таких, як створення єдиних стандартів та необхідність в нормативно-правовому регулюванні використання е-освіти; технологічні, економічні та культурні бар'єри впровадження електронної освіти.

Європейські країни розробляють єдину нормативно правову базу, яка регламентує електронну освіту (підготовку викладачів, створення освітніх веб-серверів та програм, а також питання матеріально технічного забезпечення) та підходить для усіх галузей науки. Це спричинило появу міжнародної організації, яка займається популяризацією технологій електронної освіти у Європейському Союзі, під назвою «European Distance Education Network» (скорочено – EDEN). Міжнародна освітня асоціація є відкритою для установ та окремих осіб, які займаються електронною освітою, забезпечуючи різнобічний досвід, асоціація охоплює всі рівні формальної та неформальної освіти та навчання. EDEN постійно сприяє розвитку мереж, міжнародного співробітництва та професійного розвитку своїх учасників. Метою діяльності EDEN є сприяння розвитку електронного навчання, що забезпечує платформу для всіх регіонів і країн Європи для співпраці та співпраці між установами, мережевими компаніями.

Не дивлячись на міжнародний досвід, на сьогодні, а ні Закон України «Про освіту» а ні Закон України «Про вищу освіту» не закріплено здобуття е-освіти ні як виду освіти, ні як способу здобуття нових знань, хоча 90 відсотків закладів вищої освіти змушені самостійно використовувати та впроваджувати е-освіту. І за останні два роки саме завдяки використання способів та методів е-освіти, навчання у закладах вищої освіти продовжується відповідно до затверджених графіків.

Нажаль, діюче законодавство не відповідає сучасним реаліям і не регулює взаємовідносини що виникли вже протягом тривалого часу.

Законодавцем не враховано, що фактично на сьогодні більшість закладів вищої освіти змушені впроваджувати е-освіту самостійно, не маючи жодного нормативно-правового закріплення та підтримки з боку держави. Не внесено жодних змін до норм часу для планування й обліку навчальної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.08.2002 № 450), і не передбачено нові види навчальної роботи. Нажаль, не враховано, що підготовка відео-лекцій, тестових завдань, задач, відео-презентацій, навчально-методичного матеріалу в електронному вигляді займає двічі, а інколи в тричі більше часу ніж проведення аудиторних занять. Окрім того, що науково-педагогічні працівники змушені витрачати значно більше часу, мають ще й мати необхідну матеріально-технічну базу вдома, для підготовки та запису відео-лекцій, відео-презентацій та інших електронних методичних матеріалів.

Підсумовуючи викладене, ми бачимо, що на сьогодні глобалізаційні процеси ставлять нові вимоги до сучасного фахівця і до вищої освіти в цілому, а з іншої сторони жодного адміністративно-правового забезпечення реалізації таких змін немає. Наразі є нагально потреба у внесенні відповідних змін до Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», а також прийняття Положення про е-освіту, і внесення змін до норм часу для планування й обліку навчальної та методичної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, і необхідно передбачити нові види навчальної та методичної роботи.

УДК 343.98

Світлана Олександрівна КНИЖЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1944-4256>

СТАНДАРТИ ПРАВОСУДДЯ, ДРУЖНЬОГО ДО ДИТИНИ, В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Одним із завдань держави є захист прав та інтересів дитини. Досить часто діти стають жертвами, свідками або виконавцями чи співучасниками кримінальних правопорушень. Такий досвід для дітей є

травматичним, а тому важливою є відповідна підготовка всіх учасників системи юстиції щодо стандартів правосуддя, дружнього до дитини. Особливо це стосується працівників поліції, оскільки вони є одними із перших, кому стає відомо про вчинене кримінальне правопорушення та спілкуються з дітьми-жертвами або дітьми, що порушили закон.

Серед рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи в Керівних принципах щодо правосуддя, дружнього до дітей слід назвати: здійснення повторного опитування переважно однією й тією ж особою з тим, щоб забезпечити узгодженість підходів до інтересів дитини; [1] максимальне обмеження кількості опитувань; адаптація тривалості опитувань до віку та можливості концентрації уваги дитини; заяви і свідчення дитини не вважати недійсними або ненадійними лише з причини віку дитини; вивчення можливості прийняття заяви дітей-жертв і дітей-свідків у спеціальних, дружніх до дітей, приміщеннях і оточенні; [2] створення дружніх до дітей міжвідомчих та міждисциплінарних центрів для дітей-жертв і дітей-свідків, де діти могли б заслуховуватись та проходити медичне обстеження для судово-медичних цілей та отримати всі відповідні терапевтичні послуги від відповідних фахівців [1].

На сьогодні національне кримінальне процесуальне законодавство щодо процедури допиту (опитування) дитини хоч і має певні особливості, але нажалі не сприяє зменшенню кількості контактів дитини з системою правосуддя, особливо, коли дитина є жертвою або свідком.

Водночас, МВС України активно працює над імплементацією найкращого досвіду інших держав з питань правосуддя щодо неповнолітніх. Так, ще у 2012 році був прийнятий наказ МВС України, що передбачав використання методики «Зелена кімната» для проведення опитування дитини, яка є потерпілою або свідком у кримінальному провадженні, в облаштованому для цих цілей приміщенні. Передбачалося, що ця методика застосовується до дітей віком від 4 до 14 років, а на розсуд слідчого чи суду – й у віці від 14 до 16 років, які потерпіли внаслідок учинення кримінальних правопорушень насильницького характеру або стали їх свідками. Ця методика була спрямована на мінімізацію повторної травматизації психіки дитини [2]. Згодом цей наказ втратив чинність у зв'язку зі створенням підрозділів ювенальної превенції Національної поліції. Чинний наказ положень про «Зелені кімнати» вже не містить [3]. Однак, працівники національної поліції продовжують використовувати позитивний досвід «Зелених кімнат» при роботі з дітьми.

Окрім того, на сьогодні МВС України підтримує запровадження моделі «Барнакус», яка направлена на застосування міжвідомчого підходу для роботи з дітьми, що постраждали від насильства та надання відповідними фахівцями необхідної допомоги [4].

Значну роль у впровадженні стандартів правосуддя, дружнього до дитини в діяльності поліцейських відіграє їх професійна підготовка. Так, наразі перед поліцейськими стоїть завдання щодо оволодіння сучасними методиками розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються відносно дітей або за їх участю. Наприклад, створення та поширення контенту зі вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій.

Досвід зарубіжних країн говорить про те, що зміст курсів підвищення кваліфікації залежить від потреб поліцейського управління/підрозділу. Кожне регіональне поліцейське управління та центральний підрозділ мають власні списки обов'язкових курсів. Співробітники повинні проходити обов'язкові курси один раз на рік. Наприклад, Коледж державної поліції в Латвії серед програм підвищення кваліфікації містить таку обов'язкову дисципліну як захист прав дітей. У США серед навчальних програм поліцейських передбачено розслідування сексуальних злочинів щодо неповнолітніх, де курсантів знайомлять із типовими аспектами сексуальних злочинів щодо дітей та процесом притягнення до відповідальності осіб, арештованих за сексуальні злочини проти неповнолітніх [5, с. 141].

Пропонуємо в професійній підготовці працівників поліції визначити низку обов'язкових дисциплін щодо психологічних особливостей спілкування з малолітніми/неповнолітніми учасниками судового процесу, зміцнення системи захисту дітей у конфлікті з законом, особливостей кримінального провадження щодо неповнолітніх, специфіки роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку, нетравматичних методик опитування дітей-жертв насилля та дітей-свідків.

Потребують подальших розробок тренінгові програми, які були би міждисциплінарними, інтерактивними (з обговоренням кейсів, майстер-класами, муткортами) і об'єднували б різних суб'єктів, які залучені до правосуддя за участю дітей. На сьогодні психологічні аспекти роботи з дітьми є однією з найбільш затребуваних тематик для навчання.

Актуальним також є питання щодо спеціалізації слідчих. Наразі в слідчих підрозділах поліції спеціалізація щодо неповнолітніх є, але часто формальна й охоплює не всі провадження за участю дітей. Так, спеціалізація часто не залежить від здібностей і підготовленості працівника поліції до здійснення кримінального провадження за участю дітей і заснована лише на тривалості стажу роботи. Окрім того,

важливо відмітити, що провадження, де діти є потерпілими чи свідками, зазвичай не охоплюється дитячою спеціалізацією.

Отже, при підготовці поліцейських необхідно передбачити обов'язкові дисципліни щодо особливостей спілкування з малолітніми/неповнолітніми учасниками судового процесу та окремих криміналістичних методик з врахуванням сучасних потреб. Поширити «дитячу спеціалізацію» у кримінальних провадженнях на всіх дітей, які перебувають у контакті та у конфлікті із законом (не тільки на дітей-підозрюваних, але й на дітей-свідків, дітей-потерпілих).

Список бібліографічних посилань

1. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей. URL: <https://rm.coe.int/16804c2188> (дата звернення 15 березня 2022).

2. Інструкція з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей: Наказ МВС України від 19.12.2012 № 1176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-13#Text> (дата звернення 15 березня 2022).

3. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#n7> (дата звернення 15 березня 2022).

4. Халдорссон О., Бугаєць Т. Правовий аналіз роботи моделі «Барнахаус» в Україні. URL: https://www.naiu.kiev.ua/images/news/img/2021/04/090421_9.pdf (дата звернення 15 березня 2022).

5. Хатія Деканоїдзе, Мадлен Хелашвілі. Системи освіти та підготовки поліції в регіоні ОБСЄ. Київ. 2018. 164 с.

УДК 343.9(477)

Іван Васильович КРИЩАК,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3530-4269>*

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ СТВОРЕННЯ МОНІТОРИНГОВИХ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ГРУП НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Досвід створення мобільних груп на всеукраїнському рівні та необхідність його перейняття у кримінологічну галузь. Позитивним був і залишається досвід зі створення мобільних груп з моніторингу

дотримання прав людини в Україні у 2006 році. Так, К. Левченко зауважує, що у той факт, що мобільні групи з моніторингу дотримання прав людини в діяльності поліції будуть створені в Україні і почнуть утверджуватися в якості реального механізму співпраці поліції з правозахисними організаціями, тоді не вірилось, однак такий експеримент в один час став можливим і знайшов свою підтримку та розуміння з боку керівництва МВС України, а згодом їхня діяльність поширилась на всю територію України. У такий спосіб інноваційний механізм моніторингу дотримання прав людини з боку поліцейських став можливим завдяки успішному функціонуванню таких мобільних груп. Цей досвід може стати поштовхом для відновлення та вдосконалення їхньої роботи в системі МВС України і, можливо, стане відправною точкою для створення подібних груп в інших правоохоронних відомствах [1, с. 6–7].

Ініціаторами створення таких мобільних груп стали фахівці Харківського національного університету внутрішніх справ України та Харківської правозахисної групи на чолі з видатним українським соціологом В. О. Соболевим. На початку 2005 р. їхній досвід було вивчено та узагальнено, оцінено як позитивний, а розроблений механізм формування мобільних груп визнано ефективним для запровадження у всій системі МВС України. Відповідно до наказу Міністра № 536 від 8 липня 2005 р., мобільні групи були створені на базі відомчих навчальних закладів з розрахунку по одній групі на закріплену область чи залізницю згідно з розподілом. За цей процес персональну відповідальність несли ректори ВНЗ МВС. Наказом передбачалося включити до складу мобільних груп фахівців з числа працівників постійного складу, які мають досвід практичної та наукової роботи у сфері дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина, захисту їхніх законних інтересів, а також залучення до роботи кожної групи по два представники громадських організацій правозахисної спрямованості, зареєстрованих у встановленому порядку. Очолювали групи помічники Міністра, які є його представниками в територіальних органах. Розпочалася практична робота мобільних груп. Перші виїзди були здійснені у 2005 р. За результатами моніторингу та аналізу виявлених порушень готувалися звіти, а також науково-обґрунтовані методичні рекомендації для поліцейських органів і підрозділів з питань недопущення порушень законності та конституційних прав і свобод людини та громадянина в їх діяльності. Водночас, як будь-який новий і нетрадиційний крок, мобільні групи зіштовхнулися з низкою проблем у своїй діяльності, зокрема з питаннями організаційного плану (особливо, коли за вищим навчальним закладом закріплено декілька областей), методичного, фінансового,

кадрового тощо. Так, складно було організувати роботу в тих областях, де відсутні ВНЗ МВС України [1, с. 7–8].

Як зауважив професор В. О. Соболев, ідея створення мобільних груп з моніторингу дотримання конституційних прав та свобод громадян є досить новою не тільки для нашої держави, а й унікальною на всьому пострадянському просторі [1, с. 12]. Вона потребує свого впровадження в умовах криміногенності багатьох регіонів, заради вироблення сприятливої кримінологічної політики попередження та боротьби зі злочинністю, спільного виконання завдань з боку наукових підрозділів, поліцейських-практиків і соціальної спільноти у напрямку подолання існуючих проблем та факторів злочинності.

Регіоналістська наука сьогодні маловідома для більшості, хоча її спектр досліджень є набагато привабливішим, аніж можна собі уявити. Переважно йдеться про практичну складову на місцях, в областях, адміністративно-територіальних центрах, про конкретику виявлення культурних, ментальних особливостей того чи іншого регіону заради боротьби з негативними явищами, що породжують злочинність. Застосування передових методик спеціально створеними мобільними кримінологічними групами у скорому часі може набути широкого розголосу за умови застосування ними інноваційних передових методик боротьби зі злочинністю на регіональному та загальнодержавному рівні, у разі позитивних відгуків та рекомендацій. Так склалося, що сучасна кримінологія потребує свого практичного застосування, використовуючи різноманітні методики з найрізноманітніших галузей і сфер діяльності. Тому нами пропонується створення відповідних моніторингових мобільних груп із числа найбільш досвідчених кримінологів з метою виявлення ситуації на місцях та вироблення адекватних заходів впливу на стан і рівень злочинності. Сьогодні виникає гостра необхідність пошуку якісно нових підходів і шляхів боротьби зі злочинністю, адже це друга війна на внутрішньому, невидимому фронті.

Проводячи предметні дослідження у тій чи іншій галузі та надаючи професійні рекомендації щодо вирішення практичних завдань протидії злочинності, ми тим самим зближаємо теорію з практикою. Однак для такої взаємодії вимагається відповідна безпосередня близькість спілкування з криміногенним елементом у місцях позбавлення волі з метою вироблення якісних методик відповідної боротьби та взаємодії. Усвідомлення ученими-кримінологами практичної значущості своєї науки може відбутись безпосередньо виконуючи конкретні нагальні завдання та експерименти, інтерв'ю на регіональному рівні тощо. Вказана необхідність її реалізації на практиці зумовлює глибинне переосмислення кримінологічної науки у напрямку

формування її предмету на практико-наукових, а не теоретичних засадах. Це об'єктивно сприятиме глибинному переосмисленню духовно-сутнісних основ кримінології, об'єктивно формуватиме нову дослідницьку галузь з виявлення духовно-практичних сторін кримінології крізь призму накопиченого теоретичного матеріалу та практичного досвіду, що суттєво допоможе в успішному вирішенні поставлених завдань, новаторському вдосконаленні теоретико-методологічної бази кримінології, що можливе за умови застосування міждисциплінарного підходу у кримінологічній науці з використанням передових досягнень найрізноманітніших наукових галузей, що й являє собою умовне уявлення регіоналістської кримінології, об'єктом вивчення якої є соціальне середовище, з урахуванням першооснови – виявлення духовно-сутнісних властивостей причин, що породжують злочинність, на регіональному, загальнодержавному та світовому рівні.

У результаті проведеного дослідження нами сформульовано такі наукові положення:

Поширення злочинності у суспільному середовищі. Злочинність розмиває основи суспільства, підриває авторитет особистості, шкодить соціальному благополуччю та позначається на загальній атмосфері соціуму. Різноманітні грані і сторони її функціонування обумовлюють щоразу нові аспекти дослідження вказаного феномену як з позицій наукового, так і практичного осмислення. Злочинність – багатогранна, вона поширюється великими темпами, тож слід активними методами протидіяти їй, виробляти нові шляхи боротьби з нею. Це завдання покладене насамперед на кримінологію як науку про злочинність, а також на величезну кількість кримінологічних напрямів, наприклад, політичну кримінологію чи кримінологію (метафізичне виявлення суспільного зла). Як бачимо, поприще для дослідження у вказаних напрямках безмежне.

Управління процесами злочинності на регіональному рівні. На основі опрацювання величезного масиву наукового матеріалу та узагальнення практичного досвіду і напрацювань можливе максимально правильне прийняття відповідного управлінського рішення, що, власне, й зумовлює якісне управління процесами злочинності. Цілеспрямований вплив на такі процеси з боку всіх державних органів передбачає тісну взаємодію, розуміння спільних завдань і досягнення поставлених управлінських цілей. Пріоритетом роботи державних органів має стати протидія негативним явищам і процесам, що включає в себе передусім ідеологічну та духовно-ціннісну складову, і, як наслідок, боротьбу зі злочинністю на основі пропагування високих духовно-ціннісних ідеалів. Тому в даному випадку попередження негативних явищ і процесів у суспільстві передбачає недопущення (викорінення) злочинності.

Необхідність формування стратегічної політики з найрізноманітніших напрямів захисту транскордонного співробітництва. Управління злочинністю на місцевому (регіональному) рівні, її попередження – це комплекс завдань, що утворюють цілісну систему її присікання, що поширюється на відповідний предметно-об'єктний рівень із розумінням загальносвітових, державних і регіональних особливостей, соціальних станів, з виробленням відповідних форм і заходів попередження конкретних осіб, з метою істотного зниження рівня злочинності. Тут йдеться також і про розроблення цілісних програм протидії злочинності, вироблення відповідних планів, створення кримінологічних мобільних груп з моніторингу стану злочинності в регіоні та прийняття стратегічних управлінських рішень. Із використанням всього методологічного інструментарію, у тісній взаємодії держави з інститутами громадянського суспільства, окремими фізичними та юридичними особами, як це відбувається сьогодні у високорозвинених країнах завдяки ефективній діяльності громадських формувань, можна очікувати на позитивний результат. На процеси зменшення злочинності, недопущення втягнення у злочинну діяльність нових осіб, вчинення ними злочинів і розширення криміналізації суспільства впливає багато факторів. І саме кримінологія повинна стати основою для передових, новітніх досліджень, особливо що стосується вироблення нових теорій, концепцій, відповідної ідеологічної пропаганди і боротьби зі злочинністю.

Науково-обґрунтований управлінський підхід та його реалізація на практиці. Сучасні кризові явища в Україні та світі є серйозним чинником руйнування особистісного начала кожної людини. Адже коли руйнується людина – піддається руйнації все навколо. У цих процесах важливу роль покликана відігравати наука. Так, провідні країни світу пріоритетом свого прогресивного розвитку, як це не дивно, визначили науку. Видатні особистості, державно-політичні діячі здатні повести за собою велику кількість людей правильним шляхом, формуючи високі ідеали особистісного начала. Водночас авторитарність чиновницького апарату, відсутність відповідного досвіду в управлінського керівництва, ієрархії професійного зростання і просування на посадах є, безумовно, перешкодою для організації ефективної протидії злочинності, а отже, серйозною загрозою всьому суспільству.

Особливості злочинності в умовах нинішнього дня. Зі здобуттям Україною незалежності злочинність у нашій державі набула особливо великих масштабів, нині вона носить зовсім інший – прихований, «білокомірцевий» – характер, особливо що стосується корупційної складової. Попри всю чисельність антикорупційних органів, Україна продовжує залишатись однією з найкорумпованіших країн

світу. Нинішнє суспільство вирізняється глобальною свободою, ідеологічним плюралізмом, який поступово переростає у вседозволеність публічної риторики. У такому хаосі важко розібратись, відрізнити правду від істини, що особливо згубно позначається на молоді, яка вже завтра стає майбутнім поколінням нової формації. Такі процеси не могли не позначитися на загальному стані злочинності. Сьогодні означені окреслені тенденції лише зростають, еволюціонують, поширюються на особливо вразливі категорії людей і місця. Тож задля вироблення ефективної боротьби вимагається розроблення якісних, стратегічно продуманих правових конструкцій, адже злочинність у нинішніх умовах є злагодженою, конструктивною, організованою, озброєною, в тому числі й інформаційними технологіями, пронизана корумпованою складовою. Вона набула форм транскордонно-глобального поширення, є «розумною», використовуючи досягнення кращих умів людства, часто створюючи вірусні технології, здатні підірвати цілі транскорпорації, критичну інфраструктуру життєво важливих об'єктів. Таким чином, правоохоронні структури мають йти в ногу з часом і оперативно використовувати досягнення науки, техніки для реалізації поставлених правоохоронних цілей. Постійний моніторинг найрізноманітніших світових досягнень здатний вивести боротьбу зі злочинністю на передові рубежі.

Список бібліографічних посилань

1. Мобільні групи з моніторингу забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності органів внутрішніх справ: практичний посібник. ХІСД, 2006. 360 с.

УДК 342.6

Катерина Олегівна КРУТ,

*кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри
правоохоронної діяльності та поліцейстики факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3027-4198>*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Одним із видів діяльності Національної поліції України є надання публічно-сервісних послуг (адміністративних поліцейських послуг), з метою реалізації законних прав та обов'язків громадян та юридичних осіб. Зміст та перелік адміністративних послуг з розвитком суспільних

відносин поповнюється, та за допомогою комп'ютеризації модернізується. Виникає потреба в аналізі адміністративних послуг, які надає Національна поліція України.

Підрозділами Національної поліції згідно законодавству надаються наступні адміністративні послуги:

1. Видача дозволів на придбання і перевезення вогнепальної зброї, боєприпасів, інших предметів, на які поширюється дозвільна система для юридичних осіб та фізичних осіб;

2. Видача дозволу на зберігання і носіння (реєстрація, перереєстрація) нагородної зброї, мисливської, холодної, пневматичної зброї, інших предметів, на які поширюється дозвільна система;

3. Переоформлення зброї за місцем її обліку з одного власника на іншого;

4. Видача дозволу (оформлення документів) на відкриття та функціонування об'єктів дозвільної системи, що працюють з вибуховими матеріалами, піротехнічних майстерень та інших об'єктів відповідно до Положення про дозвільну систему, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 р. № 576;

5. Видача дублікатів документів дозвільного характеру, зазначених у пунктах 1, 2 і 4 цього переліку, у разі їх втрати або пошкодження.

6. Видача ліцензії:

– на виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду;

– на виробництво спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продаж;

– надання послуг з охорони власності та громадян;

– на провадження діяльності, пов'язаної з виробництвом, торгівлею піротехнічними засобами;

– на провадження діяльності, пов'язаної з наданням послуг стрільбищами невійськового призначення та функціонування мисливських стендів;

7. Переоформлення ліцензії, видача дубліката ліцензії, видача копії ліцензії вищезгаданої у пункті 6;

8. Оформлення та видача: дозволу на перевезення надгабаритних, великовагових вантажів та документів щодо погодження маршрутів дорожнього перевезення небезпечних вантажів;

9. Забезпечення супроводження для безпечного перевезення негабаритних, великовагових та небезпечних вантажів, автобусів та інших транспортних засобів спеціалізованими автомобілями Національної поліції з використанням спеціальних світлових або звукових сигналів;

10. Обстеження з виїздом на місце території або окремих ділянок автомобільних доріг, вулиць і залізничних переїздів, на яких планується розміщення об'єктів дорожнього сервісу, малих архітектурних форм; ділянок вулично-дорожньої мережі, на яких планується відкриття нових або перегляд діючих маршрутів руху транспортних засобів, залучених до перевезення пасажирів;

11. Підготовка і видача технічних умов на розміщення об'єкта дорожнього сервісу та малої архітектурної форми;

12. Перевірка проектної документації щодо будівництва, реконструкції і ремонту автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів, об'єктів дорожнього сервісу, інших дорожніх споруд; забудови окремих територій населених пунктів; генеральних планів окремих забудов у населених пунктах; проектів комплексних схем організації руху та спорудження ліній міського електричного транспорту; схем організації дорожнього руху на відповідність технічним умовам та нормативно-правовим актам з безпеки дорожнього руху з подальшим оформленням документів щодо її розгляду та затвердження з наданням погодження або відмови в наданні погодження;

13. Доставка, зокрема з використанням спеціальних транспортних засобів, затриманих за порушення правил, норм і стандартів у сфері безпеки дорожнього руху або технічно несправних транспортних засобів до визначеного замовником місця їх зберігання [1].

Перейдемо до адміністративно-правової характеристики даного переліку. Поліцейські адміністративні послуги здійснюються виключно підрозділами Національної поліції України; усі послуги є платними, та чітко вказані в Переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розмір плати за їх надання [1].

Для зручності та інформативності вище перелічені поліцейські адміністративні послуги надаються в електронній формі з використанням Єдиного державного вебпорталу адміністративних послуг, у тому числі і через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів.

Для суб'єкта звернення це має свої переваги, по-перше існує інформаційна картка, де зазначено опис послуги, а саме назва послуги, адміністративний збір, строк надання послуги, результат надання послуги, способи отримання результату, підстави для відмови,

порядок оскарження, нормативно-правова база, якою регламентується та чи інша адміністративна послуга. Також зазначаються необхідні документи та місце, де отримати адміністративну послугу. По-друге, суб'єкт звернення може особисто звернутися офлайн або подати документи онлайн, через застосунок ДІЯ (в процесі розробки). Отримання адміністративних послуг Національної поліції України стали швидшими, що значно економить час суб'єкта звернення та комфортнішими, за допомогою електронної черги.

Розглянувши адміністративно-правову характеристику адміністративних послуг Національної поліції України можна дійти висновку, що орган виконавчої влади, який перш за все займається внутрішньою безпекою та правопорядком в державі, має ще повноваження з надання публічно-сервісних послуг, а сама надання поліцейських адміністративних послуг. На даному етапі, адміністративні послуги чітко визначені законодавством та мають переваги з процедури їх отримання.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.06.2007 № 795 // Верховна Рада України : веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення 18.02.2022).

УДК 351.74(477)

Сергій Володимирович КУШНАРЬОВ,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Національна академія внутрішніх справ (м. Київ);
ORCID: <https://orcid/0000-0001-8474-9876>*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

В процесі повсякденної діяльності працівники поліції стикаються з екстремальними ситуаціями (спроби заволодіння вогнепальною зброєю, озброєний опір і напад, масові заворушення і т.п.). В таких умовах необхідно оперативно оцінити обстановку і визначити таку послідовність дій, при яких буде досягнутий максимальний позитивний результат з мінімальними негативними наслідками.

Для працівників поліції раціональне використання своїх знань, умінь і навичок є ключем до успішного виконання завдань в

різноманітних ситуаціях оперативно-службової діяльності. Іншими словами, кожному працівнику поліції необхідно розвивати і удосконалювати тактичну грамотність стосовно дій в екстремальних ситуаціях.

В цьому зв'язку особливого значення набуває використання у відомчому освітньому процесі сучасних педагогічних технологій, які включають ефективні методи та інноваційні методики формування спеціальних навичок у працівників поліції [1].

В пошуках вирішення проблеми посилення практичної спрямованості підготовки майбутніх працівників поліції можна виділити декілька напрямів, взаємопов'язаних між собою: використання нових інформаційних технологій, що забезпечують практичну спрямованість у процесі вивчення дисциплін, включених у навчальний план вузу; проведення практичних занять на базі профільних установ і практичних органів; використання активних педагогічних технологій (тренінгів, сюжетно-рольових ігор, дискусій і т.п.).

Згідно літературних джерел [2, с. 76; 3, с. 23], після прослуховування лекції засвоюється близько 5% наданої інформації, після самостійного читання – 10%, використання засобів унаочнення збільшує обсяг засвоєного матеріалу до 20%, демонстрація зразків професійного поведіння є ще ефективнішою (30% матеріалу). Робота в дискусійній групі збільшує обсяг засвоєної інформації до 50%, практичне опанування професійних дій в умовах, наближених до реальних, – до 75%. Поєднання всіх зазначених засобів, методів і прийомів дає найбільший ефект: при оптимальному і педагогічно доцільному їх використанні слухачі засвоюють до 90% нового матеріалу (знань, умінь, навичок, способів діяльності і поведінки) [4, с. 11].

Наведені дані свідчать, що інтерактивні форми і методи навчання найбільшою мірою відповідають вимогам сучасності та справедливо вважаються найефективнішими. Серед таких методів, на нашу думку, найбільш ефективним у застосуванні є кейс-метод (англ. *case method*, метод кейсів, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу), який дозволяє застосувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань. Кейс-метод не суперечить традиційній системі навчання [5]. Мета цього методу полягає в активізації курсантів (слухачів) і підвищення рівня навчальної мотивації через стимулювання професійного інтересу.

За ствердженням Н. В. Думко: "Індивідуальний аналіз кейсу і його обговорення в групі містять більші можливості для розвитку фахової майстерності, ніж заучування підручника чи конспекту лекцій" [6, с. 132].

Ефективність навчання за допомогою кейс-методу очевидна. Майбутньому працівнику поліції надається можливість перевірити теорію на практиці, активізувати свої здібності, творчо мислити.

Найбільш доцільно, на наш погляд, використовувати кейс-метод у вузах юридичного профілю при вивченні гуманітарних дисциплін, зокрема правознавства, психології, політології, етики.

В Україні кейс-технології ще називають методом аналізу конкретних ситуацій або ситуаційними завданнями.

Навчальні ситуації можуть мати різну професійну тематичну спрямованість від науково-популярних питань на початковому етапі навчання до проблем, пов'язаних з вузьким профілем спеціальностей (слідча і оперативна робота, дізнання тощо) на наступних етапах.

З точки зору юридичної психології, ситуацію слід моделювати таким чином, щоб вона, крім відомої схеми “людина-середовище”, характеристик “проблемна”, “складна”, “небезпечна”, “екстремальна” і т.д., суб'єктивно передбачала контрольованість людиною. З урахуванням цього моделювання ситуацій для майбутніх працівників поліції може реалізовуватися у декількох варіантах чи їх комбінаціях, в залежності від характеру ініційованої такими ситуаціями інтелектуальної діяльності, зокрема: ситуація-небезпека; ситуація-провокація; ситуація-бійка; ситуація-інцидент; ситуація-конфлікт; ситуація-погроза; ситуація-шантаж; ситуація-ігнорування; ситуація-обман; ситуація-образа; ситуація-психологічний тиск.

Запропоновані ситуації та їх відпрацювання в процесі професійної підготовки сприятимуть виробленню у майбутніх працівників поліції алгоритмів поведінки, закріпленню механізмів саморегуляції, дотриманню стратегії “безперечності Закону і юридичної норми”.

Ситуації можуть мати декілька варіантів їх вирішення, в рівному ступені близьких до оптимального і прийнятних у конкретній обстановці. Обговорення різноманітних варіантів вирішення однієї і тієї ж ситуації суттєво поглиблює досвід співробітників: кожен з них може познайомитися з варіантами вирішення, послухати і зважити їх оцінки, доповнення і зміни. Це, звісно, не рівноцінно багатократному самостійному прийняттю рішень у реальній обстановці, але в певній мірі сприяє набуттю життєвого досвіду.

Отже, в цілому кейс-метод дозволяє оптимізувати навчальний процес, сприяє формуванню універсальних компетенцій майбутніх працівників поліції.

Насамкінець зазначимо, що на сьогодні не існує певного стандарту кейсів, що надає можливість для педагогічної творчості викладачам кафедр.

Список бібліографічних посилань

1. Голопич І. М. Використання кейс-стаді технології в підготовці майбутніх поліцейських до професійного спілкування // *Topical*

aspects of modern science and practice: Abstracts of I International Scientific and Practical Conference. Frankfurt am Main, 2020. С. 234-235. doi: 10.46299/ISG.2020.II.I.

2. Максимова Н. Ю. Впровадження тренінгових технологій як засіб підвищення ефективності навчання студентів // Теорія та досвід застосування тренінгових технологій у практичній психології. Київ, 2003. С. 76-77.

3. Мороз Л. І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : монографія. Київ : Паливода, 2005. 228 с.

4. Барко В. І., Бондарчук М. Т. Профілактика ВІЛ та формування безпечної поведінки персоналу органів внутрішніх справ України : навч.-метод. посіб. Київ, 2004. 73 с.

5. Кузнецова Л. В., Осинцева Л. М. Кейс-метод обучения при формировании универсальных компетенций обучающихся в образовательных организациях системы МВД России. *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*. Санкт-Петербург, 2019. № 3 (83). С. 188-196. doi: 10.35750/2071-8284-2019-3-188-196.

6. Думко Н. В. Формування професійної зрілості майбутніх офіцерів патрульної служби в процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2021. 191 с.

УДК 342.95:342.7-053

Вікторія Сергіївна МАКАРЕНКО,

*кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3310-0684>;*

Павло Валентинович МАКАРЕНКО,

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9055-3287>*

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗШУКУ ДІТЕЙ,
ЯКІ ВВАЖАЮТЬСЯ ЗНИКЛИМИ БЕЗВІСТИ, НА ПРИКЛАДІ
СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ**

Розшук безвісті зниклих дітей є одним із найбільш пріоритетних напрямків роботи поліції, оскільки діти є однією із найбільш вразливих і найменш захищених верств населення і саме на підрозділи

ювенальної превенції функціонально покладається основний «тягар» роботи із ними, в тому числі і у випадках зникнення дитини. США є однією із найбільш цікавих країн для розгляду, оскільки за статистикою там знаходять 97,8 % зі зниклих дітей [1].

У Сполучених Штатах Америки Національним центром зниклих безвісти та експлуатованих дітей розроблено спеціальний документ – Політику правоохоронних органів в разі надходження інформації про зниклу або залишену без догляду дитину (Law-Enforcement Policy and Procedures for Reports of Missing and Abducted Children), відповідно до якої правоохоронні органи повинні надати своїм співробітникам інструменти, що дозволяють їм діяти впевнено і рішуче, коли їм доводиться стикатися з повідомленнями про зникнення дітей. Найважливішим інструментом, який може надати центр, є чітко сформульована директива, що містить зрозумілі процедури, яким офіцери повинні використовувати як керівництво на кожному етапі розслідування [2]. Крім того, спеціальна підготовка та загальна поінформованість про проблему зникнення дітей допоможуть кожному офіцеру поліції зрозуміти, яку важливу роль він чи вона відіграє у сфері захисту дітей. Наприклад, офіцери повинні знати, що вони можуть зіткнутися з різними типами випадків зникнення дитини, кожен з яких має унікальні вимоги до реагування. Серед них виділяються наступні:

1. викрадення незнайомцем стосується дитини, яка була незаконно викрадена особою, яка не є членом сім'ї, шляхом застосування фізичної сили, переконання або загрози заподіяння тілесних ушкоджень;

2. викрадення членами сім'ї відбувається у випадках, коли порушуючи ухвалу суду, постанови або інші законні права опіки член сім'ї дитини або особа, що діє від імені члена сім'ї, забирає або не повертає дитину. Це явище також іноді називається викраденням батьками;

3. дитина, що втекла, найчастіше підліток, добровільно йде з дому з різних причин. Стосується осіб віком до 17 років;

4. дитина, залишена без догляду – це дитина, опікун якої не робить жодних зусиль, щоб повернути дитину після втечі, яка була покинута або покинута, або яку попросили залишити свій будинок і не дозволили повернутися. Діти цієї категорії не завжди повідомляються владі як зниклі безвісти, але часто потрапляють у поле зору правоохоронних органів;

5. дитина, що загубилась, травмувалась або зникла з іншої причини, визначається як дитина, яка зникла безвісти за невідомих обставин. Інцидент може варіюватися від дитини, яка пішла і загубилась, до викрадення дитини, коли ніхто не був свідком цієї дії. Ці обставини іноді пов'язані з «нечесною грою», коли ті, хто повідомляє про інцидент, намагаються приховати злочин за участю дитини;

Під терміном «зникла дитина» розуміється особа молодше 18 років, чиє місцезнаходження невідоме його або її батькам, опікунам або відповідальній стороні.

Окремо наводяться алгоритми дій учасників пошукової операції, зокрема, офіцер поліції, призначений на розгляд справи про зниклу дитину зобов'язаний:

1. Негайно відреагувати на заяву, шляхом прибуття на місце події, увімкнувши відеокамеру, встановлену на патрульному автомобілі, якщо цього вимагають обставини.

2. Опитати батьків або особу, яка зробила заяву про зникнення.

3. Отримати детальний опис зниклої дитини, включаючи фото та відео.

4. Підтвердити, що дитина дійсно зникла.

5. Перевірити статус опіки над дитиною.

6. Визначити обставини епізоду зникнення.

7. Визначити, коли, де і хто востаннє бачили зниклу дитину.

8. Опитати людину (осіб), яка востаннє контактувала зі зниклою дитиною.

9. Визначити зону безпеки зниклої дитини для її віку та стадії розвитку.

10. Зробити початкову оцінку типу інциденту.

11. Отримати опис підозрюваного та іншу відповідну інформацію.

12. Визначити правильну категорію справи про зниклих безвісти і переконатись, що повідомлення надіслано негайно.

13. Надати детальну описову інформацію комунікаційному підрозділу для оновлення трансляції.

14. Встановити особи та окремо опитати всіх на місці події.

15. Провести негайний ретельний огляд місця події. За допомогою додаткового персоналу необхідно провести систематичний ретельний огляд місця події.

16. Опечатати/захистити місце, територію будинку дитини та зони інтересу як потенційні місця злочину.

17. Встановити, чи має дитина доступ до Інтернету, мобільного телефону та/або іншого комунікаційного пристрою.

18. Підготувати необхідні звіти та заповнити відповідні форми. Інформація, зібрана першим(-ими) відповідальним(-ими) офіцером(-ами), може мати важливе значення для остаточного вирішення справи [2].

Ще однією позитивною новелою, що вже запроваджується на прикладі досвіду США, слід вважати впровадження системи AMBER Alert Національною поліцією України (підрозділами ювенальної превенції) у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації у

мережі Facebook. AMBER Alert – сервіс Facebook, який повідомляє про зникнення дітей. Цей цифровий інструмент, визначаючи ваше місце-знаходження, надсилає сповіщення про дітей, які зникли неподалік [3]. AMBER Alert є офіційною назвою американської системи розшуку дітей America's Missing: Broadcast Emergency Response. Вона була названа в пам'ять про дев'ятирічну Ембер Хагерман (Amber Hagerman), яку викрали і вбили у Техасі в 1996 році. У США інформацію системи AMBER Alert передають через радіо та телебачення, електронну пошту, смс, електронні дорожні табло. Крім того, AMBER Alert співпрацює з компаніями Google, Bing и Facebook. Сповіщення про зниклих дітей з'являються у соціальних мережах, картах, пошуковиках [4].

Список бібліографічних посилань

1. The Committee for Missing Children, Inc. 2021. URL: <https://findthekids.org/2021/06/how-many-missing-children-are-found-each-year/>
2. The National Center for Missing & Exploited Children. Law-Enforcement Policy and Procedures for Reports of Missing and Abducted Children. 2011. URL: <https://www.missingkids.org/content/dam/missingkids/pdfs/Law%20Enforcement%20Missing%20Child%20Policy.pdf>
3. Нацполіція разом із Facebook запускає систему сповіщення, яка сприятиме розшуку зниклих дітей. *Офіційний сайт Національної поліції*. 2021. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/preventivna-robota/naczpolicziya-razom-iz-Facebook-zapuskaje-sistemu-spovishheniya-yaka-spriyatime-rozshuku-zniklix-ditej/>
4. AMBER Alert – Нацполіція спільно із Facebook запускає систему розшуку зниклих дітей. Харківська правозахисна група. 2021. URL: <https://khpg.org/1608809567>.

УДК 159.9

Ольга Вікторівна МЕДВЕДЄВА,

кандидат соціологічних наук,

кафедра педагогіки та психології факультету № 3,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4445-7355>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРВИННОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Під час бойових дій війна оселяється всередині кожного з нас. Навчитися приймати жакливі події не так просто, але найкраще для психіки – звикнути до нових реалій. Незважаючи на те, що наша

психіка здатна адаптуватися під будь-які складнощі, кожен день бойових дій не проходить безслідно, виснажує нас фізично та психологічно, позначається на ментальному та психічному здоров'ї загалом. Особливе значення у цьому контексті має зовнішня психологічна підтримка, особливо дітей як найбільш беззахисної групи щодо ресурсів самодопомоги у кризових ситуаціях.

Психологами сьогодні накопичено значний досвід та рекомендації щодо психологічної допомоги дітям-жертвам війни, що призначені батьківській аудиторії й мають пролонгований характер. Втім нагальною є потреба в аналізі й узагальненні сучасних напрацювань у сфері екстреної первинної психологічної допомоги дитині під час воєнних дій, які також можуть бути використані спеціальними суб'єктами, які контактують із цією віковою категорією завдяки своїм професійним обов'язкам, зокрема й працівниками поліції.

За ступенем впливу травмуючого фактору дітей можна класифікувати наступним чином: а) діти, які були безпосередніми очевидцями тяжких військових дій (обстрілів, бомбардувань); б) діти, які втратили у наслідок війни когось із родини, близького оточення, друзів; в) діти, які відчували суттєву зовнішню загрозу втрати безпечного середовища чи життя (загроза обстрілу чи бомбардування, знаходження поряд з зоною воєнного конфлікту або безпосередньо у ній але без спостерігання сцен війни); г) діти, які травмовані втратою стабільності чи безпеки через тривожну поведінку найближчого оточення, брак інформації про те, що відбувається, через необхідність переселення зі звичного середовища тощо [1, с. 47]. Реакції на кризову ситуацію в дітей різних вікових категорій є різними. Відповідно, різними є ризики в таких ситуаціях, а також потреби виходу з них. Екстремальна ситуація для тих, хто її переживає, може стати кризовою, стресовою, травматичною і викликати відповідно кризу, стрес або психотравму. Залежно від тяжкості травматичних подій типовими стають такі види реагування, зокрема й у дітей: без ознак порушення адаптації; непатологічна психічна адаптація – гостра стресова реакція; патологічна психічна дезадаптація; адаптаційні розлади, що відповідає різному ступеню включеності в травмуючі події. Відчуття тривоги, страху і пригнічення під час таких невизначених часів як війна, є невідворотними.

Факхівці рекомендують дотримуватися певних принципів надання первинної психологічної допомоги дитині під час воєнних дій, це принципи:

- невідкладності – надавати допомогу якнайшвидше: що більше часу мине після травмування, то ймовірніше, що у дитини виникне посттравматичний стресовий розлад;

- наближеності до місця подій – надавати допомогу безпосередньо на місці або у звичній обстановці й соціальному оточенні – у будинку, лікарні чи сховищі, тобто там, де сім'я та дитина перебуває одразу після події;
- очікування, що нормальний стан відновиться – підтримувати впевненість потерпілих у тому, що все нормалізується;
- єдності психологічного впливу – надавати допомогу має одна й та сама людина відповідно до уніфікованої процедури психологічної допомоги;
- простоти психологічного впливу – відвести дитину від джерела травми, дати їй змогу вимитися, поїсти й відпочити у безпечному місці, поспілкуватися про подію за бажанням [2].

Крім того, слід пам'ятати про загальні настанови щодо надання першої психологічної допомоги: *дивитися* – спостерігати за станом дітей, умовами їхньої безпеки тощо; *слухати* – з'ясовувати потреби, переживання, необхідність підтримки тощо; *спрямовувати* – допомагати задовольняти основні потреби, емоційно справлятися із ситуацією, контактувати з необхідними службами підтримки.

Загалом перша психологічна допомога – це сукупність короткострокових заходів підтримки та практичної допомоги людям, які відчують страждання й потребу з метою регуляції актуального психологічного, психофізіологічного стану та негативних емоційних переживань, пов'язаних з кризовою чи надзвичайною подією. Діти, які стали свідками бойових дій, дістали стрес, побачивши акти насильства, застосування зброї або смерть людини, потребують особливого підходу. Важливими етапами психологічної допомоги дітям є: 1) відновлення відчуття безпеки; 2) відновлення та зміцнення психологічних ресурсів дитини; 3) створення умов для прояву та копіювання негативних переживань; 4) психологічний супровід та реабілітація. Відповідно до цих стадій та означених принципів має розгортатися й алгоритм екстреної психологічної допомоги.

1. Заспокоїти (особливо діти допідліткового віку). Основне для дитини, яка перебуває в кризовому стані, – наявність поряд урівноважених дорослих. Назвіть своє ім'я і скажіть, що прийшли допомогти. Слід бути чутливими до потреб дитини: не наполягати на допомозі, однак бути готовими надати її. Першочергово необхідно задовольнити базові потреби (вмити дитину, дати їй випити води/їжу, зводити до вбиральні, вкрити ковдрою, забезпечити фізичний контакт у межах особистих кордонів та підтримку: взяти за руку, обійняти за плечі, трохи пригорнути, посадити на коліна).

2. Безпечне середовище. Необхідно убезпечити дитину від трагічних сцен або розповідей очевидців, від розпитування сторонніми

про травмуючі події тощо. Намагайтеся не розлучати її з тими, хто піклується про неї – із братами, сестрами, близькими. Дорослому потрібно продемонструвати надійність, можна сказати наступні фрази: подивися на мене, дивись у мої очі; дихай як я, зроби вдих-видих; я поряд, я бачу, що тобі страшно, я тебе розумію; я поряд з тобою, ти злякався, зараз ти в безпеці; я роблю все аби захистити тебе. Запитайте дитину, що її турбує, чого вона боїться, підтримуйте її, обговоріть, як поводитися, щоб бути в безпеці. Під час розмови намагайтеся перебувати на рівні її очей.

3. Інформування. Чесно повідомити про ситуацію у такий спосіб, який є зрозумілим для дитини певного віку, вона повинна мати інформацію про те, що відбувається. Поінформувати про наступні дії, окреслити що буде відбуватись з нею у подальшому. Дорослі мають бути відкритими для дітей, щоб вони могли ставити запитання і отримати відповіді, а також обговорювати свої переживання. Зазначити, що зараз дуже важливо робити те, що ви говорите. Повідомити про смерть батька чи матері має найближчий для дитини дорослий, той кого дитина добре знає, кому довіряє і бажано той, із ким вона проживає.

4. Емоційна підтримка. Демонструйте емпатію та терплячість. Запевніть дитину в тому, що ставитесь до її переживань серйозно, що вони нормальні у цій ситуації. Запитайте дитину, як вона себе почуває. Скажіть, що знайомі з дітьми, які зазнали таких самих випробувань, і що вони з ними справились: «Я знаю одного сміливого хлопчика, який пережив таку саму ситуацію». Дозвольте дитині сумувати, не чекайте, що вона виявиться сильною. Вислуховуйте думки і страхи дитини без осуду. Всілякі схвалення підтримують самооцінку.

5. Перенаправлення та координація. За потреби здійснити перенаправлення до фахівців медичної, соціальної, юридичної, психологічної та інших служб підтримки та допомоги.

Мільйони українських дітей змушені жити у новій реальності війни. Їхнє життя та безпека безпосередньо залежать від того, чи допомагають їм у складній ситуації. Війна – це психологічна травма, яка має відкладений ефект. Щоб навчитись жити заново, знадобляться роки та допомога кваліфікованих психологів. Тому перспективними дослідженнями у цьому контексті мають стати розробки, присвячені стратегічним програмам фахової консультативно-психологічної, психокорекційної, психотерапевтичної та реабілітаційної роботи з дітьми, дорослими, сім'ями, які стали жертвами воєнних подій в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос та ін.; за ред. З. Г. Кісарчук. Київ: ТОВ «Видавництво «Логос». 2015. 207 с.
2. Первинна психологічна допомога під час війни: правила й принципи. 18.03.2022 р. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/3039-pervinna-psihologchna-dopomoga-pd-chas-vyni-pravila-y-printsipi>.

УДК 341.215

Вікторія Анатоліївна МЕЛЬНИК,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1148-6988>

ЩОДО КОЛІЗІЙНОСТІ КАТЕГОРІЙ «ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І БЕЗПЕКА» ТА «ПУБЛІЧНИЙ ПОРЯДОК І БЕЗПЕКА» В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Україні як правовій демократичній державі, яка відповідно до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої безпеки» від 01.07.2010 року № 2411-VI визначає однією із правових засад забезпечення інтеграції в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі [1], необхідним є привести використання юридичних конструкцій в національному законодавстві у відповідності з термінологією, що використовується в Конституції України та міжнародному праві, а також надати їм юридичного визначення. У межах даного дослідження ми не зможемо охопити широкий спектр правових категорій, що потребують опрацювання задля уникнення колізій у чинному законодавстві, тож, з огляду на зазначене пропонуємо розглянути використання таких правових категорій у національному законодавстві як «громадський порядок і безпека» і «публічний порядок і безпека», які в умовах сьогодення є актуальними.

Розглядаючи дані поняття зазначимо наукові твердження щодо їх визначення. Так, у межах дослідження Г. В. Джагупова зазначено наукові твердження А. В. Серьогіна та Л.Л. Попова, які «громадську безпеку визначають як систему зв'язків і відносин, що складаються відповідно до техніко-юридичних норм, при використанні об'єктів, що представляють підвищену небезпеку для життя і здоров'я людей,

майна державних і громадських організацій і громадян при настанні особливих умов у зв'язку зі стихійними лихами або іншими надзвичайними обставинами» [2, с. 294].

В свою чергу О. С. Проневич під «публічною безпекою розуміє збереження порядку та суспільних цінностей, що охороняють державу і громадян від загрозливих для правопорядку явищ, а також фактичний стан, що уможливило безпечне нормальне функціонування державної організації та реалізацію її інтересів щодо збереження життя, здоров'я та майна людей, а також користування правами та свободами, гарантованими конституцією та іншими правовими приписами» [3, с. 743].

Беручи до уваги визначення даних юридичних категорій, у національному законодавстві слід відмітити, що в Конституції України поняття «громадський порядок» використовується в межах статей щодо вираження прав: на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34); на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35); на збирання мирно, без зброї і проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 39), й зазначено, що: «Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або *громадського порядку* з метою запобігання заворушенням чи злочинам...» [4]. Відповідно до зазначеного можна стверджувати, що «громадський порядок» є аспектом національної безпеки, в той же час слід зауважити, на тому, що категорія «публічний порядок» не використовується в основоположному документі.

Надалі зазначимо, що «громадський порядок і безпека» використовується у низці законодавчих документів, Законах України: «Про національну безпеку України», де «громадська безпека і порядок – захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз» [5], з даного зрозуміло, що громадська безпека і порядок є основоположним завданням органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суспільства; «Про Національну гвардію України», щодо меж визначення основних функцій Національної гвардії; «Про правовий режим воєнного стану» щодо створення військових адміністрацій для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки; «Про правовий режим надзвичайного стану» щодо змісту заходів правового режиму надзвичайного стану; тощо.

Переходячи до такої категорії як «публічний порядок і безпека» зауважимо, що на законодавчому рівні ця категорія існує у Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII у межах визначення статусу, завдань поліції, тощо, і наразі використовується як ототожнена з категорією «громадський порядок і безпека». Ототожненість цих категорій підтверджується й у: постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 28 жовтня 2015 року № 878; наказі МВС України від 10.08.2016 року № 773 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку»; наказі МВС України від 28.07.2017 року № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції».

Підсумовуючи слід звернути увагу на те, що у національному законодавстві категорія «публічний порядок і безпека» не має усталеного нормативного тлумачення, що є проблемою як практичного, так і наукового значення. Ототоженість законотворцем категорій «громадського порядку і безпеки» з «публічним порядком і безпекою» формує наявну колізію у правовому середовищі, яку можна вирішити шляхом гармонізації законодавства України до єдиних вимог у термінологічній відповідності з Конституцією України.

Список бібліографічних посилань

1. Про засади внутрішньої і зовнішньої безпеки: Закон України від 01.07.2010 № 2411-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. ст.527.
2. Джагупов Г. В. Сутність та значення громадської безпеки в державі. *Форум права*. 2010. № 4. С. 292-296.
3. Проневич О. С. Роль і місце поліції в системі органів публічної адміністрації Польщі. *Форум права*. 2010. № 4. С. 741-747.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР/ *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. ст. 241.

УДК 351.74

Оксана Олегівна МИСЛИВА,

кандидат юридичних наук, доцент,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0181-9603>

РИЗИКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС COVID-19

Однією з найбільш резонансних безпекових загроз сьогодення як в усьому світі, так і в Україні стала епідемія COVID-19, яку ВООЗ визнала пандемією внаслідок високої летальної статистики [1; 2]. Станом на лютий 2022 року в Україні лабораторно підтверджених випадків COVID-19 від «третьої хвилі» налічується 4672198, з яких померло – 104106 [3]. Не дивлячись на те, що осіб, які одужали 83,4 %, медичні показники свідчать про невтішну тенденцію реабілітації: коронавірус під час перебігу хвороби, незалежно від стану імунітету та існування симптомів захворювання, викликає ушкодження органів і тканин та загострення хронічних захворювань. Вірус, потрапляючи в нервову систему через нюхові рецептори може безпосередньо пошкодити структури головного мозку та дихальний центр, викликає запалення серцевого м'яза, проблеми зі сном, панічні атаки, тривожні розлади та ін. [4].

Розповсюдження COVID-19 у світі та оголошення в Україні на той час надзвичайної ситуації [5, с. 187] ускладнило поліцейським несення служби, зокрема, поставило перед МВС України та вітчизняною Національною поліцією нові завдання щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, посилення заходів особистої безпеки кожного працівника, розробки правильної стратегії поведінки на місці події та вироблення єдиної практики кваліфікації правопорушень, пов'язаних із порушенням карантину. Поліцейські, крім своїх традиційних службових обов'язків долучилися до забезпечення карантинних обмежень і заборон, тобто до моніторингу діяльності торгівлі й транспорту, контролю дотримання в публічних місцях «маскового режиму», стеження за особами, які не виконують вимоги застосунку «Дій вдома» та ін. Тільки з кінця 2021 до початку 2022 року поліцейськими здійснили перевірку майже 159 тисяч регулярних та нерегулярних пасажирських перевезень, в яких перевіряли наявність у водіїв, пасажирів, екіпажів авіатранспорту документів про вакцинацію, відповідного сертифіката або негативного результату тестування, в результаті чого за виявленими порушеннями складено понад тисячу адміністративних протоколів, а всього з початку карантину – понад 120 тис. протоколів і понад 500 тис. постанов за ч. 2 ст. 44-3 КУпАП [6].

Пандемія спричинила потребу введення особливих умов несення служби поліцейських, адже супроводжується швидкою зміною оперативної обстановки, великим емоційним і фізичним навантаженням, потребою приймати швидкі управлінські рішення в умовах незначного часу та відсутністю достатніх людських та матеріальних ресурсів (лікарняні), значним перенавантаженням у зв'язку новим ненапрацьованим напрямом роботи, в тому числі, погіршенням стану працездатності після перенесеної хвороби. Водночас, профілактика захворюваності на COVID-19 серед самих поліцейських й донині фактично низька. Так, станом на 9 квітня 2020 року обсяг створених резервів поліції в медичних і дезінфікуючих засобах (маски медичні, респіратори, рукавички латексні, індивідуальні дезінфікуючі засоби) дозволяє забезпечити потреби системи поліції орієнтовно на 7–10 днів, але такого резерву явно не вистачає [7]. На фоні незадовільного фінансового забезпечення поліцейських, які не можуть придбати собі засобів захисту власним коштом у повному обсязі, призвело до «нехтування» елементарними правилами особистої безпеки.

Постійна потреба перебування в масці на службі, особливо в приміщенні та під час спілкування, психологічно виснажує від здавлювання та потіння в районі обличчя, а також суттєво ускладнює поліцейському в об'єктивній оцінці психологічного портрету правопорушника, зокрема, в його ідентифікації.

Очевидно, що зміна сучасного стану особистої безпеки поліцейського невідворотно пов'язана з оцінкою та усунення причин і умов, які його обумовлюють та утворюють фізичну, біологічну, правову та психологічну складові ризиків забезпечення особистої безпеки.

Так, фізичну небезпеку поліцейського під час виконання оперативно-службових завдань утворює не тільки ризик тілесних ушкоджень, так і пряма загроза зараження від правопорушника. Низький рівень правосвідомості чималого відсотку населення з антисоціальними настроями, зокрема, який виявляється як у вчиненні правопорушень загально кримінального характеру, так і пов'язаних із каратинними обмеженнями, суттєво підвищує ризик захворюваності «пневмонією невідомого походження» серед поліцейських.

На біологічну небезпеку повсякчас наражається поліцейський, як і будь яка особа в публічному місці, однак найчастіше, при скороченні дистанції у зв'язку з потребою близького чи тактильного контакту з правопорушниками (застосування фізичної сили, доставлення, затримання), під час спілкування з заявниками, особливо, під час виконання обов'язку з надання домедичної допомоги постраждалому. небезпечним вірусом, який пошкоджує клітини легень, серця,

кровоносних судин, головного мозку, нирок, шлунку і кишечника. Крім цього, згідно Міжнародного класифікатора хвороб (МКБ-10) офіційно визнано факт існування так званого «постковідного синдрому», який визнано «Стан після COVID-19 неуточнений» та призводить до довгострокових хворобливих проблем зі здоров'ям, зокрема: слабкість; задишка, головний чи суглобовий біль, випадання зубів, запаморочення, втрата пам'яті, дезорієнтація у просторі, порушення сну, тривога та панічні атаки. Водночас, офіційні протоколи лікування такого синдрому наразі відсутні [4]. Епідеміологічна ситуація є такою, що кожна особа може бути носієм вірусу COVID-19, а вакцинація не визнана гарантією повного одужання [8]. У зв'язку із зазначеним, ми вважаємо, що потрібно посилити соціальний захист поліцейських, які отримують травми або каліцтва, пов'язані з проходженням служби, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності від негативних наслідків COVID-19, шляхом визначення у ст. 1 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [9] терміну «постковідний синдром» як ускладнення внаслідок перенесення коронавірусної інфекції, при якій особа страждає від довгострокових симптомів ауто імунної реакції (тимчасово чи на постійній основі), які потребують визначення ступеню отриманих наслідків для здоров'я і потреби в реабілітації».

Правова безпека поліцейського забезпечується неухильним виконанням чинного законодавства, в тому числі, відомчих нормативно-правових актів, та передбачених МОЗ України порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах, усвідомлення юридичної відповідальності за власні дії та судової практики правозастосування тощо.

Психологічний чинник під час COVID-19 у професійній діяльності поліції може згенерувати небезпечну ситуацію. Психологічна готовність поліцейського до фізичних наслідків виконання службово-бойових завдань, пов'язаних із ризиком інфікування COVID-19 та реагуванням на необхідність усунення наслідків надзвичайних подій є визначальною. Як і фізичний стан, стреси і невпевненість негативно впливають на працездатність, а отже – на прийняття безпомилкового, правомірного та ефективного рішення в обмежений час, якого від нього вимагає професійний обов'язок, а отже і на можливість забезпечення особою безпеки в цілому.

Таким чином, складні умови роботи в період пандемії утворюють ризики особистій безпеці поліцейського, причому як на фізичному, біологічному, правовому, так і психологічному рівні. Це негативно впливає на ефективність працездатності поліцейських, які є

одними з найперших у боротьбі з надзвичайними ситуаціями та усунення їх наслідків. Особиста безпека може бути досягнута роз'ясненням правил карантину, обмежень і специфіки кваліфікації їх порушення. Зазначене актуалізує потребу докорінного поліпшення рівня професійної підготовки поліцейських до безпечного виконання службових обов'язків, а також вироблення ефективної стратегії профілактики захворюваності та реабілітації поліцейських після хвороби.

Список бібліографічних посилань

1. Вспышка коронавирусной инфекции COVID-19. URL: <https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>.
2. Coronavirus Update (Live). Worldometer. URL: www.worldometers.info.
3. Коронавирус в Украине. URL: <https://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/ukraine/>.
4. Постковидный синдром. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Постковидный_синдром.
5. Мислива О. О. Роль органів охорони правопорядку під час введення карантину. Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони : матеріали регіон. круг. столу (м. Харків, 24 квіт. 2020 р.) Вип. 4. / редкол.: Є. О. Меленті, І. В. Євтушенко, О. А. Гарбузов, В. О. Пономарьов – Х. : ФОП Бровін О. В., 2020. 312 с.
6. Правоохоронці склали 1197 адмінпротоколів за порушення дотримання карантинних обмежень під час пасажирських перевезень.. URL: <https://mvs.gov.ua/press-center/news/pravoohoronci-sklali-1197-adminprotokoliv-za-porusennya-dotrimannya-karantinnix-obmezen-pid-cas-pasazirskix-perevezen>.
7. Поліція під час карантину: підходи змінюються. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/politsiia-pid-chas-karantynu-pidkhody-zminiuiutsia/>.
8. Вакцины против COVID-19. URL: <https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/covid-19-vaccines>.
9. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000 № 1645-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 29. ст. 228.

УДК 351.741:336-049.5

Людмила Геннадіївна МОГІЛЕВСЬКА,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3312-9199>

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ЯК СУБ'ЄКТ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Актуальною темою сьогодення є профілактична діяльність, яка спрямована на запобігання правопорушень, які вчиняються неповнолітніми. Адміністративні правопорушення вчинені неповнолітніми є соціально негативним явищем. Воно охоплює сукупність проступків вчинених особами, що не досягли 18 річного віку.

Профілактика адміністративних правопорушень серед неповнолітніх – це різновид соціального управління, дуже розгалужена система, яка складається з окремих суміжних елементів, що створюють певну цілісну систему на основі однієї мети.

Варто зазначити, що найбільш розповсюдженими адміністративними правопорушеннями, які вчиняють неповнолітні в Україні у останні роки є: розпивання пива, алкогольних та слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту та в інших заборонених законом місцях або поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль; дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян; куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом [1].

На нашу думку, перспективним напрямом попередження адміністративних правопорушень неповнолітніх можна вважати створення в межах підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України системи встановлення нагляду за підлітком-правопорушником з покладенням на нього певних обмежень, але намагатися тримати його в суспільстві, а саме: брати участь у громадських роботах, періодично зустрічатися з інспектором ювенальної превенції, тощо. Основними завданнями нагляду є: сприяння влиття дитини в суспільство, формування у нього поваги до соціальних та правових норм; захист суспільства завдяки ефективному застосуванню альтернативних видів покарань; зменшення ризику вчинення повторних правопорушень [2, ст. 45].

Аналізуючи поняття, можна дійти до такого висновку, що профілактична діяльність відносно неповнолітніх базується на таких принципах: 1) законності – дотримання вимог Конституції України та законодавства України усіма суб'єктами профілактики, здійснення заходів, які передбачені законами та іншими нормативно-правовими актами; 2) гуманізму – захист прав та свобод неповнолітнього під час здійснення профілактичної діяльності; 3) гласності – постійне висвітлення у засобах масової інформації відомостей про динаміку правопорушень; 4) демократизму – участі у профілактиці правопорушень, які вчиняються неповнолітніми не тільки спеціалізованих суб'єктів, але й усіх інших державних органів та організацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, об'єднань громадян та окремих громадян; 5) науковості – використання методів та засобів профілактичної діяльності, які розроблені та схвалені наукою; 6) диференційованого підходу – врахування як загальних, так спеціальних особливостей правопорушників та груп правопорушень; 7) плановості та прогнозування – всебічне вивчення та аналіз стану правопорушень, складання та реалізація відповідних програм профілактики адміністративних проступків; 8) взаємодії та координації зусиль суб'єктів профілактики правопорушень; 9) громадського засудження протиправної поведінки; 10) переважання методів переконання – тобто застосування примусових заходів лише після вичерпання можливостей всіх інших [3, с. 4-15].

Найчастіше у попередженні адміністративних правопорушень серед дітей інспектора ювенальної превенції застосовують такі заходи: проведення лекцій, бесід у школах з неповнолітніми, проведення масових заходів за участю неповнолітніх та правоохоронців. Такі заходи профілактичної роботи сприяють підвищенню рівня правової культури учнів. Слід зазначити, що доцільно буде до таких заходів залучати батьків та разом з ними проводити профілактичні бесіди.

Інспектор ювенальної превенції займає одну із провідних ролей в системі профілактики правопорушень, які стосуються неповнолітніх. Інспектор особисто спілкується з неповнолітніми правопорушниками, котрі перебувають у нього на обліку. Він може застосовувати найрізноманітніші заходи профілактики – від загальнопрофілактичних заходів переконання до спеціальних заходів примусу, проводити стосовно підлітків весь узгоджений комплекс превентивних заходів, що, безумовно, сприяє переорієнтації неповнолітнього правопорушника [4, с. 33-34].

Основним міжнародним документом у сфері захисту прав дітей є Конвенція ООН про права дитини [5], вона встановлює міжнародні

стандарти та норми захисту прав дітей для всіх держав-учасниць ООН. Для діяльності поліції основними є норми, пов'язані із застосуванням примусових заходів стосовно дітей, а саме: арешт, затримання, ув'язнення щодо дітей застосовуються в крайньому випадку; жодна дитина не повинна піддаватися катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поведінки чи покарання; кожна дитина має право на негайний доступ до правової та іншої відповідної допомоги, а також право оскаржувати законність позбавлення її волі перед судом чи іншим компетентним, незалежним і безстороннім органом та право на невідкладне прийняття ними рішень щодо будь-якої такої процесуальної дії; гуманне ставлення до кожної позбавленої волі дитини і повагу до гідності її особи з урахуванням потреб її віку [5, ст. 37, 6, с. 452].

Підсумовуючи вищезазначене можна дійти до такого висновку, що для здійснення ефективної профілактики адміністративних правопорушень, які вчиняються неповнолітніми необхідний комплексний підхід, зусилля не тільки підрозділів поліції, але і усього суспільства в вирішенні цієї проблеми.

Список бібліографічних посилань

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8074-10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
2. Адміністративна діяльність Національної поліції щодо запобігання вчиненню адміністративних правопорушень дітьми: монографія / Є. С. Зеленський, І. С. Кравченко. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2016. 124 с.
3. Голіна В. В. Попередження злочинності і права людини. *Проблеми законності*. 1998. Вип. 36. С. 159-166.
4. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гарашук та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2000. 520 с.
5. Конвенція ООН о правах ребенка от 20.11.1989. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 1990. № 1. С. 205.
6. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз: монографія. Харків: Константа, 2019. 490 с.

УДК 340.12

Андрій Васильович НОВІЧЕНКО,

докторант Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3569-2559>

ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ

Охорона суспільного порядку та забезпечення публічної безпеки неможливі без участі у них громадян. З однієї сторони, опора на підтримку людей та громадських об'єднань є ефективним засобом забезпечення суспільного порядку та зміцнення авторитету правоохоронних органів, з іншого боку, участь громадян у забезпеченні правопорядку є найважливішим правом та однією з форм безпосереднього виявлення народом своєї влади.

Суспільна самодіяльність, коли вона спирається на масовість та добровільність участі жителів певної територіальної одиниці, дає позитивний ефект. По-перше, участь населення надає органам правопорядку додаткових сил та допомагає у боротьбі зі злочинністю; по-друге, громадська думка позитивно впливає на особистість правопорушників, зміцнює законотрухняне населення в свідомому дотриманні розпоряджень Закону; по-третє, активна частина населення здатна самостійно впливати на врегулювання криміногенних життєвих ситуацій, що особливо важливо у процесі реалізації віктимологічної профілактики, призначення якої – допомогти людям уникнути небезпеки стати жертвою кримінального правопорушення. В свою чергу, держава має всіляко стимулювати та розвивати громадянську активність населення, засновану насамперед на природному прагненні людей об'єднуватися з метою захисту себе, своїх близьких та майна від злочинних посягань.

На сьогоднішній день залишається дискусійним питання, пов'язане з здійсненням повноважень одного з елементів демократичного устрою держави – місцевого самоврядування в особі територіальної громади.

Територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр [1].

Основна мета місцевого самоврядування – навчитися вирішувати питання, пов'язані з розвитком основних елементів громадського устрою місцевого самоврядування, що визначається політичною,

економічною та соціальною сферою діяльності. Населення, законодавчо будучи основним суб'єктом місцевого самоврядування, в межах своїх повноважень може і має брати участь у безпосередньому забезпеченні своєї життєдіяльності.

Конституцією України гарантується місцеве самоврядування, суть якого полягає у самостійному вирішенні питань місцевого значення [2], але питання щодо самостійної охорони правопорядку на певній адміністративно-територіальній одиниці наразі залишається відкритим.

Закон України «Про місцеве самоврядування» до функцій у сфері забезпечення і охорони громадського порядку відносить окремі повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян. Серед них є власні (самоврядні) повноваження: сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, органам Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, адвокатури і Державної кримінально-виконавчої служби України; та делеговані повноваження: вжиття у разі надзвичайних ситуацій необхідних заходів відповідно до закону щодо забезпечення державного і громадської безпеки і порядку, життєдіяльності підприємств, установ та організацій, врятування життя людей, захисту їх здоров'я, збереження матеріальних цінностей; вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадської безпеки і порядку [1].

Ст. 9 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» визначає основними завданнями громадських формувань з охорони громадського порядку: надання допомоги органам Національної поліції у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобігання адміністративним і кримінальним правопорушенням; інформування органів Національної поліції про вчинені або ті, що готуються, кримінальні правопорушення, місця концентрації злочинних угруповань; сприяння органам Національної поліції у виявленні і розкритті кримінальних правопорушень, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від кримінально протиправних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх [3].

Актуалізація проблеми розширення спектра форм взаємодії правоохоронних органів з громадськими об'єднаннями, громадянами у рішенні правоохоронних задач обумовлена низкою передумов об'єктивного характеру. Одна з головних умов якості життя людини – безпека та ефективна діяльність правоохоронних органів. Основний принцип правоохоронної діяльності – орієнтованість на створення та розвиток різних форм взаємодії (партнерства) з населенням. Внаслідок такої взаємодії злочинність і насильство виявляються під соціальним контролем. Відбувається своєрідне «видавлення» злочинності.

Діяльність територіальних громад із забезпечення охорони правопорядку виражається не у самостійному виконанні правоохоронних функцій у сфері забезпечення публічної безпеки, а у взаємодії (партнерстві) з органами Національної поліції. Законодавством України дозволена діяльність охоронних організацій, як суб'єктів господарювання, які також вносять свій вагомий внесок в охорону правопорядку. Спільна діяльність поліції з цими організаціями здійснюється в багатьох напрямках: безпосередній охороні об'єктів з матеріальними цінностями, допомозі офіцерам поліції територіальних громад у здійсненні їх діяльності (спостереження за особами, які перебувають на обліку, оперативне реагування на події), інформування поліції про скоєні кримінальні правопорушення і надання необхідної інформації, надання допомоги в організації протидії в разі нападу на об'єкти, що охороняються.

Таким чином, взаємодія правоохоронних органів із територіальними громадами у забезпеченні громадського порядку та суспільної безпеки передбачає їхню спільну діяльність, для якої характерне узгодження цілей, об'єднання зусиль, добровільність, взаємна відповідальність, взаємна ініціатива та взаємний контроль.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про місцеве самоврядування». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст. 170.
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
3. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 40, ст.338).

УДК 342.951

Ігор Олексійович ПАНОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0704-6605>

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА СТАНДАРТИ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Стрімкий розвиток суспільства в умовах глобалізації соціальних, політичних та економічних процесів змушує час від часу повернутися до більш детального аналізу понять, пов'язаних з безпековою складовою державної діяльності, серед яких на пріоритетних місцях знаходяться саме поняття «безпека» як така та її складові. Саме у зв'язку із зростанням кількості небезпек й уваги до них з боку держави, громадських організацій, різних партій і рухів, науковців, поняття «безпека» та інші тотожні поняття, одержали на сьогодні значне поширення в науковій літературі, навчальних посібниках та підручниках. Важливою складовою національної безпеки України є економічна безпека та її складові - зовнішньоекономічна та митна безпеки [1]. Категорії, які описують зовнішньоекономічну безпеку, представлені в багатьох наукових роботах, але комплексне вивчення питання «митної безпеки» та визначення суміжних з нею категорій на сьогодні залишається недостатньо дослідженим.

Пошуку, аналізу та розробці методів наукової оцінки процесів формування безпеки в окремих сферах життєдіяльності, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо управління суспільними процесами, створення моделей нейтралізації та оптимізації системних, внутрішніх і зовнішніх небезпечних впливів було присвячене багато досліджень та публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких І. О. Александров, Д. Адамс, С. В. Белов, П. Боулдер, А. Вестінг, О. С. Власюк, В. М. Гейц, Б. М. Данилишин, М. І. Долішний, С. І. Дорогунцов, О. Б. Єгоров, Я. А. Жаліло, А. Б. Качинський, Л. М. Логачова, В. І. Мунтян, В. П. Науменко, Ю. С. Науміч, О. Ф. Новікова, П. В. Пашко, С. І. Пирожков, Б. В. Прикін, О. М. Русак, П. Т. Саблук, Г. В. Теплинський, С. П. Ткачук, В. М. Трегобчук, М. І. Фащевський, Л. Г. Червова, М. Г. Чумаченко, А. А. Чухно, Р. Шеннон, В. І. Ярочкін та інші.

Потреби в безпеці пов'язані з прагненням і бажанням держави досягти стабільного і безпечного стану та містять у собі потреби в захисті від економічних, екологічних, технологічних, соціально-

економічних та інших небезпек з боку навколишнього середовища й упевненість у тому, що пріоритетні потреби держави та людини будуть задовольнятися.

Отже, метою безпеки є комплексний і системний вплив на потенційні й реальні загрози, досягнення стабільного функціонування в нестабільних зовнішніх і внутрішніх умовах, забезпечення зниження і виявленім та нейтралізації ризиків, які безпосередньо впливають як на саму діяльність, так і на її специфіку.

Зовнішньоекономічна та митна безпеки спрямовані на задоволення економічних інтересів держави та є важливими складовими її економічної безпеки. Зовнішньоекономічна та митна безпека - це поняття, які взаємо пересікаються, але взаємно не поглинаються [2].

Під митною безпекою розуміємо стан захищеності економічних інтересів держави в митній галузі, який дає можливість у різних зовнішніх і внутрішніх умовах, незалежно від будь-яких загроз, забезпечити:

- а) переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів;

- б) здійснення митного регулювання, пов'язаного із встановленням та справлянням податків і зборів;

- в) застосування процедур митного контролю та митного оформлення;

- г) реалізація заходів боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, а також виконання інших покладених на митні органи завдань шляхом ефективної реалізації митної справи [2].

Встановлення митно-тарифних та нетарифних заходів є складовою дій, які забезпечують зовнішньоекономічну безпеку, а виконання митних правил, порядків і процедур, у тому числі тих, що реалізують заходи забезпечення митної політики, справляння податків та зборів, організації протидії митним порушенням, тобто реалізація митної справи належить до заходів, які забезпечують митну безпеку держави [3].

У даному контексті поняття «митна безпека» розглядається як здатність адміністративними методами у рамках створеної системи захищеності економічних інтересів держави, протидіяти небезпеці в митній галузі.

Прояви митної небезпеки прямо відносяться до економічних та соціальних сфер діяльності суспільства, реальних та потенційних управлінських дій органів виконавчої влади і, при цьому, джерела небезпеки є ті умови і фактори, які представляють собою недружні наміри, несприятливі умови, шкідливі наслідки та інші деструктивні загрози.

Є очевидним фактом, що небезпека проявляється у вигляді загроз. І тому термін «небезпека» визначає можливість виникнення будь-якої загрози технічного, природного, економічного, інформаційного або соціального характеру, у процесах проявів яких можуть відбутися несприятливі умови і події.

Отже, термін «небезпека» є синонімом поняттю «загроза», яка загрожує не тільки людині, але й суспільству та державі в цілому. І тому превенція та захист від неї є проблемою актуальною з точки зору і соціального, і економічного, і гуманітарного аспектів державної діяльності, у вирішенні яких держава має безпосередню зацікавленість.

Зовнішніми і внутрішніми загрозами, які впливають на стан реалізації митної справи, можуть бути різні критичні ситуації, воєнний стан, стихійні лиха, явища суспільного протесту, довготривалі політичні і економічні катаклізми, надзвичайні ситуації, наслідки глобальних протистоянь міждержавних інтересів, санкційні та протекційні дії як окремих фінансових груп, так і держав...

Неадекватне врахування загроз призводить до зниження темпів зростання національної економіки, зупинки виробництва, збитків бюджету, втрати транзитної привабливості, втрати зовнішньоекономічних переваг, ввезення неякісних товарів, використання і споживання яких становить небезпеку для здоров'я та безпеки населення, неконтрольований вивіз стратегічно важливих товарів з території України, ввезення продукції з низьким морально-етичним змістом та таким, який пропагандує насильство, правовий нігілізм, сепаратизм та інші дестабілізуючі ідеї. [4].

Митна безпека, як безпекова категорія, що визначає суверенність, характеризується певними ознаками, відповідно до яких можуть бути розраховані критерії оцінки стану самої митної безпеки. Такі ознаки можна визначати як стандарти митної безпеки. До показників загального ступеню захищеності держави з огляду реалізації митної політики варто віднести:

- рівень захищеності митних кордонів;
- обсяг внесених до державного бюджету податків і зборів митними органами;
- ефективність реалізації і застосування митних тарифних і нетарифних заходів;
- темпи втілення заходів щодо спрощення міжнародної торгівлі;
- стан використання новітніх стандартів адміністрування;
- рівень адаптації та оновлення інформаційних технологій;
- об'єктивність застосування митних процедур;

- стан аналізу ризиків у процесах митного контролю та митного оформлення;
- стан визначення бази нарахування митних платежів;
- ставлення суспільства до митних органів;
- параметри обігу товарів, пасажиропотоку через транзитних перевезень митний кордон;
- кількість та наповненість угод про співробітництво в митній справі;
- параметри організації професійного навчання та управління персоналом;
- рівень застосування інновацій і сучасних технологій оформлення та контролю;
- показники ліквідованої або недопущеної шкоди;
- стан реалізації заходів з протидії митному шахрайству;
- дієвість комунікаційних зв'язків з громадськістю;
- дотримання стандартів поширення інформації та ін. [5].

Кількісне визначення ступеню митної безпеки потребує використання значного набору індикаторів, що дають підстави для висновків щодо задоволення перерахованих вище критеріїв. Конкретний комплекс цих індикаторів повинен визначатися в процесі економічного аналізу в рамках кожного з напрямів [6].

Розуміння митної безпеки як важливої складової національної безпеки та суміжних з нею безпекових категорій обумовлює необхідність більш детального опрацювання системи адміністративних заходів, пов'язаних з організацією зовнішньої та внутрішньої економічної безпеки, і, в свою чергу, визначення чіткої системи дій митних органів України та інших органів виконавчої влади у напрямках протидії та локалізації причин виникнення загроз щодо забезпечення митної безпеки та їх наслідків.

Розробка критеріїв оцінки митної безпеки повинна стати важливим науковим завданням.

Під час втілення в життя митної політики необхідно розглядати діяльність державних органів у рамках єдиного інституціонального механізму, спрямувавши їх на виконання конкретних завдань у цій сфері, з єдиною метою, що полягає у забезпеченні національної безпеки та захисту національних інтересів України.

Список бібліографічних посилань

1. Пашко П. В., Наумич Ю. С. Митна безпека як важлива складова економічної безпеки держави. *Вісн. АМСУ*. 2005. № 3. С. 3-7.
2. Пашко П. В., Пісной П. Я. Митна політика та митна безпеки України. *Фінанси України*, 2006. № 1. С. 74-85;

3. Пашко П., Демченко В., Павлюк В. Заходи митно-тарифного регулювання як складова реалізації митної політики України. *Вісник АМСУ*. 2005. № 4(28). С. 3-7.

4. Дацків Р. М. Вплив глобалізації на зовнішньоекономічну безпеку України. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 12(30). С. 129-138.

5. Пашко П. В., Полонський О., Христенко О. Адаптація митного законодавства України до світових стандартів – шлях підвищення митної безпеки держави. *Вісн. АМСУ*. 2005. №3. С. 100-104.

6. Пашко П. В., Скороход О. І. Оцінка митної безпеки держави. *Фінанси України*. 2005. № 2 (111). С. 101-105.

УДК 342.6(477)

Юлія Костянтинівна ПІНЧУК,

кандидат юридичних наук,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6216-0374>

ВИКОНАВЧА ВЛАДА ЯК ОСНОВА УПРАВЛІНСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сучасний стан нашої держави в умовах важких економічних випробувань, військової загрози та політичної нестабільності вимагає організованого, цільного та узгодженого управлінського впливу з боку держави. Досягнення поставлених цілей і вирішення нагальних завдань можливе лише при чіткому керівництві та твердому усвідомленні необхідності прийнятих рішень, їхньої результативності та перспективності.

Розвиток держави та її ефективне функціонування неможливе без організованої управлінської системи, що включає суб'єктів управління, об'єкт управління та механізм управлінської діяльності.

Управління в широкому розумінні – це вплив кого-небудь на щось або когось, в результаті якого підтримується якийсь стан, або здійснюється його якісна заміна і в кінцевому результаті сприяє досягненню мети, заради якої здійснювався цей вплив.

В теорії менеджменту (складове від англ. manage - керувати та men – людина, яка виникла в кінці XIX ст. і основоположником якої був американець Джозеф Вартон) «управління визначають як особливий вид діяльності, що перетворює неорганізований натовп на ефективну, цілеспрямовану та продуктивну групу». [1, с. 18]

Для вірного уявлення управління, як соціального явища слід виходити із змісту управління як функції організованих систем, створених

для забезпечення взаємодії складових елементів, що підтримують необхідний режим функціонування з метою досягнення поставлених цілей та завдань. Згідно з теорією систем, всі явища навколишнього природного середовища, тобто об'єкти, предмети – це складні системи, що складаються з багатьох елементів, взаємопов'язаних між собою. Виходячи з положень загальної теорії систем, управління – це процес цілеспрямованого впливу суб'єкта на визначений об'єкт для досягнення поставленої мети, результату. [2, с. 20]

Існує декілька видів управління, які поділяються відповідно до керованих об'єктів – за галузевою ознакою. Одним із найбільш масштабних виступає державне управління. Ця діяльність пов'язана з організацією чітко поставлених цілей та узгоджених дій у масштабах держави, а також регулюванням відносин усіх їх суб'єктів. Тут визначальним моментом виступає дотримання основної функції управління – ефективного використання робочої сили та ресурсів для повноцінного розвитку держави та її окремих галузей.

Базовим елементом управлінської системи України виступають органи виконавчої влади всіх рівнів. Саме на них покладено повноваження щодо впровадження та використання механізмів управлінської діяльності у повсякденному житті держави.

Враховуючи наявність розглянутих елементів, можна дати визначення поняттю державного управління, під яким слід розуміти діяльність органів державної влади, спрямовану на здійснення певного політичного курсу розвитку держави.

В теорії управління існує декілька підходів до розуміння державного управління:

1) управлінський, для якого характерна наявність таких цінностей як практичність, економічність та ефективність (цей підхід характерний для низки європейських країн);

2) політичний передбачає здійснення всіх принципів демократії в організацію управлінської діяльності. Службовці державних органів за такого підходу мають бути підпорядковані виключно інтересам громадян, а органи виконавчої влади мають бути як «соціальне суспільство у мініатюрі»;

3) правовий підхід вищими цінностями державного управління визначає права громадян і орієнтований не так на підпорядкування безпосередньому керівництву, як на дотримання Конституції, законів держави та принципів правової держави. [3, с. 246-247]

На сучасному етапі розвитку нашої держави чітко простежується відданість цінностям правового підходу державного управління, що знайшло своє відображення у положеннях Конституції

України. Однак, для гармонізації управлінських відносин та їх динамічного розвитку, необхідно об'єднувати та впроваджувати у практику всі існуючі підходи, не віддаючи переваги жодному конкретному. Адже неможливо виключити з державного управління політичний підхід, який покликаний відображати волю народу і повністю зважати на його інтереси. Також не можна забувати і про управлінський підхід, тому що будь-яка діяльність, апріорі, націлена на досягнення певних результатів за допомогою найбільш ефективних методів і за мінімальних витрат.

У той же час, реалізація закріплених повноважень неможлива без дотримання основних управлінських принципів, таких як відкритість, прозорість та результативність. Саме на них необхідно наголошувати при реалізації покладених на органи влади завдань. Тож актуалізується питання формування позитивного іміджу органів державної влади. Перед ними стоїть одне з найважливіших завдань для сучасного етапу держави – вироблення дієвого механізму співпраці з населенням, недопущення формування недовіри громадян інституту державної служби.

Управлінська діяльність не повинна бути шаблонною, вона повинна бути адаптована під сучасні реалії та враховувати всі тонкощі та особливості керованих об'єктів. Незважаючи на те, що об'єкт управління перебуває в певній залежності від керівника суб'єкта, він все одно має здатність впливати на вибір механізму управлінської діяльності. Цей взаємний вплив не можна ігнорувати, а навпаки, його необхідно використовувати для створення найефективнішої системи державного управління.

Список бібліографічних посилань

1. Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. 576 с.
2. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Стильна типографія, 2017. 580с. С. 20.
3. Ковалів М. В., Іваха В. О. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану // Вісник Національного університету «Львівська політехніка: збірник наукових праць № 813. Серія: Юридичні науки / Міністерство освіти і науки України, Нац. ун-т «Львівська політехніка»; відп. ред. Н. І. Чухрай. Львів: Львівська політехніка, 2015. С. 246-247.

УДК 342.72/.73:351.74

Олена Іванівна САВАЙДА,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії права, конституційного та приватного права

Львівського державного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2035-2604>;

Олена Ігорівна ГІЛЕЦЬКА,

курсантка 2 курсу факультету № 3 ІПФПНП

Львівського державного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1397-7553>

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання дотримання прав і свобод людини та громадянина працівниками поліції є досить актуальною тематикою наукових розвідок не тільки в Україні, а й в інших країнах Європи. Стаття 3 Основного Закону нашої держави, що виступає гарантом дотримання прав і свобод людини та громадянина визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в нашій державі найвищою соціальною цінністю [1]. Власне права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, важливим питанням також виступає і утвердження і забезпечення прав і свобод людини що є головним обов'язком держави.

У загальному значенні можна сказати, що права людини - це можливості вибору людиною певної поведінки для забезпечення свого нормального існування та розвитку, які закріплені в нормативно-правових актах держав, міжнародних документах та інших правових документах різних держав. Під цим можна стверджувати, що це в нормована свобода людини, певні її потреби й інтереси, що адресовані суспільству, особі, державі та державним органам, й законодавству зокрема.

Права людини, їх генеза становлять одну з одвічних проблем існування та соціально-культурного розвитку людства. Під поняття «права людини» Майданник О. О акцентує увагу і підкреслює невідчужуваність прав будь-якої людини, сутність якого полягає у визнанні того, що всім членам людського суспільства притаманні свобода і гідність [2, с. 141]. У багатьох наукових джерелах дефініція прав і свобод людини фігурує як поняття розвитку, що акумулює питання динаміки та прогнозування подальшого її вдосконалення [3, с. 11]. Права людини, як і будь-яке інше правове явище, характеризуються якісними та кількісними показниками.

Якісні показники розкриваються насамперед змістом прав людини. Зміст прав людини можна визначити за допомогою умов та засобів, які виступають можливостями, необхідними для задоволення потреб її існування та розвитку.

Кількісні показники прав людини можуть проявлятися в понятті обсягу права людини. Обсяг прав людини, як і будь-яка кількість, визначається за допомогою певних одиниць виміру (наприклад, кількість деяких можливих варіантів поведінки, кількість часу, кількість і розмір благ та механізмів захисту цих прав чи можливостей).

Хоча характер таких одиниць виміру зумовлюється змістом можливостей, відображених відповідними правами, а також особливостями носіїв (суб'єктів) прав і специфікою об'єктів цих прав (тобто тих чи інших благ). Внаслідок обмеження змісту прав людини неодмінно звужується їхній обсяг, але зміни в обсязі прав людини не завжди (не обов'язково) обумовлюють зміни в їх змісті [3, с. 17].

Дотримання прав людини є основним завданням поліцейського, адже це зазначено в Законі України «Про Національну поліцію», а саме стаття 7 пункт 1: «Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації» [4].

Проголошення української держави як правової - означало, що держава у своїй діяльності спирається на суворе дотримання законності, правових норм, які, у свою чергу, закріплюють природні, невід'ємні, загальні права і свободи особистості і соціально-етнічних, соціально-демографічних груп та спільнот також соціальною основою держави є громадянське суспільство, без визнання якого ані держава, ані права не можуть вважатися легітимними.

Легітимність державних і правових установ - гарантія додержання правопорядку і законності у громадянському суспільстві. Це свідчить про те, що населення свідомо виконує розпорядження органів влади і управління та всіляко допомагає державним установам у здійсненні притаманних їм завдань та обов'язків [5, с. 43].

Вимоги щодо забезпечення прав і свобод людини як головного напрямку правоохоронної діяльності містяться в законодавчих актах як і національних, так і в міжнародних. Щодо прикладу хотіли б відзначити Загальну декларацію прав людини, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. В ній, а саме у статті 1 декларації ми вже бачимо, що: «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах», тобто тут йдеться про одне із

невід'ємних прав людини - право на життя яке є невід'ємним, оскільки це становлять частину особистості, а тому людина як соціальна істота, яка позбавлена прав, не тільки буде вважатись безправною у певному юридичному розумінні, але й не може бути власне і особистістю.

Підтвердженню цьому є класифікація (або як ще вживають термін покоління прав людини) прав людини відповідно до якої існує перше покоління прав людини, яке є основою індивідуальної свободи.

Перше покоління прав людини кваліфікується як система негативних прав, що зобов'язують державу утримуватися від втручання у сфери, врегульовані цими правами. Власне це, являється принципом юридичної рівності діяльності правоохоронної системи, що передбачає вимогу неухильного дотримання всіма суб'єктами, які реалізують функції та завдання правоохоронних органів, чинних правових норм, чітке виконання покладених на них обов'язків та надання, в разі необхідності, правової допомоги населенню країни, що є тісно пов'язаною з діяльністю правоохоронних органів [6, с. 314–316]. Щодо другого та третього поколінь слід відзначити те, що вони вплинути на масштабному рівні на демократизацію та соціалізацію конституційного та міжнародного права країн. Також ці права ґрунтуються на солідарності людей, до них ми можемо віднести право на мир, безпеку, незалежність, що реалізуються державою.

Правоохоронні органи діють на основі принципів верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; презумпції невинуватості; гуманізму, який передбачає визнання самоцінності людини, її життя, честі та гідності; юридичної рівності, виявляється в забезпеченні однакових для усіх умов здійснення власної свободи; демократизму, проявляється в реалізації вираження волі народу через правоохоронну систему; передбачає комплексність (системність).

Системність та комплексність принципів передбачає їх не поєднане, ізольоване дотримання на всіх етапах правоохоронної діяльності, а одночасне. Принципи правоохоронної системи вимагають обов'язкового та повного втілення їх у практичній діяльності. Грубе та систематичне порушення цих принципів, ігнорування їх вимог знижує ефективність правоохоронної системи знижуючи її спроможність захищати суспільні, політичні, економічні та інші інтереси та права різних груп суспільства [7, с. 104].

Принцип юридичної рівності, який став основою універсальності прав людини, надав їм справді демократичного характеру.

Глобальні світові проблеми призвели до інтернаціоналізації юридичних формулювань та тлумачення прав людини, створення

міжнародних (або континентальних) пактів про права людини, законодавчої співпраці країн (в тому числі і у правоохоронній діяльності та системі) в питаннях про права людини, набуття міждержавного (інтеграційного) характеру законодавствами (особливо конституційними) тих держав, що підписали міжнародні пакти про права людини [5, с. 46–47].

Отже, права людини правоохоронними органами, як на позитивно-правовому так і на природно-правовому рівнях мають бути дотриманні. Забезпечення ефективного механізму в процесі дотримання прав людини й покладається саме на правоохоронні органи, що в свою чергу є загальноприйнятою світовою практикою в діяльності правоохоронних органів.

Ефективне виконання Національною поліцією України завдання щодо забезпечення прав і свобод людини певною мірою залежить від механізму належного правового регулювання цієї діяльності за допомогою законів та інших нормативно-правових актів. Серед способів забезпечення захисту прав людини в правоохоронній діяльності, ми б виокремили такий, як законість, тобто певний комплекс (принципів, методів), що характеризує організацію і функціонування суспільства і держави (в тому числі й правоохоронних органів) на правових засадах.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Майданник О. О. Конституційне право України: навч. посібник. К. : Алерта, 2011. 380 с.
3. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О. В. Зайчук, А. П. Заєць, В. С. Журавський та ін.; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – 2-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
4. . Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
5. Кравченко Ю. Ф. Забезпечення прав та свобод людини – головний напрям правоохоронної діяльності в Україні // Вісник Дніпровського ун-ту внутрішніх справ. 1999. №9. С. 42-47,
6. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посібник. –2-е вид. перероб. і доп. / кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В. О. Боняк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.

7. Стародубцев А. А. Організаційно-правові питання діяльності інспекцій з особового складу щодо зміцнення законності і дисципліни в органах внутрішніх справ: дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.07 / А. А. Стародубцев. Харків, 1999. 173 с.

УДК 321.7:351.75

Дар'я Сергіївна ТИХОНОВА,

доцент кафедри правоохоронної діяльності

та поліцейстики факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8191-2084>

ПОНЯТТЯ «ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ» І ФУНКЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією із важливих функцій держави є забезпечення охорони прав та законних інтересів громадян, фізичних та юридичних осіб від протиправних посягань, забезпечення принципу законності, а також охорони встановленого в державі правопорядку. Кожне з цих завдань якраз і виконується за допомогою правоохоронної діяльності, що реалізується відповідними органами держави.

Якщо розглядати поняття правоохоронна діяльність, його можна поділити на вузьке та широке значення.

У вузькому значенні правоохоронна діяльність – це діяльність спеціально уповноважених органів (державних та недержавних) з метою охорони прав і свобод громадян, правопорядку та забезпечення законності, що реалізується в установленій законом формі та в межах повноважень, наданих цим органам.

У широкому значенні правоохоронна діяльність – це діяльність всіх державних органів та недержавних організацій щодо забезпечення дотримання прав і свобод громадян, їх реалізації, забезпечення законності та правопорядку.

Також в інших англomовних державах вживаються терміни "Law Enforcement Activity" та "Law Enforcement Agencies", які в Україні офіційно перекладаються як "правоохоронна діяльність" та "правоохоронні органи", однак буквально можуть бути перекладені як "діяльність із застосуванням законного примусу" та "державні органи, уповноважені на застосування законного примусу", на яких покладається безпосереднє забезпечення національної безпеки у сферах правопорядку, громадської та державної безпеки [1].

Принципи правоохоронної діяльності це – основні, відправні ідеї та незаперечні вимоги, об'єктивно властиві правоохоронній формі здійснення функцій держави, які ставляться до безпосередніх носіїв прав і обов'язків у сфері забезпечення законності і правопорядку, захисту прав і свобод людини і громадянина з метою ефективного втілення напрямів діяльності держави в життя [2].

Принципи правоохоронної системи існують у вигляді вихідних засад правових теорій і концепцій, що виступають правовими орієнтирами суб'єктів правоохоронної діяльності.

Принципи на яких ґрунтується правоохоронна діяльність, складають цілісну систему, до якої, враховуючи вище викладене, потрібно віднести такі принципи:

- спеціальні – узагальнюють засади формування та існування власне правоохоронної системи як специфічного соціального явища. До цієї групи відносяться такі принципи верховенства права, законності, законслухняності громадян, гласності, взаємодії в органах державної влади України та інші.

- загальноспеціальні – відображають систему цінностей, що притаманні певному суспільству, і мають чи повинні мати правову форму вираження і забезпечення (домінування загальнолюдських цінностей над інтересами класів, націй і т. ін., єдність суспільних і особистих інтересів). Сюди можна віднести принцип гуманізму, демократизму, соціальної справедливості, рівності всіх перед законом.

Згідно з вище викладеним, можна зробити висновок, що поняття «правоохоронна діяльність» розкривається через свої принципи у сфері забезпечення державної і національної безпеки, охорони прав і свобод людини і громадянина, є ключовою для віднесення того чи іншого органу публічної влади до сектора безпеки і оборони. А також, зауважу, що лише при повному дотриманні всіх цих принципів усіма суб'єктами правоохоронної діяльності, забезпечить правову основу правоохоронної системи та нашої держави в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Коваленко Л. П. Адміністративно-правові проблеми визначення поняття «правоохоронна діяльність» та правоохоронні органи / Л. П. Коваленко // Правові засади діяльності правоохоронних органів : зб. наук. доп. та повідомл. учасників всеукр. наук.-практ. конф. (20 груд. 2014 р.). – Харків, 2014. – С. 130–133.

2. Волоско В. Науковий вісник «Демократичне врядування» - 2008. – Вип.2 – URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik2/fail/Volosko.pdf.

УДК 347.63

Олена Геннадіївна ЮШКЕВИЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0024-6070>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЩОДО УЧАСТІ ДІТЕЙ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

Ми погоджуємося із О. Г. Турченко, що діти – вікова група найвищого ризику бідності або соціальної ізоляції, особливо вразлива категорія населення, вони виступають основними суб'єктами та об'єктами системної дискримінації, яка особливо посилюється в умовах збройних конфліктів. Збройні конфлікти негативно впливають на функціонування сім'ї загалом, та особливо на забезпечення основних потреб дитини, її розвиток та психологічний стан [1].

За оцінками ООН, близько 250 000 дітей – хлопчиків та дівчаток віком 18 років – пов'язані зі збройними групами чи збройними силами [2, 3].

За даними ЮНІСЕФ, у світі понад мільярд дівчаток і хлопчиків живуть у країнах чи на територіях, що зазнають впливу збройних конфліктів; близько 300 мільйонам цих дітей ще не виповнилося п'яти років [4].

За офіційними даними, оприлюдненими Донецькою обласною державною адміністрацією у серпні 2020 року, в Україні лише 20% від загальної кількості дітей-переселенців отримали статус постраждалих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів – 39 тисяч [5] осіб. У Дитячому Фонді ЮНІСЕФ зазначають, що в Україні понад 400 тисяч дітей продовжують зазнавати серйозних ризиків для фізичного здоров'я і психологічного благополуччя через конфлікт на сході України [6]. Діти різного віку зростають в умовах безперервного конфлікту, мають психологічні травми і потребують постійної підтримки психологів [7].

За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, станом на 30 квітня 2021 року, з початку збройного конфлікту на Донбасі загинуло 152 дитини та 146 було поранено. Лише з 2017 року, близько 70 тисяч дітей отримали статус таких, що постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, 90 з них мають такий статус через тілесні травми [4].

Експертка Генерального секретаря ООН Машел Граса ще у 1996 році дійшла висновку, що діти, які пережили війну, не зможуть

досягнути того потенціалу, який був у них до початку війни, і звертає увагу на необхідності вирішення проблеми реабілітації та допомоги дітям, підкреслюючи те, що вони отримують психологічні та фізичні травми, стають жертвами сексуального насильства, стають сиротами, втрачають соціальні та культурні зв'язки або ж стають солдатами [8]. Статус постраждалого від війни надається дітям, які отримали поранення, контузію, каліцтво, зазнали фізичного, сексуального, психологічного насилля, були викрадені або незаконно вивезені за межі України, залучалися до участі у збройних формуваннях та незаконно утримувалися. Це діти, які проживають на лінії зіткнення, у тому числі ВПО, діти військовослужбовців, які загинули в АТО, або батьки яких померли внаслідок поранення, контузії або каліцтва, які проживають на непідконтрольних територіях (в разі їх переїзду на підконтрольну територію). Тобто, діти, які реально постраждали від війни та потребують захисту держави [7]. Під час війни порушуються всі права дитини: право на життя, право бути з сім'єю і громадою, право на здоров'я, право на розвиток особистості, а також право на турботу і захист [8].

Кожна дитина має право на захист своїх порушених прав відповідно до міжнародних та національних стандартів. Як відомо, міжнародні стандарти відносяться до інструментів «м'якого права», яке надає рекомендації щодо того, як розширити захист і дотримання прав дитини під час збройних конфліктів.

Одним із прикладів акту міжнародного права як міжнародного стандарту у сфері захисту прав дитини є Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (далі - Протокол), ратифікований Україною у 2004 році [9].

Держави-учасниці цього Протоколу підтверджують, що права дітей потребують особливого захисту, закликають до забезпечення постійного покращення становища дітей без жодного розрізнення, їхнього розвитку та освіти в умовах миру та безпеки, стурбовані пагубним і широкомасштабним впливом збройних конфліктів на дітей, засуджують зазіхання на дітей в умовах збройного конфлікту, вважають, що в цілях сприяння більш ефективному здійсненню прав, визнаних у Конвенції про права дитини [10], необхідно посилити захист дітей від участі у збройних конфліктах, засуджують з найглибшою занепокоєністю вербування, навчання та використання в середині держави і за її межами дітей у військових діях озброєними групами, які відрізняються від збройних сил держави, і визнаючи відповідальність тих, хто вербує, навчає і використовує дітей з цією метою, а також визнають особливі потреби дітей, які є особливо

уразливими щодо їхнього вербування та використання у військових діях всупереч цьому Протоколу, у зв'язку з їх економічним та соціальним станом або статтю.

Враховуючи вищезазначене, Держави-учасниці цього Протоколу домовились про наступне. Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб військовослужбовці їхніх збройних сил, які не досягли 18-річного віку, не брали прямої участі у військових діях.

Держави-учасниці забезпечують, щоб особи, які не досягли 18-річного віку, не підлягали обов'язковому призову до їхніх збройних сил.

Держави-учасниці підвищують мінімальний вік добровільного призову осіб до їхніх національних збройних сил порівняно з віком, визначеним у пункті 3 статті 38 Конвенції про права дитини [10], враховуючи принципи, які містяться в цій статті, і визнаючи, що відповідно до Конвенції особи, які не досягли 18 років, мають право на особливий захист.

Держави-учасниці, які допускають добровільний призов до їхніх національних збройних сил осіб, які не досягли 18-річного віку, надають гарантії, які як мінімум забезпечують, щоб: а) такий призов мав в дійсності добровільний характер; б) такий призов проводився з усвідомленої згоди батьків або законних опікунів цієї особи; с) такі особи були повною мірою поінформовані про обов'язки, пов'язані з несенням такої військової служби; d) такі особи подавали достовірні свідоцтва свого віку до їх прийняття на національну військову службу.

Збройні групи, відмінні від збройних сил держави, за жодних обставин не повинні вербувати або використовувати у військових діях осіб, які не досягли 18-річного віку. Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів у цілях попередження такого вербування і використання, включаючи вжиття правових заходів, необхідних для заборони і криміналізації такої практики.

Ніщо в цьому Протоколі не може тлумачитись як таке, що виключає положення, що містяться в законодавстві держави-учасниці або в міжнародних угодах і міжнародному гуманітарному праві, які більшою мірою сприяють здійсненню прав дитини.

Кожна держава-учасниця в межах своєї юрисдикції вживає всіх необхідних правових, адміністративних та інших заходів для забезпечення ефективного виконання і застосування положень цього Протоколу.

Підсумовуючи слід зазначити, що серйозні порушення прав дітей є неминучими в умовах війни, які потрібно запобігати. Акти

міжнародного та національного права мають містити механізми запобігання насильства щодо дітей в умовах збройного конфлікту, а не просто полегшити їх страждання.

Список бібліографічних посилань

1. Турченко О. Г. Захист прав дітей на окупованих територіях та під час військових конфліктів. URL: 7303-Текст%20статті-14661-1-10-20190805.pdf (дата звернення: 06.04.2022).

2. Children. URL: <https://www.coe.int/ru/web/compass/children> (дата звернення: 06.04.2022).

3. «Доклад о гуманитарной деятельности за 2009 год», ЮНИСЕФ, 2009. URL: www.unicef.pt/docs/HAR_2009_FULL_Report_English.pdf (дата звернення: 06.04.2022).

4. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. URL: <https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/> (дата звернення: 06.04.2022).

5. В Україні 39 тисяч дітей отримали статус постраждалих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. URL: <https://cutt.ly/vFuizSB> (дата звернення: 06.04.2022).

6. ЮНІСЕФ: 430 тисяч дітей страждають через конфлікт на Донбасі. URL: <https://cutt.ly/aFuowSj> (дата звернення: 06.04.2022).

7. Звіт за результатами дослідження «Сприяння дотриманню прав дітей, що постраждали від збройного конфлікту та забезпечення державних гарантій їх захисту». URL: <https://cutt.ly/TFuojhf> (дата звернення: 06.04.2022).

8. Последствия вооруженных конфликтов для детей: доклад эксперта Генерального секретаря госпожи Грасы Машел, представленный в соответствии с резолюцией 48/157 Генеральной Ассамблеи ООН от 1996 года. URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/51/306&Lang=R (дата звернення: 06.04.2022).

9. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах: Протокол Організації Об'єднаних Націй (ООН) від 01.01.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text (дата звернення: 06.04.2022).

10. Конвенція про права дитини: Міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй (ООН) від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 06.04.2022).

УДК 343.163:343.122

Михайло Олексійович БУРТОВИЙ,

здобувач кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5474-7028>

РОЛЬ ПРОКУРОРА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВА ПОТЕРПІЛОГО НА ПРИМИРЕННЯ З ОБВИНУВАЧЕНИМ

Одним із важливих напрямків прокурорського нагляду в аспекті забезпечення реалізації прав потерпілих, є його активне сприяння укладенню угоди про примирення, за наявності відповідного волевиявлення сторін, яке виявляється у обов'язку інформування підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення і роз'яснення їм наслідків укладання відповідної угоди, на що вказує ч. 7 ст. 469 КПК України.

Забезпечення прокурором указанного права потерпілого необхідно розглядати в контексті втілення в національну практику міжнародних стандартів, що знайшли відображення у Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживань владою, рекомендаціях R (85) 11, R (87) 18, R (99) 19, які рекомендують вивчати і розширювати застосування процедур примирення в національному законодавстві [1].

Крім того, в національному законодавстві України враховано практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Зокрема, в ч. 2 ст. 8 КПК зазначено, що принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ, а в ч. 5 ст. 9 КПК – що кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ. Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. передбачено обов'язковість виконання рішень ЄСПЛ у справах проти України та необхідність впровадження в українське кримінальне судочинство європейських стандартів захисту прав людини [2].

Отже, «медіація» або угоди в кримінальному провадженні закріплені в ст. 468 КПК України. Так, угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або

судді). Угода про примирення у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, може бути укладена лише за ініціативою потерпілого, його представника або законного представника [3].

В угоді узгоджуються та задовольняються такі обставини, які є важливими для обох сторін: моральна шкода; майнова шкода; умови відповідальності винуватця; усунення міжособистісного конфлікту. Чинним КПК України передбачено, що угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, нетяжких злочинів та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Укладення угоди про примирення у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, не допускається [3].

Окремо слід зазначити, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) з підозрюваних чи обвинувачених. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), з якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження. У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від одного кримінального правопорушення, угода може бути укладена та затверджена лише з усіма потерпілими [3].

Перше, у чому полягає роль прокурора – це інформування потерпілого про право на угоду про примирення, і роз'яснення механізму реалізації таких прав, а також не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення. Прокурор безпосередньо наглядає за законністю процедури примирення, добровільністю волевиявлення сторін, дотриманням інших умов, визначених ст. 469 КПК України, змісту угоди, результатів примирення.

Проте, слід звернути увагу на той факт, що серед обов'язків прокурора не згадується про обов'язок роз'яснити наслідки укладення угоди. Видається, що цей пункт є найбільш важливим з огляду на те, що для потерпілого наслідком укладення угоди є обмеження його права на оскарження вироку. Тому, поділяємо позицію М. І. Тлепової, щодо обов'язковості слідчого, прокурора роз'яснити підозрюваному та потерпілому наслідки укладення угоди про примирення [4].

Що стосується змісту угоди про примирення, то в ній зазначаються її сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його

правова кваліфікація із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, строк її відшкодування чи перелік дій, не пов'язаних з відшкодуванням шкоди, які підозрюваний чи обвинувачений зобов'язані вчинити на користь потерпілого, строк їх вчинення, узгоджене покарання та згода сторін на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, передбачені ст. 473 КПК України, наслідки невиконання угоди [3].

Разом з тим, на практиці мають місце випадки, коли підозрюваний та потерпілий укладають угоду, яка не відповідає чинному законодавству, або угоду, умови якої явно порушують права, свободи чи інтереси сторін. Адже, передання до суду угоди, яка не відповідає чинному законодавству, приведе до відмови судом у її затвердженні, а отже, і до втрати підозрюваним і потерпілим права повторного звернення з угодою (ч. 8 ст. 474 КПК).

Втім, якщо виходити із положень ч. 2 ст. 36 КПК України, то прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, має запобігати укладенню угоди про примирення, яка не відповідає вимогам закону або порушує інтереси її сторін. Крім того, прокурор надсилає обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою до суду (ч. 1 ст. 474 КПК України) для затвердження.

Власне тому, погоджуємось із пропозиціями науковців передбачити у КПК України нормативний припис щодо обов'язковості перевірки прокурором угоди про примирення на предмет законності та забезпечення прав та інтересів сторін, які її уклали. Якщо угода не відповідає таким вимогам, прокурор має винести вмотивовану постанову про відмову у складенні обвинувального акта та у переданні провадження до суду, а сторони у разі незгоди з рішенням прокурора мають бути наділені правом на оскарження вказаної постанови до слідчого судді [4].

Список бібліографічних посилань

1. Кавун Д. Й. Кримінальний процесуальний механізм забезпечення прав потерпілого (фізичної особи) у досудовому розслідуванні: дис....канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2016. 214 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84006436.pdf>
2. Гвоздецький В. Д., Ляш А. О. Угода про примирення у кримінальному провадженні: деякі питання правового регулювання та практичного вирішення. *Часопис Національного університету «Острозька*

академія». Серія «Право». 2020. № 1(21). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n1/20hvdtpv.pdf>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / [В.Г. Гончаренко та ін.] ; за заг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. К. : Юстініан, 2012. 1223 с.

4. Тлепова М. І. Процесуальне становище потерпілого під час судового розслідування: дис....канд. юрид. Наук : 12.00.09. Харків, 2015. 221 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12010/1/Tlepova_2015_dus.pdf.

УДК 351.74(474.2)

Дар'я Валентинівна ГЛУШКОВА,

викладач кафедри правоохоронної діяльності

та поліцейстики факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5909-6367>

ШВЕДСЬКИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

Відома на весь світ як одне з найпрогресивніших і найщасливіших місць на землі, Швеція - п'ята за величиною країна в Європі. З року в рік якість життя у Швеції оцінюється набагато вищою, ніж в інших країнах. Багато в чому це відбувається тому, що шведська поліція відіграє велику роль у зниженні рівня злочинності та підвищення рівня громадської безпеки.

Поліція Швеції (швед. Polismyndigheten) - сукупність урядових агентств Швеції, які займаються питаннями охорони правопорядку. На службі у шведській поліції нараховується 28 500 осіб: 20 000 поліцейських та 8 500 осіб цивільного персоналу - з яких 39% становлять жінки.

В країні запроваджено систему Effektiv samordning för trygghet (далі – EST), EST – ефективна координація для гарантування безпеки. EST є системним підходом до запобігання злочинності, при якому організовано обмін інформацією та співпрацю муніципалітету, поліції та ріелторських компаній. Це допомагає бачити загальну картину і надає можливість виявляти проблеми. Метою EST є скорочення і запобігання злочинності, гарантування безпеки шляхом раннього втручання, у момент виникнення правопорушень, або запобігання їм. Громадяни також можуть брати активну участь у допомозі поліції.

Для цього на сайті поліції є активні кнопки «Я випадково дізнався про дещо» та «Я бачив або чув щось».

Ще однією формою взаємодії у Швеції є сусідська варта (сусідський нагляд). Час та аналіз даних показали, що діяльність сусідської варти допомогла зменшити кількість домашніх злочинів майже на чверть. Сусідська варта як метод був розроблений у США в 1960-1970 рр. і досі є одним із найбільш широко використовуваних методів боротьби зі злочинністю в житлових районах у всьому світі. [1]

Населення Швеції довіряє поліції значно більше, ніж пресі, армії, уряду, церкві та іншим соціальним інститутам. Одна з головних якостей шведської поліції – публічність та готовність до діалогу загалом. Тут регулярно вивчають ставлення суспільства до поліції та вимірюють рівень довіри. На публічний номер прес-служби поліцейського департаменту щодня надходить близько ста дзвінків. 10 прес-секретарів щоденно готують матеріали для журналістів. Департамент комунікації дає не менше одного інтерв'ю на день і, звісно, відповідає на всі запитання. Крім того, за сторінками поліції у соціальних мережах стежать 3 млн підписників [2].

Причини довіри шведів к правоохоронцям включають: 1) Добру професійну підготовку. Вступники на роботу в поліцію направляються в учбові центри, де навчаються протягом двох років. Відсоток відсіву в поліцейській академії низький, не закінчують її близько 2-3 % громадян, що поступили в академію. 2) Поліцейський в Швеції – популярна професія, в поліцію прагне чимало людей з вищою освітою. Кожний четвертий поліцейський має університетський диплом. В Швеції з поліції люди самі не уходять. 3) Якісний відбір кадрів. Керівництво поліції знає, як прийняти на роботу саме тих, хто потрібен. 4) На думку керівника поліції, один з очевидних стимулів відбору потрібних людей – гідна заробітна плата. Зрозуміло, що в багатьох країнах фінансові можливості обмежені. Але ж можливі різні шляхи вирішення цієї проблеми [3].

Таким чином, за 7 років проведення реформи МВД в Україні важко досягти тих висот в соціально орієнтованій діяльності поліції, які в Швеції формувались на протязі десятиліть. З іншої сторони, досвід Швеції показує високу ефективність відносин партнерства поліції та населення, проблемно-орієнтованого підходу в боротьбі зі злочинністю. Україні необхідно прагнути до побудови сучасної та дієвої правоохоронної системи, здатної захищати права громадян, орієнтуватися на потреби не тільки держави, але й суспільства.

Список бібліографічних посилань

1. Офіційний сайт Швеції URL: <https://ru.sweden.se/> (дата звернення 19.02.2022).
2. Як шведська поліція завойовує довіру громадян // Журнал НВ від 19.02.2019. URL: <https://nv.ua/project/kak-shvedskaya-policiya-zavoevyvala-doverie-grazhdan-50006709.html> (дата звернення 20.02.2022).
3. Чому шведи довіряють своїй поліції? // Європа-Експрес №11 від 2017 року. URL: http://pcgo.narod.ru/biblioteka/publikacii/15_pochemu_shvedy.htm (дата звернення 20.02.2022).

УДК 351.74:354(477)

Владислав Андрійович ГОЛІКОВ,

*здобувач вищої освіти 1 курсу магістратури факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6498-6823>*

КОНТРОЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОННОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Слід зазначити, що поняття «контроль» має декілька визначень. За одним із них, це процедура досягнення цілей з боку підприємства, установи чи організації. В інших значеннях поняття контролю полягає у здійсненні державних процесів з метою досягнення конкретних результатів. Більш того, контролем може визначатися як функція, спрямована оцінювати та обліковувати результати діяльності роботи на підприємствах, установах чи організаціях [1]. Можна узагальнити, що контроль – це чітка процедура, яка може виражатися у формі перевірки, нагляду, спостереження чи моніторингу, і яка спрямована на досягнення конкретних цілей та отримання позитивних результатів для держави, підприємств, установ, організацій.

Цілями контролю є, в першу чергу, перевірити, чи всі завдання, роботи та інші важливі моменти виконуються згідно із поставленими планами, графіками, розпорядженнями тощо. Цілями контролю є також перевірка та спостереження щодо того, чи виконуються усі завдання відповідно до офіційних програм, наказів, інших положень щодо конкретних завдань. Цілями контролю виступають і нагляд за дотриманням і встановлених принципів діяльності.

Останніми цілями контролю можна назвати такі: встановлення, вирішення та запобігання помилок під час виконання робіт, усунення недоліків у тій чи іншій сфері діяльності. Контроль застосовується до будь-чого: до предметів, осіб, дій, і практикується у всіх сферах діяльності [2].

Слід зазначити, що контроль є важливою діяльністю та важливим моментом у забезпеченні законності та порядку в органах влади та в системі усього державного апарату влади [3, с. 126]. При цьому, якщо контрольну діяльність стосовно забезпечення законності та порядку здійснювати стосовно органів національної поліції, то виходячи з контрольної діяльності, можна отримати наступні твердження. Перше, в процесі здійснення контролюючих функцій та функцій нагляду за законністю дій громадян, іноземців та осіб без громадянства, поліцейські зобов'язані дотримуватися процесуально-правових процедур та використовують різні правові методи та способи. Друге, поліцейські під час здійснення своїх службових повноважень та при виконанні своїх службових обов'язків повинні керуватися нормами права, а також дотримуватися вимог законності, безпосередньо забезпечувати, охороняти та поважати права, свободи людини і громадянина [3, с. 127]. При цьому, під час виконання співробітниками поліції своїх службових повноважень та обов'язків, вони у разі притягнення правопорушників до різних видів юридичної відповідальності, зокрема у разі застосування заходів адміністративної відповідальності, не мають права виходити за дозволені рамки своєї компетенції, тобто не перевищувати своїх службових повноважень та не порушувати права, свободи та законні інтереси інших осіб. У разі порушення співробітниками поліції прав, свобод, законних інтересів інших осіб, а також у разі невиконання чи неналежного виконання своїх службових обов'язків, то такі співробітники поліції несуть відповідальність, відповідно до діючого законодавства України.

Стосовно недопущення порушень законності поліцейськими під час виконання покладених на них службових обов'язків та повноважень, то одні науковці вказують, що основними адміністративними засобами забезпечення законності є: внутрішній контроль; нагляд прокуратури; судовий контроль; громадський контроль; звернення громадян. Інші вважають, що нагляд входить в поняття контролю і є його різновидом [3, с.121]. Необхідно зазначити, що під час проведення реформ в структурі Міністерства внутрішніх справ України та органів Національної поліції, до основних засобів забезпечення законності в їхній діяльності стали відносити контроль та оскарження незаконних діянь співробітників поліції.

Контроль в адміністративній діяльності Національної поліції – це засіб забезпечення дотримання дисципліни, порядку та законності, і такий засіб є системою моніторингу, нагляду, перевірки і оцінки оперативно-службової діяльності системи Національної поліції. Основними завданнями контролю є: забезпечення неухильного дотримання та виконання законів, підзаконних, локальних та інших нормативних актів, які регулюють діяльність органів Національної поліції; забезпечення своєчасності і повноти виконання завдань та повноважень, що покладаються на окремі підрозділи чи на конкретних посадових осіб органів Національної поліції; запобігання, попередження та усунення будь-яких правопорушень, недоліків в роботі апарату Національної поліції; підвищення рівня загально-службової та оперативно-розшукової діяльності; сприяння раціональному розподілу та рівного балансу щодо робочого навантаження [3, с. 120].

Стосовно контролю Кабінету Міністрів України за дотриманням законності в адміністративній діяльності в органах Національної поліції, то згідно статті 113 Конституції України, Кабінет Міністрів України є вищим виконавчим органом державної виконавчої влади, який здійснює свої контрольні повноваження, а саме керує та контролює внутрішню роботу зокрема Міністерства внутрішніх справ України, органів Національної поліції та інших виконавчих органів державної влади, які підпорядковуються Кабінету Міністрів України [4].

Зазначимо, що контроль з боку Кабінету Міністрів України стосовно дотримання законності в адміністративній сфері органів Національної поліції має важливе значення та відіграє важливу роль. Так, завдяки чіткій та відповідній контрольній діяльності Кабінету Міністрів України, в органах Національної поліції дотримується принцип законності, а також запобігається зловживання з боку працівників органів Національної поліції службових повноважень і порушень прав, свобод та законних інтересів будь-якої особи.

Список бібліографічних посилань

1. Ключко А. М., Собина В. О. Громадський контроль за діяльністю поліції в Україні. *Вісник НУЦЗУ. Серія: Державне управління*. 2017. Вип. 1 (6). С. 194–201.
2. Шестерняк М. М. Контроль як економічна категорія. *Система контролю: актуальні проблеми науки і практики*: матеріали інтернет-конференції, (м. Тернопіль, 31 січня 2013 р.). Тернопіль, 2013. С. 74–79.
3. Глуховеря В. А. Адміністративна діяльність Національної поліції: навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.
4. Конституція України /прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96>.

УДК 351.74:342.76(477)

Вікторія Анатоліївна ГОЛУБ,

*аспірантка Харківського національного університету внутрішніх справ,
суддя Донецького окружного адміністративного суду;*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0969-8850>

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ПІД ЧАС ПОДІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОЖЕЖАМИ

Правову основу взаємодії органів Національної поліції України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) становлять Конституція України, Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України, закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, рішення Конституційного Суду України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України, і нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України з питань організації взаємодії між органами та підрозділами внутрішніх справ під час попередження, виявлення й розслідування кримінальних правопорушень.

Завдання, функції, права та обов'язки посадових осіб Національної поліції України, ДСНС, Експертної служби МВС під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами, визначає Порядок спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 24.07.2017 р. № 621 (далі – Порядок) [1].

Відповідно до вимог законодавства для розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з пожежами:

– органи (підрозділи) поліції проводять слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії, спрямовані на виявлення, фіксацію та збирання доказів, установлення обставин виникнення пожеж, а також умов, що призвели до їх виникнення, установлення осіб, причетних до вчинення правопорушень, та їх притягнення до відповідальності згідно з вимогами чинного законодавства, забезпечення відшкодування збитків, завданих потерпілим;

– територіальні органи ДСНС залучаються для встановлення причин виникнення пожеж, а також обставин та умов, що сприяли їх виникненню (пункт 3 розділу I Порядку).

Відповідно до пункту 9 розділу I та пункту 3 розділу II Порядку, уповноважені посадові особи територіального органу ДСНС беруть участь в огляді місця події як спеціалісти та за дорученням слідчого як керівника слідчо-оперативної групи здійснюють відповідні заходи та виконують дії на місці пожежі, спрямовані на виявлення і фіксацію доказів, встановлення обставин та причин виникнення пожеж, а також умов, що призвели до їх виникнення і поширення.

Наведене повністю відповідає вимогам чинного законодавства, а саме діючого на теперішній час Кримінального процесуального кодексу України.

З набранням чинності у листопаді 2012 року Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [2] змінився порядок залучення спеціалістів ДСНС до дослідження пожеж.

Проте, на практиці виникають ситуації, які свідчать, що робота щодо взаємодії слідчого та спеціаліста дослідно-випробувальної лабораторії територіального органу ДСНС на стадії огляду місця пожежі потребує вдосконалення. Так, аналіз діяльності дослідно-випробувальної лабораторії за напрямом дослідження пожеж, починаючи з 2013 року, свідчить про поступове зниження абсолютної кількості досліджених пожеж її спеціалістами.

На думку Д. В. Середи та Р. В. Климась, чинне формулювання сукупності положень ч. 3 ст. 17, ст. 40, п. 2 ст. 71, ч. 3 ст. 237 КПК України створює правову ситуацію, за якої спеціаліст із дослідження пожеж залучається до огляду місця пожежі, пов'язаної з кримінальним правопорушенням, не в обов'язковому порядку, а лише за рішенням слідчого (на його розсуд). Наведене стає перепорою гарантії забезпечення належного огляду місця пожежі, враховуючи, що не кожен слідчий може належним чином (без допомоги спеціаліста) оглянути місце події (пожежі), виявити, зафіксувати та вилучити сліди, предмети та матеріали, що в подальшому набудуть у процесуальному порядку статус доказів [3, с. 165].

Тому тут доцільно звернути увагу на наступному.

Правовим підґрунтям розслідування слідчими Національної поліції України кримінальних порушень, пов'язаних з пожежами, є частина 2 статті 38 КПК України. Проте, до набуття чинності КПК України від 13.04.2012 р. № 4651-VI, діяв Кримінально-процесуальний кодекс України, введений в дію з 01.04.1961 Законом Української РСР від 28.12.1960 р. (далі – Кримінально-процесуальний кодекс України) [4].

Відповідно до частини 6 статті 101 Кримінально-процесуального кодексу України, органи державного пожежного нагляду були органами дізнання у справах про пожежі і порушення протипожежних правил. І це було цілком виправданим, адже співробітники державного пожежного нагляду (на теперішній час – співробітники ДСНС) безумовно мають більше досвіду в наведеній категорії справ, аніж слідчі Національної поліції України.

Так, слід погодитись В. М. Кицелюком, що огляд місця пожежі при розслідуванні порушень вимог пожежної безпеки – одна з головних слідчих дій. Це вкрай важливе джерело інформації про подію, що сталася, до того ж інформації об'єктивної, на відміну від свідчень очевидців, актів відомчих розслідувань тощо. Неякісно та непрофесійно проведений огляд часто робить марними всі подальші зусилля з розслідування даної пожежі. Крім того, місце пожежі зазвичай неможливо законсервувати та зберегти для повторних досліджень. Тому заповнити прогалини в інформації про пожежу в подальшому не зможуть навіть найкращі експерти [5, с. 171].

Знання спеціалістів ДСНС допоможуть всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити обставини, що підтверджують або спростовують версію щодо ймовірної причини виникнення пожежі. Тому слід повернути повноваження ДСНС щодо можливості здійснення дізнання у справах, пов'язаних з пожежами.

Підсумовуючи вищевикладене, пропонуємо внести зміни до частини 3 статті 38 КПК України шляхом доповнення пунктом «д» зі словами «органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій».

Список бібліографічних посилань

1. Порядок спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами / затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 24.07.2017 № 621. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Середя Д. В., Климась Р. В. Процесуальні аспекти залучення спеціалістів дослідно-випробувальних лабораторій територіальних

органів ДСНС до участі в огляді місця події, пов'язаної з пожежею. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. № 5 (41), vol. 1. PP. 264-270. <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.5.1.38>.

4. Кримінально-процесуальний кодекс України / введений в дію з 01.04.1961 Законом Української РСР від 28.12.1960. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text>.

5. Кіцелюк В. М. Розслідування порушень встановлених законодавством вимог пожежної безпеки: монографія. Надвірна: Надвірнянська друкарня, 2018. 296 с.

УДК 351.74

Катерина Вікторівна ГОРБУНОВА,

викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1120-2682>

ДО ПРОБЛЕМИ ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ ПРИ НЕЗАКОННОМУ ПОЛЮВАННІ

Чинним кримінальним процесуальним законодавством передбачено, що підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті (ч. 2 ст. 177 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1]. Таким кримінальним правопорушенням слід вважати і діяння (незаконне полювання), відповідальність за яке передбачено ч. 1 ст. 248 Кримінального кодексу України (далі – КК України). За вчинення зазначеного правопорушення може бути призначено покарання у виді «штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або обмеження волі на строк до трьох років», що згідно ч. 2 ст. 12 КК України відносить його до кримінального проступку [2]. Це, у свою чергу, з урахуванням положень Конституції (зокрема, ст. 29) обмежує застосування до винного заходів, які б реально сприяли належному забезпеченню кримінального провадження.

Очевидно, що для належного забезпечення кримінального провадження та об'єктивного, всебічного розслідування правопорушень, які пов'язані із незаконним полюванням, слід застосовувати запобіжні

заходи у виді тримання під вартою, адже винні прагнуть відразу позбутися речових доказів та приховати сліди та предмети вчиненого правопорушення, стрілецьку зброю або капкани та інші знаряддя видобування звірів і птахів, намагаються одразу залишити місце вчинення кримінального правопорушення задля його приховування та уникнення кримінальної відповідальності.

З метою попередження приховання слідів правопорушення, на нашу думку, слід застосовувати положення ст. 298-2 КПК України, яка передбачає, що: «уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального проступку, у випадках, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 208 цього Кодексу, та лише за умови, що ця особа: 1) відмовляється виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або чинить опір; 2) намагається залишити місце вчинення кримінального проступку; 3) під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку не виконує законних вимог уповноваженої службової особи; 4) перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння та може завдати шкоди собі або оточуючим [1].

Разом з цим, на етапі затримання уповноваженою службовою особою особи, яка вчинила незаконне полювання виникають труднощі, адже згідно зі ст. 29 Конституції України «кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Також, у ч. 2 ст. 29 Основного закону, законодавець вказує, що «в разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід» [3].

Зазначене дозволяє зробити висновок, що тримання особи під вартою застосовується лише за нагальної потреби запобігти саме злочинові, а не будь-якому кримінальному правопорушенню, до якого зокрема відноситься і незаконне полювання. У зв'язку з поділом кримінальних правопорушень на злочини і кримінальні проступки, виникають процесуальні питання затримання особи за кримінальні проступки у порядку передбаченому ст. 298-2 КПК України, яка іде у розріз з положеннями Конституції України.

Урегулювання зазначеного проблемного питання, що стосується можливості уповноваженої особи забезпечити належне розслідування та розкриття проступків даної категорії, на нашу думку, можливо лише шляхом внесення змін до чинного законодавства України.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.02.2022).

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.02.2022).

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text/>.

УДК 342.951

Катерина Андріївна ГУРКОВСЬКА,

*викладач кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу факультету № 3 ІПФПНП
Львівського державного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5026-626X>;*

Артем Миколайович ЗУБКО,

здобувач Львівського державного університету внутрішніх справ

ЧАТ-БОТ ІЗ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Сьогодні у суспільстві спостерігається нульова толерантність та терпимість до випадків домашнього насильства. Люди починають розпізнавати це явище, звертатися до поліції, вони знають, як бути в такій ситуації. Дійсно, в умовах карантину ця тема стала ще більш очевидною і помітною, викриваючи проблеми, які існували раніше. У середньому поліція фіксує, що за добу на лінію «102» надходить 1500-1600 викликів стосовно домашнього насильства. Звісно, певний сплеск спостерігається у вихідні, святкові та передсвяткові дні, більшість дзвінків у вечірній час [1].

Статистика скарг на домашнє насильство в Україні постійно зростає. Таким чином, вона зросла на 47% порівняно з 8 місяців 2020 року до 8 місяців 2021 року. За 8 місяців 2021 року до поліції надійшло стільки звернень про домашнє насильство, скільки за весь 2019 рік (209 тис. отримано) [2].

На теперішній час світ незупинно створює нові цифрові технології, що допомагають людям у вирішенні багатьох проблем. Ми не

можемо уявити своє повсякденне життя без гаджетів. Тому, враховуючи цей факт, Національна поліція мусить впроваджувати нові методи протидії з різними протиправними елементами суспільства, використовуючи новітні технології. Такою технологією став чат-бот #police_helpbot, який використовується у найпоширеніших соціальних месенджерах.

Найбільш поширеним серед населення додатком для обміну інформації став Viber, яким користуються майже 66% респондентів. Додаток лідирує серед усіх вікових груп. Друге місце посідає Facebook Messenger, який використовують майже 35% опитаних [3].

Тому, Міністерство внутрішніх справ спільно із Харківським Університетом внутрішніх справ та Національною поліцією України створили чат-бот протидії домашньому насильству, мета створення бота #police_helpbot є інформування населення про домашнє насильство, задля запобігання та протидії цьому явищу, про повноваження органів та установ, які здійснюють заходи з попередження домашнього насильства; надання підтримки та допомоги в цьому питанні.

Зокрема, чат-бот дозволяє зателефонувати на лінію «102». Там же міститься інформація про інші гарячі лінії, які можуть надати консультацію у разі домашнього насильства. Крім того, громадяни зможуть спілкуватися онлайн з юристами центрів безоплатної правової допомоги та отримувати юридичні консультації.

Чат-бот @police_helpbot працює в месенджері Telegram та Viber і накопичує всю необхідну інформацію про домашнє насильство.

Чат-бот може:

- допомогти викликати служби допомоги (поліцію та швидку допомогу);
- перенаправити до фахівців з безкоштовної правової допомоги, які в свою чергу нададуть юридичні консультації в режимі онлайн;
- надати контакти інших служб допомоги;
- пояснити, що таке домашнє насильство та як йому протидіяти, повноваження органів та установ, що здійснюють заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству [4].

Можна виділити 6 характеристик, чому чат-бот #police_helpbot дієвий у протидії домашньому насильству:

1. 64% інтернет-користувачів вважають, що головний плюс чат-бота, на відміну від реальної людини, - його доступність 24/7. Він не спить, не їсть і не виходить у туалет. Він не змусить чекати, а надасть відповідь одразу.

2. Чат-бот не пропустить жодного запиту від користувача і обов'язково відреагує на нього. Уявляєте, скільки даних може опрацювати

дана система в порівнянні із звичайною людиною. Чат-бот завжди відповідає на всі повідомлення. Навіть якщо питання було передане живому спеціалісту, чат-бот зможе простежити, що відповідь знайдено.

3. Є таке поняття як людський фактор. Людина може бути в поганому настрої і тому нагрубити чи скептично відповісти постраждалій особі. Чат-бот надає відповіді, на які був запрограмований.

4. У XXI столітті людина живе на шалених швидкостях. Чат-бот надає інформацію в один клік, що дозволяє зекономити обмежений час, а також викликати певні служби допомоги потерпілій особі.

5. Під час спілкування чат-бот може збирати персональну інформацію користувача, а потім використовувати її для покращення комунікації. Наприклад, бот запам'ятовує регіон співрозмовника та надалі видає релевантні для конкретного регіону послуги. Надає необхідну інформацію щодо конкретної ситуації загалом, персоналізує кожного користувача, інформує про види домашнього насильства, хто такий кривдник, заходи впливу, які застосовуються до кривдника, тощо.

6. Продовжуючи тему, що люди буквально живуть у своїх смартфонах. Чат-бот живе там же. Його не потрібно довго шукати, розбиратися з інтерфейсом, адже бот знаходиться у звичному месенджері або соцмережі. Щодня користувачі відправляють 60 мільярдів повідомлень у різноманітних Messenger. Повідомлення на адресу чат-бота не відрізняються від тих, що ми пишемо своїм друзям, колегам, партнерам.

Як бачимо, протягом карантину, пов'язаного із захворюванням COVID-19, випадки домашнього насильства стрімко збільшились. У більшості випадків постраждали особи не мають змоги повідомити про вчинення щодо них домашнього насильства та попросити допомогу, адже постійно перебувають в одному приміщенні з кривдником. Тому, їм на поміч, поліція створила чат-бот #police_helpbot, який одразу надасть правову допомогу, а також викличе відповідні служби. А постраждалій, в свою чергу, буде легше розповісти додатку про проблему, аніж людині. До того ж особа спроможна в будь-який момент дізнатися всю інформацію про домашнє насильство та, до кого можна звертатись за допомогою.

Таким чином, доходимо висновку, що впровадження чат-бота з протидії домашньому насильству здійснює не тільки важливу профілактичну функцію, а також є дієвим інструментом у боротьбі з цим негативним явищем.

Список бібліографічних посилань

1. Чат-бот з протидії домашньому насильству відтепер доступний в месенджері Viber. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/>

news/CHat_bot_z_protidii_domashnomu_nasilstvu_vidteper_dostupniy_v_mesendzheri_Viber_32375.

2. Статистика звернень до МВС щодо домашнього насильства 2019-2021 роках. URL: https://longread.povaha.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/245402448_662555854683481_4282497422911752221_n-1024x683.jpg.

3. Найпопулярніші месенджери в Україні (опитування). URL: <https://konkurent.ua/publication/84235/naupopulyarnishi-mesendzheri-v-ukraini-opituvannya/>.

4. Запрацював чат-бот для протидії домашньому насильству під час карантину. URL: <https://povaha.org.ua/dijprotynasyilstva-zapratsyuvav-chat-bot-dlya-protydiji-domashnomu-nasyilstvu-pid-chas-karantynu/>.

УДК 342.9(477)

Денис Євгенійович ДЕНИЩУК,

*науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0285-8831>*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ», ЩО СТОСУЮТЬСЯ ВОЄННОГО СТАНУ

Правову основу діяльності Національної поліції України закладає Конституція України, а також міжнародні договори України, щодо обов'язковості яких Верховна рада України надала свою згоду. Проте, «правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України» [1] визначено Законом України «Про Національну поліцію». Названий Закон був прийнятий 2 липня 2015 року і набрав чинності 7-го листопада того ж 2015-го року. Тобто наразі він діє вже понад 6 років. Закон має зв'язки із 604-ма документами, спричинив прийняття 29-ти нормативних актів, став підставою для редагування понад пів сотні актів, та спричинив визначення 15-ти нечинними. Отже, саме цей нормативно-правовий акт можна вважати найбільш змістовним, базовим або профільним для інституту Національної поліції.

За час свого існування Закон України «Про Національну поліцію» зазнав численних змін, а саме – 37 редакцій, остання з яких відбулася 3 квітня 2022 року. Тож, редагування цього Закону можна вважати доволі активним. Разом із тим, в умовах сьогодення, які характеризуються, перш за все, введенням в країні воєнного стану

(відповідний Указ видано Президентом України 24 лютого 2022 року за номером №64/2022) актуальним є питання: чи містить Закон України «Про Національну поліцію» особливості, які стосуються означеного правового режиму?

Наразі згадки про правовий режим воєнного стану в Законі України «Про Національну поліцію» зустрічаються всього 4 рази. А саме: у пункті 24-му частини першої статті 23, частинах 2-й та 3-й статті 24, а також частині 5-й статті 84.

При цьому, зміни до статті 84 регламентовані Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо присвоєння спеціальних звань поліції під час дії воєнного стану» від 24 березня 2022 року № 2151-IX (далі – Закон № 2151). А всі інші перераховані зміни були внесені Законом України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 року № 1702-IX (далі – Закон № 1702). Розглянемо їх докладніше.

Перш за все підкреслимо, що усі зміни раніше не зустрічалися в чинному Законі України «Про Національну поліцію», за виключенням тієї, яка викладена у пункті 24-му частини першої статті 23. Попереднє формулювання – «сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану» [2], було замінено на «бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану» [3]. Отже, враховуючи зміст Закону України «Про правовий режим воєнного стану», формулювання «бере участь» значно конкретніше, ніж розпливчате «сприяє». Внаслідок зміни формулювань Національна поліція стає активним та обов'язковим учасником заходів відповідного правового режиму.

Звернемо увагу й на інші новації, додані Законом № 1702. Зокрема, згідно них Національна поліція у визначених законодавством випадках бере «...участь у виконанні завдань територіальної оборони...» (ч. 2 та ч. 3 ст. 24) [3]. Доречи, цим же Законом № 1702, хоча вже й без згадування режиму воєнного стану, поліції додано й інших повноважень. Наприклад, спільно із іншими органами поліція здійснює «...боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями» (п. 34 ч. 1 ст. 23) [3].

Щодо змін викладених у змісті Закону № 2151, то вони стосуються дострокового присвоєння чергового спеціального звання (ч. 5 ст. 84): «під час дії воєнного стану чергове спеціальне звання може бути присвоєно без встановлення термінів, передбачених цією статтею (ст. 84 Закону України «Про Національну поліцію»), достроково

та на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною штатною посадою...» [4], що безумовно є необхідним інструментом кадрової роботи у воєнний час.

Підводячи підсумок проведеного аналізу слід зауважити, що Закони № 1702 та № 2151 були введені в дію у 2022 році. Перший від 01.01.2022, а другий 03.04.2022, тобто зовсім нещодавно та один з них вже навіть після введення правового режиму воєнного стану. Тож, маємо усі підстави стверджувати, що правові норми чинного Закону України «Про Національну поліцію» були своєчасно й навіть заздалегідь розширені у напрямку конкретизації повноважень Національної поліції та впровадження додаткових інструментів кадрової роботи.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII (із змінами). *Відомості Верховної Ради України*. 2015, № 40-41, ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII (ред. від 10.06.2021). *Відомості Верховної Ради України*. 2015, № 40-41, ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/ed20210610#Text>.

3. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX (із змінами). *Відомості Верховної Ради України*. 2021, № 41, ст. 339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#n445>.

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо присвоєння спеціальних звань поліції під час дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2151-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2151-20#n6>.

УДК 343.98:343.226-057.36

Сергій Васильович КОБЕЦЬ,

*старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8430-3209>*

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ПОГРОЗИ АБО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Як відомо, розслідування кримінального правопорушення складається з декількох етапів, найважливішим з яких у провадженнях про погрози або насильство щодо працівника правоохоронного

органу, як і у переважній більшості інших, є початковий. Саме на даному етапі важливо зібрати необхідну вихідну інформацію, визначити коло завдань слідства, встановити алгоритм початкових дій і заходів, а також здійснити невідкладні слідчі (розшукові) дії для формування необхідної доказової бази. Будь-яка помилка або затримка на даному етапі розслідування може виявитись фатальною та призвести до значного ускладнення подальшого процесу розслідування або взагалі до унеможливлення встановлення істини.

Значущим елементом структури окремої криміналістичної методики, що характеризує початковий етап розслідування кримінального правопорушення є обставини, які підлягають встановленню. У цьому сенсі цілком слушно зауважує В. В. Колесніков, що знання предмета доказування дозволяє слідчому чи працівнику органу дізнання швидко і правильно спланувати та цілеспрямовано провести розслідування [1, с. 48].

О. В. Пчеліна у даному контексті зазначає, що зміст початкового етапу розслідування кожного злочину полягає, передусім, в установленні його обставин, які необхідні для прийняття обґрунтованих рішень у кримінальному провадженні. Розслідування злочинів окремих видів, зазначає вчена, здійснюється за типовою програмою, яка передбачає доказування переліку обставин, зазначених у ст. 91 КПК України. Криміналістика як прикладна наука пристосовує перелік обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, до типових умов, що виникають під час розслідування конкретних злочинів. Тому обставини, які підлягають установленню (входять до предмету доказування) у кримінальному провадженні, доцільно виокремлювати як тактичні завдання (задачі) розслідування. При цьому, ці тактичні завдання формуються з урахуванням специфіки предмета доказування в кримінальних провадженнях по конкретному виду кримінального правопорушення та визначають основні напрями розслідування [2, с. 155].

Для початку кримінального провадження необхідна інформація з ознаками конкретного кримінального правопорушення. Аналіз кримінальних проваджень, а також результати опитування практичних працівників дозволили встановити основні джерела надходження інформації про вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 345 КК України (Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу):

1) найпоширенішим джерелом інформації про вчинення досліджуваних злочинів є рапорти самих постраждалих – працівників правоохоронних органів про вчинені щодо них (або їхніх близьких родичів) погрози або насильство;

2) менш численним, втім не менш значущим джерелом інформації про подію злочину в умовах латентності досліджуваних кримінальних правопорушень, є повідомлення пересічних осіб-очевидців, а також представників підприємств, установ, організацій, на території яких сталися такі кримінальні правопорушення;

3) трапляються випадки, коли про факти досліджуваних злочинних діянь стає відомо під час здійснення інших кримінальних проваджень;

4) джерелами надходження інформації про погрози або насильство, вчинені щодо працівників правоохоронних органів можуть також бути: інформація із закладів охорони здоров'я; повідомлення (публікації) у засобах масової інформації та Інтернет-виданнях; виявлення факту вчинення погроз чи насильницьких дій щодо працівника правоохоронного органу іншою посадовою особою такого органу тощо.

Варто зазначити, що останні з визначених джерел хоча і є нечисленними, однак також мають важливе значення, оскільки, як зазначає М. Б. Моховий, нерідко потерпілі у таких кримінальних правопорушеннях не звертають належної уваги на факти вчинення стосовно них посягань. Відбувається це, мабуть, через небажання витрачати час на відвідування прокуратури й суду, «звикання» до фактів протиправних дій правопорушників як необхідного атрибуту своєї професії [3, с. 23].

В. О. Гусева у монографічному дослідженні теж зазначає, що на практиці дані про вчинення кримінальних правопорушень щодо працівників правоохоронних органів можуть міститися не лише у їхніх рапортах, а й у поясненнях (як потерпілих, так і очевидців), заявах потерпілих, заявах і поясненнях членів сім'ї, поясненнях інших очевидців, а також поясненнях осіб, у діях яких вбачається причетність до вчинення кримінальних правопорушень, їхніх заявах та в інших матеріалах [4, с. 180].

Під час встановлення обставин конкретного кримінального правопорушення насамперед варто пам'ятати про те, що вони мають охоплювати обставини, визначені у ст. 91 КПК України, оскільки останні є обов'язковим предметом доказування для всіх кримінальних правопорушень.

Досліджуючи думки вчених щодо переліку специфічних (крім визначених законодавцем у ст. 91 КПК України) обставин, які необхідно встановити на початковому етапі розслідування кримінального правопорушення, можна відзначити їхній плуралізм. Втім більш детальний аналіз наукових підходів дозволяє дійти висновку про те, що всі ці обставини можна визначити у межах наступних груп:

- обставини, що характеризують кримінальну подію (її сутність, умови та наслідки; спосіб підготовки, вчинення і приховування слідів; використані знаряддя і засоби тощо);
- обставини, що характеризують особу злочинця;
- обставини, що характеризують об'єкт злочинного посягання (у тому числі потерпілого);
- інші специфічні обставини залежно від конкретного кримінального правопорушення.

Встановити необхідні дані до початку кримінального провадження можливо шляхом здійснення превентивних поліцейських заходів, зокрема, проведення опитування особи (усно або письмово). Саме завдяки реалізації цього заходу можливе оперативне з'ясування окремих обставин кримінального правопорушення або відомостей про особу, яка його вчинила, для її якнайшвидшого встановлення та затримання за «гарячими слідами». Уявляється, що в умовах відсутності закріпленого на законодавчому рівні механізму реалізації перевірки за заявами і повідомленнями про кримінальні правопорушення, про що науковці неодноразово зазначали у своїх працях, здійснення вищезазначених заходів є чи не єдиним джерелом отримання важливих даних на цьому етапі.

Список бібліографічних посилань

1. Колесніков В. В. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні злочинів, пов'язаних з пожежами. *Науковий вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2004. № 27. С. 48–52.
2. Пчеліна О.В. Тактичні завдання розслідування злочинів у сфері службової діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016, № 2. С. 155–158. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2016/40.pdf.
3. Моховой М. Б. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений, посягающих на представителей власти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Ростов н/Д., 2004. 26 с.
4. Гусева В. О. Методика розслідування злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності: монографія. Харків: ТОВ «У справі», 2020. 452 с.

УДК 351.75+343.34(477)

Альона Валентинівна КОМЗЮК,

*викладач кафедри адміністративного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2615-103X>*

ФОРМИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сьогодні діяльність правоохоронних органів займає місце реформування, але набирає обертів питання, що стосується покращення системи нагляду за діяльністю органів правопорядку з боку пересічних громадян, що стосується усіх сфер діяльності. Вирішення потреб суспільства працівниками поліції не призведуть до позитивних результатів без підтримки та надання допомоги з боку населення.

Здійснюючи контроль, громада вступає у відносини з органами влади, порядок діяльності яких чітко регламентований чинним законодавством. Контроль за діяльністю поліції у всіх демократичних державах є невід'ємною рисою громадського життя. Мова йде саме про зовнішній контроль, який сприймається чи не головною умовою, яка гарантує дотримання конституційних засад, прав і свобод громадян, законність під час здійснення поліцейської діяльності [1, с. 194]. Контроль вважається головним із елементів державотворення, а контроль з боку громадськості одночасно стримує посадових осіб, працівників різних органів виконавчої влади від розгнужданості.

Громадський контроль є не тільки важливою формою становлення демократії в нашій державі, а й системою дій, які дають можливість залучити населення до управління державними справами в різних сферах суспільного життя. Такий спосіб дає змогу оцінити рівень виконання завдань в соціумі працівниками органів поліції.

Дослідники вважають, що питання громадського контролю вказують на природу громадського контролю, яка походить від відносин влади і громади. Оскільки розвиток суспільства відбувається за умов єдності та боротьби протилежностей між соціумом та державою, між прагненням до необмеженої свободи та необхідністю обмежень в ім'я організації суспільного життя, своє головне завдання громадська еліта бачить у приборканні авторитарної експансії держави, а державна еліта – у приборканні охлократичних тенденцій соціуму [2, с. 337].

Значення контролю за діяльністю Національної поліції з боку громадськості важко переоцінити, адже в певному сенсі громадськість

забезпечує прозорість роботи поліції, часто порушуючи питання, які внаслідок суб'єктивних і об'єктивних причин залишаються поза увагою ЗМІ, не оприлюднюються на офіційних веб-сайтах правоохоронних органів тощо. У той же час, громадськість залучається до складу комісій, які утворюються в органах поліції (наприклад, атестаційних комісій), для забезпечення об'єктивних умов відбору кандидатів на заняття посад в органах поліції [3, с. 90].

Стаття 10 зазначеного Закону передбачає, що громадський контроль як вид демократичного цивільного контролю здійснюється через громадські об'єднання, членами яких є громадяни України, через депутатів місцевих рад, особисто у порядку, встановленому Конституцією України, Законом України «Про громадські об'єднання» та іншими законами України [4].

Отже, стосовно системи громадського контролю поліції, то до неї входить значна кількість суб'єктів, повний їх перелік скласти досить складно. Важливо звернути увагу на форми контролю, які використовують представники громадськості у цій сфері. Відразу треба зазначити, що ці форми у Розділі VIII Закону України «Про Національну поліцію», який присвячено саме громадському контролю поліції, визначено дещо звужено, його необхідно розуміти значно ширше – як будь-які дії представників громадськості, спрямовані на встановлення реального стану діяльності поліції, наявних проблем у ній, їх причин та умов, метою якого є забезпечення максимальної ефективності зазначеної діяльності. До того ж громадським визнається також контроль органів місцевого самоврядування (самоврядний контроль), хоча останній таким називати однозначно не можна, адже зазначені органи наділені певними владними повноваженнями, які невластиві громадськості.

Зупинимось детальніше на розділі VIII Закону «Про Національну поліцію» де визначено п'ять форм «громадського контролю поліції»: звіт про поліцейську діяльність, прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції, взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування, спільні проекти з громадськістю та залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських [5].

Першою формою є закріплений у ст. 86 Закону звіт про поліцейську діяльність. Сама форма є активно діючою і виконується в тому обсязі, що його закріплено в законодавстві. Полягає вона у підготовці щорічного звіту перед громадянами про діяльність поліції та територіальних органів поліції [5].

Наступною формою є прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції (ст. 87 Закону «Про Національну поліцію»). Дане

положення не можна назвати «безпроблемним» і простим у застосуванні, хоча воно стало новелою національного законодавства у сфері правоохоронної діяльності, оскільки було призначене для підвищення рівня демократизації роботи поліції. Незрозумілим є визначення у статті обов'язку проведення «службової перевірки» для вивчення обставин, що слугували мотивами для прийняття місцевою радою такого рішення. Ні положеннями Дисциплінарного статуту Національної поліції України, ані іншими нормативними актами у правоохоронній сфері не визначено такого виду діяльності як «проведення службової перевірки», на відміну від нормативно передбачених проваджень: службове розслідування, інспектування, контрольні та цільові перевірки [3, с. 127–128].

Щодо наступної форми громадського контролю, яка має назву «Взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування» (ст. 88), то її розташування у Розділі VIII Закону «Про Національну поліцію» уявляється не зовсім обґрунтованим, адже про контроль громадськості тут йдеться лише частково – як обов'язок інформування населення про стан правопорядку. Отже, положення цієї статті частково дублюють обов'язок звітувати перед населенням, про який йшлося вище, та повторюють положення 11 Закону («Взаємодія з населенням на засадах партнерства») [3, с. 129].

Ще одна форма контролю також більше стосується взаємодії, у ст. 89 Закону «Про Національну поліцію» прямо сказано, що поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань [5]. Б. О. Логвиненко та І. С. Кравченко прикладами таких проєктів називають «Громадське око», «Шкільний поліцейський», «спільні патрулі», «Волонтери-реєстратори» тощо [6, с. 14–15].

Стосовно ст. 90 Закону «Про Національну поліцію», то вона визначає можливості залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських, зокрема йдеться про спільний розгляд скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та перевірку інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України [5]. Право громадян на оскарження будь-яких рішень, дій чи бездіяльності владних суб'єктів варто взагалі розглядати як певну гарантію забезпечення та дотримання їх прав і свобод, в тому числі у діяльності поліції. В той же час у ст. 90 варто було б наголосити на змісті зазначеного права громадян та гарантіях його реалізації відповідно до Закону України «Про звернення громадян» [7].

Отже, у Законі України «Про Національну поліцію» форми громадського контролю за діяльністю поліції визначено недостатньо повно, їх перелік варто було б доповнити й іншими формами, якими можуть бути, наприклад, громадське обговорення проєктів рішень, висвітлення діяльності поліції у ЗМІ, врахування громадської думки для оцінки її діяльності тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Ключко А. М., Собина В. О. Громадський контроль за діяльністю поліції в Україні. *Вісник НУЦЗУ. Серія: Державне управління*. 2017. Вип. 1 (6). С. 194–201.
2. Федоренко В. Л. Інститути громадянського суспільства та інститут громадських організацій в Україні: теоретико-методологічні та нормопроектні аспекти. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2009. № 4-5.
3. Василенко В. М. Адміністративно-правове забезпечення громадського контролю за діяльністю Національної поліції : монографія. Харків: Факт, 2020. 380 с.
4. Про Національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
5. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
6. Логвиненко Б. О., Кравченко І. С. Взаємодія поліції та суспільства на засадах партнерства в діяльності підрозділів превентивної діяльності: Методичні рекомендації. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 20 с.
7. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.

УДК 342.729

Олена Миколаївна ЛОПАЄВА,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1132-9357>*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Велика увага під час організації та проведення масових заходів приділяється питанням забезпечення громадської безпеки та підтримання громадського порядку у безпосередній близькості від

будівель органів державної влади та місцевого самоврядування. Так, проведення демонстрацій поблизу будівлі Європейського парламенту забезпечується спеціальним підрозділом охоронної служби Європарламенту та національних сил поліції. Як правило, встановлюється периметр безпеки. Світова правова практика, закріплюючи право громадян на свободу мирних зібрань у конституційному порядку, у подальшому регламентує організацію та проведення масових заходів шляхом прийняття спеціальних законодавчих актів та встановлення різних видів відповідальності за порушення такого законодавства та вчинення правопорушень під час їх проведення. Конституцією України встановлено право громадян збиратися мирно для проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій [1, с. 39].

Визначення на конституційному рівні права на свободу мирних зібрань є позитивним фактом у демократичному суспільстві. Проте цього недостатньо для належної організації таких заходів, і це не може забезпечити повною мірою реалізацію законних прав та свобод інших громадян, підтримання громадської безпеки та громадського порядку в належному стані.

Наявність спеціалізованого закону, який регламентує цю специфічну сферу суспільних відносин, дозволила б попередити можливий хаотичний розвиток подій, визначити цивілізовані межі взаємодії влади та громадянського суспільства, дотримання законодавчо встановлених правил громадського порядку та безпеки.

Цей закон встановив би прийнятні у демократичному суспільстві правила поведінки як для організаторів та учасників заходів, так і для органів влади, їх посадових осіб (зокрема правоохоронців) стосовно основних питань, пов'язаних з підготовкою, проведенням та завершенням відповідного масового заходу. Наразі в Україні немає спеціалізованого закону про свободу мирних зібрань. Цю сферу суспільних правовідносин регулюють відповідні положення Конституції України, адміністративне і кримінальне законодавство, розрізнені підзаконні нормативно-правові акти.

Доречним було б чітко визначити у цьому законі систему органів державної влади, місцевого самоврядування і громадських формувань, які виконують завдання з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки безпосередньо під час проведення масових заходів та у ході припинення масових заворушень; установити їх права й обов'язки та порядок взаємодії у процесі здійснення такої діяльності. Нині ці питання остаточно і системно на законодавчому рівні не визначені, а перелік органів, які мають право здійснювати таку діяльність, доволі широкий.

Виконання вказаних завдань покладається на Національну поліцію України як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2, с. 1, 2].

Національна гвардія України також визначена основним суб'єктом з припинення масових заворушень. Під час здійснення заходів щодо припинення масових заворушень НГУ координує діяльність сил та засобів правоохоронних органів, залучених до припинення зазначених протиправних дій [3, с. 2]. Беруть участь у цій діяльності також і громадські формування з охорони громадського порядку [4].

Суб'єкти забезпечення громадського порядку та громадської безпеки під час проведення футбольних матчів визначаються окремим законом [5]. У зв'язку з таким станом справ створюються певні труднощі у діяльності правоохоронних підрозділів (у тому числі НГУ) щодо організації взаємодії між великою кількістю суб'єктів, які фактично залучаються до виконання цих завдань. Під час аналізу питань, що є предметом розгляду, окремо слід приділити увагу формуванню понятійного апарату, на якому базується цей вид діяльності. Необхідно зауважити, що на сьогодні бракує законодавчого визначення поняття публічної безпеки і порядку.

Можна зробити висновок, що перелік форм мирних зібрань, наведений у [1, с. 39], не є вичерпним. Свобода зібрань захищається, якщо вони відбуваються у будь-яких мирних формах, зокрема, пікетів, походів, маршів, пробігів, наметових містечок тощо. Усі ці форми мирних зібрань мають однакове правове регулювання. Разом із цим реалізація громадянами наведених прав і свобод, які стосуються мирних зібрань, не повинна завдавати шкоди, а також посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Таким чином, напрямами вдосконалювання нормативно-правового регулювання процесу виконання завдань з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки під час проведення масових заходів та у ході припинення масових заворушень можна вважати:

- 1) створення і прийняття спеціалізованого закону про свободу мирних зібрань;
- 2) законодавче визначення понять публічної безпеки і публічного порядку під час проведення масових заходів як об'єкта правової охорони;
- 3) нормативне визначення порядку організації та проведення масових заходів, суб'єктного складу осіб, які беруть участь у таких

правовідносинах, їх прав та обов'язків з метою забезпечення можливості раціональної оцінки обстановки, її прогнозування, проведення розрахунку необхідних сил і засобів, які залучаються до виконання службово-бойових завдань, розроблення планів застосування, інструкцій посадових осіб тощо;

4) нормативне визначення і модернізація системи логістичного забезпечення підрозділів, які залучаються до виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку, під час проведення масових заходів та у ході припинення масових заворушень.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами : станом на 30.09.2016 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. Ст. 141.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Голос України. – 2015. – 6 листопада.

3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 берез. 2014 р. № 876-VII // Офіційний вісник України (від 28.03.2014 р.). – 2014. – № 24. – С. 9. – Ст. 728 (код акта 71843/2014).

4. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 р. № 1835-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40. – Ст. 338.

5. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів : Закон України від 08.07.2011 р. № 3673-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 9. – Ст. 64.

УДК 159.9

Олена Павлівна МАКАРОВА,

старший викладач кафедри педагогіки та психології факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5480-5942>

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ І СТАНІВ

В сучасній психологічній науці широко використовується поняття “ситуація”, предметом вивчення чого є людина та її поведінка, але поняття “ситуація” не завжди трактується однозначно. Інколи поняття “ситуація” використовують як синонім до слова “середовище”. Для того щоб уникнути багатозначності цих понять

надаймо характеристику для кожного. Середовище – це комплекс деяких зовнішніх, по відношенню до людини та умов. Ситуація – завжди включає в себе саму людину. Види ситуацій не співпадають з видами середовища (соціального та ін.). Середовище характеризується як стабільний та тривалий вплив, тоді як ситуація короткочасна. Середовище завжди поза суб'єктом, а ситуація завжди суб'єктна.

В зарубіжній літературі найбільш розповсюдженим є визначення ситуації як часового конструктору, що являє собою сукупність елементів середовища або елементів середовища на конкретному етапі життєдіяльності особистості. Зарубіжні науковці, Аргайл, Ферхнем та ін., пропонують п'ять рівнів ситуацій: стимули – визначення об'єктів та дій зовнішнього середовища; епізоди, тобто особливі та значущі події, які мають причину та наслідки; фізичні, часові та психологічні параметри ситуації, які визначаються зовнішніми умовами; оточення – узагальнююче поняття, яке характеризує типи ситуацій; середовище – сукупність фізичних та соціальних змін зовнішнього середовища [1, 2].

Наукові роботи Дж. Міда та П. Бергера свідчать про те, що особистість – це активна «складова» будь якої життєвої ситуації, навіть саме визначення характеру ситуації для людини виникає в процесі його особистісного осмислення, або в процесі спілкування з іншими людьми. Тут ситуації є активними, вони активно сприймаються та обговорюються, вони є динамічними, одна людина визначає ситуацію для іншого і навпаки. Така точка визначає ситуацію як – систему об'єктивних та суб'єктивних елементів, об'єднаних життєдіяльністю суб'єкта у певний часовий період [1].

Розглядаючи особистісний підхід, науковці надають перевагу стійким ознакам особистості. Психологи вважають, що саме стійкі ознаки особистості визначають особливості поведінки людини. Ситуація – це лише зовнішні умови, які надають імпульс до дій, та актуалізують певні особливості особистості.

Детермінанти ситуаційного підходу безпосередньо виводяться з зовнішніх та об'єктивних особливостей самої ситуації [3]. Науковці, дотримуються такого підходу та стверджують, що поведінка ситуативно специфічна. Тобто значною мірою визначається не стійкими властивостями особистості, а особливостями тих зовнішніх умов, в яких перебуває людина.

К. Левін, наголошував, що опис ситуації повинно бути скоріш суб'єктивним, а ніж об'єктивним. Тобто ситуація повинна описуватись з позиції індивіда, поведінка якого досліджується з позиції спостереження [3].

Сучасна психологія накопила значну кількість емпіричних досліджень, які свідчать про значний вплив зовнішніх аспектів ситуації на поведінку особистості. Інколи люди не завжди розуміють вплив на конкретні події в їх житті. Представники ситуативного підходу наголошують про владу ситуації - сильного впливу на безпосередню соціальну поведінку людини [4].

Визначення соціальної ситуації детермінує не тільки дії людини в певних соціальних ситуаціях. У. Томас зазначає, що індивідуальне сприйняття та уявлення індивіда щодо навколишніх соціальних реалій є важливішим, а ніж об'єктивно вимірювані соціальні факти, які описують дану реальність. Щоб зрозуміти поведінку індивіда, в окремій ситуації, потрібно поставити себе у позицію суб'єкта, який намагається знайти свій шлях в соціальному середовищі. Середовище впливає на індивіда, до якого він намагається адаптуватися [5, 6].

Подальший розвиток «суб'єктивного визначення ситуації» розглядається в напрямках символічного інтеракціонізму. В даному психологічному напрямку, найголовнішим, стало вивчення того, як відбувається взаємодія людини та ситуації, а також опис, аналіз та систематизація чисельних соціальних ситуацій. Інтеракціоністи переконливо довели, що поведінка особистості залежить не так від об'єктивного, як від суб'єктивного аспекту ситуації: від того, як сама людини визначає певну ситуацію [5, 6].

Інтеракціоністи вважають, що поведінка особистості не є реакцією на стимули соціального середовища, але має низку пристосовань до того, як людина інтерпретує те, що відбувається. Інтерпретація ситуації розглядається на рівнях від когніцій до слабо усвідомлених емоційних станів особистості. Також на інтерпретації ситуації впливають культурні та групові норми, які зумовлюють уявлення особистості про стандартні ситуації та про норми поведінки. Але не тільки соціальні та культурні норми мають вплив на певні ситуації. Визначення ситуації залежить від сформованої у людини «картини світу», погляду на оточуюче соціальне середовище.

Таким чином, інтеракціоністи наголошують, що вплив середовища на індивідуальний розвиток та актуальну поведінку, завжди опосередковується актуальними ситуаціями. Науковці наголошують, що цей підхід принципово змінив погляд на ситуацію, довели, що ситуація в певній мірі є функцією особистості, в якій поведінка людини є функцією ситуації.

Д. Майєрс вважає, що твердження про силу впливу соціальної ситуації є незначною, якщо це твердження відбувається окремо від твердження про силу людини, що її доповнює. Він пропонує розглядати

взаємозв'язок особистості та ситуації у трьох аспектах: по різному сприймаються одна й та сама ситуація та відбувається різна реакція; особистість здатна сама обирати вплив на ситуацію; особистість сама бере участь у створенні своєї соціальної ситуації. Поняття «особистість у ситуації» розглядається як триразовий образ: особистість – ситуація-взаємодія між ситуацією та особистістю [1].

Список бібліографічних посилань

1. Байєр О. О. Життєві кризи особистості: навч. посібник. Д. : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 244 с.
2. Балл Г. До визначення засад раціоналістичного підходу в методології психологічної науки. *Психологія і суспільство*. 2000. № 2. С. 74-90.
3. Галецька І., Сосновський Т. Психологія здоров'я: теорія і практика. Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 338 с
4. Макарова О. П. Профілактика психологічного здоров'я поліцейських в умовах професійної діяльності. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України: тези доп. II Всеукр. наук.-практ. конф., 28 травня 2021 р.* Харків: НА НГУ. 2021. С. 156-161.
5. Назаров О. О., Оніщенко Н. В., Садковий В. П., Садковий О. В., Сklenь О. І., Тімченко О. В. Психологічні особливості базових копінг-стратегій та особистісних копінг-ресурсів працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України: монографія. Х.: Вид-во УЦЗУ, 2008. 221 с.
6. Екстремальна психологія: підручник / за заг. ред. О. В. Тімченка. К.: ТОВ "Август Трейд". 2007. 502 с

УДК 343.98

Катерина Миколаївна ПЕНЗЄВА,

*старший викладач кафедри криміналістики,
судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2526-0218>*

ЩОДО СТРУКТУРИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАПОДІЯННЯ НЕОБЕРЕЖНОГО ТЯЖКОГО АБО СЕРЕДНЬОЇ ТЯЖКОСТІ ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ

Визначення поняття криміналістичної характеристики кримінального правопорушення бере свій початок з 60-х років ХХ століття під час радянського етапу розвитку криміналістичної системи. До

теперішнього часу науковці продовжують займатися вивченням структури елементів криміналістичної характеристики злочинів. Науковці різних періодів становлення вітчизняної криміналістики вважали, що криміналістична характеристика злочинів складається з інформації щодо значущих та ефективних дій для розкриття та розслідування різних видів злочинів, і повинна включати в себе:

- характеристику вихідної інформації, системи даних про спосіб учинення та приховання злочину, його типові наслідки, особу ймовірного злочинця та ймовірні мотиви і мету злочину, особу ймовірної жертви злочину та деякі обставини вчинення злочину (місце, час, обстановка) [1, с.305];

- сукупність відомостей про загальні риси, типові ознаки, обставини та інші характерні особливості злочинів певного виду (групи), що мають організаційне й тактичне значення для їх розкриття [2, с. 23].

- загальна модель певної категорії злочинів, яка відображає особливості змісту і взаємозв'язку її складових елементів, і може бути використана з метою оптимального вирішення слідчих завдань, які притаманні розслідуванню злочинів певної категорії [3].

Розкриття змістовного наповнення та складових елементів наведеної наукової категорії до сих пір залишається доволі дискусійним питанням. Однак, наявність множинності думок з цього приводу не вносить суттєвих розбіжностей щодо структури криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень.

Протягом всього періоду становлення та розвитку науки криміналістики удосконалювалось і структурний зміст криміналістичної характеристики злочинів. Сучасні науковці, що займалися її вивченням, вважають за необхідне включати до криміналістичної характеристики такі елементи: 1) спосіб учинення злочину; 2) спосіб приховування злочину, маскування злочинних дій; 3) типові сліди злочину; 4) характеристика злочинця; 5) характеристика потерпілого; 6) обстановка злочину (місце, час) [4, с. 35].

Проводячи дослідження у напрямку з розроблення та впровадження в практичну діяльність окремої підвидової методики розслідування заподіяння необережного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження, погоджуючись з багатьма науковцями, нами вважається за доцільне виділити такі елементи складу криміналістичної характеристики зазначеного злочину, як: 1) особа злочинця, 2) особа потерпілого, 3) типові способи та сліди злочину, 4) місце, час та обстановка злочину, виходячи з наступного.

Одним з основних елементів у криміналістичній характеристиці кримінального правопорушення є особа злочинця. Вивчення особи

злочинця, його індивідуальних життєвих умов, інтелектуального рівня, стану фізичної підготовки, володіння спеціальними здібностями, навичками, притаманних йому психологічних особливостей, стану його психічного здоров'я, зокрема, внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів, його зв'язків, відносин, взаємодії з соціумом, поведінки та мотивів, що спонукали його на вчинення злочину, проявів рішучості у своїх діях та інші особливості його особистості є необхідним та важливим для успішного розкриття злочину, вибору та застосуванню найбільш ефективних тактичних прийомів при проведенні досудового розслідування.

Подальшим елементом структури криміналістичної характеристики заподіяння необережного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження є особа потерпілого. Потерпілий представляє собою криміналістичний інтерес у декількох аспектах. По-перше, саме здоров'я потерпілого є об'єктом злочину зазначеної категорії; по-друге, він є джерелом ідеальних слідів, а також носієм доказової інформації про подію злочину; по-третє, на потерпілому залишаються матеріальні сліди злочину, які підлягають експертному дослідженню. Крім того, потерпілий є джерелом відомостей про стосунки, які мали місце між ним та злочинцем, які можуть мати важливе значення для встановлення об'єктивних даних про обставини події злочину. Вивчаючи окреслене питання, не можемо не погодитись з думкою В.Ю. Шепітька щодо впливу на мету, мотив, місце, час, способи вчинення і приховування злочину наявності й характеру зв'язків і стосунків між потерпілим і злочинцем [5, с. 278]. Так, непоодинокі випадки, коли потерпілий та злочинець категорії злочинів, пов'язаних з нанесенням тілесних ушкоджень, були раніше знайомі, перебували в сімейних, дружніх, сусідських, робочих відносинах, проживали поруч, мали сталі неприязні відносини. Також особа потерпілого являє собою криміналістичний інтерес як особистість, яка має певне фізичне та психологічне здоров'я, демографічні ознаки (стать, вік, професія, національність, тощо), риси характеру, навички та особисті зв'язки, особливості в способі життя та поведінці, викликані як зовнішніми чинниками, наприклад, алкогольні напої, так і особистим ставленням до особи злочинця, коли в окремих випадках потерпілий може спровокувати дії злочинця. Крім того, потерпілий може проявляти певну зацікавленість в результатах розслідування, спотворювати факти та обставини, або приховувати їх.

Розглянемо такий елемент структури криміналістичної характеристики розслідування заподіяння необережного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження, як типові способи та сліди

злочину, який відноситься до об'єктивної сторони складу злочину. Зазвичай в криміналістиці спосіб вчинення злочину розуміється як комплекс дій злочинця, в який включені підготовчі заходи, безпосередньо дії в момент вчинення злочину, та дії, направлені на приховування злочину, його слідів, а також своєї участі в ньому. Що стосується категорії злочинів, пов'язаних з необережним заподіянням тілесних ушкоджень, у більшості випадків до них заздалегідь не готуються, частіше вони вчиняються під час скандалу, суперечки, що раптово виникли. Винятком є ситуація, коли має місце підготовка до вчинення іншого виду злочину, під час якого вчиняється необережне спричинення тілесних ушкоджень. В такому випадку підготовчі дії до вчинення початкового злочинного наміру охоплюють вибір та вивчення місця, часу обстановки, можливий підбір інших учасників, пошук і пристосування знарядь і засобів, створення заздалегідь обставин для уникнення притягнення до кримінальної відповідальності. Заподіяння тілесних ушкоджень, не зважаючи на необережну форму вини, може мати досить широкий спектр способів їх вчинення. Це можуть бути нанесення тілесних ушкоджень шляхом застосування тільки фізичної сили, або за допомогою предметів, не призначених та не пристосованих для цього спеціально, або будь-яких інших знарядь, пристроїв, речовин. У випадку вчинення вказаного виду злочинів заходи щодо приховування їх слідів також можуть не здійснюватися, ураховуючи спонтанність, ненавмисність дій злочинця. В окремих ситуаціях дії, направлені на приховування злочину, можуть включати знищення слідів злочину, приховування чи знищення знарядь та засобів спричинення тілесних ушкоджень, а також приховування власних тілесних ушкоджень у разі їх отримання під час вчинення злочину, інсценування нещасного випадку, або іншого злочину, фальсифікація слідів третьої особи на місці злочину, погрози потерпілому, тощо.

Що стосується слідів вказаних видів злочинів, вони можуть бути ідеальними та матеріальними. Основними з останніх будуть тілесні ушкодження, внаслідок яких потерпілому може бути спричинена шкода у вигляді порушення цілісності, функцій органів, тканин організму людини, що може виражатися у відкритих та закритих переломах кісток, забоях, зокрема черепно-мозкових травмах, проникаючих пораненнях, крововиливах, саднах та ін. Також тілесні ж ушкодження можуть бути залишені й на тілі злочинця. Крім цього слідами вказаних злочинів можуть бути біологічні виділення людини; одяг потерпілого та злочинця; мікрочастки речовин та предметів; знаряддя та засоби; сліди, залишені руками, ногами, взуттям, іншими

предметами; сліди у вигляді пошкоджень предметів на місці злочину. Ідеальні сліди в таких категоріях злочинів будуть представлені інформацією в пам'яті потерпілого, злочинця, свідків та очевидців події, медичних працівників, тощо.

Ще одним складовим елементом криміналістичної характеристики злочинів вказаної категорії є місце, час та обстановка злочину. Велика кількість злочинів зазначеного виду вчиняється в житлових приміщеннях, в громадських місцях, зокрема в місцях стихійного відпочинку громадян, під час виникнення конфліктів, сварок, за умов неприязних відносин між їх учасниками, а також можуть мати мотиви ревності, помсти, хуліганські спонукання. Час вчинення таких злочинів концентрується у неробочі години: у вихідні дні, у вечірній або нічний час. Можуть супроводжуватися вживанням алкогольних напоїв, вживанням наркотичних засобів. Частіше заподіяння неумисних тілесних ушкоджень відбувається в умовах очевидності, імпульсивно, без завчасного планування. В залежності від місця, часу та обстановки злочину, конкретних обставин, які мали місце в окремому випадку, будуть відрізнятися й необхідні для проведення комплексу слідчих (розшукових) дій.

Отже зазначені елементи криміналістичної характеристики перебувають в тісному зв'язку між собою, мають важливе значення для обрання повного комплексу необхідних слідчих (розшукових) дій, розподілу оптимальної послідовності їх проведення, вибору найбільш доцільних та правильних прийомів з метою повного та всебічного проведення досудового розслідування кримінального правопорушення в цілях його розкриття та прийняття по кримінальному провадженню остаточного рішення, та є значущими для розроблення та впровадження в практичну діяльність окремої підвидової методики розслідування заподіяння необережного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження як її складові.

Список бібліографічних посилань

1. Белкин Р. С. Курс криминалистики: в 3 т. М.: Юристъ, 1997. Т. 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. 480 с.
2. Герасимов И. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений в методике расследования. М.: Юристъ, 1976. 23 с.
3. Тищенко, В. В. (2017). Поняття й функції криміналістичної характеристики злочинів. Вибрані праці. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 100 с.
4. Берназ П. В. Поняття «криміналістична характеристика злочину». *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 2 С. 34-38.
5. Криміналістика: підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. Х. : Право, 2008. 464 с.

УДК 342.9

Маргарита Сергіївна СИРОМЯТНІКОВА,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії

з проблем наукового забезпечення правоохоронної

діяльності та якості підготовки кадрів

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3861-1400>

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ ПОДАТКОВОГО КОМПРОМІСУ

Органи публічної влади у будь-якій країні світу направлені на боротьбу з тіньовою економікою, при цьому вони стикаються з необхідністю перегляду або ж реформування чинного законодавства, що є досить складним завданням. Реформуючи чинні норми, органи публічної влади намагаються впливати як на формальні, так і на неформальні правила поведінки, що є в суспільстві. Дотримуючись даної фабули держави постійно намагаються контролювати й впливати на поведінку суб'єктів господарювання у сфері сплати податків. Публічна влада у розвинених країнах це успішно реалізує, натомість в країнах, які ще стоять на шляху розвитку, зокрема в Україні, для реалізації цієї практики потрібні деякі зусилля. Для прикладу зазначимо, що в Україні уряд безперервно реформує фіскальне законодавства, вважаючи, що завдяки цьому вдасться встановити ті правові норми, які задовольнятимуть як інтереси країни, так і суспільства в цілому, а також змінять ставлення суб'єктів господарювання до їх податкового обов'язку - сплати податків, тим самим досягнувши апогею.

Завдяки означеному в Україні створюються непередбачувані та різкі зміни нормативно встановлених правил для суб'єктів господарювання у фіскальному середовищі, в якому останні: 1) не мають впевненості в своїй подальшій діяльності; 2) не мають змоги здійснювати прогнозування своєї діяльності; 3) повністю втрачають довіру до органів публічної влади. Через це виникає проблема, де суб'єкти господарювання дотримуються саме неформальних правил поведінки, які виникають між ними та працівниками контролюючих органів.

Тож, з метою вирішення ряду нагальних проблем в Україні запроваджується інститут податкового компромісу. «Податкові компроміси» достатньо широко розповсюджені у міжнародному податковому середовищі. Здебільшого на сьогодні податковий компроміс

покликаний сприяти поверненню раніше незаконно виведених суб'єктами господарювання капіталів, зокрема до офшорних юрисдикцій.

Аналізуючи наукову літературу, з огляду на назву нашого дослідження, можна зробити висновок про досягнення єдності теоретичних підходів різних авторів щодо визначення категорії «податковий компроміс». Підтверджуючи це наведемо низку наукових тверджень, які зазначені в межах досліджень Ю. В. Касперовича. Так, автор зазначає, що Г. Луїтела «податковий компроміс» розглядає як явище, урядову програму, що зазвичай гарантує імунітет від юридичної відповідальності та пропонує зниження фінансових санкцій для ухильників від податків, які самостійно сплатять незадекларовані податкові зобов'язання та відсотки, як правило, впродовж короткого періоду часу [1, с. 62; 2, с. 1]. Цікавим є твердження Е. ле Боргне та К. Баєра, що це обмежена у часі пропозиція уряду до певної групи платників податків сплатити визначену суму в обмін на списання податкових зобов'язань (включаючи пеню та штрафи) минулого періоду або періодів разом із звільненням від судового переслідування [1, с. 62; 3, с. 5; 4, с. 4]. Натомість Ж. Малхербе зауважує, що податковий компроміс - це можливість сплатити податки в обмін на списання суми податкового зобов'язання (включаючи пеню та штрафи), звільнення від кримінальної відповідальності та/або мораторій на податкові перевірки за період часу. Вчений звертає увагу на те, що податковий компроміс може передбачати декларування активів (готівки, грошей на банківських рахунках та ін.) без спеціальної прив'язки до податків, які можливо були не сплачені в минулому [1, с. 62; 5, с. 1-2, 15].

Виходячи із вищевикладеного, можна сказати, що така категорія як «податковий компроміс» застосовується для визначення процесуального механізму вирішення конфліктних питань між платниками податків та органами фіскальної служби шляхом укладення договору, який встановлює певні умови звільнення від відповідальності для таких платників за умов, якщо вони виконають податкові зобов'язання [6, с. 223]. Також, слід наголосити, що при розгляді податкового компромісу - «компроміс» надає нам розуміння, що сторони мають дійти до спільного знаменника з певного питання та не вимагають більшого. Водночас, до такого знаменника суб'єкти рухаються шляхом власних поступок, назустріч один одному, і якщо ж одній зі сторін такого «компромісу» надавати право ухилитися від нього це не є вже компромісом [7, с. 47].

Де-факто, запроваджуючи інститут податкового компромісу, органи виконавчої влади визнають неспроможність здійснювати

податковий контроль над суб'єктами господарювання у повній мірі, яка б дозволяла попереджувати та виявляти правопорушення податкового законодавства, сприяти наповненню бюджетів та інших грошових фондів. На нашу думку, такий підхід підкреслює неспроможність органів виконавчої влади, натомість ми не стверджуємо, що податковий компроміс це не дієвий інструмент влади, ми вважаємо, що запроваджуючи його лише з метою дискредитації попередників та з надією наповнити бюджет – це утопічна омана.

Безумовно, введення податкового компромісу має і ряд позитивних аспектів, насамперед це полягає в тому, що деякі платники податків дійсно погодяться з умовами, запропонованими державою податковим компромісом. При цьому буде досить швидко наповнення Державного бюджету України, який на сьогодні, як ніколи, потребує фінансових надходжень, бо якщо брати до уваги стягнення податкової заборгованості в судовому порядку, вона є досить довгою в часі, натомість зазначена нами процедура – «податковий компроміс» є прискореним механізмом грошових надходжень, а також заощадженням пов'язаних з судовими витратами для контролюючих органів.

Підсумовуючи можна стверджувати, що природа податкового компромісу є досить складною і застосування означеного механізму потребує подальших ґрунтовних напрацювань.

Список бібліографічних посилань

1. Касперович Ю. В. Податковий компроміс як елемент податкової реформи в Україні. *Економіка та держава*. 2015. № 2. С. 61–64.
2. Luitel H.S. Is Tax Amnesty a Good Tax Policy? Evidence from State Tax Amnesty Programs in the United States. Lexington Books, 2014. 76 p.
3. Borgne E. Le, Baer K. Tax Amnesties: Theory, Trends, and Some Alternatives. International Monetary Fund, 2008. 79 p.
4. Bornukova K., Kruk D., Shymanovich G., Tserlukevich Y. Tax Amnesty. *Belarusian Economic Research and Outreach Center (BEROC) Policy Paper Series*. 2014. № 21. 36 p.
5. Malherbe J. Tax Amnesties. Kluwer Law International, 2011. 245 p.
6. Приходько І. В. Податкова амністія чи податковий компроміс? *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 5. С. 222–224.
7. Кучерявенко М. П., Смичок Є. М. Податковий компроміс: платити неможливо залишити. *Фінансове право*. 2014. № 3 (29). С. 45–47.

УДК 351.741(477)

Олександр Сергійович СКЛЯР,

викладач кафедри тактичної спеціальної

та фізичної підготовки факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6179-3329>

ОРГАНІЗАЦІЯ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПОЛІЦІЇ ДІАЛОГУ: ФУНКЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ

Останніми роками громадяни України активно реалізують своє конституційне право на зібрання: мітинги, акції, маніфести тощо. Так, голова Національної поліції України Сергій Князєв повідомив, що протягом 2017 року в Україні відбулося 72 тис. масових заходів, в яких взяли участь 28 млн. громадян. На жаль, більш ніж у 700 заходах відбувалися зіткнення, під час яких постраждали учасники масових заходів і поліцейські. За звітом Національної поліції у 2019 році було проведено майже 60 тис. масових заходів за участю 22 млн. громадян.

З урахуванням напрямків реформування правоохоронної системи України, охорона публічного порядку отримала найбільші зміни. Наказ МВС України №706 від 23 серпня 2018 «Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України *Скандинавської моделі* забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів» запровадив новий демократичніший підхід до забезпечення охорони публічного порядку. [1, с. 58]

Одним з суттєвих нововведень нової моделі охорони публічного порядку є створення підрозділу превентивної комунікації – поліції діалогу. Поліція діалогу створена з метою апробації європейських стандартів у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку в публічних місцях у зв'язку з проведенням мирних зібрань та інших масових заходів. Основною задачею, якою стали ефективна комунікація і деескалація можливих конфліктних ситуацій, щоб масові заходи та демонстрації залишались мирними і не вели до силового протистояння.

«Сині жилети: як і для кого працює поліція діалогу?», «Поліція діалогу: озброєна словом», «Основний концепт роботи «поліції діалогу» – комунікація та зменшення демонстрації сили під час масових заходів, - Олександр Фацевич», «У Києві запрацювала поліція діалогу», та інше (підручники по діям поліцейських на масових заходах, тощо) все це заголовки, відкриті джерела інформації із соціальної мережі Інтернет, які датуються 2017-2020 роками. Складається враження, що

після створення даного підрозділу їх задачі та функціональні обов'язки зводяться лише до мирної комунікації з громадянами на заходах, однак відомі факти участі поліції діалогу і в більш агресивних умовах несення служби. Жодної відкритої інформації про функції та задачі поліції діалогу, належності екіпірування та тактики дій останніх на масових заходах, а їх функції, взагалі нахабно, висміюються деякими блогерами тощо. Тому зроблено спробу розкрити питання щодо функцій та задач поліції діалогу.

Дякуючи нашим колегам (поліцейським діалогу) були проаналізовані посадові інструкції інспекторів сектору превентивної комунікації деяких відділів поліції та встановлено, що з 2017 року не має єдиних визначених функцій та задач для поліції діалогу.

Натомість, невід'ємним фактом для поліції діалогу, як і для всіх поліцейських є виконання завдань покладених на поліцію законодавцем, передбачених ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію». У сфері надання поліцейських послуг найбільша увага поліцією діалогу приділяється забезпеченню публічної безпеки та порядку, інші три завдання не менш важливі.

Згідно Скандинавської моделі, затвердженою концепцією [2] безпосередньо під час забезпечення публічної безпеки та порядку поліцейські діалогу повинні виконувати такі завдання:

1. Налагоджувати взаємодію з організаторами та учасниками масових заходів з метою додаткового уточнення: програми проведення заходів; порядку взаємодії поліцейських діалогу з учасниками заходів під час їх проведення масових заходів; порядку взаємодії поліцейських діалогу з учасниками заходів у разі виникнення загроз публічній безпеці та порядку, життю та здоров'ю громадян.

2. Підтримувати комунікацію з учасниками масових заходів, зокрема: сприяти, у межах компетенції поліції діалогу, реалізації учасниками заходів їх прав і свобод; інформувати учасників заходів про заплановані дії поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку; роз'яснювати учасникам заходів підстави, мету та умови можливого чи фактичного запровадження поліцейських заходів (превентивного або примусового характеру); попереджати учасників заходів про адміністративну та кримінальну відповідальність у разі вчинення ними правопорушень.

Окрім законодавчих завдань та задач поставлених перед поліцією діалогу щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, вважаємо, що згідно наказу МВС України № 1213 від 16.11.2016 поліцейський діалогу, в межах компетенції повинен:

- реалізувати принципи партнерства та недискримінації в роботі з населенням;
- використовувати технічні прилади, технічні засоби, інформаційно-пошукові системи та бази даних;
- проводити роботу з виявлення та припинення кримінальних і адміністративних правопорушень на масових заходах;
- виявляти причини та умови, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, та вживати заходів щодо їх усунення;
- здійснювати: превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; своєчасно реагувати на усні заяви та повідомлення від громадян про кримінальні, адміністративні правопорушення або події на масових заходах;
- уживати заходів для: забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;
- надавати можливу невідкладну, зокрема домедичну та психологічну допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень чи нещасних випадків, а також тим, які опинилися в безпорадному або небезпечному для їхнього життя чи здоров'я стані;
- в середині масового заходу визначати осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе і потребують допомоги;
- запобігати дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей на масових заходах, тощо.

Отже, керуючись нормативною базою України, рекомендаціями по діям поліцейських діалогу по Скандинавській моделі було визначено перелік вищезазначених функцій та задач поставлених перед поліцією діалогу. На кожного поліцейського, згідно ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» покладені однакові чотири завдання. Законодавець не розділяє поліцейських на різні категорії чи то слідчий, чи то поліцейський діалогу. На жаль, функцій та задач, для поліції діалогу, окремо нормативно не прописано. Однак у поліцейських діалогу забезпечення публічної безпеки та порядку мирним шляхом, стоїть на першому місці і їх формат несення служби кардинально відрізняється від сусідніх поліцейських служб. Подальший напрямок роботи, буде спрямований на складення вичерпного переліку функцій та задач поставлених перед поліцією діалогу, після історичного опрацювання результатів роботи поліції діалогу в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Скляр О.С. Історико – правовий аспект початку діяльності поліції діалогу в Україні. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України»* : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец.-фіз. підгот. ф-ту № 2. – Харків : ХНУВС, 2021. – 324 с.

2. Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів : Наказ МВС України від 23.08.2018 № 706.

УДК 351.74:621.397

Оксана Анатоліївна ФЕДОРЕНКО,

*науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4048-5060>*

МОЖЛИВОСТІ ВІДЕОАНАЛІТИКИ У ПРАКТИЧНОМУ ВИКОРИСТАННІ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Сьогодні перед Україною постає нагальне завдання створення, відповідно до сучасних вимог, дієвої системи функціонування правоохоронних органів. Сфера регулювання поліцейської діяльності постійно перебуває у стані динамічної трансформації та удосконалення і певною мірою відображає напрями реалізації правової політики держави. Поліцейській діяльності притаманні в основному всі риси управлінської діяльності, а саме організуюча, контролююча, державно-владна, безперервна (цілодобова) діяльність, яка, в свою чергу, відповідає перед компетентними органами.

Національна поліція України у своїй превентивній діяльності зосереджує свою увагу щодо організації безпеки і порядку, охорони прав і свобод громадянина та людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, допомога особам, які з особистих, економічних, соціальних та інших причин або внаслідок надзвичайних ситуацій її потребують [1].

Однак, зміни в структурі та організації злочинності, а також складнощі виявлення та встановлення факту правопорушень спонукають поліцейських до пошуку й запровадження новітніх форм і методів роботи, нових можливостей та інструментів для забезпечення публічного (громадського) порядку й безпеки громадян, їх

захисту від протиправних посягань [2]. Розуміння проблеми регулювання та забезпечення поліцейської діяльності обумовлює розробку нової, якісної й ефективної стратегії організації та діяльності поліцейських органів. Про те, основним напрямом діяльності будь-якої демократичної та правової держави залишається та є дотримання прав і свобод громадян.

У будь-який період розвитку сучасності поліцейські отримують доступ до нових інструментів і технологій, які можуть покращити їхню діяльність щодо запобігання та боротьби зі злочинністю. Таким інструментом на сьогодні може бути відеоаналітика.

Відеоаналітика на основі штучного інтелекту може стати важливим розвитком у правоохоронних органах у найближчі роки. Ці системи використовують широкий спектр датчиків для збору відео та даних й здатні не лише записувати всі події у секторі спостереження, а й відокремлювати інформацію із загального відеопотоку, аналізувати та структурувати її за визначеними у програмі критеріями. Своєю чергою, відеоаналітика – це програмний алгоритм, який дозволяє швидко та якісно обробляти відеодані й звільнити оператора від рутинної роботи стеження за безліччю камер для виявлення порушень [3]. Відеоаналітика автоматично генерує описи того, що відбувається у відео із камер спостереження, які можна використовувати для відстеження людей, автомобілів та інших об'єктів, виявлених у відеопотоці, а також їх зовнішнього вигляду та рухів. Потім цю інформацію можна використовувати як основу для повідомлення центру оперативного реагування правоохоронних органів. Таким чином, завдяки цій технології з'являється можливість оперативної та вчасної обробки цифрового відеосигналу за допомогою спеціального алгоритму для виконання функції, пов'язаної з безпекою.

Поступове вдосконалення технологій відеоспостереження привело до постійного збільшення випадків його застосування, що сприяло досягненню позитивних результатів у роботі правоохоронних органів. Ефективність таких систем можна довести під час аналізу практики зарубіжних країн використання відеоспостереження у діяльності поліції та статистичні дані щодо зменшення рівня правопорушень у місцях встановлення відеоспостереження.

Так, у Великій Британії поліції внаслідок використання у своїй діяльності технологій прогнозування Pred Pol та системи Geolítica вдалося скоротити вуличне насильство на 6% лише протягом чотирьох місяців [4].

Зменшення кількості правопорушень завдяки встановленим відеокамерам простежувалась і в США зокрема в місті Чикаго, де

поліція протестувала комбінацію з найновіших технологій і підходів, щоб знизити рівень злочинності. Система штучного інтелекту що працює на основі потокового відео, BigDate і машинного навчання на основі записів потокового відео з відеокamer, контролює шість районів міста. Таким чином, вона передбачає злочини, допомагає поліції встановлювати особу порушника і може автоматично надіслати до небезпечного місця підрозділ оперативного реагування.

В результаті лише в одному із шести районів міста, в якому випробовувалась технологія, за допомогою прогнозів штучного інтелекту впродовж 7 місяців вдалося попередити значну кількість кримінальних правопорушень, та зменшивши статистику вбивств на 33% порівняно з попереднім роком,

Така статистика підтвердилася і в інших районах де показники теж істотно змінилися - на 9-18% зменшилася кількість вбивств [5].

Також, відеоспостереження сприяє виконанню працівниками правоохоронних органів й функції розслідування правопорушень, оскільки інформація, отримана за допомогою засобів відеоспостереження, полегшує роботу останніх щодо пошуку правопорушників та їх притягнення до відповідальності.

Разом із цим відеоспостереження може також розглядатися як засіб, спрямований на забезпечення реалізації охоронної функції, яка полягає в охороні громадського порядку і громадської безпеки.

Національна поліція України з урахуванням досвіду поліції інших країн планово запроваджує міжнародні стандарти управління інформацією у сфері запобігання правопорушенням та розслідування кримінальних проваджень.

Удосконалення інтелектуальної відеоаналітики не може бути панацеєю для правоохоронних органів, але вона, безумовно, може допомогти для вирішення подальших важливих питань, таких як припинення, розкриття та запобігання злочинів та правопорушень працівниками Національної поліції. Традиційні технології на сьогодні вже не настільки ефективні, що робить потребу в повній трансформації безпеки ще більшою, ніж будь-коли раніше. Інтелектуальна відеоаналітика в роботі поліції може стати ключовим інструментом у майбутньому правоохоронних органів.

Список бібліографічних посилань

1. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія / О. Ф. Кобзар. - Харків ; Дніпропетровськ : Панов, 2015. — 316 с.

2. Кобець М. В. Актуальність відеонагляду під час забезпечення публічного (громадського) порядку й безпеки громадян.

Розвиток науки і техніки: проблеми та перспективи: збірник тез Всеукраїнської наук.-практ. інтернет- конференції з нагоди відзначення Дня науки- 2020 в Україні (м. Київ, 21 травня 2020 р.). Київ: ДНДІ МВС України, 2020. С.62-64.

3. Використання відеоаналітики у роботі Національної поліції. Методичні рекомендації / Мирошниченко В. О, Кочеткова І. Б., Махницький О. В. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпро, 2020 – 34 с.

4. Can we predict when and where a crime will take place? URL: <https://www.bbc.com/news/business-46017239>.

5. Штучний інтелект і робототехніка на службі поліції. URL: <https://matrix-info.com/shtuchnyj-intelekt-i-robototekhnika-na-sluzhbi-politsiyi>.

УДК 351.751

Анастасія Валентинівна ХОЛДОЄНКО,

аспірант кафедри правоохоронної діяльності

та поліціїстики факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0075-4702>

ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЯ» В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Інформація – одне слово, яке має вагоме значення для кожного в сьогоденні. Куди б ми не звернулися, що б не прочитали – всюди нас оточує інформація, яка може бути довідковою або правовою, стосуватися економіки або політики, бути націлена на все населення або певну категорію осіб, мати як позитивні наслідки, так і негативні. Інформацію ми одержуємо, на власний розсуд використовуємо, за бажанням можемо поширювати та зберігати на матеріальних носіях. Досліджуючи інформаційну діяльність, проаналізуємо дефініції поняття «інформація», які містяться в національному законодавстві.

Такі науковці, як О. П. Дзьобань та В. Г. Пилипчук розглядають поняття інформації з філософського погляду і вказують, що «це певна матеріальна або логічна впорядкованість на основі силових (енергетичних і речовинних) чинників, але така, що не зводиться до них. Інформаційна компонента (не речовинна й не енергетична) міститься в будь-якому насильстві, але з еволюцією суспільства її роль зростає. За своїм онтологічним статусом інформація не відрізняється

від простору, часу, енергії, маси та інших категорій. У той же час, поняття інформації істотно ширше, багатоаспектніше кожної з цих філософських категорій. Вона є значущою (йдеться про певну безліч значущих характеристик) характеристикою матеріальних та ідеальних об'єктів і їх взаємодій на всіх рівнях організації матерії» [1, с. 68-69].

Виходячи з наведеного визначення, можна зазначити, що ця позиція є вдалою, але не повною, що не надає можливості для комплексного та всебічного аналізу інформації.

Інформація – це важіль сили і влади, і в різних ситуаціях вона може спричинити різносторонні наслідки, як приклад, у одержувачів інформації можуть виникнути сумніви, або навіть обернутися у зброю, яка може нести руйнівні наслідки як для кожної особи, так і для суспільства в цілому.

Визначення інформації застосовується для характеристики останньої як правової категорії, міститься в різних нормативно-правових актах інформаційного законодавства.

Так, у 1992 році вперше було нормативно закріплено поняття інформація в ЗУ «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності». Інформація – відомості в будь-якій формі та вигляді, на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, органіграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно-, відеофільми, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості [2]. Цей – закон згодом втратив чинність, але ця норма права була відтворена без змін у Законі України «Про захист економічної конкуренції» (2001 року).

З огляду на те, що це перше законодавче визначення, важливим моментом є те, що законодавцем зацентовано увагу на об'єктах, які відносяться до інформації.

У ЗУ «Про телекомунікації» міститься наступне визначення: «Інформація – відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб» [3].

У наданому формулюванні інформації, сформовано загальне визначення у вигляді будь яких відомостей, і зацентовано увагу лише на формі подання.

У ст. 200 Цивільного Кодексу України та ст. 1 ЗУ «Про інформацію» зазначається, що інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [4].

І саме це визначення є найбільш розповсюдженим та вдалим на думку багатьох науковців, котре з огляду на розвиток сучасної інформаційної сфери є актуальним.

Дослідивши різні дефініції поняття «інформація», можна відзначити, що на даний момент в інформаційному законодавстві мають місце численні визначення фундаментального елементу інформаційного права - «інформація», що неузгоджені між собою, що обумовлено насамперед різними підходами до вивчення такого явища як інформація, недостатньої системності дослідження суспільних відносин, в яких об'єктом виступає інформація та недосконалим процесом правового регулювання відносин в інформаційній сфері.

Список бібліографічних посилань

1. Дзьобань О. П., Пилипчук В. Г. Інформаційне насильство та безпека: світоглядно-правові аспекти: Монографія / За заг. ред. проф. В. Г. Пилипчука. – Харків:Майдан, 2011. – 244 с. ISBN 978-966-372-450-8.
2. Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 21, ст.296).
3. Про телекомунікації (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 12, ст.155).
4. Закон України Про інформацію (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

УДК 343.123.1

Мар'яна Василівна ЧЕРВІНКО,

ад'юнкт кафедри кримінального процесу

та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП

Львівського державного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4994-7273>

ПІДГОТОВКА ДІЗНАВАЧІВ, СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНИХ НА ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Одним із ключових елементів запровадження правосуддя, дружнього до дитини є необхідність створення спеціальних установ та залучення спеціалістів для роботи з дітьми у конфлікті з законом. Такі спеціалісти повинні отримувати необхідну міждисциплінарну підготовку з питань прав і потреб дітей різних вікових груп, а також

щодо процедур, які адаптовані до них. До таких спеціалістів можна віднести дізнавачів, які працюють з неповнолітніми.

Визначення окремої спеціалізації дізнавачів під час здійснення досудового розслідування кримінального провадження, у якому беруть участь неповнолітні відсутня у КПК, проте визначена у Положенні про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України. Так, відповідно до абз.7 п. 4 Розділу IV вказаного положення, начальник відділу (сектору) дізнання територіального підрозділу поліції визначає дізнавача, спеціально уповноваженого на здійснення дізнання щодо неповнолітніх [1].

Отже, для закріплення за дізнавачем спеціалізації на здійснення дізнання щодо неповнолітніх не вимагається окрема підготовка чи компетенція. Спеціалізація дізнавача стосується лише тих справ, у яких неповнолітній є підозрюваним чи обвинуваченим, а для проведення процесуальних дій з неповнолітніми свідками чи потерпілими спеціалізація взагалі не потрібна.

На нашу думку, такий формальний підхід щодо спеціалізації дізнавачів не може забезпечити реалізацію правосуддя, дружнього до дитини. Підготовка фахівців для роботи з неповнолітніми повинна починатись з закладів вищої освіти та продовжуватись систематичним навчанням у формі тренінгів, семінарів, вебінарів.

Р. М. Яковлев та Д. Г. Мулявка зазначають, що вузька спрямованість спеціалізації, формування стабільного алгоритму розслідування певного типу злочинів, доступ до спеціалізованої нормативної інформації та спеціальних технічних засобів дозволяє швидко і ефективно проводити досудове розслідування [2, с. 49].

У освітньо-професійних програмах підготовки здобувачів бакалаврського та магістерського рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» Львівського державного університету внутрішніх справ [3, 4], Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ [5, 6], Харківського національного університету внутрішніх справ [7, 8], дисциплін, які присвячені виключно вивченню дитячої психології, особливостям розвитку дитини, методики проведення слідчих (розшукових) дій з неповнолітніми немає. Окремі питання щодо допиту неповнолітніх та міжнародних стандартів щодо правосуддя, дружнього до дитини є складовими темами інших дисциплін. Проте, для забезпечення належної підготовки фахівців для проведення слідчих (розшукових) дій з неповнолітніми необхідно розробити та включити окремі дисципліни у базову підготовку поліцейських.

Тому, ми позитивно оцінюємо законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального

кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо юстиції, дружньої до дитини». Зокрема, ст. 485 цього проєкту передбачає необхідність здійснення кримінального провадження щодо неповнолітнього (незалежно від його статусу у кримінальному провадженні) дізнавачем, який пройшов підготовку відповідно до єдиних стандартів навчання фахівців системи юстиції щодо дітей і спеціально уповноважений керівником органу досудового розслідування на здійснення досудового розслідування щодо неповнолітніх [9].

Отримання базових знань в навчальних закладах щодо основ роботи з неповнолітніми учасниками кримінального провадження повинно систематично закріплюватись під час проходження тренінгів, семінарів та вебінарів.

Протягом січня-вересня 2021 року навчання в системі післядипломної освіти пройшло 16 640 поліцейських (з них 1330 дільничних офіцерів поліції, 1156 поліцейських підрозділів превентивної діяльності) та 3897 осіб, уперше прийнятих на службу пройшло первинну професійну підготовку. Облік, збір та узагальнення інформації про дату проведеного заходу, вид заходу та його назву, кількість учасників, які взяли у ньому участь, їх посади та спеціалізацію (за наявності), назву відділу, область у Національній поліції не здійснюється.

Вважаємо, що для забезпечення найкращих інтересів дітей у кримінальному провадженні необхідно вести облік осіб, які працюють з дітьми та інформацію про підвищення їх кваліфікації. Крім того, слід розробити окремий курс підготовки дізнавачів, у якому обов'язковими темами повинні бути міжнародні стандарти правосуддя, дружнього до дитини, методика «Зелена кімната», психологічні особливості дітей різного віку тощо. Такі курси повинні розроблятися та проводитись за участі дитячих психологів, у тому числі тих, які працюють у «зелених кімнатах».

Тому, пропонуємо доповнити Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України пп. 8 п. 3 Розділу V наступним змістом: *періодично проходити навчальні курси, тренінги, семінари, вебінари тощо за визначеною спеціалізацією.*

Список бібліографічних посилань

1. Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 20 трав. 2020 р. № 405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text> (дата звернення: 17.02.2022).

2. Яковлев Р. М., Мулявко Д. Г. Реформування органів досудового розслідування в Україні : монографія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. 196 с.

3. Освітньо-професійна програма підготовки першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю 081 Право: затв. рішенням Вченої ради ЛьвДУВС від 26.08.2020 р. URL: <https://www1.lvduvs.edu.ua/uk/education/catalogue-of-educational-programs.html> (дата звернення: 17.02.2022).

4. Освітньо-професійна програма підготовки другого (магістерського) рівня освіти за спеціальністю 081 Право: затв. рішенням Вченої ради ЛьвДУВС від 26.08.2020 р. URL: <https://www1.lvduvs.edu.ua/uk/education/catalogue-of-educational-programs.html> (дата звернення: 17.02.2022).

5. Освітньо-професійна програма «Право (поліцейські)» за спеціальністю 081 «Право» першого бакалаврського рівня вищої освіти: схв. Вченою радою ДДУВС від 27.08.2020 р. URL: <https://dduvs.in.ua/navchalnij-protses/osvitni-programy/> (дата звернення: 17.02.2022).

6. Освітньо-професійна програма «Право (поліцейські)» за спеціальністю 081 «Право» другого магістерського рівня вищої освіти: затв. Вченою радою ДДУВС від 24.01.2019 р. URL: <https://dduvs.in.ua/navchalnij-protses/osvitni-programy/> (дата звернення: 17.02.2022).

7. Освітньо-професійна програма «Право (поліцейські)» за спеціальністю 081 «Право» першого бакалаврського рівня вищої освіти: затв. Вченою радою ХНУВС від 27.08.2020 р. URL: <http://univd.edu.ua/uk/dir/2161/osvitno-profesiyna-programa-081-pravo--politseyski-> (дата звернення: 17.02.2022).

8. Освітньо-професійна програма «Право (поліцейські)» за спеціальністю 081 «Право» другого магістерського рівня вищої освіти: затв. Вченою радою ХНУВС від 26.08.2020 р. URL: <http://univd.edu.ua/uk/dir/2388/osvitno-profesiyna-programa-081-pravo--politseyski-> (дата звернення: 17.02.2022).

9. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо юстиції, дружньої до дитини: проєкт Закону України від 04.06.2021 р. № 5618. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72138 (дата звернення: 17.02.2022).

УДК 351.74(477)

Анна Сергіївна ШЕВЦОВА,

слухач магістратури факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Ірина Вікторівна ПАНОВА,

кандидат юридичних наук, професор,

завідувач кафедри правоохоронної діяльності

та поліцейстики факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4325-5428>

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій повсякчас виникає потенційна загроза інформаційній безпеці держави. Неабияк важливо створити необхідні умови для забезпечення інформаційної безпеки, оскільки інформаційна безпека є однією з основних елементів національної безпеки держави. До таких викликів для України належать: «активне використання кіберзасобів у міжнародній конкуренції змагальний характер розвитку засобів кібербезпеки в умовах швидких прогресуючих змін інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема хмарних та квантових обчислень, 5G-мереж, великих даних, Інтернету речей, штучного інтелекту тощо; мілітаризація кіберпростору та розвиток кіберзброї, що дає можливість приховано проводити кібератаки для підтримки бойових дій і розвідувально-підривної діяльності у кіберпросторі; вплив пандемії COVID-19 на економічну діяльність та соціальну поведінку, що спричинив стрімку трансформацію і організацію значного сегмента суспільних відносин у дистанційному режимі з широким використанням електронних сервісів та інформаційно-комунікаційних систем; упровадження нових технологій, цифрових послуг та механізмів електронної взаємодії громадян з державою, що здійснюється безсистемно в частині заходів з кібербезпеки та без належної оцінки ризиків» [1].

Слід зауважити, що термін «Інформаційна безпека» законодавство тлумачить як «стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні

наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації» [2].

Існування високого ризику інформаційних загроз та викликів для життєво важливих суспільних та державних інтересів зумовило створення Департаменту кіберполіції як підрозділу Національної поліції України, діяльність якого спрямована на здійснення комплексу заходів щодо протидії кіберзлочинності. До повноважень Департаменту належить:

- «Інформування населення про нові схеми кіберзлочинів та впроваджують програмні засоби, щоб уберегти суспільство від кіберзлочинності.

- Реалізація державної політики у сфері протидії кіберзлочинності.

- Здійснення заходів задля підвищення кваліфікації працівників поліції щодо застосування комп'ютерних технологій у протидії злочинності.

- Участь у міжнародних операціях та співпраця в режимі реального часу.

- Протидія кіберзлочинам, а саме: 1) у сфері використання платіжних систем; 2) у сфері електронної комерції та господарської діяльності: фітінг – виманювання в користувачів Інтернету їхніх логінів та паролів до електронних гаманців, сервісів онлайн-аукціонів, переказування або обміну валюти тощо; онлайн-шахрайство – заволодіння коштами громадян через інтернет-магазини, сайти та телекомунікаційні засоби зв'язку; 3) у сфері інтелектуальної власності: піратство – незаконне розповсюдження інтелектуальної власності в Інтернеті; кардшарінг – надання незаконного доступу до перегляду супутникового та кабельного телебачення; 4) у сфері інформаційної безпеки: соціальна інженерія – технологія управління людьми в Інтернет-просторі; шкідливе програмне забезпечення (англ. «malware») – створення та розповсюдження вірусів і шкідливого програмного забезпечення; протиправний контент контент, який пропагує екстремізм, тероризм, наркоманію, порнографію, культ жорстокості й насильства; рефайлінг – незаконна підміна телефонного трафіка» [3].

Отже, Національна поліція України як суб'єкт формування і реалізації політики інформаційної безпеки України у своїй діяльності здійснює комплекс заходів щодо запобігання та протидії проявам кіберзагроз у інформаційному просторі, що є складовою інформаційної безпеки України.

Список бібліографічних посилань

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про Стратегію кібербезпеки України": Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text> (дата звернення: 10.02.2022).
2. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.2007 № 537-V. *ВВР України*. 2007. № 12. Ст. 102.
3. Створення Департаменту кіберполіції. URL: <https://www.facebook.com/arsen.avakov.1/posts/916452195111554> (дата звернення: 10.02.2022).

УДК 342.922:340.6:341

Ірина Іванівна ЯЦЕНКО,

аспірантка Національного наукового центру

«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4023-8470>.

ЩОДО ПИТАННЯ СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКІ ПРОВАДЯТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ У СВІТІ ТА НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Поглиблення міжнародного співробітництва в сфері провадження судової експертизи наразі без перебільшення виступає загальносвітовою тенденцією, яка згодом буде лише посилюватись. Підвищення інтенсивності залучення України у означені процеси потребує чіткого розуміння того: на яких умовах відбувається міжнародна співпраця, хто є її світовими та національними суб'єктами та, що може зробити наша держава для поглиблення міжнародної взаємодії використовуючи засоби адміністративно-правового регулювання.

Наразі у профільному Законі України «Про судову експертизу» міжнародному співробітництву присвячено розділ IV, який містить 3 статті (ст. 22-24). Перші дві з них врегульовують можливість експерта брати участь у провадженні експертної діяльності у іншій державі, а також залучати міжнародних фахівців до проведення експертиз в Україні. В обох статтях вирішуються питання примату права – у випадку зовнішнього співробітництва допускається примат угоди «про взаємну правову допомогу і співробітництво», у випадку залучення іноземного експерта до роботи в Україні зберігається примат національного процесуального права (що є цілком логічним та очікуваним).

В угодах зокрема йдеться про: запровадження взаємної допомоги щодо проблем наукової та експертної діяльності; обмін науково-дослідною інформацією, учбовими, методичними та довідковими виданнями; рецензування експертних висновків; підвищення кваліфікації та підготовка кадрів та освоєння методів експертного дослідження; проведення спільних курсів й семінарів.

Відмічаючи позитивну практику реалізації міжнародного співробітництва в сфері провадження судових експертиз, маємо звернути увагу також на те, що чинне законодавство фактично не використовує у цьому напрямку потенціал недержавних судових експертів, зосереджуючись виключно на державних установах. Такий стан речей пояснюється відсутністю міцної й потужної організаційно-управлінської структури останніх, придатної для керованого розвитку міжнародного співробітництва, а також відсутністю дієвих адміністративно-правових важелів стимулювання.

В Україні існують не лише окремі недержавні судові експерти, а й відповідні недержавні організації. Наприклад, ТОВ «Незалежний інститут судових експертиз» (NICE). Сам Інститут на власному сайті компанії повідомляє, що є першим в Україні незалежним інститутом судових експертиз й єдиним, який проводить експертизи із залученням міжнародних судових експертів. NICE також повідомляє про регулярне проведення семінарів, практикумів та круглих столів для адвокатів, суддів, підприємств, які сертифіковані Національною асоціацією адвокатів України. Також NICE називає своїми ексклюзивними партнерами в країнах Європи: Міжнародний центр судової та ADR експертизи при Європейській арбітражній палаті (м. Брюссель, Бельгія); Міжнародний інститут експертиз «I.Expertise»; Європейський інститут експертів та експертизи E.E.E.I (м. Париж, Франція); Міжнародну асоціацію експертів «Febex» (м. Брюссель, Бельгія); Європейську асоціацію експертів «EuroExpert» (м. Прага, Чехія) тощо [1].

Доречно зазначити, що одним із найважливіших суб'єктів в цій сфері є «Мережа судово-експертних установ в Європі» (ENFSI). Як зазначено на офіційному сайті цієї організації [2], вона була заснована в 1995 році з метою покращення взаємного обміну інформацією в галузі судової експертизи. Означене, а також покращення якості надання судово-медичної експертизи в Європі стали основними завданнями діяльності цієї Мережі. У 2004 році було затверджено нову Конституцію ENFSI. Основними змінами, які це за собою потягнуло, стало перетворення щорічного грошового внеску. Згодом окрім загальної роботи із управління якістю та компетенцією, дослідженнями та розробками, питаннями освіти та навчання при ENFSI було сформовано

17 різних постійних експертних робочих груп за типами експертиз та 2 виконавчих комітетів. У 2009 році це дозволило Європейській комісії визнати ENFSI монопольною організацією в галузі судової експертизи (тобто ENFSI вважається «єдиним голосом» спільноти судово-медичної експертизи в Європі)

Під час щорічних зборів у 2015 році члени ENFSI прийняли рішення про трансформацію мережі в асоціацію (відповідно до німецького законодавства і враховуючи правові вимоги тієї держави де наразі базується ENFSI). Станом на 2021 рік до ENFSI увійшли 73 члени (організації) 39 країн світу. Від України членами ENFSI є 4 організації: Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр (ДНДЕКЦ) МВС України, м. Київ; Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України (КНДІСЕ МЮУ), м. Київ; Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса» (ННЦ ІСЕ «ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса»), м. Харків; Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України (УНДСТтаСЕ СБУ), м. Київ.

Досвід міжнародного співробітництва з ENFSI на прикладі КНДІСЕ МЮУ свідчить про спрямованість на: «1) розвиток науково-методичного забезпечення системи експертних установ Мінюста на сучасному науково-технічному рівні; 2) опанування закордонного досвіду та впровадження в українську експертну практику сучасних досягнень світової науки, а також інструментальних засобів і методів роботи в галузі судової експертизи; 3) гармонізація законодавства в судово-експертній сфері; 4) підтримка авторитетності української судової експертизи на міжнародній арені» [3, с. 146].

Згідно інформації розміщеної на офіційному сайті КНДІСЕ МЮУ, ця установа співпрацює і з іншими міжнародними організаціями, проектами та програмами тощо. Наприклад, такими як: 1) програма обміну CEPOL – Агентство Європейського Союзу з підготовки співробітників правоохоронних органів; 2) проект «ДІЯ-ЄС: Заходи ЄС з питань протидії наркотикам та організованій злочинності, інтенсивне співробітництво та нарощування потенціалу для боротьби з організованою злочинністю у сфері наркоторгівлі вздовж героїнового маршруту» EU–ACT (EU Action Against Drugs and Organised Crime); 3) програма International Quality Assurance Programme (IQAP) International Collaborative Exercises (ICE) UNODC, що реалізується правлінням ООН з наркотиків і злочинності – спеціалізована установа ООН, що займається боротьбою з поширенням наркотиків і пов'язаною з ними злочинністю. Програма міжнародних спільних завдань (ICE) спрямована на те, щоб допомогти лабораторіям з тестування на наркотики в усьому світі оцінити свою роботу й прийняти коригуючі заходи, коли

це необхідно; 4), КНДІСЕ МЮУ активно залучає інструменти TAIEХ (Technical Assistance Information Exchange), останній представляє з себе вид зовнішньої допомоги, що надається Європейською Комісією для обміну інформацією з метою розбудови інституціональної спроможності, необхідної для адаптації національного законодавства до *acquis communautaire*. Загальна кількість іноземних організацій, з якими співпрацює КНДІСЕ МЮУ наближується трьох десятків [4].

На сьогоднішній день можна виділити такі доволі активні міжнародні організації, які провадять співпрацю в сфері судової експертизи: Співдружність націй, Європейський суд з прав людини, Агентство судового співробітництва Європейського союзу (Євроюст), Європейська поліцейська організація (Європол), Європейська рада з судової медицини, Організація американських країн, Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Африканський союз тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Незалежний інститут судових експертиз, «Про компанію». URL: <https://nise.com.ua/pro-nas>.

2. European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI). URL: <https://enfsi.eu/>.

3. Яценко І.І. Загальна характеристика міжнародного співробітництва в галузі судової експертизи: адміністративно-правовий аспект. *Наукові записки. Серія: Право*. 2019. Вип. 7. С. 142-147.

4. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз (офіційний сайт), «Міжнародна діяльність». URL: <https://kndise.gov.ua/mizhnarodna-diyalnist/>.

УДК 35.082.7

Дарина Олександрівна БОГДАН,

курсантка 1 курсу групи ДР-141 Дніпропетровського

державного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3834-5701>;

Анатолій Дмитрович НАТОЧІЙ,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4227-5251>

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА БЕЗПЕКИ

Гендерна рівність – рівноправний статус жінок та чоловіків, а також рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати в ньому рівноправну участь у всіх сферах життя суспільства [3].

В сфері економіки, освіти, політики, безпеки та охорони держави – присутність жінок у цих сферах відкриває нові можливості для розвитку та вдосконалення. Участь та втручання жінок у історично закладених чоловічих професіях має позитивний зміст. Виходячи з цього, збільшення втручання жінок у правоохоронній діяльності не лише допомагає запобігти ескалації конфліктів та насильства, але й забезпечує прозорість та відкритість у секторі безпеки, це доводить статистика Національного центру у справах жінок і поліцейської діяльності США, жінки становили лише 5% скарг громадян на зловживання фізичною силою і 2% випадків перевищення повноважень (13% цих працівників) (Всі аргументи, статистики зіграли важливу роль у реформах системи МВС України з питань гендерної рівності). Особливо роль жінки стосується поліції, було доведено, що поліціантки підвищують довіру до правоохоронної системи, а також зменшують корупцію.[2] На сьогоднішній день жінки у відсотковому відношенні становлять:

- У поліції Австралії становлять 16,5 % від загальної кількості поліцейських;

- Питома вага їх у поліції Швеції складає 22,8 %;

- У Франції вони обіймають 30 % посад комісарів поліції;

- В Україні серед атестованих працівників – 10,6 % жінок;

- У Великій Британії 52% керівних посад у поліції обіймають жінки;

- В Ізраїлі жінки-поліцейські становлять 24 % усього особового складу;

- У Таджикистані в правоохоронних органах працює 1580 жінок;

- У США жінок поліцейських майже 19 % [1, с. 39].

Міністр у справах ветеранів України, Ю. Лапутіна, на V Українському жіночому конгресі, що відбувся 15 вересня 2021року, виступила з промовою: «Рівноправ'я чоловіків та жінок у країні, це – рівність у захисті держави. Жінка на рівні з чоловіком може стати на захист країни, а це – один із важливих аспектів національної стійкості, гідності, безпеки та розвитку. У нас багато волелюбних та сильних духом жінок, які служать у бойових підрозділах Збройних Сил України, Силах Спеціальних операцій, а також інших підрозділах. У боях виросло покоління жінок, яке заслуговує на звання бойового генерала», - також зазначила, що реформи, які були проведені в Україні дозволили улагодити питання гендерної рівності в країні та дало поштовх для забезпеченням військової безпеки.

МВС України в своїй роботі з забезпечення гендерної політики спирається на такі державні та міжнародні нормативно-правові акти:

- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року;
- Резолюція ООН №1325;
- Статут ООН і Статут Міжнародного суду;
- Загальна декларація з прав людини;
- Конвенція Організації об'єднаних націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та Факультативний протокол до неї;
- Цілі сталого розвитку ООН до 2030 року, визначені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 р. № 70/1;
- Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки.[2, с. 15–28].

Отже, як показали численні докази, щодо роботи жінок у правоохоронних структурах має позитивний відтінок, це стало одним із факторів статистики довіри до силових структур за останні роки, адже вона значно зросла (на даний момент вона коливається у межах 40-60%). Запровадження рівноправності жінок та чоловіків у діяльності органів системи МВС – є вагомим поштовхом у забезпеченні рівності між чоловіками та жінками. На виконання Національних планів та Державної програми з питань забезпечення гендерної політики, МВС України було прийнято ряд наказів, розроблено резолюцію Ради Безпеки ООН №1325 «Жінки, мир, безпека», впровадження мережі гендерних радників в апараті МВС, організовано навчальний процес, тренінги та заняття з гендерної обізнаності працівників та впроваджено гендерний аспект у закладах вищої освіти системи МВС.

Список бібліографічних посилань

1. Андросюк В. Г. Професійна психологія в ОВС / В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко, В. С. Медведєв. К.: УАВС, 1995. 111 с.
2. Гендер у психологічних та соціологічних дослідженнях: навч. посіб. / Шевченко Л. О., Кобікова Ю. В., Ламаш І. В. та ін. Київ, 2015. 148 с.
3. Жінки в органах внутрішніх справ України / К. Б. Левченко, О. А. Мартиненко. К.: ТОВ «Видавництво «Телесик», 2008. 56 с.
4. Міністерство у справах ветеранів України, стаття «Питання гендерної рівності – це питання безпеки країни», – Юлія Лапутіна. URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/pitannya-gendernoyi-rivnosti-ce-pitannya-bezpeki-krayini-yuliya-laputina> (дата звернення: 20.02.2022).
5. Проблема гендерного паритету в органах внутрішніх справ України. Соціальний аналіз проблеми / А. Блага, Д. Кобзін, К. Левченко, О. Мартиненко, Р. Шейко, Київ, 2009. 56 с. URL: https://gender.org.ua/images/lib/problema_gen_parytetu.pdf (дата звернення: 20.02.2022).

УДК 351.74

Лілія Віталіївна ГОЛОБОРОДЬКО,

*курсантка 1 курсу Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9250-7655>;*

Анатолій Дмитрович НАТОЧІЙ,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4227-5251>*

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА: ВІТЧИЗНЯНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТИ

Соціально-економічні, політичні умови життя суспільства, зростання рівня злочинності є головною передумовою партнерства між поліцією та громадою. З метою забезпечення публічного порядку та безпеки громадського життя.

Слід відмітити, що автори посібника «Взаємодія поліції та суспільства на засадах партнерства в діяльності підрозділів превентивної діяльності» у якості ефективних і перспективних форм взаємодії поліції і населення виділяють такі, зокрема [1, с. 14–15]:

- громадський актив;
- анонсування зустрічі керівників підрозділів Національної поліції з громадою;
- презентації зробленої роботи поліцейськими та показ і аналіз гострих соціальних проблем;
- первинний прийом громадян громадськими активістами у територіальних підрозділах поліції;
- спільне патрулювання;
- звітна підтримка;
- курси для водіїв;
- використання телекомунікаційних сервісів для обміну миттєвими повідомленнями із поліцією;

Про сутність взаємодії свідчать її ознаки. Зокрема, А. М. Подоляка виділяє п'ять основних її ознак:

- 1) погодженість діяльності;
- 2) певну кількість суб'єктів;
- 3) поєднання зусиль суб'єктів, що визначають відносини співпраці між ними та мають спільні цілі й інтереси для взаємодіючих сторін;

4) партнерський характер відносин, що здійснюється в рамках співпраці, при цьому сторони рівні і незалежні одна від одної;

5) законність, відповідно до якої реалізуються дії та використовуються форми, методи, сили і засоби.

Неможливо не зазначити перелік форм взаємодії поліції:

– спільна діяльність, пов'язана із заходами щодо боротьби з правопорушеннями;

– координування самостійних дій у сфері охорони громадського порядку;

– взаємодія громадських об'єднань з поліцією;

– обмін оперативною інформацією;

– здійснення заходів щодо припинення та попередження правопорушень;

– створення цивільно-поліцейських академій.

Для того, щоб взаємодія відбулась, необхідні такі аспекти:

– наявність як суб'єкт, так і об'єкта взаємодії;

– зацікавленість обох суб'єктів в оволодінні об'єктом або впливом на нього;

– наявність контакту між суб'єктами.[2, с.284]

Зауважимо, що наразі актуальною є стратегія Community Policing – підхід в роботі поліції, який визнає, що ефективна діяльність поліції залежить від допомоги й підтримки з боку громади і який ґрунтується на організованій інноваційними методами співпраці поліції і громади щодо спільного виявлення й розв'язання проблем, які стоять перед громадою, це:

1) ефективне запобігання поліцією правопорушенням;

2) збільшення довіри між поліцією та населенням;

3) більш якісне розв'язання соціальних проблем, які турбують громаду;

4) поліпшення обізнаності громадян про роботу поліції;

5) формування позитивного іміджу поліції.

Розглянемо, досвід взаємодії Чеської поліції та їхніх громадян. У Чехії органами місцевого самоврядування створюється муніципальна поліція і їм безпосередньо підпорядковується. Зокрема, до її повноважень відносять [3]:

– сприяння охороні безпеки осіб та власності;

– участь у попередженні злочинів у громаді;

– участь у нагляді за дотриманням громадського порядку;

– розкриття проступків, розгляд яких покладено на органи місцевого самоврядування.

Чеський поліцейський має діяти у межах філософії community policing, а також виконувати завдання, що впливають з координаційної угоди, а саме:

- підвищувати рівень співпраці з громадянами;
- поглиблювати власні знання про ділянку;
- власною ініціативною поведінкою протидіяти протиправним діям;
- активно вирішувати проблеми безпеки;
- активно співпрацювати з рештою членів робочої групи та спільно з ними вирішувати ситуацію з безпекою на ділянці;
- інформувати своє керівництво про ситуацію з безпекою на закріпленій ділянці.

Запровадження зарубіжного досвіду взаємодії поліції та громадськості в нашу правоохоронну систему, призведе до таких позитивних наслідків як:

- 1) вдосконалення співпраці між громадянами та органами поліції;
- 2) зміцнення позитивного іміджу поліції;
- 3) побудова верховенства права та зміцнення інституту громадянського суспільства.

Список бібліографічних посилань

1. Логвиненко Б., Кравченко І. Взаємодія поліції та суспільства на засадах партнерства в діяльності підрозділів превентивної діяльності : метод. рекомендації. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 20 с.

2. Московець В. І. Взаємодія міліції та населення в охороні громадського порядку. *Вісник університету внутрішніх справ*. 2000. №10. С. 284–288.

3. Zákon České národní rady ze dne 6. prosince 1991 o obecní policii, 553/1991 Sb. URL: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=39601&nr=553~2F1991~20Sb.&ft=pdf> (дата звернення 19.02.2022).

УДК 342.95

Олена Сергіївна ЄЛІСЕЄВА,

курсантка 3 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1245-2744>

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Правовий режим воєнного стану породжує збільшення ряду повноважень державних інституцій, до яких відноситься і правоохоронний

сектор. Відповідно до законодавчого визначення режиму воєнного стану слід виокремити основоположне переорієнтування державного сектору на здійснення діяльності, що направлена на «відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [1]. Не є виключенням і Національна поліція України, яка здійснює свої повноваження, орієнтуючись при цьому на правові особливості дії режиму воєнного стану в Україні. Серед таких особливостей слід виокремити тимчасове обмеження у зв'язку з введенням воєнного стану основоположних конституційних прав і свобод людини. Варто зауважити, що спектр повноважень, що покладений на кожного поліцейського, збільшується і є направленим на максимальне забезпечення вирішення ситуацій на місцях із забезпеченням особистої безпеки поліцейського.

Аналізуючи чинні нововведення, що вступили в дію у зв'язку із збройною агресією російської федерації на території України та початком повномасштабних військових дій, починаючи з 24 лютого 2022 року, на Національну поліцію України було покладено ряд нових повноважень та забезпечено нові функціональні спроможності. Наразі відповідно до Закону «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану» від 15 березня 2022 року до додаткових повноважень поліцейських було віднесено:

- безоплатне отримання інформації за письмовим запитом від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності;
- конвоювання та утримання затриманих осіб;
- розмінування, допуск до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт та техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, пов'язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів;
- представництво в Інтерполі та Європолі;
- збирання біометричних даних, зокрема шляхом дактилоскопіювання;
- можливості використовувати підручні засоби при відбитті нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки при крайній необхідності або затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір;

– зупинка транспортного засобу та його перевірка, а також перевірки водія та пасажирів, якщо вони схожі на тих осіб, які самовільно залишили місце для утримання військовополонених тощо [2].

Важливим, ураховуючи вище окреслені повноваження, є врахування неповного законодавчого визначення «підручних засобів» як основних засобів, що застосовуються при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір. Це у ряді випадків може призвести до перевищення службових повноважень та заподіяння особі невинуватної фізичної та моральної шкоди.

Основним завданням поліції в умовах ведення бойових дій на території України є забезпечення публічної безпеки та порядку. Такий вид діяльності набуває специфічних особливостей, пов'язаних із незаконною діяльністю диверсійно-розвідувальних сил країни-агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями росії. З урахуванням окреслених напрямів правоохоронної діяльності необхідним є відпрацювання алгоритму дій поліцейських у надзвичайних ситуаціях, які можуть трапитися (захват будівель органів влади, особливо важливих об'єктів, заручників тощо), організаційне виділення спеціальних підрозділів, груп чи окремих працівників, які мають підвищену професійну, фізичну чи спеціальну підготовку і здатні успішно виконувати окремі види адміністративної діяльності (підрозділи патрульної поліції, спеціальної поліції, групи застосування спеціальних хімічних речовин, снайпери, спеціалісти з фото- і відео фіксації) [3, с. 140-141].

В умовах ведення активних бойових дій, що супроводжуються ракетними ударами, артилерійськими обстрілами зростає небезпека визначення потенційно вибухонебезпечних предметів (боєприпасів), що не здетонували. Серед завдань, що були покладені на поліцейських, слід виокремити і забезпечення огляду місця події, що піддалося дії вибухів від ворожих ударів. Така діяльність є максимально небезпечною та потребує спеціальних умінь та навичок, якими наділені представники вибухотехнічних підрозділів МВС України. Проте в умовах ведення безперервних бойових дій та ураження значної території, що потребує огляду працівниками поліції, задля врятування життя людей, що опинилися на такій території, здійснення фіксації воєнних злочинів росії, необхідним є додаткове технічне оснащення необхідними засобами та пристроями, що призначені для пошуку та знешкодження вибухонебезпечних предметів та речовин не тільки спеціальні підрозділи, а й усіх поліцейських, які попередньо повинні бути обізнаними щодо правил користування ними.

Отже, в умовах ведення активних бойових дій відбувається розширення повноважень правоохоронних органів, що викликане потребами забезпечення сталого правового режиму, боротьби з незаконними проявами, що викликані активізацією криміногенного середовища. Поруч із зовнішніми викликами, що породжені збройною агресією росії, викликають і внутрішні дестабілізаційні процеси (безконтрольність криміногенного середовища на окупованих територіях, поширення «мародерства» як антисоціального явища), що потребує проведення додаткового розподілу та навчання особового складу, зважаючи на територіальну характеристику ведення бойових дій

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану»: відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 09.04.2022).
2. Військо та поліція: зміни в законодавстві під час війни. URL: <https://ldn.org.ua/consultations/viys-ko-ta-politsiia-zminy-v-zakonodavstvi-pid-chas-viyny/> (дата звернення 09.04.2022).
3. Хатнюк Ю. А. Актуальні проблеми організації охорони громадського порядку: курс лекцій. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 168 с.

УДК 342.951

Володимир Валерійович ІЩЕНКО,

курсант навчальної групи Ф1-21-106

Харківського національного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОЛУЧЕННЯ КУРСАНТІВ ЗВО МВС ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Актуальність цієї теми полягає в тому, волонтерство в умовах воєнного стану - це невід'ємна складова допомоги як цивільним, так і військовим. Через волонтерство курсант може врятувати життя людям, які наразі знаходяться в містах і селах гуманітарної катастрофи, та людей, які не мають змоги придбати собі або членам своєї сім'ї продукти харчування на мирній території.

Волонтерство - добровільна безкорислива суспільно корисна діяльність. Доречно розглянути зародження волонтерство в Україні. З початком окупації Криму Росією у березні 2014 року та антитерористичної операції на сході України у квітні 2014 року в Україні виник волонтерський рух, який з початку свого зародження має на меті:

допомогу українським бійцям в отриманні сучасної амуніції, технічних засобів, транспорту, допомогу внутрішньо переміщеним особам, які вимушено залишили свої домівки у Криму та на Донбасі, пошук житла та створення необхідних умов для проживання внутрішньо переміщених осіб, допомогу з речами першої необхідності, їжею та одягом. Наразі волонтери допомагають людям, які вимушено покинули свої житлові будинки в Харкові, Чернігові, Херсоні, Маріуполі, Сумах та Києві. Волонтери – це рушійна сила змін. Вони відіграють значну роль у процесі відбудовування держави та підтримання процесів життєдіяльності суспільства в умовах воєнного стану. Волонтери – це особи, які працюють для інших добровільно та без винагороди. Вони підтримують різні акції, ініціативи та некомерційні організації. Це їх добровільна інвестиція свого часу.

В умовах воєнного стану курсанти закладів вищої освіти системи МВС України (далі – курсанти ЗВО МВС), які склали Присягу на вірність українському народові, активно долучаються до волонтерства. Так, я безпосередньо брав участь у збиранні продуктів харчування військовим на території свого населеного пункту, а також у прядінні маскувальних сіток.

Сьогодні питання волонтерства в Україні особливо загострено: соціальні, економічні та політичні обставини, що склалися за останні роки, а особливо повномасштабне вторгнення Росії, призвели до суттєвого погіршення рівня життя населення. Щодня кількість людей, що потребують допомоги, зростає, а установ, що можуть таку допомогу надати, стає все менше. Держава намагається максимально забезпечити необхідним фінансуванням медичні заклади, заклади соціального забезпечення населення, заклади дитячого виховання тощо. Але необхідна також участь небайдужих людей, а саме волонтерів.

На мою думку, курсанти повинні у вільний від служби час долучатися до волонтерського руху. Така участь можлива у наступних формах:

- плетіння маскувальних сіток для Збройних сил України, фінансова допомога та доставлення їжі, води, медикаментів, побутового приладдя людям, які опинилися в зоні бойових дій;
- організація пунктів видачі продуктів харчування, передання одягу та взуття волонтерам;
- психологічна допомога, надання необхідних контактів людям для отримання такої допомоги
- реалізація соціальних проєктів спільно з громадськими організаціями, фондами, соціальними службами, державними органами для того, щоб люди, які опинилися у скрутному положенні, потребують психологічної допомоги тощо, могли звернутися задля надання їм допомоги

Завершуючи, необхідно зазначити, щоденно кількість тих, хто приєднується до волонтерського руху в Україні зростає. Не стоять осторонь від цього руху і курсанти ЗВО МВС, які, незважаючи на цей важкий час, допомагають людям всіма можливими способами. Повага та довіра людей – це найвища нагорода для волонтерів та поліцейських.

УДК 342.95

Кристина Олександрівна КОВАЛЬ,

курсантка навчальної групи Ф1-202

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1905-1751>

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ ПІД ЧАС РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах режиму воєнного стану діяльність закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України (далі – ЗВО МВС України) зазнала деяких змін щодо отримання практичних навичок та теоретичних знань курсантів та курсанток.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» правоохоронні органи залучаються до здійснення заходів правового режиму воєнного стану, що передбачають запровадження та здійснення в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану [1].

Наразі можна зазначити, що курсанти та курсантки ЗВО МВС України активно залучаються для несення служби у відділах поліції. Вони під час режиму воєнного стану виступають як придані сили, тобто частин або підрозділів, які надходять в оперативне підпорядкування для посилення патрульної служби при ускладненні оперативної обстановки. Курсанти та курсантки здійснюють також і допоміжні функції під час несення служби та допомагають працівникам поліції під час патрулювання, перевірки документів, зупинки транспортних засобів, затримання підозрілих осіб тощо.

Під час режиму воєнного стану ЗВО МВС України знову повернулись до такої форми навчання як дистанційна. Через введення режиму воєнного стану ряд спеціальних таких предметів, як

спеціальна фізична підготовка, тактико-спеціальна підготовка та вогнева підготовка, були перенесені. Увесь об'єм теоретичних знань, який надавався викладачами ЗВО МВС України, знизився, але практичний досвід, який набувають курсанти та курсантки під час несення служби, значно виріс.

Крім того, під час режиму воєнного стану значну роль також відіграє й наукова діяльність. ЗВО МВС України намагаються в такій складній оперативній обстановці проводити конференції, онлайн-зустрічі, бесіди, публікацію наукових робіт, проведення онлайн-дискусій.

В цілому, можна зазначити, що діяльність ЗВО МВС України набула тимчасових змін, що обумовлено використанням курсантів та курсанток як приданої сили підрозділів МВС України.

Список бібліографічних посилань

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/conv#n5> (дата звернення: 07.04.2022).

УДК 351.74

Платон Олексійович МОЗГОВИЙ,

курсант навчальної групи Ф1-202

Харківського національного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ІЗ ДІТЬМИ

Війна вдарила по найбільш болючим місцям людини – її розуму та серцю. Постає питання: чи може працівник поліції якось допомогти дитині у такий складний час?

На даний момент поліція має працювати набагато більше, адже наразі важливими завданнями є задоволення гуманітарних потреб населення, проведення виховної і психологічної роботи з громадянами різного віку, особливо дітьми. Поліція під час воєнного часу має нести службу стриманіше та уважніше, адже коли громадянин йде по вулиці, побачивши офіцера поліції, він має почувати себе у безпеці. Поліція має проводити більше часу з мирним населенням та проводити виховні бесіди задля недопущення паніки, масової психологічної атаки та провокацій. Багато дітей залишилося без домівок, а деякі – без сімей. Такі діти потребують особливої уваги, моральної та психологічної підтримки.

Поряд із проведенням необхідних бесід з дітьми, які пережили емоціональний шок, потрібно також забезпечувати національно-

патріотичне виховання. Його основною метою є формування і розвиток патріотизму як важливої духовно-моральної і соціальної цінності, виховання людини з почуттями національної гордості, громадянської гідності, соціальної активності, любові до Батьківщини, здатної проявити їх як у захисті держави та її інтересів, так і в розбудові громадянського суспільства.

Національно-патріотичне виховання під час виховних бесід працівниками поліції необхідно здійснювати на основі дотримання принципів:

- самоактивності та саморегуляції особистості;
- соціальної відповідності сучасним потребам суспільства;
- історичної і соціальної пам'яті;
- культурного наслідування та дотриманні історичних, релігійних та культурних традицій українського народу.

Під час воєнного стану освітні заклади перейшли на дистанційну форму навчання, що є великою перевагою, адже в умовах воєнного стану важливо підтримувати інтелектуальний розвиток дітей. На жаль, складно проводити навчання в умовах повної ізоляції, на окупованих територіях, бомбосховищах чи метро, але важливим завданням поліцейського є змотивувати дитину до навчання та змістовного проведення дозвілля, попри всі труднощі, дати надію на мирне майбутнє та побудову кар'єри в Україні у мирний час.

Поліцейський – це обличчя правопорядку, захисту, мужності та багатофункціональності. Поліцейські повинні своїми діями забезпечити формування позитивного ставлення у людей до державних органів. У той же час виховна та психологічна робота поліцейських з дітьми в умовах воєнного стану набувають принципової важливості з огляду на постійне перебування поліцейських поряд з населенням.

УДК 351.75

Микола Володимирович МОРОХОВСЬКИЙ,

курсант навчальної групи Ф1-206

Харківського національного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПАТРУЛЮВАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Лютий місяць у 2022 році виявився найтяжчим для України. Російська Федерація прийняла рішення про початок військового вторгнення. Ще з ранку 24 лютого майже по всій території України, де пересікаються кордони з країною-окупантом, було чути вибухи. Багато

людей в паніці збирали речі та покидали свої рідні домівки. На тра-сах, які сполучають області, утворювалися затори. Ситуація була не-спокійною. В такій обстановці поліцейські як працівники виконав-чого органу влади повинні забезпечити належний контроль в гро-мадської безпеки та порядку, а також простежити за тим, щоб не по-рушувалися права громадян.

Більшість державних службовців було залучено до патрулю-вання та охорони громадського порядку. Саме в такій обстановці найбільше труднощів, адже люди в стресовому стані і можуть ство-рювати небезпеку як собі, так і навколишньому оточенню. Тому по-ліцейський має бути більш обачним та контролювати ситуацію, яка склалася навколо нього.

24 лютого 2022 року Президент Володимир Зеленський підпи-сав Указ № 64 «Про введення воєнного стану в Україні». Народні де-путати затвердили цей документ 300 голосами. Воєнний стан запро-вадили з 5:30 24 лютого строком на 30 днів.

Із запровадженням воєнного стану ситуація зазнала ще більш значних змін. Люди, які бажають захищати країну, отримали зброю. У містах все більше виявляють колаборантів та мародерів, здійсню-ється більш ретельний контроль, створюються блокпости та вво-диться комендантська година.

У даній ситуації постає питання, які проблеми виникають у по-ліцейського під час патрулювання. Найголовніше, це власний захист, потрібно завжди бути на по готові та розуміти, що небезпека всюди, звертати уваги на все, що відбувається навколо.

Не потрібно забувати і про свою роль як поліцейського, добро-совісно ставитися до своєї роботи та розуміти, що одна проявлена не-обачність поліцейського може коштувати великої кількості життів. Тому слід, як зазначено вище, під час патрулювання необхідно ре-тельно спостерігати за оточуючими людьми, предметами, звуками, запахами тощо, не нехтувати своїми обов'язками і з належною якістю виконувати свою роботу.

Також одним із найважливіших пріоритетів постає питання щодо внутрішніх відносин між працівниками під час патрулювання, потрібно розуміти, що неможливо налагодити ситуацію в суспільс-тві, якщо існують розлади всередині колективу.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що з початку вторгнення на територію України працівники поліції взяли на себе відповідальність за забезпечення внутрішнього порядку та безпеки громадян. У свою чергу працівники мають розуміти та усвідомлю-вати, що належне виконання своїх обов'язків під час патрулювання є найважливішим пріоритетом.

УДК 340.0;342.7;351.74

Віталій Олегович НАЙДА,

*дзнавач сектору дізнання Харківського районного
управління поліції № 2,*

*голова Школи наукового лідерства Харківського
національного університету внутрішніх справ;*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3072-7326>

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ, ТВОРЧОЇ, ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗВО МВС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану організація наукової, творчої, волонтерської роботи здобувачів освіти закладів вищої освіти МВС України (далі - ЗВО МВС України) була суттєво ускладнена в умовах вимушеної евакуації, залучення постійного і перемінного особового складу до несення служби у територіальних органах Національної поліції України за місцем мешкання, а також зміни звичних умов дозвілля, відпочинку та побуту.

Водночас в Україні, особливо в регіонах, де ведуться активні бойові дії, існує реальна потреба в долученні здобувачів освіти ЗВО МВС України до волонтерства, у тому числі інтелектуального, реалізації освітніх проєктів для дітей, створення творчих робіт на патріотичну тематику, а також осмислення у наукових роботах актуальних питань практичної діяльності органів Національної поліції України, до якої наразі безпосередньо залучені здобувачі освіти.

У зазначеній вище ситуації в умовах воєнного стану постають дві принципові особливості, які необхідно враховувати у ЗВО МВС України при організації наукової, творчої, волонтерської роботи здобувачів вищої освіти:

- освітній процес, дотримання індивідуальної освітньої траєкторії мають бути організовані в умовах постійної небезпеки, а також ускладненого доступу здобувачів до робочого місця, комп'ютерної техніки, засобів зв'язку, мережі Інтернет та електроенергії;
- здобувачі освіти в умовах воєнного стану набувають практичного досвіду під час охорони адміністративних будівель, несення служби у складі патрулів, виконання завдань на блокпостах та інших службових завдань, що вимагають значної кількості часу та передбачають відповідне навантаження.

Зазначені особливості організації наукової, творчої, волонтерської роботи здобувачів вищої освіти враховані у діяльності Школи

наукового лідерства Харківського національного університету внутрішніх справ (далі - Школи наукового лідерства). Зокрема, вказані особливості знаходять свій вияв у наступних напрямках роботи Школи наукового лідерства.

1. Участь здобувачів освіти у волонтерстві, а саме допомога у вивезенні цивільного населення з районів проведення активних бойових дій, придбання для маломобільних та найбільш уразливих груп населення продуктів харчування, ліків, засобів гігієни та побутового приладдя, виготовлення із застарілого одягу маскувальних сіток з їх подальшим переданням Збройним силам України, моніторинг здобувачами Інтернет-простору на предмет виявлення оголошень з ознаками безпідставного завищення цін на оренду житла тощо. Так, старшою учасницею Школи курсанткою 2-го курсу факультету № 1 Кристиною Коваль разом з батьком було вивезено 20 осіб з міста Северодонецьк Луганської області.

2. Реалізація здобувачами освіти університету локальних соціальних проєктів із допомоги населенню, зокрема дітям. Подібна діяльність потребує від здобувачів також знань із проєктного менеджменту, постійної комунікації та взаємодії з громадськими та міжнародними організаціями, психологами, педагогами та батьками дітей. Так, старшою учасницею Школи курсанткою 2-го курсу факультету № 1 Владиславою Балерою втілюється соціальний проєкт «Support», спрямований на психологічну підтримку дітей, які перебувають в умовах воєнного стану в гострому стресовому стані.

3. Підготовка творчих робіт – есе, віршів, плакатів, листівок. Даний напрямок роботи спрямований на творче осмислення складних умов життя населення у період воєнного стану, подвигів військовослужбовців і поліцейських, діяльності руху опору, процесу евакуації населення тощо. Написання та популяризація подібних творчих робіт є важливою складовою інтелектуального волонтерства, тобто спрямування інтелектуальних, творчих сил здобувачів освіти для надання допомоги населенню. Адже поряд із гуманітарною допомогою важливим аспектом психологічної підтримки цивільного населення є задоволення духовних потреб, що несе в собі творчість.

4. Наукова діяльність здобувачів, спрямована на втілення практичного досвіду несення служби в умовах воєнного стану, що нині набувається курсантами у територіальних підрозділах поліції, у власних наукових дослідженнях. При цьому на прикладі діяльності Школи наукового лідерства важливо, щоб здобувачі освіти самі визначали актуальну проблему практичної діяльності, з якою вони регулярно зустрічаються під час несення служби, а роль ЗВО МВС

зводиться до надання можливості здобувачам у зручній для них формі передати результати власних наукових пошуків. При цьому важливим є оперативне коригування тез доповідей та спрощений підхід до вимог і строків подачі робіт, необхідних відгуків та рецензій.

5. Проведення регулярних зустрічей наукових гуртків, шкіл, навчальних підрозділів ЗВО МВС зі здобувачами освіти, присвячених актуальним питанням науки, творчості та волонтерства. На подібних зустрічах доречно не лише обговорювати задану теми, але й звертатися до безпосереднього практичного та волонтерського досвіду здобувачів, надавати можливість окремим здобувачам поділитися досвідом реалізації конкретного проекту як позитивною практикою.

6. Важливим організаційним заходом також є звітність здобувачів освіти в сфері науки, творчості, волонтерства. Так, у рамках роботи Школи наукового лідерства в умовах воєнного стану щотижневі звіти здобувачів-учасників відображають стан роботи над есе, тезами доповідей, художню літературу, яку наразі читають здобувачі.

7. Постійний моніторинг міжнародних і всеукраїнських освітніх платформ, сайтів та каналів у месенджерах і соціальних мережах з метою пошуку актуальних можливостей неформальної освіти: онлайн-проектів і навчальних курсів, конкурсів есе, відео, плакатів, наукових робіт. Зауважимо, що особливу увагу необхідно приділяти міжнародним можливостям для здобувачів освіти, участь у яких передбачає володіння іноземною, переважно англійською, мовою. Саме тому стає постає як необхідна умова такої діяльності постійне самоствердження вдосконалення здобувачами навичок володіння англійською мовою за допомогою онлайн-програм, словників, доступних друкованих та електронних підручників, посібників тощо. Важливим питанням в цьому аспекті є менторське супроводження здобувачів з боку ЗВО МВС у сфері неформальних освітніх можливостей, вичитування їх конкурсних робіт, надання порад, корисних посилань, своєчасне інформування про актуальні можливості, ведення звітності.

8. Координація міжнародного напрямку роботи здобувачів у період воєнного стану, розробка відповідних міжнародних проектів, переважно в режимі онлайн, представлення України на міжнародному рівні, поширення кампаній серед міжнародної молодіжної спільноти з підтримки України. Так, голова Школи наукового лідерства Віталій Найдя в рамках участі у програмі United People Global у період воєнного стану взяв участь у 20 основних і соціальних онлайн-сесіях програми, у тому числі присвячених підтримці України, а також розробив міжнародний соціальний проєкт "Міжнародна школа наукового лідерства", програми, яка має на меті об'єднати молодь з усього

світу для спільного обговорення питань сталого розвитку на вебінарах та конференціях, створення спільних збірок наукових публікацій, есе, відео, а також розробка спільних соціальних проєктів, спрямованих на вирішення нагальних питань сталого розвитку в світі.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що проведене дослідження особливостей та напрямків організації наукової, творчої, волонтерської діяльності здобувачів освіти у ЗВО МВС на прикладі діяльності Школи наукового лідерства Харківського національного університету внутрішніх справ дозволило осмислити багатоаспектність такої діяльності, її принципову важливість в період воєнного стану, невіддільність для курсантів від проходження служби в територіальних органах Національної поліції та орієнтованість на широку допомогу в задоволенні потреб населення в період воєнного стану.

УДК 342.951

Дмитро Юрійович ОСАДЧУК,

курсант навчальної групи Ф1-101

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗВО МВС У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану органи державної влади, підприємства, установи, організації продовжують працювати. Працівники поліції в усіх містах України та у прифронтових зонах забезпечують особисту безпеку громадян, захист їх прав і свобод, надають гуманітарну, психологічну допомогу. Окремі заклади вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ України вимушені були евакуюватись для того, щоб продовжувати навчально-виховний процес та активно долучатися до несення служби в інших регіонах України.

Так, Харківський національний університет внутрішніх справ, який має сторічну історію, більше ніж 50 тисяч випускників, найбільшу матеріально-технічну базу серед інших ЗВО МВС та висококваліфікований науково-педагогічний потенціал, зараз перебуває на іншій території. Але, не дивлячись на всі перешкоди, заклад вищої освіти активно працює на чолі з ректором Валерієм Васильовичем Сокуреньком, поєднуючи забезпечення навчально-виховного процесу та виконання службових завдань.

Навчання наразі має дві форми :

1) очне, тобто курсанти, які знаходяться на території нової бази, відвідують заняття з таких предметів, як вогнева, тактично спеціальна підготовка та інших навчальних дисциплін;

2) дистанційне, яке реалізовано через сервіс "Moodle".

Необхідно зазначити, що під час воєнного стану існують деякі проблеми в організації навчання. Причиною цього є бойові дії, внаслідок яких не у всього постійного та перемінного складу є доступ до Інтернету та світла. Працівники університету постійно намагаються поновити зв'язок зі студентами та курсантами.

Щодо наукової діяльності, у якій беруть участь як і викладачі, так і курсанти, то учасники Школи наукового лідерства Харківського національного університету внутрішніх справ (далі – Школа наукового лідерства ХНУВС) органічно поєднують наукову та волонтерську діяльність. Так, курсантка 2 курсу факультету №1 Владислава Балера реалізовує соціальний проєкт Support, який створений для надання психологічної підтримки малечі, яка перебуває у гострому стресовому стані, а також допомога їхнім батькам через надання консультацій, щодо того, як правильно діяти в умовах воєнного стану, щоб зменшити стрес для своєї дитини[1].

Попри виклики воєнного стану, вчені Харківського національного університету внутрішніх справ продовжують свою науково-дослідну діяльність. Проводяться бінарні заняття, засідання наукових гуртків, конференції, та онлайн-зустрічі. Також є і публікаційні здобутки. Друком вийшла монографія «Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України»[2].

Курсанти також активно долучаються до несення служби, а саме :

1) курсанти несуть службу у містах поряд із місцями дислокації навчальних підрозділів, заступаючи на охорону громадського порядку, під час якої отримують практичний досвід, який знадобиться їм як майбутнім офіцерам поліції.

2) курсанти несуть службу з охорони навчальних баз ЗВО МВС;

3) курсанти несуть службу в територіальних органах поліції за місцем мешкання або фактичного перебування, виконуючи завдання з патрулювання території, охорони об'єктів та несення служби на блокпостах.

Таким чином, в умовах воєнного стану в ЗВО МВС продовжується освітній процес, підтримується розвиток наукової діяльності та волонтерства в рамках реалізації індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів, а також забезпечується виконання службових завдань спільно з територіальними органами поліції.

Список бібліографічних посилань

1. Онлайн-зустріч учасників Школи наукового лідерства, присвячена питанням волонтерства / Харківський національний університет внутрішніх справ. URL: <http://univd.edu.ua/uk/news/12523> (дата звернення: 08.04.2022).

2. Науково-дослідна діяльність вчених університету триває / Харківський національний університет внутрішніх справ. URL: <http://univd.edu.ua/uk/news/12530> (дата звернення: 09.04.2022).

УДК 342.951:351.82

Олена Юріївна САШУРІНА,

провідний фахівець відділу організації служби

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Олена Сергіївна ЄЛІСЄЄВА,

курсантка 3 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ

Діяльність державних інституцій проходить крізь низку регламентованих важелів нагляду та контролю, що є безпосередніми правовими та функціональними стримуючими факторами протиправної діяльності, гарантіями забезпечення законності виконання покладених обов'язків. Правові категорії нагляду та контролю слід розглядати як дефінітивно різні юридичні категорії. З точки зору державної публічної діяльності термін «контроль» є видом втручання у діяльність підконтрольного органу, що здійснюється з метою забезпечення режиму законності. Такий вид впливу може набувати наступних особливих форм: притягнення до юридичної відповідальності підконтрольного суб'єкта, набуття владних повноважень керівного органу. У порівнянні з контрольною, наглядова діяльність передбачає значно менше втручання у свободу суб'єктів. Аналізуючи правові норми чинного законодавства України, слід виокремити основну відмінність контрольної та наглядової діяльності, а саме обсяг компетенції, управлінських функцій, що здійснюються уповноваженими органами, а також методи виявлення порушень і способи реагування на них [1]. Незважаючи на деякі відмінності у правовій природі визначених категорій, вони являють собою невіддільні функціональні складові контрольно-наглядової діяльності, що обумовлено єдиною

ціллю – забезпечення законності та порядку. Правильне розмежування категорій контролю та нагляду є важливим і з точки зору євроінтеграційних процесів в Україні, які направлені на усунення недоліків нормативно-правового забезпечення, а саме неоднакового тлумачення норм права та розуміння термінів.

На відміну від категорій державної контрольної діяльності, що здійснюється спеціально уповноваженими державними органами, громадський контроль є особливим детермінантом правового визначення соціальної форми впливу на діяльність державних інституцій. За влучним визначенням О. Полтаракова, громадський контроль являє собою «систему відносин громадянського суспільства з державою» [2], тобто форму взаємодії, що відображає демократичні основи розбудови правового режиму держави. Наразі в Україні відсутнє законодавче визначення громадського контролю, що є значною прогалиною у системі права. Натомість його здійснення регламентується загальними нормами Конституції України. В першу чергу важливим є створення спеціального закону, що б регламентував порядок здійснення громадського контролю, його основні форми, а найголовніше – перелік уповноважених на дану діяльність суб'єктів. Виходячи із основних теоретико-правових положень визначення понять, можна вказати, що громадський контроль є особливим видом соціального контролю, що здійснюється окремими громадянами, а також громадськими інституціями (громадські об'єднання, політичні партії, професійні спілки, засоби масової інформації тощо), та направлений на недопущення з боку державних органів влади, їх окремих посадових осіб порушень чинного законодавства, а також спонукання до професійного здійснення визначених обов'язків. Серед існуючих недоліків у правовому розумінні основного значення громадського контролю є невідповідність функціонального призначення контролю як форми впливу на державні інституції та реальному його призначенню наразі. Громадський контроль виявляється лише у рекомендаційному характері основних важелів функціонального впливу. Тобто, фактично суб'єкти громадського контролю, що були перераховані вище, не мають юридично-владних повноважень. Тож, називати це контрольною діяльністю є юридичною фікцією.

Громадський контроль є однією із форм становлення демократії, основ управління державою народом, у тому числі через виборні органи влади. Роль правоохоронної системи у цьому напрямку має визначальну роль. Для Національної поліції України, що здійснює захист прав та свобод людини, важливим є високий рівень довіри з боку громадян. Побудова відносин між громадянами та поліцією на

основних засадах «community policing» є беззаперечним доказом необхідності здійснення юридично достовірного громадського контролю, який передбачатиме безпосередні функціональні владні можливості населення впливати на діяльність правоохоронного органу.

Цікавим з цієї точки зору є зарубіжний досвід таких країн, як Франція, Великобританія, США, Польща. Побудова взаємодії поліції та населення тут відбувається через виборні органи місцевого самоврядування, які мають можливість не лише здійснювати поруч із поліцейськими правоохоронні функції, а й контролювати рівень виконання посадових обов'язків, здійснювати фінансовий контроль, долучатися до реалізації спільних програм. Для США поширеною є практика вироблення стратегії поліцейсько-громадського контакту (Police-Public Contact Strategies), яка полягає у розширенні контактів поліції з членами громади (відкриття контактних центрів обслуговування громадян, відвідування поліцейськими громадян з метою виявлення проблем, які їх турбують). Важливою також є система попередження злочинів силами громади (Community Crime Prevention), що проходить у форматі сусідського дозору, змішаних патрулів за участі поліцейських та представників громади, облаштуванні проблемних ділянок району тощо. У Великобританії важливою формою контрольної діяльності громадськості виступають комісії з питань поліції та злочинності, розташовані на території, на якій діє відповідна поліцейська служба. До повноважень даної комісії входить розгляд проекту плану поліцейської діяльності та протидії злочинності і внесення пропозицій до нього [3, с. 12–15].

Незважаючи на деякі проблеми законодавчого визначення громадського контролю та його смислового наповнення, даний вид соціальної взаємодії поліції та громадськості закріплений на рівні профільного законодавства, а саме Розділу VIII Закону України «Про Національну поліцію», де формами такої взаємодії виступають: звіт про поліцейську діяльність, прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції, взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування, спільні проекти з громадськістю, залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських [4]. Серед інших форм громадського контролю, що не охоплюються нормами даного розділу слід виокремити участь громадськості у обговоренні та прийнятті нормативно-правових актів, що регулюють діяльність Національної поліції, участь громадськості у відборі кадрів до Національної поліції та проходження атестації кадрів тощо.

Зважаючи на міжнародно-правові стандарти, форма громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів є важливою та

необхідною потребою сучасної прозорої правової системи, що ґрунтується на засадах рівності та партнерства (резолюція №690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» 8 травня 1979 року, Страсбург; Рекомендація (2001) 10 Комітету Міністрів державам учасникам Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» тощо).

Наразі рівень довіри населення до Національної поліції України залишається доволі низьким і вже декілька років не перевищує 30%. Це вкотре підтверджує необхідність розширення можливих правових майданчиків для безпосередньої взаємодії населення та поліції на засадах партнерства. До перспектив, які важливі в умовах активної реформи системи МВС України, є віднесення таких нових форм громадського контролю за діяльністю поліції як громадська експертиза проєктів діяльності поліції, діяльність рад та громадських палат.

Список бібліографічних посилань

1. І. Павлик. Відмінність понять «державний контроль» і «державний нагляд»: нормативно-правовий аспект. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2017. Вип. 20. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk20/fail/Pavlyk.pdf (дата звернення 19.02.2022).
2. Полтораков О. Громадський контроль над «силовими» структурами в Україні: проблеми та перспективи. Національний інститут проблем міжнародної безпеки. URL: <http://www.niisp.gov.ua/articles/109/> (дата звернення 19.02.2022).
3. Зарубіжний досвід організації взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування в контексті децентралізації державної влади: наук.-метод. рек. / К. Л. Бугайчук, В. А. Гузь, І. О. Святокум, В. В. Чумак. Харків: Харк. нац. ун-т. внутр. справ, 2015. 44 с.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. №580-VIII із змінами і доп. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 20.02.2022).

УДК 351.74

Яна Миколаївна САЧКО,

курсантка 1 курсу Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6125-9030>;

Анатолій Дмитрович НАТОЧІЙ,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4227-5251>

ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

У діяльності поліції щодо забезпечення публічного порядку і публічної безпеки, охорони прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб, боротьби з різними правопорушеннями важливе значення має використання заходів примусу, до яких належать заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальна зброя. Дане дослідження проблемних питань застосування поліцейськими вогнепальної зброї – є актуальним.

Слід зазначити, що світовою спільнотою у цьому напрямі розроблено достатню кількість міжнародно-правових актів. Серед них необхідно виділити «Кодекс поведінки службовців органів правопорядку», затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 р. № 34/169 [1]; резолюцію Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979 р.) «Про Декларацію про поліцію» [2]; «Європейський кодекс поліцейської етики», схвалений Комітетом Міністрів Ради Європи від 19 вересня 2001 р. [3] тощо. Особливе місце серед них посідає Резолюція восьмого Конгресу ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками (27 серпня-7 вересня 1990 р., Гавана, Куба), яка затвердила Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку [4].

Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, Кодекс поведінки службовців органів правопорядку та Європейський кодекс поліцейської етики закріплюють, що працівники поліції при здійсненні своїх функцій зобов'язані, наскільки це можливо, використовувати ненасильницькі засоби до вимушеного застосування сили або вогнепальної зброї.

В Законі України «Про Національну поліцію» передбачено, що поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення

особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом [5]. Також у цьому законі зазначено виняткові випадки застосування вогнепальної зброї, що також необхідно знати кожному поліцейському. Окремо передбачено, що поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування.

Керівні принципи застосування поліцією заходів примусу, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності застосування вогнепальної зброї поліцейськими передбачено такими міжнародними нормативно-правовими актами, як: Рекомендація Рес. (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів [3]; Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. [1]; Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» [2].

Відповідно до ст. 42–46 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише після проходження ним спеціальної підготовки у межах курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) та підвищення кваліфікації протягом усього часу перебування на посадах поліцейських.

Поліцейський уповноважений активно застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами. До способу подолання активного опору з боку правопорушника слід також віднести застосування поліцейським вогнепальної зброї – оголення вогнепальної зброї, приведення її до бойової готовності та спрямування у бік правопорушника (демонстрація вогнепальної зброї) як попередження особи про можливість її активного застосування. Спроба особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену поліцейським відстань, чи доторкнутися до зброї є підставою для активного застосування вогнепальної зброї поліцейським.

Отже, насправді, на практиці виникає багато запитань щодо використання вогнепальної зброї поліцейськими. У реальних умовах завжди є небезпека завдати шкоди іншим особам, не пов'язаними зі злочинними діями в зв'язку з тим, що більшість небезпечних

злочинів з використанням вогнепальної зброї відбувається саме в громадських місцях де перебуває значне скупчення людей і фактично поліцейські можуть застосовувати вогнепальну зброю здебільшого на відстані до 5 м, оскільки на більших відстанях небезпека завдати поранення іншим особам у разі невлучання у злочинця чи правопорушника значно збільшується, що автоматично веде до кримінальної відповідальності стосовно поліцейського.

Список бібліографічних посилань

1. Кодекс поведінки службовців органів правопорядку, затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 р. № 34/169. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/6725_112 (дата звернення 20.02.2022).

2. Про Декларацію про поліцію: резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/7720_521 (дата звернення 20.02.2022).

3. Про Європейський кодекс поліцейської етики: рекомендація REC (2001) 10 Комітету Міністрів державам учасницям Ради Європи від 19 вересня 2001 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3405_183 (дата звернення 20.02.2022).

4. Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку: Резолюція восьмого Конгресу ООН з попередження злочинності та поведінки з правопорушниками (27 серпня-7 вересня 1990 р., Гавана, Куба). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_334 (дата звернення 20.02.2022).

5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. (дата звернення 20.02.2022).

УДК 343.1(477)

Андрій Олегович ТОПЧІЙ,

курсант навчальної групи Ф1-301

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ НА ТИМЧАСОВО НЕПІДКОНТРОЛЬНИХ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЯХ

Актуальність цієї теми важко переоцінити, у зв'язку з повномасштабною війною держави-агресора росії проти України та окупації території незалежної держави, а також вчинення на непідконтрольній території злочинів. Так, після окупації півострова Крим росією у

2014 році та частин території на Сході країни у результаті проголошення та встановлення незаконними збройними формуваннями псевдо Л/ДНР контролю над окупованими територіями вперше постала проблема щодо захисту порушених прав та свобод, а також протидії вчиненим кримінальним правопорушенням на цих тимчасово непідконтрольних територіях.

Дана проблема є складною у призмі міжнародних, конституційних та інших публічно-правових відносинах. Офіційна позиція Уряду держави щодо анексії півострова з позиції національного права закріплена прийняттям Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. (далі – Закон № 1207-VII), ст. 3 якого було встановлено, що сухопутна територія Кримського півострова, внутрішні води України цих територій, внутрішні морські води і територіальне море України, виключно (морську) економічну зону вздовж узбережжя Кримського півострову та прилеглого до узбережжя континентального шельфу, повітряний простір над цими територіями тимчасово окупованими територіями [1]. Наразі зазначену статтю Закону № 1207-VII доповнено частинами 3 та 4 у зв'язку із повномасштабною війною росії проти України та окупацією частин території.

Водночас ст. 5 цього ж Закону встановлено, що Україна вживає всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території України [1].

Але ж, усвідомлюючи дійсність та неможливість втілення норми цього Закону до повної деокупації та контролю тимчасово окупованих територій породило прийняття ч. 3 Закону № 1207-VII, в якій зазначається, що «відповідальність за порушення визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території покладається на Російську Федерацію як на державу-окупанта відповідно до норм і принципів міжнародного права» [1].

Початок війни на територіях Донецької та Луганської областей у 2014 році напряму ніс загрозу територіальній цілісності України, а тому Постановою Верховної Ради України від 17.03.2015 р. № 254-VIII «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями» визнано тимчасово окупованими територіями окремі райони, міста, селища і села Донецької та Луганської областей [2], в яких відповідно до Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в

окремих районах Донецької та Луганської областей» запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування, до моменту виведення усіх незаконних збройних формувань, російських окупаційних військ, їх військової техніки, а також бойовиків та найманців з території України та відновлення повного контролю України за державним кордоном України [3].

Тобто наразі ми спостерігаємо неможливість з боку держави врегулювати відносини, які виникли у результаті окупації певних частин територій, як законодавчо, так і фізично, що призводить до проявів латентної злочинності, якій нічим не можна протиставити до повної деокупації зазначених територій.

Підсумовуючи зазначене, виділимо основні проблеми здійснення кримінального провадження в результаті окупації частин території України:

- невідконтрольність тимчасово окупованих росією територій та в результаті неможливість провадити кримінальне провадження на місці;

- неможливість здійснити жодних дій у рамках кримінального провадження, у зв'язку із тим, що органи створені на тимчасово окупованих територіях є незаконними і створенні не у відповідності законодавства України і не можуть офіційно надавати запитів чи провадити екстрадицію злочинців, так само як і звернення до органів рф є неможливим;

- проблема дистанційності збору доказів та безпосередньо ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій на тимчасово окупованих територіях, таких як збір показів потерпілого, свідків, обвинуваченого та безпосередньо фіксування доказів, що знаходяться на невідконтрольній території;

- неможливість здійснити покарання, в результаті чого держава лише здійснює функцію фіксування вчинення злочинів, без реальної можливості притягнути до відповідальності винних, що і позбавляє кримінально-правовий інститут основного важеля впливу.

Отже, всупереч гостроті даного питання, на разі немає реальної можливості протидіяти чи контролювати вчинення злочинів на невідконтрольних територіях. І лише після звільнення можливо провести усі слідчі дії, щоб у майбутньому притягнути до відповідальності усіх винних по всій суворості закону.

Список бібліографічних посилань

1. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. № 1207-

VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>(дата звернення: 06.04.2022).

2. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. Постанова Верховної Ради України від 17.03.2015 р. № 254-VIII «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-19#Text>(дата звернення: 06.04.2022).

3. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» від 16.09.2014 р. № 1680-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1680-18#Text>(дата звернення: 06.04.2022).

УДК 349.9

Єлизавета Сергіївна ЧЕСНА,

курсантка навчальної групи Ф1-105

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1905-1751>

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

24 лютого 2022 року в Україні почалося повномасштабне російське вторгнення, тому в країні було запроваджено режим воєнного стану. Відповідно до цього Верховна Рада внесла зміни до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції.

Як зазначається в пояснювальній записці, статті 23 Закону України "Про Національну поліцію" доповнено новими пунктами, необхідними для виконання завдань, у тому числі в умовах воєнного стану. Зокрема, доповнення стосуються питань взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з державними органами, органами місцевого самоврядування, у тому числі щодо військовополонених, забезпечення конвоювання та утримання затриманих осіб, розмінування та допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт, а також представництва в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерпол [1].

Під час дії режиму воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб,

що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України "Правовий режим воєнного стану" [1].

На долю поліції випадає велика відповідальність у сфері захисту суспільства та збереження територіальної цілісності. Як зазначено в пункті 2 доповнення до статті 24 з Закону України «Про Національну поліцію»: «У разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремих місцевостях» [2].

Але чи доречно залучати жінок несення служби на блокпостах та патрулювання? Правове регулювання служби жінок в поліції здійснюється на підставі спеціального та галузевого законодавства – Закону України «Про Національну поліцію», Кодексів закону про працю, Законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про відпустку» та ряду інших.

Аналізуючи несення служби працівниками і працівницями Сєвєродонецького РУП ГУНП у період воєнного стану, можна зробити висновки, що у практичній площині діяльності поліції в умовах воєнного стану існує певний розподіл службових завдань залежно від статі. Чоловіки залучені до несення служби на блок-постах, патрулюванні міста, проведенні спеціальних вибухотехнічних робіт та до виконання службових завдань спільно з територіальною обороною. При цьому жіноча частина особового складу поліції займається доставленням гуманітарної допомоги, виховною роботою з громадянами, наданням психологічної допомоги біженцям. Але як і чоловіки, жінки залучаються до патрулювання міста, розслідування кримінальних правопорушень.

Отже, підводячи підсумок, можна зазначити, що жінки на рівні з чоловіками працюють в умовах воєнного стану, але певні службові завдання розподіляються між працівниками і працівницями в залежності від їх фізичних і фізіологічних особливостей, здатності встановлювати психологічний контакт з дітьми.

Список бібліографічних посилань

1. Верховна Рада України. Офіційних веб-портал. Проект Закону про внесення змін до законів України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану. URL: <http://w1.c1.rada>.

gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73909 (дата звернення: 06.04.2022).

2. Закон України "Про Національну поліцію". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 08.04.2022).

УДК 340.1

Юлія Дмитрівна ШЕЛЕСТ,

курсантка навчальної групи Ф1-204

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9340-5546>

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану та початок повномасштабної війни на території України призвели до виникнення питання про вогневу підготовку працівників поліції як чоловічої, так і жіночої статі.

Згідно з п. 1 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію» застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу" [1].

Представники Національної поліції України, Збройних сил України, Територіальної оборони, Національної гвардії України та інших органів, що забезпечують безпеку та оборону країни під час воєнного стану, мають бути готові у разі необхідності застосувати і використовувати вогнепальну зброю. І постає питання: чи кожен поліцейський чи військовослужбовець має навички поводження зі зброєю та її застосування?

На мою думку, перше і найголовніше при поводженні зі зброєю є особиста безпека та безпека оточуючих. Насамперед, безпека полягає у тому, щоб особа під час виконання службових обов'язків, а саме: захисту держави, забезпечення публічної безпеки та порядку та інших поставлених перед нею завдань, не заподіяла шкоди собі та оточуючим з необережності. Прикладами можуть слугувати зняття запобіжника з положення запобігання без потреби, що може призвести до випадкового пострілу у бік людей, тварин, транспортних засобів або відкриття вогню без потреби. Тобто ситуації, у яких службова особа, по-перше, не має навичок поводження зі зброєю, а, по-друге, не знає правових положень щодо застосування вогнепальної зброї. Пов'язано це, скоріш за все, з недостатньою кількістю годин на навчання у закладах підготовки працівників Національної поліції та/або не проведення чи не якісне проведення додаткових спеціальних

навчань зі стрільби під час несення служби у територіальних органах поліції.

По-друге, у теперішній ситуації необхідно суворо дотримуватися вимог ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію». Тому використання та застосування зброї повинні бути зумовлені певними діями особи, що передбачені п. 4 та 6 цієї статті. У цих випадках поліцейських уповноважений відкривати вогонь у виняткових випадках або без попередження.

По-третє, практичне вміння відкрити вогонь. На підставі мого безпосереднього досвіду проходження служби у ВП №2 ХРУП №1 ГУНП в Харківській області жінки до виконання оперативно-тактичних завдань, охорони публічного порядку майже не залучаються, тому зазначене питання більшою мірою стосується чоловіків. Більшість чоловіків або вперше на службі зустрічаються з АК-74 та АКС-74, або жодного разу, навіть, на полігонах не відкривали вогонь із зазначеної зброї. Вже не кажучи про стан зброї, що знаходиться у наявності в територіальних підрозділах поліції. Адже кожна зброя повинна бути пристріляна, аби найбільш влучно вражати ціль.

По-четверте, стан зброї та її зберігання у спеціальних приміщеннях територіального підрозділу НПУ. Зброя повинна бути у належному стані, змащена та почищена, аби якомога менше виникало затримок при стрільбі. В той же час, зброя повинна мати практичне застосування, хоча б на полігонах для збереження її функцій. Зберігатися вогнепальна зброя повинна у спеціальних приміщеннях. Вимоги до цього приміщення зазначені в розділі 10-му Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України [2].

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що належна вогнева підготовка працівників поліції є однією з найголовніших умов несення служби під час воєнного стану, а якість цієї підготовки наразі не є на належному рівні. Проблема поводження зі зброєю існує і її треба якомога швидше вирішувати задля надійного захисту поліцейського та населення. Швидкість реакції на небезпеку, її оцінка та точність стрільби є основою для усіх, хто має дозвіл на носіння, зберігання, використання та застосування вогнепальної зброї. Також, не можна робити виключень щодо залучення жінок до патрулювання із можливим застосуванням зброї. Адже країна має на меті та намагається створювати умови для гендерної рівності.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про Національну поліцію» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 06.04.2022).

2. Про затвердження Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1249-18#Text> (дата звернення: 06.04.2022).

УДК 351.74

Софія Сергіївна ЯРЕЩЕНКО,

курсантка навчальної групи Ф1-103

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ПОЛІЦІЄЮ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року було прийняте рішення про введення воєнного стану в країні. Через ці події досить багато людей були вимушені покинути своє постійне місце проживання, але значна кількість населення залишилася вдома і мусить постійно перебувати в укриттях.

Батькам, а також державним органам, на які покладається обов'язок з надання послуг з допомоги населенню, зокрема поліції, потрібно правильно реагувати на емоції дітей, які опинилися в складних умовах, та не робити ситуацію ще гіршою. Для початку потрібно заспокоїти дитину, пояснити що відбувається навколо, які є ризики, пов'язані з життям в цю хвилину, та пояснити, що робити в екстрених ситуаціях. Також важливо підтримувати розмову між дитиною та дорослим, щоб вона не відчувала себе самотньою.

З дітьми, які залишились тимчасово без будинку та знаходяться недалеко від бойових дій, наприклад, у Харкові в метро або бомбосховищах, потрібно проводити якісь бесіди, грати з ними в різноманітні ігри, щоб вони відчували себе більш спокійно. Усі поліцейські, звісно, не можуть бути зайнятими саме цією роботою, оскільки у воєнний час є багато інших завдань щодо різних груп населення. Це групи населення, які схильні до мародерства, особи, які потребують допомоги в евакуації, також патрулювання та виявлення підозрілих осіб, які можуть надавати допомогу ворогу.

Якщо поліцейський опинився під час обстрілів у бомбосховищі, де є діти, то потрібно з ними поговорити, застосувати методiku різних ігор задля забезпечення спокою дитини. Також потрібно проводити бесіди із самими батьками та заспокоювати їх, давати поради

щодо дій в екстрених ситуаціях, надання домедичної допомоги, порядку дій у разі виявлення вибухонебезпечних предметів тощо.

Таким чином, можемо виділити такі форми проведення поліцією виховних заходів для дітей:

1. Бесіди на тему війни, що робити в екстрених ситуаціях, як боротися зі страхом та не впадати в паніку. Також до подібних бесід, за можливості, долучити психологів, вихователів.

2. Ігри, а саме малювання, гра з конструктором, ліпка з пластиліну, саме ці ігри заспокоюють та відволікають від того, що відбувається навколо. Також з дитиною можна пройти квізи, онлайн-опитувальники на тему стресу, щоб визначити, яку саме допомогу потребує дитина.

3. Тематичні заходи, концерти у метро та інші заходи зі змістовного проведення дозвілля дітей. Також доречно залучати дітей до організації та участі в них.

4. Проведення бесід для батьків на теми: «Як морально підтримати дитину під час війни», «Як організовувати навчання, дозвілля для дитини» тощо. У нетиповій, стресовій ситуації для дитини дуже важлива реакція батьків. Чим впевненіше поведуть себе батьки, тим більш захищеною себе почуває дитина. Діти виробляють власну модель поведінки, спостерігаючи за дорослими, які їх оточують.

5. Спільні проекти поліції, волонтерів і соціальних служб для допомоги дітям легше переносити стрес, викликаний на фоні війни. Це можуть бути спільні рейди, адресне доставлення гуманітарної допомоги сім'ям, які перебувають на відповідних обліках, соціологічні опитування тощо.

Отже, питання виховної роботи поліції з дітьми в умовах воєнного стану набувають значно більшої важливості, трансформуються та адаптуються до нових умов життя населення, набуваючи різноманітних форм, спрямованих на гуманітарну допомогу, змістовне дозвілля та зниження рівня стресу серед дітей.

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПОЛІЦЕЇСТИКИ

Матеріали науково-практичної конференції

м. Харків, 20 квітня 2022 р.

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.6532312>

Відповідальні за випуск: *О. В. Брусакова*
Комп'ютерне верстання: *А. О. Зозуля*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 18,67. Обл.-вид. арк. 18,2.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.